

บทที่ 3 ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

3.1. จังหวัดเชียงราย

3.1.1. ประวัติศาสตร์เมืองเชียงราย

จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกก เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ มีผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งอย่างไม่ขาดสายตั้งแต่สมัยต้นพุทธกาลหรือก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน โดยสามารถแบ่งเป็นสมัยต่างๆ ได้ 4 สมัย ดังนี้

1) สมัยก่อนประวัติศาสตร์

บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกกเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของชนชาติไทยและอารยธรรมไทยตั้งแต่ก่อนพ.ศ.1800 ร่องรอยที่เป็นรูปธรรมของสังคมและอารยธรรมไทยลุ่มแม่น้ำกกได้แก่ ชากเมืองโบราณที่มีอยู่อย่างมากมายบนสองฝั่งแม่น้ำกก เท่าที่ค้นพบในปัจจุบันมีชากเมืองโบราณถึง 27 เมือง ตั้งแต่อำเภอฝางซึ่งเป็นต้นแม่น้ำกกจนถึงเมืองเชียงแสน นับเป็นพยานหลักฐานที่ดีว่าได้มีชนชาติไทยชุมนุมกันตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณแม่น้ำกกอย่างหนาแน่น และได้ขยายตัวมีการสร้างบ้านแปงเมืองกันไม่ขาดสาย ศูนย์กลางทางการเมืองของไทยแห่งลุ่มแม่น้ำกกในยุคแรกตั้งอยู่ที่ลำน้ำแม่สายซึ่งอยู่เหนือแม่น้ำกกขึ้นไปเล็กน้อย ตำนานสิงหนวัติฉบับที่ 1 กล่าวว่า ราชวงศ์ขัตติยไทเมืองชื่อ สิงหนวัติกุมาร อพยพคนไทยจากนครไทยเทศในยุคนานลงมาตั้งอาณาจักรโยนกนาคพันธุ์ ณ บริเวณละว้านที่ (แม่น้ำสาย) และแม่น้ำโขง ตั้งแต่พุทธกาลก่อนได้ชื่อว่า โยนก ตำนานสิงหนวัติได้กล่าวว่า บริเวณนี้เป็นดินแดนสุวรรณโคมคำแต่รกร้างไปแล้ว เมื่อสิงหนวัติกุมารนำไพร่บ้านพลเมืองมาจากนครไทยเทศจึงมาสร้างเมืองขึ้นใหม่ชื่อว่า สิงหนวัตินคร ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น โยนกนครไชยบุรีราชธานีศรีช้างแสน (ช้างแสนแปลว่า ช้างร้อง) และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น เมืองเชียงแสน และเรียกพลเมืองของโยนกนครว่า ชาวโยน ตำนานเงินยางเชียงแสนได้กล่าวถึงปู่เจ้าลาวจกเป็นผู้ตั้งอาณาจักรเงินยาง หรือหิรัญนคร เมื่อ พ.ศ.1181 เป็นยุคที่สองต่อจากโยนกนาคพันธุ์ ซึ่งล่มสลายไปแล้ว โดยตั้งศูนย์กลางอยู่ ณ บริเวณเดียวกันกับโยนกนาคพันธุ์เดิม แต่ไพร่บ้านพลเมืองส่วนใหญ่อยู่กันหนาแน่นที่ปากแม่น้ำกกสบแม่น้ำโขง อาศัยน้ำท่าที่อุดมสมบูรณ์ทำนา การปกครองบ้านเมืองก็ใช้พื้นที่ทำนาเป็นเกณฑ์การแบ่งเขต เช่น แบ่งเป็นพันนา หมื่นนา แสนนา และล้านนา เป็นต้น มีเมืองเชียงแสนเป็นเมืองสำคัญและมีเมืองเล็กเมืองน้อยที่เรียกว่า เวียง เกิดขึ้นตามบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำต่างๆ อีกมากมาย

2) สมัยสร้างบ้านแปงเมืองของราชวงศ์มังราย

ต้นพุทธศตวรรษที่ 19 บริเวณลุ่มแม่น้ำกกมีการสร้างบ้านแปงเมืองโดยพญามังราย (พ.ศ.1781-1860) ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย บุตรของพญาลาวเม็ง (ผู้ครองหิรัญนครเงินยาง) และพระนางเทพคำชาย (เจ้าหญิงแห่งเมืองเชียงรุ่ง) ได้เสด็จขึ้นครองราชย์แทนพญาลาวเม็งที่เมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน ใน พ.ศ.1802 และได้ทรงย้ายราชธานีจากเมืองหิรัญนครเงินยาง (ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเมืองเชียงแสน) มาสร้างราชธานีแห่งใหม่ที่ริมฝั่งแม่น้ำกก เมื่อ พ.ศ.1805 และได้ขนานนามราชธานีแห่งนี้ว่า เชียงราย ซึ่งมีความหมายว่า เมืองของพญามังราย จากนั้นได้รวบรวมหัวเมืองต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครือญาติเชื้อสายลัวะ จักรราช เช่น เมืองเชียงโร เมืองปง เมืองเวียงคำ เชียงเงิน เชียงช้าง เชียงทอง ฯลฯ เข้ามาไว้ในอำนาจ รวมทั้งได้สร้างเวียงฝางขึ้นใน พ.ศ.1812 ต่อมาพระองค์ได้ขยายอำนาจสู่ดินแดนลุ่มแม่น้ำปิง สามารถยึดเมืองหิรัญชัย (ลพูน) ได้ใน พ.ศ.1817 และได้เมืองอังวะพุกามใน พ.ศ.1832 โดยได้นำเอาช่างจากพุกามมาไว้ที่เชียงแสนด้วย หลังจากนั้นพระองค์จึงย้ายราชธานีมายังบริเวณลุ่มแม่น้ำปิงโดยสร้าง เมืองนพวิศรินครพิงค์เชียงใหม่ เป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ.1839 และครองราชย์อยู่ที่เชียงใหม่ตลอด โดยให้ขนานนามราชธานีแห่งนี้ว่า เชียงรายจึงกลายเป็นเมืองบริวารของเมืองเชียงใหม่ ภายหลังการย้ายราชธานีของพญามังราย เชียงรายก็ถูกเปลี่ยนเป็นที่ประทับของพระมหาอุปราชาและในระยะต่อมาบทบาทเมืองเชียงรายก็ถูกวิตรอน เมื่อเชียงใหม่เกิดสงครามกลางเมืองแย่งชิงอำนาจกันเอง อาณาจักรล้านนาภิเริ่มเสื่อมและเสียเอกราชให้แก่พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์แห่งพม่าเมื่อ พ.ศ.2101 เมืองเชียงรายจึงตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของพม่านานถึง 200 ปี โดยในระหว่างที่พม่าเข้ามามีอำนาจนั้นพม่าได้ฟื้นฟูเมืองเชียงแสนเป็นเมืองสำคัญในการปกครองของหัวเมืองเหนือ

3) สมัยเป็นเมืองบริวารต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ต้นพุทธศตวรรษที่ 24 สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี อาณาจักรไทยได้ทำสงครามกับพม่าหลายครั้งจนบรรดาผู้นำของคนไทยตอนเหนือ เช่น พญาเจ้าบ้าน พญาภาวิละ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทำการต่อสู้กับพม่าที่เรียกว่า พันเผ่า เพื่อช่วยขับไล่พม่าออกไปจากล้านนาไทย แต่ก็ยังไม่สำเร็จ ต่อมาพญาภาวิละเป็นผู้มีบทบาทมากในการเกลี้ยกล่อมให้บรรดาเมืองต่างๆ ในล้านนาร่วมมือกันต่อสู้พม่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงเห็นความสำคัญของอาณาจักรล้านนาไทยจึงทรงสนับสนุนให้ทัพพม่าช่วย และโปรดเกล้าฯ สถาปนาเชียงใหม่ขึ้นเป็นประเทศราช และแต่งตั้งในพญาภาวิละเป็นพระเจ้าภาวิละครองเมืองเชียงใหม่ ต่อมาใน พ.ศ.2347 พระเจ้าภาวิละได้ยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนลกะกวาดต้อนผู้คนบริเวณเมืองต่างๆ ออกไปทั้งหมด ทำให้เมืองต่างๆรวมทั้งเมืองเชียงรายกลายเป็นเมืองร้าง ใน พ.ศ.2386 ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองเชียงรายได้รับการฟื้นฟูบูรณะขึ้นอีกครั้ง มีฐานะเป็นเมืองบริวารของเมืองเชียงใหม่ โดยมีเจ้าหลวงธรรมลังกาเป็นเจ้าเมืององค์แรกและนับแต่ พ.ศ.2400 เป็นต้นมา การปกครองเมืองเชียงรายในฐานะเป็นเมืองบริวารของเมืองเชียงใหม่ประกอบด้วยเชื้อพระวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ที่เรียกว่า เจ้าชั้น 5 โบริ เป็นคณะปกครองเมืองเชียงรายประกอบด้วย เจ้าหลวง พระยาอุปราชา พระยาราชวงศ์ พระยาราชบุตร และพระยาบุรีรัตน์ เป็นผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังมี เจ้าสนามหลวง ประกอบด้วยเจ้านายขุนนางชั้นสูงทำหน้าที่ปกครองบ้านเมือง และเมืองเชียงรายมีเจ้าหลวง และเจ้านายบุตรหลานเชื้อสายราชวงศ์เจ้าเจ็ดตนปกครองเป็นระยะเวลานานถึง 60 ปี (พ.ศ.2386-2446) จนมีการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5

4) สมัยการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล

สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินนโยบายสร้างความเป็นเอกภาพทางการเมืองโดยค่อยๆ ริดรอนอำนาจของเจ้าผู้ครองนคร พยายามไม่ให้เกิดความขัดแย้งในการตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง นับตั้งแต่ พ.ศ. 2427 - 2442 ได้ประกาศจัดตั้งมณฑลพายัพ และเป็นการยกเลิกหัวเมืองประเทศราชล้านนาไทย ทำให้ล้านนาไทยเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรอย่างแท้จริงตั้งแต่ พ.ศ. 2436-2453 รัฐบาลได้ส่งข้าหลวงคือ พ.ต.หลวงภูวนาทนุบาล มาดูแลเมืองเชียงรายได้ให้รวมเมืองเชียงรายได้ เมืองฝาง เวียงป่าเป้า เมืองพะเยา แม่ใจ ดอกคำใต้ แม่สรวย เชียงคำ เชียงของ ตั้งเป็นหัวเมืองจัตวา เรียกว่า เมืองเชียงรายได้ อยู่ในมณฑลพายัพ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล เมืองเชียงรายได้จึงมีฐานะเป็นจังหวัดโดยเมืองฝางอยู่แยกเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ จนถึง พ.ศ. 2520 อำเภอพะเยาพร้อมกับอีก 6 อำเภอบริวารจึงถูกยกฐานะเป็นจังหวัดพะเยา

3.1.2. ด้านกายภาพ

3.1.2.1. ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดเชียงรายได้ตั้งอยู่เหนือสุดของประเทศไทย ที่ตั้งของจังหวัดอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 18 องศา 48 ลิปดา ถึง 20 องศา 28 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศา 15 ลิปดา ถึง 100 องศา 41 ลิปดาตะวันออก มีพื้นที่ทั้งหมด 7,298,981 ไร่หรือประมาณ 11,678 ตารางกิโลเมตร มีระยะห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 829 กิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้มีที่ราบเป็นหย่อมๆ ในอำเภอแม่สรวย อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอพานและอำเภอเชียงของโดยจังหวัดเชียงรายได้มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับประเทศพม่า และ สปป.ลาว
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดลำปาง และพะเยา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ สปป.ลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ และประเทศพม่า

มีแนวชายแดนที่ติดต่อกับรัฐฉาน ประเทศพม่าทางทิศเหนือและทิศตะวันตก ระยะทางยาวประมาณ 130 กิโลเมตร บริเวณอำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย อำเภอแม่ฟ้าหลวง โดยมีเทือกเขาแดนลาว แม่น้ำรวก แม่น้ำสายเป็นพรมแดนและแนวชายแดนติดต่อกับแขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว ทางทิศตะวันออกระยะทางยาวประมาณ 80 กิโลเมตร บริเวณอำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน อำเภอเชียงของและกิ่งอำเภอเวียงแก่นโดยมีทิวเขาหลวงพระบางและแม่น้ำโขงเป็นพรมแดน

3.1.2.2. ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดเชียงรายมีภูมิประเทศส่วนใหญ่ประกอบด้วยที่ราบสูงและภูเขา ด้านทิศตะวันตกและตะวันออก มีเทือกเขาสูงทอดยาวตามแนวเหนือใต้ ซึ่งต่อเนื่องมาจากเทือกเขาหิมาลัย ยอดเขาที่สูงที่สุด มีระดับความสูงระหว่าง 1,500-2,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล บริเวณที่ราบที่มีระดับสูงสุดคือ บริเวณที่ราบแม่น้ำลาวตอนใต้ของอำเภอเวียงป่าเป้า ส่วนบริเวณที่ราบที่มีระดับต่ำสุด คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำอิง ทางตอนใต้ของอำเภอเชียงของ เฉลี่ยระดับความสูงในพื้นที่ราบประมาณ 416 เมตรจากระดับน้ำทะเล ลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยา เมื่อมีการเคลื่อนตัวเข้าหากันของพื้นที่ผิวโลกแล้วเกิดแรงบีบและอัดทำให้พื้นที่ผิวโค้งงอเป็นภูเขาและเทือกเขาสูงขึ้นมา ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดเชียงรายอาจแบ่งเป็น 4 บริเวณใหญ่ๆ คือ

1) บริเวณที่ราบระหว่างภูเขา และที่ราบลุ่มน้ำที่น้ำท่วมถึง เกิดจากการทับถมของดินตะกอนที่ลำน้ำพัดพามา มักเป็นแนวแคบๆ ตามสันริมน้ำหรือที่ราบใกล้ลำน้ำ กับที่ราบบริเวณน้ำท่วมไม่ถึงซึ่งมีความสูงกว่าบริเวณแรกเล็กน้อยเป็นบริเวณลานตะพักลำน้ำที่เกิดจากตะกอนที่น้ำพัดพามาทับถมกันในอดีต

2) บริเวณลูกคลื่นลอนลาดและลอนชันอยู่ในระดับความสูงกว่าบริเวณที่ราบลุ่มน้ำ บริเวณเหล่านี้จะเป็นลอนคลื่นสูงๆ ต่ำๆ เกิดจากการสลายตัวของหินต้นกำเนิดและดินที่เกิดจากตะกอนลำน้ำเก่า

3) บริเวณภูเขาและพื้นที่สูงชัน โดยทั่วไปดินที่อยู่ในบริเวณนี้มีธาตุอาหารพืชต่ำ ความลาดชันของพื้นที่ดินทำให้ผิวดินถูกชะล้างพังทลายได้ง่าย เมื่อป่าถูกแผ้วถางออกไปจากการทำไร่เลื่อนลอยจะไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร

4) พื้นที่หินโผล่ และเป็นหน้าผาชัน (หินปูน) มีความลาดชันของพื้นที่เกิน 20% ประกอบด้วย บริเวณที่เป็นหน้าชันของหินปูน 25-29% ที่เหลือเป็นดินเหนียวตื้นๆ บริเวณเหล่านี้ไม่เหมาะสมแก่การปลูกพืชเพื่อการค้าทุกกรณี แต่สามารถใช้ในการก่อสร้างทำปูนซีเมนต์จากหินปูนเหล่านี้ได้

3.1.2.3. ลักษณะภูมิอากาศ

3.1.2.3.1 สภาพภูมิอากาศ

เนื่องจากจังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ในบริเวณเทือกเขาสูงในทวีป (Continental Highland) จึงมีอากาศค่อนข้างเย็นสบาย อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 24.5 องศาเซลเซียส แม้จะมีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน แต่ฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนจัด อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 30.7 องศาเซลเซียสในเดือนเมษายน มีฝนตกชุกในฤดูฝน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 1,853 มิลลิเมตร และมีอากาศหนาวเย็นในฤดูหนาว เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี พ.ศ. 2540 จังหวัดเชียงรายมีอุณหภูมิสูงสุดถึง 38.4 องศาเซลเซียส ในเดือน เมษายน และ อุณหภูมิต่ำที่สุดเพียง 7.0 องศาเซลเซียสในเดือนมกราคม

1) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ เมื่อลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดเข้ามาสู่ประเทศไทยหรือมีบริเวณความกดอากาศสูงหรือมวลอากาศเย็นจากประเทศจีนแผ่ลงมาปกคลุมประเทศไทยรวมระยะเวลาประมาณ 4 เดือน ในช่วงระหว่างกลางเดือนตุลาคม นานประมาณ 2 สัปดาห์ เป็นระยะเปลี่ยนฤดูกาล จากฤดูฝนเข้าสู่ฤดูหนาว อากาศจะแปรปรวนไม่แน่นอน ทำให้มีฝนตกได้เป็นบางวัน และอาจมีอากาศหนาวเย็นได้เป็นบางครั้ง ในเดือนธันวาคมและมกราคม บริเวณความกดอากาศสูงกำลังแรงจากประเทศจีนจะแผ่ลงมาปกคลุมประเทศไทยเป็นระยะๆ ทำให้บริเวณจังหวัดเชียงรายมีอากาศหนาวจัดได้ในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะบริเวณเทือกเขา ในเดือนกุมภาพันธ์ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดปกคลุมประเทศไทยมีกำลังอ่อนลงเป็นลำดับ ทำให้บริเวณจังหวัดเชียงรายมีอุณหภูมิสูงขึ้น และมีอากาศร้อนในตอนบ่าย และเริ่มเข้าสู่ฤดูร้อนต่อไป แต่ยังคงมีอากาศหนาวเย็นในตอนเช้าต่อไปอีกระยะหนึ่งจนถึงเดือนมีนาคม อุณหภูมิต่ำสุดได้ 1.5 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2517 สำหรับในปี 2541 วัดได้ 7.5 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์

2) ฤดูร้อน อุณหภูมิสูงสุดในตอนบ่ายจะเริ่มสูงขึ้นเกิน 35.0 องศาเซลเซียส แต่ในช่วงเช้าจะยังคงมีอากาศหนาวเย็นจนถึงประมาณกลางเดือนมีนาคม ลมที่พัดปกคลุมประเทศไทยจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเป็นลมฝ่ายตะวันออก และลมฝ่ายใต้มากขึ้น โดยมีลมจากทะเลจีนใต้และอ่าวไทยพัดเข้าสู่ประเทศในทางทิศใต้และตะวันออก ประกอบกับหย่อมความกดอากาศต่ำ เนื่องจากความร้อนปกคลุมประเทศไทยตอนบนในช่วงฤดูร้อนทำให้มีอากาศร้อนอบอ้าวและแห้งแล้งทั่วไป และเกิดพายุฤดูร้อนขึ้นได้ในบางวัน โดยเฉพาะในช่วงเดือนมีนาคมจนถึงเมษายน เมื่อมีบริเวณความกดอากาศสูงซึ่งเย็นและแห้งจากประเทศจีนแผ่ลงมาปะทะกับมวลอากาศร้อนและขึ้นบริเวณประเทศไทยทำให้เกิดพายุฝนฟ้าคะนอง ลมกระโชกแรงเป็นครั้งคราวในบางครั้งอาจมีลูกเห็บตกลงมาด้วย ตั้งแต่ต้นเดือนเมษายนเป็นต้นไป อุณหภูมิจะสูงขึ้นเป็นลำดับในตอนกลางวันจะมีอากาศร้อนโดยทั่วไป บางครั้งจะมีอากาศร้อนในบางพื้นที่ฤดูร้อนของจังหวัดเชียงรายสิ้นสุดในเดือนพฤษภาคม รวมระยะเวลาประมาณ 3 เดือน มีอุณหภูมิสูงที่สุดที่วัดได้ 41.3 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2503 สำหรับในปี 2541 วัดได้อุณหภูมิสูงที่สุด 39 องศาเซลเซียสเมื่อวันที่ 6-7 พฤษภาคม

3) ฤดูฝน เริ่มเมื่อลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดเข้าสู่ประเทศไทยและร่องความกดอากาศต่ำเลื่อนขึ้นมาพาดผ่านบริเวณประเทศไทย และจะไปสิ้นสุดประมาณกลางเดือนตุลาคม เป็นระยะเวลาประมาณ 5 เดือน จะมีฝนตกชุกในเดือนสิงหาคมและกันยายน ตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมเป็นต้นไป ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะอ่อนกำลัง และจะเปลี่ยนเป็นลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ฝนบริเวณประเทศไทยตอนบนจะลดน้อยลงเป็นลำดับ และในตอนปลายเดือนตุลาคมซึ่งเป็นช่วงที่ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มพัดเข้าปกคลุมประเทศไทย ฝนในภาคเหนือจะหมดลงและมีอากาศหนาวเย็น ในช่วงฤดูฝนจะมีพายุหมุนเขตร้อนเคลื่อนเข้าสู่ประเทศไทยตอนบน และมีผลกระทบต่อจังหวัดเชียงราย ประมาณ 1-3 ลูก ซึ่งจะทำให้มีฝนตกบริเวณกว้างมีพายุลมแรงและอาจเกิดภาวะน้ำท่วมฉับพลัน น้ำป่าไหลหลากขึ้นได้ในบางพื้นที่

แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน : กรณีศึกษา เชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แผนที่ 3.2 กลุ่มจังหวัดในอนุภาคภาคเหนือตอนบน

สัญลักษณ์

 กลุ่มจังหวัดภาคเหนือบน
 ขอบเขตการปกครองจังหวัด

30000000 0 30000000
 กิโลเมตร
 Kilometers

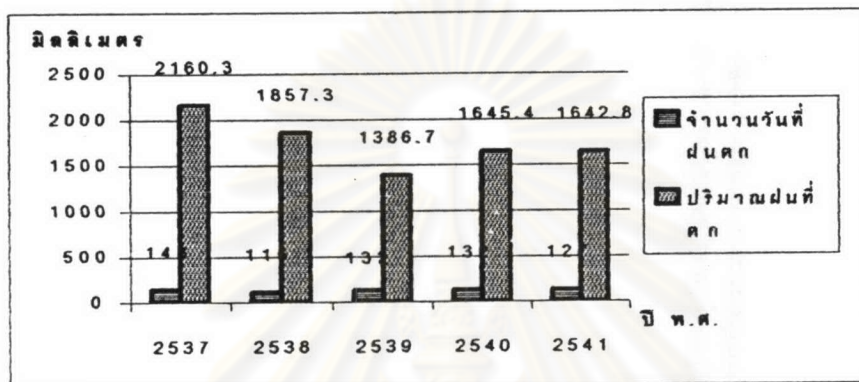

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2542

3.1.2.3.2. อุณหภูมิ

ในช่วงระหว่างปี 2537-2541 จังหวัดเชียงรายมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี มีค่าอยู่ในช่วง 22.65 องศาเซลเซียส ถึง 26.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดจะอยู่ในช่วง 7.5 องศาเซลเซียส ถึง 13.2 องศาเซลเซียส โดยอุณหภูมิต่ำสุดวัดได้ 7.5 องศาเซลเซียส เมื่อปี 2541 และอุณหภูมิสูงสุดในช่วง 34.3 องศาเซลเซียส ถึง 39.8 องศาเซลเซียส โดยอุณหภูมิสูงสุดวัดได้ 39.8 องศาเซลเซียส เมื่อปี 2537

แผนภูมิที่ 3.1 อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีของจังหวัดเชียงรายตั้งแต่ปี 2537 - 2541

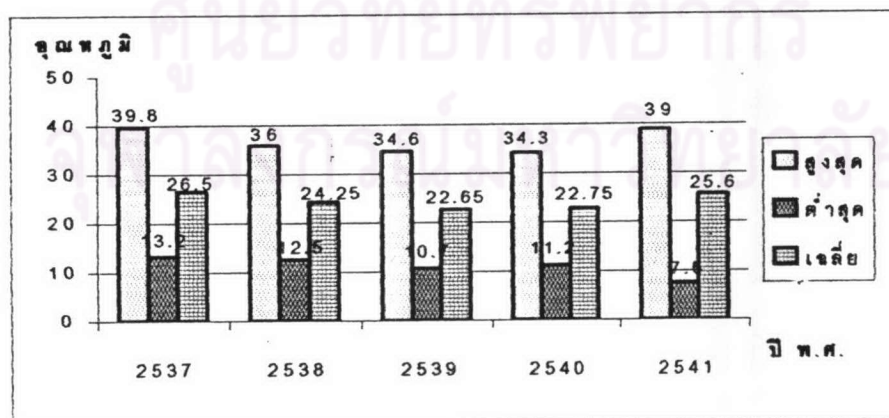

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาจังหวัดเชียงราย และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

3.1.2.3.3. ปริมาณฝน

ปริมาณฝนของจังหวัดเชียงราย เฉลี่ยระหว่างปี 2537-2541 จะอยู่ในช่วง 1,376.70 มิลลิเมตร ถึง 2,460.3 มิลลิเมตร จำนวนวันฝนตก 130 วัน ส่วนฝนตกน้อยที่สุดในปี 2539 วัดได้ 1,386.7 มิลลิเมตร จำนวนวันฝนตก 132 วัน และฝนตกมากที่สุดในปี 2537 วัดได้ 2,460.3 มิลลิเมตร จำนวนวันฝนตก 143 วัน

แผนภูมิที่ 3.2 ปริมาณฝนตกของจังหวัดเชียงรายตั้งแต่ปี 2537 - 2541

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาจังหวัดเชียงราย และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

3.1.2.3.4. ลม

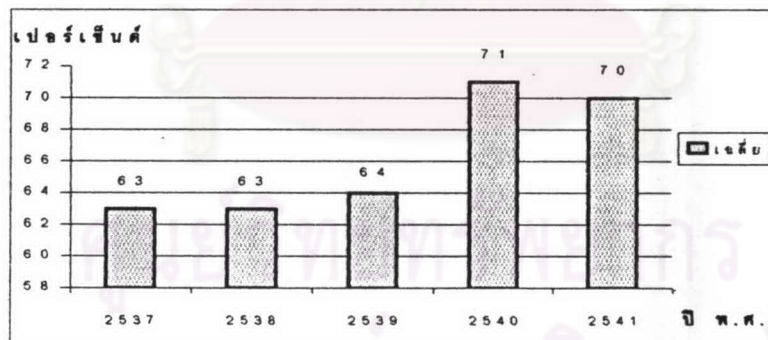
ความเร็วลมโดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.6 - 3.0 นอต จัดอยู่ในระดับลมสงบ ถึง ลมเบา ความเร็วลมสูงสุดที่บันทึกไว้ 64 นอต จัดอยู่ในระดับพายุใหญ่ ซึ่งไม่ค่อยปรากฏนัก ลมประจำฤดู ที่สำคัญ ได้แก่ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดอยู่ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนกุมภาพันธ์ และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งพัดอยู่ระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนเมษายน จังหวัดเชียงรายไม่ค่อยได้รับภัยจากพายุหมุน พายุดีเปรสชัน ที่ก่อตัวในมหาสมุทรแปซิฟิก ทะเลจีนใต้ และพายุหมุนที่ก่อตัวใน อ่าวเบงกอล ซึ่งมักจะอ่อนกำลังลงเมื่อมาถึงประเทศไทยเพียงแต่ทำให้เกิดฝนตกหนัก และตกบ่อยครั้งจน เกิดน้ำท่วมได้

ตารางที่ 3.1 ความชื้นสัมพัทธ์ของจังหวัดเชียงรายตั้งแต่ปี 2537-2541

ปี	สูงสุดเฉลี่ย (1%)		ต่ำสุดเฉลี่ย		เฉลี่ย	ต่ำที่สุด	
	เดือน	วัดได้	เดือน	วัดได้		เดือน	วัดได้
2537	ม.ค.	97	ก.พ.	28	63	ก.พ.	20
2538	พ.ย.-ธ.ค.	97	ก.พ.	28	63	ก.พ.	20
2539	ก.ค.	95	มี.ค.	32	64	มี.ค.	22
2540	ก.พ.	96	มี.ค.	32	71	มี.ค.	22
2541	ก.ย.	94	ธ.ค.	45	70	ก.พ.	21

ที่มา : สถาบันอุตุนิยมวิทยาจังหวัดเชียงราย และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

แผนภูมิที่ 3.3 ความชื้นสัมพัทธ์ของจังหวัดเชียงรายตั้งแต่ปี 2537-2541

ที่มา : สถาบันอุตุนิยมวิทยาจังหวัดเชียงราย และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

3.1.2.4. ทรัพยากรธรรมชาติ

3.1.2.4.1. แหล่งน้ำ

จังหวัดเชียงรายมีแหล่งที่สำคัญอยู่ 7 สาย คือ

1) แม่น้ำกก มีต้นกำเนิดในประเทศพม่าไหลเข้าสู่ประเทศไทย ผ่านอำเภอแม่ฮวย (จังหวัดเชียงใหม่) และไหลผ่านจังหวัดเชียงรายที่อำเภอแม่จัน เวียงชัย แล้วไหลลงแม่น้ำโขงที่

อำเภอเชียงแสนที่บ้านสบกก รวมระยะทางยาวประมาณ 114.5 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำที่เอื้อประโยชน์ทั้งด้านการเพาะปลูก การประมงและการท่องเที่ยว นอกเหนือไปจากการอุปโภคบริโภค

2) แม่น้ำโขง มีต้นน้ำอยู่ในประเทศจีน เป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว มีแม่น้ำสาขาแยกออกมาหลายสาย เช่น แม่น้ำกก แม่น้ำอิง แม่น้ำลาว ไหลผ่านอำเภอเชียงแสนที่บ้านสบรก (บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ) อำเภอเชียงของและกิ่ง อ.เวียงแก่น แล้วไหลเข้า สปป.ลาว (รวมระยะทางยาวประมาณ 94 กิโลเมตรที่ผ่านจังหวัดเชียงราย) แม่น้ำโขงในช่วงที่เป็นพรมแดนไทย-ลาว สามารถใช้เป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำได้สะดวก ในขณะที่ช่วงต่อไปทางประเทศจีนมีเกาะแก่งกลางน้ำมาก จึงไม่เหมาะที่จะสัญจรด้วยเรือขนาดใหญ่ นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลามากตามธรรมชาติ

3) แม่น้ำอิง ต้นกำเนิดจากเทือกเขาในเขตอำเภอแม่ใจ ไหลผ่านอำเภอดอกคำใต้ จุน เชียงคำ (พะเยา) อำเภอเทิง พญาเม็งรายและเชียงของ (เชียงราย) โดยไปบรรจบลงแม่น้ำโขงที่บ้านสบอิง อำเภอเชียงของ (รวมระยะทางยาวประมาณ 136 กิโลเมตรที่ผ่านจังหวัดเชียงราย) ลุ่มน้ำอิงส่วนที่อยู่ตอนใต้ของอำเภอเชียงของเป็นพื้นที่ต่ำที่สุดของจังหวัด

4) แม่น้ำคำ ต้นกำเนิดจากภูเขาในเขตอำเภอแม่จัน ไหลผ่าน อำเภอแม่จัน แม่สาย และไหลลงแม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงแสน ระยะทางยาวประมาณ 85 กิโลเมตร

5) แม่น้ำลาว ต้นกำเนิดจากภูเขาในท้องที่ อำเภอเวียงป่าเป้า ไหลผ่านอำเภอแม่สรวย พาน กิ่งแม่ลาว เมือง เวียงชัย แล้วไปบรรจบกับแม่น้ำกกที่อำเภอเวียงชัย ระยะทางยาวประมาณ 117 กิโลเมตร

6) แม่น้ำสาย เป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านประเทศไทย เขตอำเภอแม่สายและเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับพม่า

7) แม่น้ำรวก มีต้นกำเนิดจากพม่า ผ่านอำเภอแม่สายและเชียงสาย โดยเป็นแม่น้ำกั้นอาณาเขตระหว่างไทยกับพม่าแล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำโขงที่บ้านสบรก อำเภอเชียงแสน (บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ)

นอกจากแม่น้ำสายสำคัญ 7 สายซึ่งมีปริมาณน้ำมากในหน้าฝน และต้นในหน้าแล้งแล้วในจังหวัดเชียงรายยังมีหนองน้ำ ร่องน้ำ ลำน้ำเล็กๆ เช่น แม่น้ำจัน อำเภอแม่จัน แม่น้ำปรง อำเภอป่าแดด และอ่างเก็บน้ำอีกมากมาย ประมาณว่าทั้ง 16 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ มีแหล่งน้ำรวมไม่น้อยกว่า 1,179 แห่ง รวมเป็นพื้นที่ผิวน้ำทั้งสิ้น 167,657.75 ไร่

3.1.2.4.2. ทรัพยากรดิน

ดินในพื้นที่จังหวัดเชียงรายประกอบด้วยดิน 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ บริเวณที่ราบเป็นดินที่เกิดบนลานตะพัก ลำน้ำระดับต่างๆ และบริเวณภูเขาที่สูงชันเป็นดินเกิดบนภูเขาและที่ลาดชัน ดินเกิดบนลานตะพักลำน้ำระดับต่างๆ ประกอบด้วยดินหลายชนิด เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ถึงดี หรือดีปานกลาง เนื้อดินร่วนจนถึงดินเหนียว มีการระบายน้ำดีจนถึงเลว ปกติใช้ในการทำนา

ดินบนภูเขาและที่สูงชัน มีทั้งดินลึกและดินตื้น บางแห่งมีก้อนกรวดและก้อนหินปะปนในเนื้อดิน หรือกระจัดกระจายไปตามผิวดิน ลักษณะเนื้อดิน สีของดินและปฏิกิริยาดินแตกต่างกันไปแล้วแต่ชนิดของหินต้นกำเนิด โดยทั่วไปมักมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ข้อจำกัดในการใช้ดินที่สำคัญของพื้นที่ คือ ความลาดชันและการเสียดกษัยการ (Erosion) ที่จะเกิดขึ้น พื้นที่นี้ยังเป็นป่าอยู่มาก สมควรเก็บไว้เป็นป่ารักษาต้นน้ำ ลำธาร

3.1.2.4.2.1. การใช้ที่ดิน

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงและเป็นภูเขาส่วนใหญ่ พื้นที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรรมมีเพียง 2,123,371 ไร่ (ร้อยละ 29.1) โดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 10.25 ไร่ พื้นที่ที่เหมาะสมดังกล่าวเป็นที่นามากที่สุดคือ จำนวน 1,277,313 ไร่ (ปี 2538)

3.1.2.4.2.2. ลักษณะของดิน

โดยทั่วไปเป็นดินเหนียวและดินร่วนปนทราย มีความเหมาะสมต่อการปลูกพืช มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติสูงโดยเฉพาะพื้นที่ราบลุ่ม ลักษณะดินสามารถแยกประเภทได้ดังนี้

-กลุ่มดินนาทั่วไป ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมด กระจายอยู่ตอนกลางของจังหวัด

-กลุ่มนาดี กระจายอยู่บริเวณอำเภอเมือง เชียงแสน แม่สรวย เทิง พาน เวียงชัย แม่สาย เวียงป่าเป้า ป่าแดดและพญาเม็งราย

-กลุ่มดินไร่ ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมด กระจายอยู่ทางตอนใต้และตอนเหนือของจังหวัด กลุ่มดินนี้ส่วนใหญ่เป็นบริเวณที่ราบเชิงเขา พบได้ที่อำเภอเมือง พาน เวียงป่าเป้า แม่จัน ป่าแดด เวียงชัย และกิ่ง อ.เวียงแก่น

-กลุ่มดินตื้นและดินภูเขา ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 10 และร้อยละ 50 ของพื้นที่ทั้งหมด กระจายตามอำเภอต่างๆ

3.1.2.4.2.3. พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร

จะเห็นได้ว่า ลักษณะการใช้ที่ดินของจังหวัดเชียงรายช่วงปี 2530 - 2540 จะเป็นประเภทที่นามากที่สุดแต่อยู่ในอัตราเปลี่ยนแปลงลดลงในปี 2540 เหลือแค่ร้อยละ 56.54 ซึ่งจากเดิมในปี 2530 ร้อยละ 67.11 ทำให้เห็นได้ว่า ลักษณะการใช้ที่ดินประเภทที่นามีความสำคัญลดน้อยลง ในขณะที่ประเภทพื้นที่ไร่และสวนมีความสำคัญมากขึ้น ส่วนที่ลักษณะการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ที่อยู่อาศัย เพิ่มเป็นร้อยละ 4.04 ที่พืชไร่ ร้อยละ 25.02 ที่ไม้ผลและไม้ยืนต้น ร้อยละ 10.35 ที่สวนผักและไม้ดอก ร้อยละ 1.83 ที่เลี้ยงปศุสัตว์ ร้อยละ 0.05 และที่กร้างว่างเปล่า ร้อยละ 2.17

ตารางที่ 3.2 พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรของจังหวัดเชียงรายปี 2530-2540

หน่วย : ไร่

ลักษณะการใช้ที่ดิน	เนื้อที่ ปี 2530	คิดเป็น ร้อยละ	เนื้อที่ ปี 2535	คิดเป็น ร้อยละ	เนื้อที่ ปี 2540	คิดเป็น ร้อยละ
1.ที่อยู่อาศัย	78,952	3.32	81,517	3.70	94,747	4.04
2.ที่นา	1,595,153	67.11	1,409,759	63.91	1,249,215	56.54
3.ที่พืชไร่	527,632	22.20	515,436	23.37	601,355	25.02
4.ที่ไม้ผลและไม้ยืนต้น	83,926	3.53	135,699	6.15	242,843	10.35
5.ที่สวนผักและไม้ดอก	34,446	1.45	20,178	0.91	429,657	1.83
6.ที่เลี้ยงปศุสัตว์	-	-	321	0.01	1,071	0.05
7.ที่รกร้างว่างเปล่าและ ที่อื่นๆ	56,818	2.39	42,899	1.94	51,076	2.17
รวม	2,376,927	100.00	2,205,809	100.00	2,347,276	100.00

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

3.1.2.4.3. ทรัพยากรป่าไม้

จังหวัดเชียงรายมีทรัพยากรป่าไม้แยกตามลักษณะการจัดการ ได้แก่ ป่าเพื่ออนุรักษ์และศึกษารวมชาติ ได้แก่ พื้นที่ต้นน้ำ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยานและสวนรุกชาติ สำหรับป่าเศรษฐกิจ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติ สวนป่าของรัฐและภาคเอกชน ป่าชุมชน เป็นต้น จังหวัดเชียงรายมีเนื้อที่ประมาณ 7,298,981 ไร่ หรือ 11,678.369 ตารางกิโลเมตร เป็นเนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติ 4,816,633 ไร่ หรือ 7,706.61 ตารางกิโลเมตร เป็นเนื้อที่ที่ปกคลุมโดยป่าไม้ 2,416,250 ไร่ (ข้อมูลปี 2538) หรือประมาณ 33.10% ของเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด ซึ่งครอบคลุมภูมิประเทศส่วนใหญ่ของจังหวัดในส่วนใหญ่เป็นภูเขา เป็นต้นน้ำลำธารสายใหญ่น้อยซึ่งเป็นแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคของประชากร ป่าไม้ของจังหวัดเชียงรายจัดอยู่ในประเภทป่าไม้ไม่ทิ้งใบ (The Evergreen Forest) และป่าร้อนชื้น (Tropical Evergreen Forest) ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้สัก ไม้ตะเคียน ไม้เต็งรัง ไม้ประดู่ ไม้มะค่าโมง ไม้แดง นอกจากนี้ ยังมีของป่าบางชนิด เช่น น้ำมัน ขี้ผึ้ง เปลือกไม้ยาง เปลือกก้อสมุนไพรร และกล้วยไม้ และยังมีป่าประเภท ป่าดงดิบเขา (Hill Evergreen Forest) เป็นป่าไม้ที่ขึ้นอยู่บนภูเขาสูงๆ ประมาณ 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลขึ้นไป และบนพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 700 เมตร จะมีป่าไม้ประเภทป่าสนเขา (Pine Forest) อยู่ด้วย ได้แก่ สนสองใบ และสนสามใบ พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดเชียงรายแบ่งออกได้เป็นดังต่อไปนี้

1)อุทยานแห่งชาติ ในจังหวัดเชียงรายมีอยู่ 3 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติดอยหลวง เขตอำเภอพาน อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย อำเภอแม่ใจ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีเนื้อที่ 731,250 ไร่ และอุทยานแห่งชาติขุนแจ อำเภอเวียงป่าเป้า มีเนื้อที่ 168,750 ไร่ อุทยานแห่งชาติแม่ปืม (เตรียมการ) อยู่ในเขตอำเภอเมือง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา มีเนื้อที่ 227,312 ไร่

ตารางที่ 3.3 การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดเชียงราย ปี 2504-2538

ปี	พื้นที่ที่เป็นป่าไม้		
	ตร.กม.	ไร่	เปอร์เซ็นต์
2504	9,439	5,933,125	52.70
2516	11,706	7,316,250	64.98
2519	6,148	3,842,500	52.64
2521	5,534	3,458,750	47.39
2525	4,839	3,024,375	41.43
2528	4,578	2,861,250	39.20
2531	4,334	2,715,250	37.20
2532	4,311	2,694,375	36.91
2534	4,110	2,568,906	35.20
2536	3,991	2,494,219	34.17
2538	3,900	2,416,562	36.19

ที่มา : กรมป่าไม้ และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

2)วนอุทยาน เป็นแหล่งธรรมชาติที่รัฐได้จัดไว้เพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน ในจังหวัดเชียงรายมีวนอุทยานทั้งหมด 8 แห่ง คือ วนอุทยานน้ำตกขุนกรณ์ อำเภอเมือง มีเนื้อที่ 5,000 ไร่ วนอุทยานน้ำตกโป่งพระบาท อำเภอเมือง มีเนื้อที่ 3,375 ไร่ วนอุทยานถ้ำหลวง - ขุนน้ำนางนอน อำเภอแม่สาย มีเนื้อที่ 5,000 ไร่ วนอุทยานสันผาพญาไพร อำเภอแม่ฟ้าหลวง มีเนื้อที่ 3,000 ไร่ วนอุทยานน้ำตกห้วยแม่คำ อำเภอแม่ฟ้าหลวง มีเนื้อที่ 3,500 ไร่ วนอุทยานภูชี้ฟ้า อำเภอเวียงแก่น มีเนื้อที่ 2,500 ไร่ วนอุทยานน้ำตกห้วยแก้ว - บ่อน้ำร้อนห้วยหมากเหลี่ยม อำเภอเมือง มีเนื้อที่ 4,700 ไร่ วนอุทยานน้ำตกแม่โท อำเภอเวียงป่าเป้า มีเนื้อที่ 4,000 ไร่ ซึ่งวนอุทยานทั้ง 8 แห่งนั้นนอกจากจะเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนแล้วยังเป็นแหล่งที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดได้อีกด้วย

3)สวนรุกขชาติ ในจังหวัดเชียงรายมีอยู่เพียง 1 แห่ง คือ สวนรุกขชาติโป่งสลิ อำเภอเมือง มีเนื้อที่ 668.75 ไร่ พันธุ์ไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้สักที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นป่าเดิมที่เหลืออยู่ มีการปลูกพันธุ์ไม้อื่นๆ แทรกบ้าง ควรที่จะได้รับการพัฒนาพื้นที่ในสวนรุกขชาติให้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน และเป็นแหล่งศึกษาพันธุ์ไม้ต่างๆ ด้วย

4)ป่าสงวนแห่งชาติ นับตั้งแต่ปี 2499 จังหวัดเชียงรายมีป่าสงวนทั้งหมด 31 ป่า คิดเป็นพื้นที่ทั้งหมด 4,816,633 ไร่ หรือ ร้อยละ 65.99 ของพื้นที่จังหวัด (ข้อมูลปี 2536) อย่างไรก็ตาม ป่าสงวนแห่งชาติได้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก ในอดีตเคยให้มีการทำสัมปทานป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งนี้ ปัจจุบันป่าสงวนส่วนใหญ่เป็นป่ารุ่นสองที่รอการฟื้นตัว แม้ว่าจะได้มีการยกเลิกการทำไม้ไปแล้ว แต่การลักลอบตัดไม้ในเขตป่าสงวนยังเป็นปัญหาสำคัญ การฟื้นฟูป่าสงวนนั้นแต่เดิมได้มีการปลูกป่าทดแทนโดยภาครัฐมาตั้งแต่ปี 2537 สำหรับปี 2538 ได้หยุดการปลูกป่าโดยภาครัฐ แต่ได้เชิญชวนประชา

ชนและเอกชนทั่วไปปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ สำหรับจังหวัดเชียงรายนั้นได้มีผู้จองพื้นที่ปลูกป่าในเขตป่าสงวนเป็นจำนวนมาก

5) ป่าชุมชน ส่วนใหญ่เป็นป่าธรรมชาติที่ชาวบ้านได้ช่วยกันป้องกันรักษาเอาไว้สำหรับเป็นแหล่งขับน้ำและใช้สอย ชาวบ้านในหมู่บ้านมักมีการดูแลป้องกันรักษา ร่วมกัน ปัจจุบันอาจมีการสร้างป่าชุมชนโดยการปลูกป่าขึ้นมาในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่รัฐควรจะเข้าไปมีบทบาทและส่งเสริมมากกว่านี้

(5.1) สวนป่าของรัฐ สำนักงานป่าไม้เขตเชียงรายมีการปลูกและดูแลรักษาสวนป่าของรัฐทั้งหมด 14 สวนป่า มีโครงการปลูกป่าอีก 3 โครงการ มีพื้นที่ปลูกป่าทั้งหมดจนถึงปี 2538 เท่ากับ 94,436.01 ไร่ มีไม้ที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นไม้สัก สำหรับการปลูกป่าโดยภาครัฐหรืองบประมาณแผ่นดินได้หยุดลงในปี 2538 แต่ให้มีการบำรุงสวนป่าที่มีอยู่แทน นอกจากนี้ยังได้เชิญชวนให้เอกชนและชาวบ้านร่วมกันปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

(5.2) การปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ จากการเชิญชวนให้ภาคเอกชนและประชาชนร่วมบริจาคเพื่อสมทบกองทุนปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติมีผู้เข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก สำหรับจังหวัดเชียงรายมีพื้นที่เป้าหมาย 778,887 ไร่ มีผู้จองพื้นที่สำหรับปลูกจำนวน 371,333.92 ไร่ (ร้อยละ 47.68 ของพื้นที่เป้าหมาย) คงเหลือพื้นที่ที่ยังไม่มีผู้จองจำนวน 407,553.08 ไร่ สำหรับพื้นที่ที่ได้ปลูกไปแล้ว ปี 2538 มีจำนวน 6,500 ไร่

(5.3) การปลูกป่าชุมชน ได้แก่ การปลูกป่าตามพื้นที่สาธารณะต่างๆ ในหมู่บ้าน โรงเรียน วัด ตามริมถนน เป็นต้น ซึ่งต้นไม้ที่นำมาปลูกอาจเป็นไม้ผล ไม้พื้น และไม้สำหรับการก่อสร้าง เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของภาครัฐที่ทำการส่งเสริม ได้แก่ สำนักงานป่าไม้เขต สำนักงานป่าไม้จังหวัด และหน่วยงานของทางจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งเจ้าหน้าที่จะทำหน้าที่ให้ความรู้ฝึกอบรม และให้คำแนะนำต่างๆ

6) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า 1 แห่ง คือ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบหนองบงคาย อำเภอเชียงแสน มีเนื้อที่ประมาณ 2,711 ไร่

3.1.2.4.4. ทรัพยากรแร่ธาตุ

ธรณีวิทยาของพื้นที่จังหวัดเชียงรายประกอบด้วย หินพื้นฐานยุคพาลีโออิกตอนล่าง ส่วนใหญ่จะเป็นหินตะกอน-ภูเขาไฟ ซึ่งมีการแปรสภาพระดับต่ำ หินชุดนี้เกิดเป็นแกนของโครงสร้างรูปประทุนทางด้านตะวันตกของจังหวัด ประกอบด้วย หินฟิลไลต์ ควอร์ตไซต์ ซีสต์ และหินภูเขาไฟ รวมทั้งหินอัคนีแทรกซอนชนิดอัลตราเมฟิก หินที่ปิดทับด้านบนเป็นด้วยหินยุคพาลีโออิกตอนบน ประกอบด้วย หินตะกอนชนิดเมดิ หินคาร์บอนเนต และหินภูเขาไฟ ติดตามด้วยหินตะกอนสีแดง และหินภูเขาไฟยุคมีโซโซอิกแกรนิตเกิดเป็นหินอัคนีแทรกซอน อาศัยอยู่ในช่วงเพอร์เมียนตอนปลาย ถึง ไชแอลสิกตอนต้นแทรกเข้ามาในยุคพาลีโออิก ตลอดแนวด้านตะวันตกของจังหวัด ส่วนพื้นที่ราบลุ่มทั้งหมดจะปิดทับด้วยตะกอนกึ่งแข็งตัวยุคซีโนโซอิก และตะกอนปัจจุบันตามสองฝั่งแม่น้ำสายต่างๆ การกระจายตัวของหินยุค

ต่างๆ ในจังหวัดเชียงรายมีลักษณะการวางตัวเกือบอยู่ในแนวเหนือ-ใต้ แหล่งแร่ที่พบในจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย

-ทั้งสเดน แร่ทั้งสเดนเป็นแร่ที่พบในแนวเทือกเขาด้านตะวันตกของประเทศ ตั้งแต่เหนือจรดใต้ อาจเกิดเป็นแหล่งแร่อิสระ ซีไลต์ หรือซุลแฟรม และอาจเกิดร่วมกับแร่อื่นๆ เช่น แร่ดีบุก และพลวง พื้นที่ศักยภาพทางแร่ทั้งสเดนอยู่ในแนวเทือกเขาด้านตะวันตกของจังหวัด ในเขตอำเภอแม่สรวย และเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงรายเคยเป็นจังหวัดที่ผลิตแร่ซีไลต์ที่สำคัญที่สุดของประเทศ จากการพบแหล่งแร่ที่ตอยหมอก อำเภอเวียงป่าเป้าเมื่อปี 2541 แต่ได้ลดความสำคัญลงเรื่อยๆ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

-ดีบุกและพลวง แร่ทั้งสองประเภทเป็นแร่ในกลุ่มโลหะพื้นฐาน ซึ่งอาจเกิดร่วมกับแร่ทั้งสเดนจึงมีพื้นที่ศักยภาพทางแร่อยู่ด้านตะวันตกของจังหวัดเช่นกัน แร่มีปริมาณสำรองและผลผลิตน้อยกว่าแร่ทั้งสเดน ประกอบกับการตกต่ำของราคาแร่ทั้งสองจึงไม่มีการผลิตในปัจจุบัน

-แมงกานีส แหล่งแร่แมงกานีสที่มีอยู่ในจังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งขนาดเล็ก และเคยเปิดเหมืองแร่ทำการผลิตในอำเภอเทิง ปัจจุบันมีแปลงประทานบัตรในอำเภอพญาเม็งราย แต่ไม่มีการผลิตแต่อย่างใด

-ไพโรไฟลไลต์และทัลก์ เป็นแร่ที่พบกระจัดกระจายในเขตอำเภอเชียงของ และอำเภอเทิง แต่ไม่มีผลผลิตในปัจจุบัน

-ดินขาวและบอลเคลย์ เป็นแร่ที่พบกระจัดกระจายในอำเภอเวียงป่าเป้า และมีผลผลิตจำนวนน้อย ปัจจุบันยังคงมีผลิตบอลเคลย์จากเหมืองเพียงแห่งเดียว

-หินปูนอุตสาหกรรม หินปูนที่ใช้ในอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ ใช้ทำปูนขาว สำหรับอุตสาหกรรมฟอกหนังและอุตสาหกรรมน้ำตาล มีศักยภาพไม่สูงนักในจังหวัดเชียงราย โดยมีผู้ขอประทานบัตรเป็นผลพลอยได้จากการผลิตแร่ซีไลต์ ในอำเภอเวียงป่าเป้า และผลิตหินปูนอุตสาหกรรมอย่างเดียวในอำเภอเมืองและอำเภอเวียงชัย ปัจจุบันมีผลผลิตสม่ำเสมอจากเหมืองในอำเภอเมือง

3.1.3. ด้านเศรษฐกิจ

3.1.3.1. ผลิตภัณท์มวลรวมของจังหวัดเชียงราย

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย ตั้งแต่ปี 2530 - 2541 พบว่า ในปี 2530 มีสาขาการผลิตที่มีมูลค่าผลิตภัณท์มวลรวมสูงที่สุด คือ สาขาการผลิตภาคบริการ มีมูลค่า 7,068 ล้านบาท หรือร้อยละ 50.07 รองลงมา คือ สาขาการผลิตภาคเกษตรกรรม มีมูลค่า 5,627 ล้านบาท หรือร้อยละ 39.86 และสาขาอุตสาหกรรม มีมูลค่า 1,417 ล้านบาท หรือร้อยละ 10.04 โดยสาขาสถาปัตยกรรมมีผลิตภัณท์มวลรวมมากที่สุด คิดเป็นมูลค่า 4,682 ล้านบาท หรือร้อยละ 33.17 รองลงมา คือ การค้าส่งและค้าปลีก คิดเป็นมูลค่า 2,382 ล้านบาท หรือร้อยละ 16.87 ในปี 2536 พบว่า สาขาการผลิตที่มีมูลค่าผลิต

ภัณฑ์มวลรวมสูงที่สุดยังคงเป็น สาขาการผลิตภาคบริการ มีมูลค่า 11,314 ล้านบาท หรือร้อยละ 60.06 รองลงมา คือ สาขาการผลิตภาคเกษตรกรรม มีมูลค่า 3,921 ล้านบาท หรือร้อยละ 20.82 และสาขาอุตสาหกรรม มีมูลค่า 3,601 ล้านบาท หรือร้อยละ 19.12 โดยสาขาการค้าส่งและค้าปลีก มีผลิตภัณฑ์มวลรวมมากที่สุด คิดเป็นมูลค่า 3,785 ล้านบาท หรือร้อยละ 20.09 รองลงมาคือ กสิกรรม คิดเป็นมูลค่า 2,933 ล้านบาท หรือร้อยละ 15.57 ทั้งนี้ ในช่วงปี พ.ศ.2530-2536 ภาคเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายมีอัตราการเติบโตต่อปีโดยเฉลี่ย ลดลงประมาณร้อยละ -4.70 ต่อปี โดยสาขาการผลิตภาคอุตสาหกรรม และการบริการมีอัตราการเติบโตลดลงประมาณร้อยละ -14.42 และ -7.56 ตามลำดับ ส่วนสาขาการผลิตภาคเกษตรกรรมมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 6.22 ในปี 2541 พบว่า สาขาการผลิตที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงสุด คือ สาขาการผลิตภาคบริการ มีมูลค่า 12,895 ล้านบาท หรือร้อยละ 67.60 รองลงมา คือ สาขาการผลิตภาคเกษตรกรรม มีมูลค่า 4,310 ล้านบาท หรือร้อยละ 22.59 และสาขาการผลิตภาคอุตสาหกรรม มีมูลค่า 1,871 ล้านบาท หรือร้อยละ 9.81 โดยสาขาการค้าส่งและค้าปลีก มีผลิตภัณฑ์มวลรวมมากที่สุด คิดเป็นมูลค่า 3,726 ล้านบาท หรือร้อยละ 19.53 รองลงมา คือ กสิกรรม คิดเป็นมูลค่า 3,196 ล้านบาท หรือร้อยละ 16.75 ทั้งนี้ ในช่วงปี 2536-2541 ภาคเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายมีอัตราการเติบโตต่อปีโดยเฉลี่ย ลดลงประมาณร้อยละ -0.25 ต่อปี โดยสาขาการผลิตภาคอุตสาหกรรม มีอัตราการเติบโตต่อปีโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 13.99 ต่อปี ส่วนภาคบริการ และภาคเกษตรกรรม มีอัตราการเติบโตต่อปีโดยเฉลี่ยลดลงประมาณร้อยละ -2.58 และ -1.87 ตามลำดับ และอัตราการเติบโตภาคเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2530-2541 ลดลงประมาณร้อยละ -2.70 ต่อปี โดยสาขาการผลิตภาคบริการ และภาคอุตสาหกรรมมีอัตราการเติบโตต่อปีโดยเฉลี่ยลดลงประมาณร้อยละ -5.32 และ -2.50 ตามลำดับ ส่วนภาคเกษตรกรรมมีอัตราการเติบโตต่อปีโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 2.46 ต่อปี (ดูรายละเอียดได้จากตารางที่ 3.4) จากสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของจังหวัดเชียงรายที่ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสินค้าภาคเกษตรเป็นหลักก็เนื่องมาจากประชากรมีอาชีพทางการเกษตร ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเพาะปลูก จึงกล่าวได้ว่า จังหวัดเชียงรายเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของภาคเหนือ จะเห็นได้จากมีโรงสีขนาดใหญ่ ด้านการประมง อ่างกอนเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงปลาแหล่งใหญ่ของภาคเหนือ ด้านการท่องเที่ยว คาดว่าการท่องเที่ยวและการบริการรวมถึงการค้าบริเวณชายแดน ซึ่งมีปริมาณวงเงินหมุนเวียนจำนวนมาก จะเป็นธุรกิจสำคัญที่เข้ามามีบทบาทต่อด้านเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย อันเป็นผลมาจากโครงการพัฒนาศูนย์เหลี่ยมเศรษฐกิจ

ตารางที่ 3.4 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเชียงราย ในช่วงปี พ.ศ.2530-2541 (ณ ราคาคงที่ 2531)

สาขาการผลิต	จังหวัดเชียงราย									
	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม		สัดส่วนร้อยละ			อัตราการเติบโตปี				
	ปี 2530	ปี 2536	ปี 2541	ปี 2530	ปี 2536	ปี 2541	ปี 2530-2541	ปี 2530-2536	ปี 2536-2541	
เกษตรกรรม	5,627	3,921	4,310	39.86	20.82	22.59	2.46	6.22	-1.87	
กลีกรวม	4,682	2,503	3,196	33.17	15.57	16.75	3.54	8.12	-1.70	
ปศุสัตว์	423	512	578	3.00	2.72	3.03	-2.80	-3.14	-2.40	
ประมง	13	14	78	0.09	0.07	0.41	-15.05	-1.23	-29.07	
ป่าไม้	82	-	0	0.58	-	0.00	0.00	0.00	0.00	
บริการทางการเกษตร	170	152	126	1.20	0.81	0.66	2.76	1.89	3.82	
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	255	310	332	1.81	1.65	1.74	-2.37	-3.21	-1.36	
อุตสาหกรรม	1,417	3,601	1,871	10.04	19.12	9.81	-2.50	-14.42	13.99	
เหมืองแร่และการขุดหิน	57	29	45	0.40	0.15	0.24	2.17	11.95	-8.41	
อุตสาหกรรม	465	676	967	3.29	3.59	5.07	-6.45	-6.06	-6.91	
การก่อสร้าง	895	2,896	859	6.34	15.37	4.50	0.37	-17.81	27.51	
บริการ	7,068	11,314	12,895	50.07	60.06	67.60	-5.32	-7.56	-2.58	
การไฟฟ้าและการประปา	137	315	444	0.97	1.67	2.33	-10.15	-12.98	-6.63	
การคมนาคมและการขนส่ง	791	1,474	1,687	5.60	7.83	8.84	-6.66	-9.87	-2.66	
การค้าส่งและค้าปลีก	2,382	3,785	3,726	16.87	20.09	19.53	-3.99	-7.44	0.31	
การธนาคาร ประกันภัยและธุรกิจสหกรณ์ทรัพย์	349	1,169	1,422	2.47	6.21	7.45	-12.00	-18.28	-3.84	
ที่อยู่อาศัย	1,038	1,404	1,713	7.35	7.45	8.98	-4.46	-4.92	-3.90	
การบริหารราชการและป้องกันประเทศ	646	963	1,036	4.58	5.11	5.43	-4.21	-6.45	-1.45	
การบริหาร	1,725	2,204	2,867	12.22	11.70	15.03	-4.52	-4.01	-5.12	
มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด	14,117	18,837	19,076	100	100	100	-2.70	-4.70	-0.25	
รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (บาท)	13,511	23,483	29,746							

หน่วย : ล้านบาท

ที่มา : จากการค้าวงโดยข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2541

ในปี 2541 สภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายพบว่า ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 29,746 บาทต่อปี เป็นลำดับที่ 13 ของภาคเหนือ โดยทั้งจังหวัดมีผลิตภัณฑ์มวลรวม 19,076 ล้านบาท ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ของจังหวัดเชียงรายจะขึ้นอยู่กับสาขาการเกษตรมากที่สุด ร้อยละ 22.59 คิดเป็นมูลค่า 4,310 ล้านบาท รองลงมาเป็นสาขาการค้าปลีกค้าส่ง ร้อยละ 19.53 คิดเป็นมูลค่า 3,726 ล้านบาท และสาขาการบริการร้อยละ 15.03 คิดเป็นมูลค่า 2,867 ล้านบาท จะเห็นได้ว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดตั้งแต่ปี 2539-2541 มีสาขาการผลิตหลัก 3 สาขา ได้แก่ สาขาการเกษตร สาขาการค้าปลีกค้าส่ง และสาขาการบริการที่เป็นสาขาทำรายได้ให้แก่จังหวัดมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากว่า จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดชายแดนที่มีการทำการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านและมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงทำให้เกิดการติดต่อค้าขายบริเวณชายแดนและการค้าขายผ่านแดน นำเข้า-ส่งออกสินค้าการเกษตรโดยผ่านจังหวัดเชียงรายไปยังประเทศที่สาม อย่างไรก็ตามสภาพเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายหดตัวลงตามการผลิตทั้งภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม การผลิตภาคเกษตรพืชเศรษฐกิจสำคัญได้แก่ ข้าว ถั่วลิสง ลำไย ผลผลิตลดลงจากสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวยและฝนตกล่าช้า ส่วนการผลิตนอกภาคเกษตรลดลงเกือบทุกสาขาการผลิต มีเพียงสาขาบริการที่ขยายตัวตามการท่องเที่ยว ขณะที่การค้าขายแดนลดลงจากการส่งออกไปพม่าเป็นสำคัญ สำหรับภาคการเงิน เงินฝากเพิ่มขึ้นไปในอัตราที่ชะลอลงและสินเชื่อยังคงลดลงต่อเนื่องจากปีก่อน ทางด้านฐานะการคลัง ดุลการเงินสดเกินดุลเพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 2.9

-ภาคเกษตร พืชเศรษฐกิจสำคัญของจังหวัดผลผลิตลดลง ได้แก่ ข้าว นาปี ปีการผลิต 2541/2542 พื้นที่เพาะปลูกลดลงร้อยละ 0.84 เนื่องจากภาวะฝนตกล่าช้า เกษตรกรบางส่วนเปลี่ยนไปปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย เช่น ข้าวโพดแทน ทำให้ผลผลิตลดลงร้อยละ 8.7 เหลือ 399,408 เมตริกตัน ลำไยและถั่วลิสง ผลผลิตลดลงมากถึงร้อยละ 95 และร้อยละ 94 เหลือ 1,1130 เมตริกตัน และ 1,021 เมตริกตัน ตามลำดับ จากสภาพอากาศที่หนาวเย็นไม่เพียงพอ และชิง ผลผลิตลดลงร้อยละ 19.05 เหลือ 80,358 เมตริกตัน อย่างไรก็ตาม ข้าวโพด ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 97.40 เป็น 326,819 เมตริกตัน จากราคาในปีก่อนจูงใจให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้น และเกษตรกรบางส่วนปลูกทดแทนข้าว นาปี ส่วนใบยาเวรจีเนีย ผลผลิตเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเพียงร้อยละ 2.8 เป็น 22,269 เมตริกตัน และกระเทียม ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 32.5 เป็น 18,899 เมตริกตัน

-นอกภาคเกษตร พบว่า ลดลงเกือบทุกสาขา ภาคเหมืองแร่ การผลิตปูนลดลงร้อยละ 65.8 เหลือ 510,730 เมตริกตัน ตามการผลิตปูนซีเมนต์ที่ลดลง และบอลเคลย์ลดลงร้อยละ 55.2 เหลือ 6,050 เมตริกตัน ตามภาวะการผลิตเซรามิกที่ลดลง การลงทุนและการก่อสร้าง พบว่า มูลค่าเงินลงทุนของ กิจการที่ได้รับอนุมัติส่งเสริมการลงทุน ลดลงจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 83.3 เหลือ 13 ล้านบาท ส่วนการก่อสร้าง พื้นที่ได้รับอนุญาตก่อสร้างในเขตเทศบาลลดลงจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 49.8 เหลือ 53,695 ตารางเมตร สินเชื่อเพื่อการก่อสร้างลดลงร้อยละ 16.5 เหลือ 1,281 ล้านบาท ส่วนการลงทุนภาครัฐ รัฐบาลเพิ่มการใช้จ่ายมากขึ้น จากการเร่งใช้จ่ายช่วงปลายปีงบประมาณ ทำให้การใช้จ่าย

หมวดครุภัณฑ์ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกลับเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.4 โดยเฉพาะเงินอุดหนุนเพิ่มขึ้นมากถึงร้อยละ 50.6 ส่วนใหญ่เป็นการใช้จ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบล ภาคพาณิชย์กรรม การใช้จ่ายของประชากร ลดลงจากภาวะเศรษฐกิจหดตัวและกำลังซื้อที่ต่ำลง ยอดจดทะเบียนรถยนต์และจดทะเบียนรถจักรยานยนต์ลดลงจากปีก่อนร้อยละ 4.4 และร้อยละ 46.6 เหลือ 1,890 คน และ 12,051 คน ตามลำดับ สินเชื่อเพื่อการพาณิชย์ลดลงร้อยละ 18.7 เหลือ 8,239 ล้านบาท ภาคบริการและการท่องเที่ยว ขยายตัวจากปีก่อน จำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในจังหวัดเชียงรายเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.9 เป็น 641,480 คน เทียบกับที่ลดลงร้อยละ 2.5 ปีก่อน เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 19.5 เป็น 294,216 คน ตามโครงการปี Amazing Thailand 1998-1999 ขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยลดลงร้อยละ 6.5 เหลือ 347,270 คน จากปัญหาเศรษฐกิจในประเทศ จำนวนผู้โดยสารผ่านท่าอากาศยานเชียงรายลดลงร้อยละ 2.7 เป็นผลจากภาวะเศรษฐกิจและการยกเลิกการลดราคาตั๋วโดยสารร้อยละ 15 สำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจจึงมีการเปลี่ยนไปใช้การเดินทางโดยรถยนต์ ทางด้านธุรกิจโรงแรมอัตราการเข้าพักของโรงแรมที่ชาวต่างประเทศนิยมพักเฉลี่ยในเกณฑ์สูง ขณะที่โรงแรมที่นักท่องเที่ยวชาวไทยเข้าพักลดลงแต่อัตราการเข้าพักโดยเฉลี่ยร้อยละ 39.6 ใกล้เคียงกับร้อยละ 39.2 ของปีที่ผ่านมา ส่วนสถานประกอบการค้าและบริการ การประกอบการธุรกิจการค้าและบริการของจังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่จะมีสถานที่ตั้งประกอบการหนาแน่นในบริเวณใจกลางเมืองของจังหวัด ซึ่งมีอยู่มากถึงร้อยละ 70 รองลงมาจะเป็นพื้นที่บริเวณอำเภอที่มีชายแดนติดต่อการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ อำเภอแม่สาย อำเภอแม่จัน อำเภอเชียงแสน และอำเภอเชียงของ การค้าชายแดนกับประเทศพม่า สปป.ลาว และจีน (ตอนใต้) ที่ด่านแม่สาย เชียงแสน และเชียงของ ซึ่งสินค้าส่งออกที่สำคัญ คือ สินค้าอุปโภคบริโภค วัสดุก่อสร้าง ยางรถยนต์ และน้ำมันเชื้อเพลิง มีมูลค่าการส่งออกลดลงจากปีก่อนร้อยละ 11.9 เหลือ 2,602 ล้านบาท เทียบกับที่เคยเพิ่มขึ้นร้อยละ 29.7 ในปีที่ผ่านมา จากปัญหาพม่าเข้มงวดการนำเข้าสินค้าจากชายแดน มูลค่าการส่งออกไป สปป.ลาว เพิ่มขึ้นมากเนื่องจากมีการส่งเสริมสินค้าประเภทยานยนต์และเครื่องจักรกลสำหรับนำไปใช้ในการก่อสร้างทางใน สปป.ลาว และการส่งออกไปจีน (ตอนใต้) เพิ่มขึ้นจากการส่งออกยางรถยนต์ชนิดต่างๆ เป็นสำคัญ ขณะที่การนำเข้าเพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 75.4 เป็น 623 ล้านบาท เนื่องจากมีการนำเข้าอัญมณีจากประเทศพม่า ลิกไนต์ ไม้ซุง และไม้แปรรูปจาก สปป.ลาว แอปเปิ้ลและสาลี่จากจีน (ตอนใต้) ซึ่งมีผลผลิตเพิ่มขึ้นและราคาถูก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.5 เครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจจังหวัดเชียงราย ปี 2539-2541

รายการ	หน่วย	ปี พ.ศ.2539	ปี พ.ศ.2540	ปี พ.ศ.2541
1.การเงินการธนาคาร				
1.1.จำนวนสาขาธนาคารพาณิชย์	สำนักงาน	58	62	56
1.2.เงินรับฝากที่ธนาคารพาณิชย์	ล้านบาท	25,378	27,741	28,626
1.3.เงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์	ล้านบาท	25,846	24,979	21,056
1.4.สัดส่วนเงินให้กู้ยืมต่อเงินฝาก	ร้อยละ	101.8	90.0	73.6
1.5.เงินที่ ร.พ.นำฝากผู้แทน	ล้านบาท	32,695	37,933	39,321
1.6.เงินที่ ร.พ. เบิกถอนจากผู้แทน	ล้านบาท	17,568	20,442	20,428
2.ฐานะการคลัง				
2.1.รายได้	ล้านบาท	0	1,142	1,147
2.2.รายจ่าย	ล้านบาท	0	7,807	7,880
2.3.ดุลเงินในงบประมาณ	ล้านบาท	0	-6,665	-6,734
2.4.ดุลเงินนอกงบประมาณ	ล้านบาท	0	17,994	18,393
2.5.ดุลเงินสด	ล้านบาท	0	11,329	11,659
3.เงินโอนแรงงานไปทำงานต่างประเทศ	ล้านบาท	286	208	161
4.การลงทุน				
4.1.กิจการที่ได้รับอนุมัติส่งเสริมการลงทุน	ล้านบาท	728	78	13
4.2.พื้นที่ก่อสร้างในเขตเทศบาล	ตาราง เมตร	152,767	106,901	53,695
4.3.การจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม	ล้านบาท	427	469	1,193
4.4.ปริมาณสินเชื่อธนาคารพาณิชย์				
4.4.1.อสังหาริมทรัพย์	ล้านบาท	3,082	2,947	1,124
4.4.2.การก่อสร้าง	ล้านบาท	1,702	1,695	1,281
5.เหมืองแร่				
5.1.หินปูน	เมตริกตัน	35,029	1,551,563	510,730
5.2.บอลเคลย์	เมตริกตัน	0	13,517	6,050
6.ภาคพาณิชย์กรรม				
6.1.การจดทะเบียนรถยนต์	คัน	1,562	1,978	1,890
6.2.การจดทะเบียนรถจักรยานยนต์	คัน	26,390	22,581	12,051
6.3.สินเชื่อเพื่อการพาณิชย์	ล้านบาท	9,829	10,139	8,239
6.4.ภาษีมูลค่าเพิ่ม	ล้านบาท	226	274	336
7.จำนวนนักท่องเที่ยว	คน	987,248	973,176	506,073
7.1.ชาวไทย	คน	738,539	716,799	348,126
7.2.ชาวต่างประเทศ	คน	248,709	256,377	157,947
8.จำนวนผู้โดยสารผ่านท่าอากาศยาน	คน	539,891	562,910	535,596

8.1.ผู้โดยสารขาเข้า	คน	258,252	272,896	256,198
8.2.ผู้โดยสารขาออก	คน	281,689	290,014	278,904
9.การค้าชายแดนกับพม่า สเปน ลาว จีน	ล้านบาท	2,603	3,307	3,225
9.1.การนำเข้า	ล้านบาท	327	355	623
9.2.การส่งออก	ล้านบาท	2,276	2,952	2,602

ที่มา : ข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2541

จากตารางที่ 3.7 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งและส่วนแปรเปลี่ยนของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเชียงรายพบว่า ในปี 2530 - 2535 สาขาเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายที่เติบโตเร็ว นั้น คือ เหมืองแร่และการย่อยหิน อุตสาหกรรม การก่อสร้าง การคมนาคมและการขนส่ง การค้าส่งและค้าปลีก การธนาคาร ประกันภัยและอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากว่าเป็นผลมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ที่กำหนดให้จังหวัดเชียงรายเป็นศูนย์กลางในภาคเหนือ ในขณะที่เดียวกันพบว่า จังหวัดเชียงรายไม่มีสาขาเศรษฐกิจที่เติบโตเร็วในภาคกว่าภาคอื่นๆ ที่มีโครงสร้างแบบเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นสาขาการผลิตที่เสียเปรียบอยู่ ในปี 2536 - 2541 จังหวัดเชียงรายมีสาขาเศรษฐกิจที่เติบโตเร็ว คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การไฟฟ้าและการประปา การคมนาคมและการขนส่ง การธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัย การบริหารราชการและป้องกันประเทศ และการบริการ ส่วนสาขาเศรษฐกิจที่เติบโตเร็วในภาคกว่าภาคอื่นๆ ที่มีโครงสร้างแบบเดียวกันคือ เหมืองแร่และการย่อยหิน อุตสาหกรรม การค้าส่งและค้าปลีก และการบริการ และการวิเคราะห์ดัชนีบ่งชี้ความชำนาญในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายในปี 2530 จังหวัดเชียงรายมีสาขาเศรษฐกิจที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตในสาขาเกษตรกรรม การคมนาคมและการขนส่ง การค้าส่งและค้าปลีก และที่อยู่อาศัย มากกว่าการผลิตในประเทศโดยเฉลี่ย ซึ่งถือว่าเป็นสาขาการผลิตฐานของจังหวัด ในปี 2535 จังหวัดเชียงรายมีสาขาเศรษฐกิจที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตในสาขาการก่อสร้าง การคมนาคมและการขนส่ง การค้าส่งและค้าปลีก การธนาคาร ประกันภัยและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และที่อยู่อาศัย ในปี 2541 จังหวัดเชียงรายมีสาขาเศรษฐกิจที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิตในสาขาเกษตรกรรม การก่อสร้าง การคมนาคมและการขนส่ง การค้าส่งและค้าปลีก การธนาคาร ประกันภัยและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัย และการบริการ ทั้งนี้ เนื่องจากจังหวัดเชียงรายมีการเติบโตอย่างรวดเร็วของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และธุรกิจพัฒนาที่ดิน รวมไปถึงการค้าชายแดนโดยเฉพาะด่านแม่สายเป็นตลาดกลางสำคัญในการกระจายผลิตภัณฑ์จากประเทศไทยยังไปประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งก่อให้เกิดกิจกรรมบริการอื่นๆ ตามอีกมากมาย

ตารางที่ 3.6 รายได้เฉลี่ยต่อคนของประชากรในภาคเหนือ เป็นรายจังหวัด ปี 2530-2541

หน่วย : บาท

ภาคและจังหวัด	ปี 2530	ปี 2531	ปี 2532	ปี 2533	ปี 2534	ปี 2535	ปี 2536	ปี 2537	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541
ภาคเหนือ	14,272	16,932	18,659	20,409	22,749	25,857	27,015	30,607	34,596	38,228	38,758	39,307
เชียงใหม่	19,447	22,441	25,418	30,529	32,869	36,652	39,773	44,688	49,715	54,477	56,968	56,287
ลำปาง	16,836	18,990	21,693	25,576	28,517	31,490	32,888	36,641	40,815	43,896	46,220	43,477
อุตรดิตถ์	14,496	17,773	19,887	20,929	22,803	24,536	24,779	30,210	32,593	38,609	38,419	38,954
แม่ฮ่องสอน	13,385	15,059	15,899	18,087	18,696	21,394	21,927	25,285	29,194	31,396	33,724	30,968
เชียงใหม่	13,511	14,827	15,558	17,047	18,939	20,759	23,483	26,508	28,726	30,434	29,599	29,746
แพร่	10,647	11,860	13,457	14,651	16,416	18,066	18,719	21,394	23,953	26,103	25,746	25,416
ลำพูน	12,883	13,380	16,198	19,073	25,451	38,064	435,500	48,604	55,155	62,318	60,716	61,814
น่าน	10,442	11,757	13,688	15,211	16,792	18,035	19,795	22,333	25,740	28,445	28,374	28,544
พะเยา	12,192	12,852	12,958	14,849	16,151	16,462	19,974	22,089	25,492	28,280	28,177	28,228
นครสวรรค์	14,497	17,545	19,990	20,528	23,701	25,568	25,763	29,360	35,050	38,699	39,353	40,072
พิษณุโลก	13,194	15,724	18,597	18,749	21,486	25,283	26,063	29,756	34,159	39,567	40,321	42,456
กำแพงเพชร	16,272	20,247	23,925	25,179	27,485	31,263	28,410	31,934	35,423	39,746	41,493	43,547
อุทัยธานี	16,061	17,977	18,131	18,726	20,746	22,447	21,924	26,013	30,586	34,792	34,875	36,518
สุโขทัย	12,457	15,220	17,517	18,455	19,429	21,999	22,542	25,211	28,842	31,804	31,772	32,942
ตาก	19,110	26,861	21,566	22,338	25,459	34,683	34,859	38,171	39,378	42,405	41,186	42,813
พิจิตร	11,726	15,517	16,005	15,976	18,153	20,439	20,216	23,141	26,947	30,683	32,934	35,915
เพชรบูรณ์	10,658	14,289	15,046	15,412	17,158	19,767	19,680	22,860	27,378	29,453	28,060	29,658

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2542

ตารางที่ 3.7 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งและส่วนแปรเปลี่ยนของผลิตภัณฑ์วิจัยภายในปี 2530-2535

สาขาการผลิต	การจ้างงานในภาคเกษตร			Economic Growth	ส่วนแบ่งส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ส่งออก			PMU
	2530	2535	การจ้างงานในเชิงรวม		2535	P-Shift	D-Shift	
เกษตรกรรม	17,772,252	52,508,078	5,626,982	19,315,326.54	-7,317,408.30	-13,571,97.24	- 2,573,280.00	
กสิกรรม	11,955,314	40,120,687	4,992,003	15,236,503.01	-4,208,193.05	-13,546,991.96	- 2,516,942.00	
ปศุสัตว์	2,734,082	5,672,341	423,143	1,377,292.80	-891,598.93	-420,184.87	66,511.00	
ประมง	141,890	716,778	13993	45,545.97	11,390.94	-45,412.91	11,484.00	
ป่าไม้	287,735	72,271	82,118	0	-328,779.03	0.00	-	
บริการทางเกษตร	748,440	2,485,598	170,393	554,581.50	-159,118.74	-448,387.78	52,925.00	
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	1,904,827	3,236,213	256,342	631,115.48	-652,373.13	-177,340.35	1,400.00	
เหมืองแร่และถ่านหิน	2,438,493	10,959,192	57,493	197,134.80	13,790.20	-221,650.79	20,956.00	
อุตสาหกรรม	3,840,727	28,429,039	465,637	1,915,608.99	1,222,803.79	-2,824,955.77	113,955.00	
การก่อสร้าง	2,574,455	18,783,985	995,999	2,915,973.85	2,028,613.50	-2,879,501.35	2,085,086.00	
การขนส่งและโทรคมนาคม	1,088,747	4,202,945	137,240	448,703.98	-54,148.48	-252,680.50	139,874.00	
การคมนาคมและการขนส่ง	2,808,490	12,364,476	791,100	2,574,980.08	115,545.82	-2,207,111.80	483,394.00	
การค้าปลีกและค้าส่ง	8,411,956	37,249,157	2,382,805	7,755,187.19	3,703,562.29	-10,384,443.49	1,094,286.00	
การธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	1,395,345	9,625,956	349,534	945,726	1,028,249.56	-1,599,759.61	998,182.00	
ที่อยู่อาศัย	3,054,434	12,311,362	1,038,781	3,381,139.69	-232,948.67	-2,847,736.02	300,453.00	
การบริการสาธารณะและป้องกันประเทศ	3,676,228	11,351,005	946,058	2,102,681.28	-754,100.79	-1,182,026.49	198,735.00	
การบริการ	7,284,407	28,660,847	1,725,944	5,617,468.60	-562,208.06	-4,854,955.51	400,307.00	
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จังหวัด	52,328,540.00	222,644,770.00	413,265,957	64,266,399.41	-7,037,940.13	-87,024,137.53	284,764.00	

ตารางที่ 3.8 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งและส่วนแปรเปลี่ยนของผลิตภัณฑ์วิจัยภายในปี 2536-2541

สาขาการผลิต	การจ้างงานในภาคเกษตร			Economic	ส่วนแบ่งส่วนประกอบผลิตภัณฑ์ส่งออก			PMU
	2536	2541	การจ้างงานในเชิงรวม		2541	P-Shift	D-Shift	
เกษตรกรรม	50,463	56,378	3,921	419.04	37.96	-68.00	369.00	
กสิกรรม	37,256	43,509	2,933	313.45	179.82	-229.27	263.00	
ปศุสัตว์	6,771	5,406	512	54.72	-157.93	169.22	66.00	
ประมง	893	1,234	14	1.50	3.65	58.65	64.00	
ป่าไม้	104	349	0	0.00	0.00	0.00	0.00	
บริการทางเกษตร	2,324	2,275	152	16.24	-19.45	-22.80	-26.00	
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	3,145	3,605	310	33.13	12.21	-23.34	22.00	
เหมืองแร่และถ่านหิน	13,344	14,318	29	3.10	-0.98	13.68	16.00	
อุตสาหกรรม	27,154	33,990	878	72.24	97.94	120.82	291.00	
การก่อสร้าง	18,183	10,142	2,898	309.50	-1,390.55	-695.94	-2,037.00	
การขนส่งและโทรคมนาคม	4,465	6,325	315	33.68	97.56	-2.22	129.00	
การคมนาคมและการขนส่ง	13,424	18,782	1,474	157.53	211.19	-155.72	213.00	
การค้าปลีกและค้าส่ง	36,939	36,441	3,785	404.51	-537.23	73.73	-59.00	
การธนาคาร ประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์	12,146	15,599	1,199	124.93	207.40	-79.34	253.00	
ที่อยู่อาศัย	12,726	15,678	1,404	150.05	175.63	-16.68	309.00	
การบริการสาธารณะและป้องกันประเทศ	11,976	13,784	963	102.92	51.90	-81.72	73.00	
การบริการ	28,359	33,151	2,204	235.54	136.97	280.49	663.00	
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จังหวัด	230,007.00	254,588.00	18,837	2,432.06	-694.82	-608.23	629.00	

หน่วย : ล้านบาท ที่มา : จากผลการดำเนินงานของกรมการศึกษานานาชาติและสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2541

ตารางที่ 3.9 ดัชนีชี้วัดความชำนาญเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายกับภาคเหนือและจำนวนการจ้างงานในสาขาการผลิตฐานปี 2530 (ภาคกลางที่ ปี 2531)

สาขาการผลิต	ภาคเหนือ Yi	เชียงราย Xi	ค่าอัตราส่วนที่ดัชนี $LQ_i = X_i / X_i^{YM}$	การจ้างงานในสาขา ที่ไม่ใช่การผลิตฐาน $= 1/LQ_i * X_i$	การจ้างงานในสาขา การผลิตฐาน $= LQ_i - 1/LQ_i * X_i$
เกษตรกรรม	46,991,964	5,626,982	1.3471	4,176,970	1,450,012
กสิกรรม	34,292,089	4,682,003	1.5360	3,048,117	1,633,886
ปศุสัตว์	4,854,467	423,143	0.9806	423,143	0
ประมง	311,266	13,993	0.5058	13,993	0
ป่าไม้	1,532,943	82,118	0.6027	82,118	0
บริการทางการเกษตร	3,118,199	170,383	0.6147	170,383	0
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	2,883,000	255,342	0.9964	255,342	0
เหมืองแร่และการขุดหิน	8,067,438	57,493	0.0802	57,493	0
อุตสาหกรรม	10,686,987	465,637	0.4902	465,637	0
การก่อสร้าง	11,225,662	895,869	0.8978	895,869	0
การไฟฟ้าและการประปา	2,823,935	137,240	0.5467	137,240	0
การคมนาคมและการขนส่ง	7,538,780	791,100	1.1806	670,099	121,001
การค้าส่งและค้าปลีก	25,369,537	2,382,605	1.0566	2,255,019	127,586
การธนาคาร ประกันภัยและธุรกิจอื่นที่มีทรัพย์สิน	4,311,821	349,534	0.9120	349,534	0
ที่อยู่อาศัย	10,154,281	1,038,781	1.1509	902,581	136,200
การบริหารราชการและป้องกันประเทศ	8,705,900	646,058	0.8349	646,058	0
การบริหาร	22,945,133	1,725,844	0.8462	1,725,844	0
มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด	158,821,418	14,117,143	1.0000	14,117,143	0

หน่วย : พันบาท

ที่มา : จากกรคำนวณโดยผู้รายงานข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2534

ตารางที่ 3.10 คัดบ่งชี้ความชำนาญในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่และจำนวนการจ้างงานในสาขาการผลิตฐานปี 2535 (ภาคคองที่ ปี 2531)

สาขาการผลิต	ภาคเหนือ Yi	เชิงรอย Xi	ค่าอัตราส่วนที่คั้ง $LQ_i = X_i / X_i^{*} Y_i / Y_i$	การจ้างงานในสาขา ที่ไม่ใช่การผลิตฐาน $= 1/LQ_i * X_i$	การจ้างงานในสาขา การผลิตฐาน $= LQ_i - 1/LQ_i * X_i$
เกษตรกรรม	52,508,076	3,053,702	0.7674	3,053,702	0
ถลิกรรม	40,120,887	2,165,361	0.7121	2,165,361	0
ปศุสัตว์	5,872,341	488,654	1.0980	445,046	43,608
ประมง	718,778	25,487	0.4679	25,487	0
ป่าไม้	72,271	0	0.0000	0	0
บริการทางการเกษตร	2,485,586	117,458	0.6235	117,458	0
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	3,238,213	256,742	1.0462	245,414	11,328
เหมืองแร่และการขุดหิน	10,959,192	36,537	0.0440	36,537	0
อุตสาหกรรม	26,426,039	579,492	0.2893	579,492	0
การก่อสร้าง	16,783,695	2,960,955	2.3278	1,271,983	1,688,972
การไฟฟ้าและการประปา	4,202,945	277,114	0.8700	277,114	0
การคมนาคมและการขนส่ง	12,364,476	1,274,494	1.3601	937,065	337,429
การค้าส่งและค้าปลีก	37,249,157	3,476,891	1.2316	2,822,996	653,895
การธนาคาร ประกันภัยและธุรกิจสหกรณ์ทรัพย์	9,825,956	945,726	1.2700	744,678	201,048
ที่อยู่อาศัย	12,311,382	1,339,234	1.4353	933,041	406,193
การบริหารราชการและป้องกันประเทศ	11,351,005	802,793	0.9332	802,793	0
การบริหาร	28,660,847	2,126,151	0.9788	2,126,151	0
มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด	222,644,770	16,873,544	1.0000	16,873,544	0

หน่วย : พันบาท

ที่มา : จากการศึกษาของโดยผู้วิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2541

ตารางที่ 3.11 ดัชนีบ่งชี้ความชำนาญในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายกับภาคเหนือและจำนวนการจ้างงานในสาขาการผลิตฐานปี 2541 (ภาคกลางที่ ปี 2531)

สาขาการผลิต	ภาคเหนือ Yi	เชียงราย Xi	ค่าอัตราส่วนที่ดัชนี $LQ_i = X_i / (X_i / Y_i)$	การจ้างงานในสาขา ที่ไม่ใช่การผลิตฐาน $= 1/LQ_i * X_i$	การจ้างงานในสาขา การผลิตฐาน $= LQ_i - 1/LQ_i * X_i$
เกษตรกรรม	56,378	4,310	1.0203	4,224	86
กสิกรรม	43,509	3,196	0.9803	3,196	0
ปศุสัตว์	5,406	578	1.4269	405	173
ประมง	1,234	78	0.8436	78	0
ป่าไม้	349	0	0.0000	0	0
บริการทางการเกษตร	2,275	126	0.7392	126	0
การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย	3,605	332	1.2291	270	62
เหมืองแร่และการขุดหิน	14,318	45	0.0419	45	0
อุตสาหกรรม	33,990	967	0.3797	967	0
การก่อสร้าง	10,142	859	1.1304	760	99
การไฟฟ้าและกาประปา	6,325	444	0.9369	444	0
การคมนาคมและการขนส่ง	16,782	1,687	1.3416	1,257	430
การค้าส่งและค้าปลีก	38,441	3,726	1.2936	2,880	846
การธนาคาร ประกันภัยและธุรกิจสหกรณ์	15,599	1,422	1.2166	1,169	253
ที่อยู่อาศัย	15,878	1,713	1.4582	1,175	538
การบริหารราชการและป้องกันประเทศ	13,784	1,036	1.0031	1,033	3
การบริการ	33,151	2,867	1.1542	2,484	383
มูลค่ารวมผลิตภัณฑ์จังหวัด	254,588	19,076	1.0000	19,076	0

หน่วย : ล้านบาท

ที่มา : จากการค้าคำนวณโดยรัฐบาลข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2541

ตารางที่ 3.12 โครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย ช่วงปี 2530-2543

โครงสร้างทางเศรษฐกิจของ จังหวัดเชียงราย	ปี 2530	ปี 2531	ปี 2532	ปี 2533	ปี 2534	ปี 2535	ปี 2536	ปี 2537	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543
ภาคเกษตร (ล้านบาท)	5,627	5,743.6	4,315.4	4,358.3	4,221.9	3,071	3,839	3,642	3,358	3,829	3,614	3,976	4,002	4,446
สัดส่วน %	39.8	39.1	29.5	27.2	25.2	18.2	20.4	18.2	16.4	18.0	18.3	20.9	20.9	22.1
อัตราการ เปลี่ยนแปลง%	5.3	2.1	-24.9	1.0	-3.1	-27.3	25	-5.1	-7.8	14.0	-5.6	10.0	0.7	11.1
ภาคอุตสาหกรรม (ล้านบาท)	2,374.3	2,266.4	2,997.8	3,930.5	4,354.5	5,045	5,411	6,159	6,283	6,152	4,801	4,065	4,234	4,422
สัดส่วน %	16.8	15.4	20.5	24.5	26.0	30.0	28.8	30.8	30.6	28.9	24.3	21.4	22.1	22.0
อัตราการ เปลี่ยนแปลง%	16.7	-4.5	32.3	31.1	10.8	15.8	7.3	13.8	2.0	-2.1	22.0	-15.3	4.2	4.4
ภาคบริการ (ล้านบาท)	6,142.8	6,683	7,295.3	7,728.8	8,179.6	8,712	9,525	10,209	10,866	11,316	11,327	10,965	10,888	11,252
สัดส่วน %	43.5	45.5	50.0	48.2	48.9	51.8	50.7	51	53	53.1	57.4	57.7	56.9	55.9
อัตราการ เปลี่ยนแปลง%	6.1	8.8	9.2	5.9	5.8	6.5	9.3	7.2	6.4	4.1	0.1	-3.2	-0.7	3.3

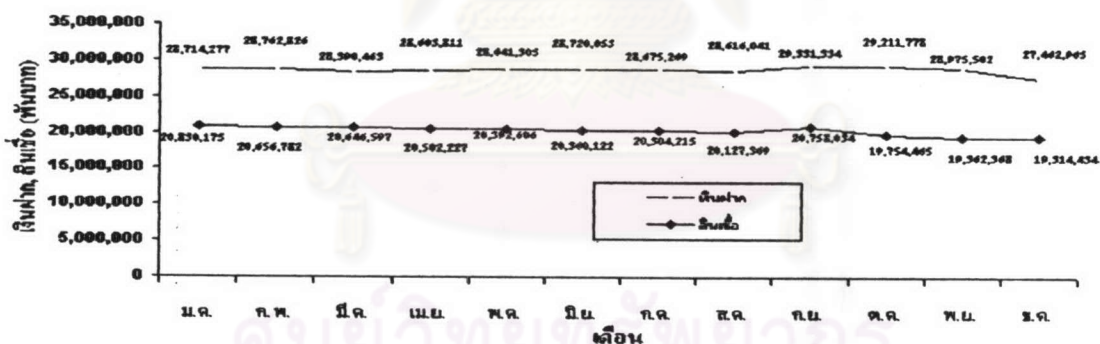
ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2544

3.1.3.2. การเงินและการคลัง

3.1.3.2.1. เงินฝากและสินเชื่อ

เงินฝากของจังหวัดเชียงราย ในช่วงปี 2538 - 2542 พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 5.4 ต่อปี ยอดเงินสูงสุดในปี 2542 (29,331.334 ล้านบาท) มีอัตราเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 3.18 ยอดเงินต่ำสุดในปี 2538 (21,584 ล้านบาท) มีอัตราเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 18.00 ปี 2542 มียอดเงินฝาก 27,462 ล้านบาท โดยในช่วงเดือนกันยายน มียอดเงินสูงสุด (29,331 ล้านบาท) มีอัตราเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 0.64 สินเชื่อในช่วงปี 2538 - 2542 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีอัตราการเฉลี่ย ร้อยละ 3.8 ต่อปี ยอดเงินสูงสุดในปี 2542 (20,830 ล้านบาท) มีอัตราเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 14.97 ยอดเงินต่ำสุดในปี 2542 (19,314 ล้านบาท) ปี 2542 มียอดเงินสินเชื่อ 19,314 ล้านบาท เป็นอันดับที่ 20 ของประเทศ โดยในช่วงเดือนมกราคม มียอดเงินสูงสุด (20,830 ล้านบาท) มีอัตราคิดเป็นร้อยละ 8.20 อัตราส่วนสินเชื่อต่อเงินฝาก ในปี 2542 ณ เดือนมกราคม มีอัตราส่วนสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 72.72 ของเงินฝาก (มียอดเงินสินเชื่อ 20,646 ล้านบาท และยอดเงินฝาก 28,390 ล้านบาท) อัตราส่วนต่ำสุด ณ เดือนธันวาคม คิดเป็นร้อยละ 66.82 ของเงินฝาก (มียอดเงินสินเชื่อ 19,362 ล้านบาท และยอดเงินฝาก 28,975 ล้านบาท)

แผนภูมิที่ 3.6 เงินฝากและสินเชื่อ ปี 2542

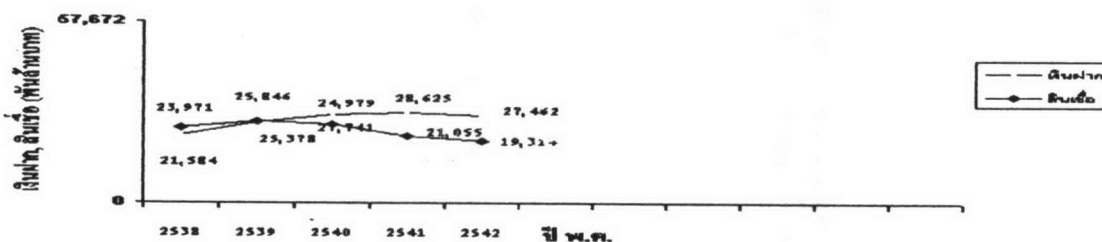

หน่วย : พันล้านบาท

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2542

แผนภูมิที่ 3.7 แนวโน้มของเงินฝากและสินเชื่อ ปี 2538 - 2542

หน่วย : พันล้านบาท

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2542

ทางการธนาคาร ในปี 2541 จังหวัดเชียงใหม่มีสาขาธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ ปิดดำเนินการ 6 สำนักงาน จึงมีสาขาธนาคารพาณิชย์เปิดดำเนินการทั้งสิ้น 56 สำนักงาน และสำนักงาน อำนวยสินเชื่อของบริษัท เงินทุนหลักทรัพย์สินเอเซีย จำกัด ซึ่งเดิมมีเปิดดำเนินการ 1 สำนักงาน ได้หยุด ดำเนินการ

ปริมาณเงินนำฝากและเบิกถอน ของสาขาธนาคารพาณิชย์ที่ผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย (คลังจังหวัดเชียงใหม่) เท่ากับ 59,749 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา (ปี 2540) ร้อยละ 2.4 เทียบกับที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 16.1 ปีที่ผ่านมา เงินนำฝาก 39,321 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.7 ขณะที่ เงินเบิกถอน 20,428 ล้านบาท ลดลงร้อยละ 16.4 ของปีก่อน

เงินฝาก ของธนาคารพาณิชย์ ณ สิ้นเดือนธันวาคม 2541 เท่ากับ 28,626 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 3.2 เมื่อเทียบกับร้อยละ 9.3 ปีก่อน โดยเงินฝากในเขตอำเภอเมืองเพิ่มขึ้นเพียง ร้อยละ 4.0 เป็น 13,383 ล้านบาท และอำเภอรอบนอกเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.5 เป็น 15,243 ล้านบาท ขณะที่ สินเชื่อลดลงร้อยละ 15.7 เหลือ 21,056 ล้านบาท จากการเข้มงวดในการให้สินเชื่อและมีการโอนสินเชื่อ บางส่วนไปบริหารที่สำนักงานใหญ่ สำหรับการใช้จ่าย จำนวนฉบับและมูลค่าเช็คเรียกเก็บลดลงร้อยละ 2.4 และร้อยละ 13.0 เหลือ 350,346 ฉบับ จำนวนเงิน 28,247 ล้านบาท ตามลำดับ เนื่องจากมีการใช้ เงินสดในการชำระหนี้มากขึ้น เพราะไม่มั่นใจในการชำระหนี้ด้วยเช็ค มีเช็คคืนลดลง ทั้งจำนวนฉบับและ มูลค่า ร้อยละ 27.5 เหลือ 10,041 ฉบับ และร้อยละ 46.6 เหลือ 749 ล้านบาท ตามลำดับ

จากตารางที่ 3.13 พบว่า ณ เดือนธันวาคม 2541 ในเขตภาคเหนือตอนบน ประชากร มาขอเงินสินเชื่อเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมทางการพาณิชย์มากที่สุด เป็นจำนวนเงิน 44,908.70 ล้าน บาท รองลงมาคือ การบริโภคส่วนบุคคล การอุตสาหกรรม เป็นจำนวนเงิน 29,059.60 และ 10,156.40 ล้านบาท ตามลำดับ ส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ประชากรมาขอเงินสินเชื่อเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมทางการ พณิชย์มากที่สุด เป็นจำนวนเงิน 8,238.90 ล้านบาท รองลงมาคือ การบริโภคส่วนบุคคล การอุตสาหกรรม เป็นจำนวนเงิน 4,062.50 และ 2,705.00 ล้านบาท ตามลำดับ

ตารางที่ 3.13 เงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์แยกตามวัตถุประสงค์ ณ เดือนธันวาคม 2541

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	การ เกษตร	การ เหมืองแร่	การ อุตสาหกรรม	การ ก่อสร้าง	การ พาณิชย์	การ ธนาคารและการเงิน	ธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์	การ สาธารณูปโภค	การ บริการ	การ บริโภคส่วนบุคคล	รวม
ภาคเหนือตอนบน	6,876.8	811.2	16,595.8	10,156.4	44,908.7	947.8	10,529	1,591.9	16,217.7	29,059.6	137,694.8
เชียงใหม่	1,154.1	94.5	2,705	1,281	8,238.9	520.9	1,124.3	224.2	1,650.3	4,062.5	21,055.6

ที่มา : ข้อมูลการคลาดจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2541

ตารางที่ 3.14 เงินฝากและสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือและจังหวัดเชียงราย ปี 2541

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	เงินฝาก				สินเชื่อ				
	กระแส รายวัน	ออม ทรัพย์	ประจำ	รวม (1)	เบิกเกิน บัญชี	ให้กู้และ อื่นๆ	ตัวเงิน	รวม (2)	2/1 ร้อยละ
ภาคเหนือ	3,405.1	51,889.4	208,725.7	264,020.2	85,578	111,135.2	23,067.7	219,781	83.2
ภาคเหนือตอนบน	2,105.9	31,654.9	126,425.5	160,186.2	54,692.3	72,274.6	10,728.5	137,694.8	86
เชียงราย	272.5	6,611.6	21,741.9	28,626	8,928.5	9,887.3	2,239.8	21,055.6	73.6

ที่มา : ข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2541

ตารางที่ 3.15 การเงินและการธนาคารจังหวัดเชียงราย ปี 2539-2541

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541
จำนวนสาขาธนาคาร	58	62	56
เงินรับฝากที่ธนาคารพาณิชย์	25,378	27,741	28,626
เงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์	25,378	24,979	21,056
สัดส่วนเงินให้กู้ยืมต่อเงินฝาก ร้อยละ	101.8	90.0	73.6

ที่มา : ข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2541

3.1.3.2.2. การคลัง

3.1.3.2.2.1. รายได้สรรพากร

ในปี 2541 สำนักงานสรรพากรจังหวัดเชียงรายจัดเก็บภาษีได้ทั้งสิ้น 1,137,303,376.12 บาท จำนวน 209,469 ราย เป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา 567,205,696.47 บาท ภาษีเงินได้นิติบุคคล 97,895,963.51 บาท และภาษีมูลค่าเพิ่ม 331,181,830.83 บาท ตามตารางแสดงผลจัดเก็บภาษีอากร ปีงบประมาณ 2541

ตารางที่ 3.16 ผลจัดเก็บภาษีอากร ปีงบประมาณ 2541

ประเภทภาษี	จำนวนราย	จำนวนเงิน (บาท)
ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	96,115	567,205,696.47
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	22,245	97,895,963.51
ภาษีการค้า	85	587,950.53
ภาษีมูลค่าเพิ่ม	44,780	331,181,830.83
ภาษีสรรพสามิต	4,986	67,019,402.93
อากรแสตมป์	36,377	27,878,653.28
รายได้อื่นๆ	4,881	1,974,958.09
ภาษีส่วนท้องถิ่น	0	43,558,920.48
รวม	209,469	1,373,030,376.12

ที่มา : ข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2541

3.1.3.2.2. รายได้สรรพสามิต

ในปี 2541 สำนักงานสรรพสามิตจังหวัดเชียงรายจัดเก็บภาษีได้ทั้งสิ้น 10,479,639.26บาท เพิ่มขึ้นจากปี 2540 ร้อยละ 44.20 ภาษีที่จัดเก็บได้มากที่สุด คือ ค่าปรับ เปรียบเทียบคดี สุรา และยาสูบ 3,874,105 บาท ซึ่งผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิต ได้แก่ ผู้ประกอบอุตสาหกรรม ผู้ประกอบกิจการสถานบริการผู้นำเข้าสินค้า ผู้อื่น ตามที่กฎหมายกำหนด

สำหรับปริมาณและมูลค่าสินค้าที่มีการนำเข้าในจังหวัดเชียงราย ปี 2541 มีประมาณรวม 17,900,798 ลิตร มูลค่า 895,165,263 บาท เบียร์สิงห์ นำเข้ามากที่สุด 9,132,522 ลิตร มูลค่า 247,400,018 บาท รองลงมา คือ สุราแม่โขง 1,739,043 ลิตร มูลค่า 254,803,856 บาท

ตารางที่ 3.17 ผลการจัดเก็บรายได้ของสำนักงานสรรพสามิตจังหวัดเชียงราย ปี 2540-2541

หน่วย : พันบาท

ประเภทรายได้	ปี 2540	ปี 2541
1.ภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมัน	0	0
2.แอดมปีไม่ขีดไฟ	0	0
3.สุรา		
3.1.ค่าใบอนุญาตขายสุรา	553,685.00	560,185.00
3.2.ค่าปรับเปรียบเทียบคดี	1,814,530.42	3,874,105.00
4.เครื่องดื่ม	30,752.75	1,834.60
5.ยาสูบ		
5.1.ค่าภาษียาสูบ	100.00	37,910.22
5.2.ค่าใบอนุญาตขายยาสูบ	178,350.00	179,100.00
5.3.ค่าปรับเปรียบเทียบคดี	2,593,546.20	3,874,105.00
6.ไฟ	3,760.00	4,380.00
7.เครื่องใช้ไฟฟ้า	388,224.56	116,154.34
8.รถยนต์	1,682,348.50	71,396.00
9.ภาษีรถจักรยานยนต์	0	19,254.55
10.ภาษีสนามกอล์ฟ	0	1,642,260.78
11.เบ็ดเตล็ดอื่นๆ	22,216.30	98,953.77
รวม	7,267,513.73	10,479,639.26

ที่มา : สำนักงานสรรพสามิตจังหวัดเชียงราย และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2541

ตารางที่ 3.18 ปริมาณและมูลค่าสินค้าสรรพสามิตที่มีการนำเข้าในจังหวัดเชียงราย ปี 2541

ชนิดสินค้า	ปริมาณ (ลิตร)	มูลค่า (บาท)
1.สุราขาว	2,895,380.00	175,194,896.00
2.เบียร์ขุน	64,900.00	4,460,880.00
3.หงส์ทอง	3,910.00	605,345.00
4.แสงทิพย์	188,420.00	31,997,867.00
5.วีเจเนซี	16,080.00	3,601,920.00
6.สิงห์เจ้าพระยา	0	0
7.สิงห์ราช	0	0
8.แม่โขง	1,739,043.00	254,803,856.00
9.ซีแกรมคูเลอร์	0	0
10.เบียร์สิงห์	9,132,522.00	247,400,018.00
เบียร์คอลลเดอร์	41,523.00	1,147,142.00
เบียร์คาร์ลเบอร์ก	15,356.00	769,160.00
เบียร์ตราช้าง	3,803,664.00	175,184,179.00
11.ยาสูบ (ซอง)	17,900,798.00	895,165,263.00

ที่มา : สำนักงานสรรพสามิตจังหวัดเชียงราย และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2541

3.1.3.3.การพาณิชย์

ในปี 2541 จังหวัดเชียงรายมีจำนวนผู้จดทะเบียนประกอบการค้าที่ยังคงดำเนินการอยู่ มีห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล จำนวน 16 ราย ห้างหุ้นส่วนจำกัด 1,519 ราย และบริษัทจำกัด 1,044 ราย รวมห้างหุ้นส่วนและบริษัทจำกัด 2,579 ราย เพิ่มขึ้นจากปี 2540 จำนวน 72 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 2.87 และคาดว่าจะมีแนวโน้มหรือขยายตัวลดลงเล็กน้อย หลังจากที่ประสบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอย

ตารางที่ 3.19 จำนวนผู้จดทะเบียนประกอบธุรกิจการค้าที่คงอยู่ในช่วงปี 2536-2541

ปี	รวม	ทะเบียนพาณิชย์	นิติบุคคล			
			รวม	บริษัทจำกัด	ห้างหุ้นส่วนจำกัด	ห้างหุ้นส่วนสามัญ
2536	4,008	2,747	1,261	480	774	7
2537	4,442	2,913	1,529	603	918	8
2538	5,044	3,029	2,015	860	1,147	8
2539	4,482	3,100	2,322	962	1,351	9
2540	5,820	3,313	2,507	1,013	1,486	8
2541	6,026	3,450	2,579	1,044	1,519	6

ที่มา : สำนักงานทะเบียนการค้าจังหวัดเชียงราย ปี 2541

จากโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย พบว่าเศรษฐกิจของจังหวัดขึ้นอยู่กับการผลิตภาคเกษตรกรรมเป็นสำคัญ แต่ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจนอกภาคการเกษตรมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะสาขาการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และการค้าส่งและค้าปลีก เนื่องจากจังหวัดเชียงรายมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและโบราณสถานที่สำคัญหลายแห่ง ตลอดจนลักษณะภูมิอากาศที่ดี นอกจากนี้ โครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจของสี่ประเทศ อันประกอบด้วยประเทศไทย พม่า สปป.ลาว และจีนตอนใต้ มีส่วนผลักดันให้การท่องเที่ยว และการค้าของจังหวัดเชียงรายขยายตัวเป็นอันมากทั้งนี้จะกล่าวถึงด้านเศรษฐกิจในแต่ละสาขาดังต่อไปนี้

3.1.3.4.ภาคเกษตรกรรม

มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดสาขาเกษตรกรรม จังหวัดเชียงราย ตามราคาตลาด ปี 2541 จากการประมาณการเบื้องต้นของเขตเกษตรเศรษฐกิจที่ 12 มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 6,071.04 ล้านบาท สาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงสุดคือ สาขาพืชมีมูลค่า 4,932.80 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 81.25 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ รองลงมาคือ สาขาปศุสัตว์ การบริการทางการเกษตร การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย ประมง และป่าไม้ มีมูลค่า 510.98 305.64 228.39 86.78 และ 6.44 ล้านบาท ตามลำดับ หรือคิดเป็นร้อยละ 8.42 5.04 3.76 1.43 และ 0.10 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับ ปี 2540 ซึ่งมีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 6,849.66 ล้านบาท โดยมาจากสาขาพืช 5,731.39 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 83.67 รองลงมาคือ สาขาปศุสัตว์ การบริการทางการเกษตร การแปรรูปสินค้าเกษตรอย่างง่าย ประมง และป่าไม้ คิดเป็นมูลค่า 468.35 254.83 291.33 89.55 และ 14.21 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 6.84 3.72 4.25 1.31 และ 0.21 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดสาขาเกษตร ปี 2541 มีมูลค่าลดลง 778.63 ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 11.36 โดยส่วนใหญ่เป็นการลดลงของสาขาพืช ซึ่งเป็นสาขาหลักในสาขาเกษตร อันเนื่องมาจากผลกระทบปรากฏการณ์เอลนีโน ทำให้สภาพดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลงไปอากาศร้อนอบอ้าว ฝนไม่ตกตามฤดูกาล รวมทั้งอากาศไม่หนาวเย็นเท่าที่ควร ทำให้ไม้ผลเศรษฐกิจ คือ ลิ้นจี่ ลำไย ซึ่งแต่ละปีเคยสร้างมูลค่ามหาศาลให้แก่จังหวัด มีปริมาณลดลงเหลือผลผลิตเพียงร้อยละ 5-8 ของผลผลิตปีที่ผ่านมา สร้างความเสียหายให้แก่เกษตรกรชาวสวนเป็นอย่างมาก ส่วนสาขาการผลิตอื่นๆ เมื่อพิจารณาสัดส่วนการขยายตัวแล้วจะมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นและลดลงไม่มากนัก

ตารางที่ 3.20 ผลิตภัณฑ์จังหวัดสาขาเกษตรกรรม ณ ราคาประจำปี จังหวัดเชียงราย ช่วงปี 2535-2541

รายการ	ปี 2535	ปี 2536	ปี 2537	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541
พืช	2753.274 (73.25%)	4603.249 (81.61%)	3194.262 (81.64%)	5029.453 (84.69%)	5731.390 (83.67%)	4932.800 (81.5%)	5481.548 (82.21%)
ปศุสัตว์	481.692 (12.82% \times)	462.684 (8.2%)	199.894 (5.11%)	332.248 (5.6%)	468.354 (6.84%)	510.98 (8.42%)	484.669 (7.27%)
ประมง	33.396 (0.89%)	39.204 (0.69%)	48.308 (1.23%)	56.647 (0.95%)	89.551 (1.31%)	86.784 (1.43%)	95.444 (1.43%)
ป่าไม้	6.282 (0.17%)	0.183 (0%)	9.241 (0.24%)	23.729 (0.4%)	14.210 (0.21%)	6.44 (0.1%)	22.284 (0.33%)
บริการทางการ เกษตร	170.429 (4.53%)	200.762 (3.56%)	288.283 (7.37%)	287.697 (4.84%)	254.830 (3.72%)	305.644 (5.04%)	313.285 (4.7%)
การแปรรูปสินค้า เกษตรอย่างง่าย	312.487 (8.32%)	334.838 (5.94%)	172.800 (4.41%)	209.009 (3.52%)	291.327 (4.25%)	228.39 (3.75%)	270.555 (4.06%)
รวม	3757.560	5540.920	3917.788	5938.784	6849.664	6071.038	666.785

ที่มา : เขตเกษตรเศรษฐกิจที่ 12 ปี 2541

จังหวัดเชียงรายเป็นแหล่งผลิตข้าวของภาคเหนือตอนบน นอกจากข้าวแล้วยังมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอื่นๆ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ถั่วลิสง มันสำปะหลัง กระเทียม ขิง สับปะรดและยาสูบ เป็นต้น ส่วนไม้ผลที่สำคัญ ได้แก่ ลิ้นจี่ มะม่วง ลำไย ส้มเขียวหวาน มะขามหวาน ชา และกาแฟ ในปีเพาะปลูก 2535/2536 และปีเพาะปลูก 2538/2539 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ พื้นที่ปลูกและผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ในตารางที่ 3.21 และสรุปได้ดังนี้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.21 พื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตของพืชเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย
ปีเพาะปลูก 2535/2536 และปีเพาะปลูก 2538/2539

พืช	ปีการเพาะปลูก 2535/2536		ปีการเพาะปลูก 2538/2539		อำเภอที่ปลูกมาก
	พื้นที่เพาะ ปลูก (ไร่)	อัตราผล ผลิต (กก./ไร่)	พื้นที่เพาะ ปลูก (ไร่)	อัตราผล ผลิต (กก./ไร่)	
1.ข้าวนาปี	1,116,227	755	1,303,944	550	เมือง เทิง แม่จัน แม่สาย เวียงชัย พาน และป่าแดด
2.ข้าวนาปรัง	38,690	1,279	18,307	562	แม่สรวย เมือง แม่จัน แม่สาย เวียงชัย เวียงป่าเป้า และแม่ลาว
3.ข้าวโพดเลี้ยง สัตว์	331,573	461	375,320	484	เทิง แม่ฟ้าหลวง เวียงแก่น เวียงชัย และเชียงของ แม่สรวย พญาเม็งราย เมือง และขุนตาล
4.ถั่วเหลือง	33,222	204	35,841	225	เมือง เชียงแสน แม่จัน พาน แม่สาย และแม่สรวย
5.มันสำปะหลัง	19,640	2,180	22,586	2,285	เมือง แม่จัน เวียงชัย และเชียงแสน
6.ถั่วลิสง	16,780	232	17,243	219	เมือง เชียงของ เวียงแก่น ป่าแดด เทิง และพญาเม็งราย
7.กระเทียม	14,037	2,099	13,596	2,034	-
8.ชิง	23,030	2,191	20,534	2,081	แม่สรวย เวียงป่าเป้า และเมือง
9.ลิ้นจี่	16,934	775	24,855	554	แม่จัน แม่สรวย เมือง และแม่สาย
10.ลำไย	20,002	847	21,206	832	พาน เชียงแสน เมือง ป่าแดด และแม่จัน
11.ชา	-	-	25,743	361	เวียงป่าเป้า แม่สรวย และแม่ฟ้าหลวง
12.มะม่วง	14,401	448	20,281	506	เวียงป่าเป้า พาน เมือง เชียงแสนและป่าแดด
13.สับปะรด	8,717	3,854	4,523	3,886	เมือง เชียงของ แม่สาย พาน และแม่สรวย

ที่มา : สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงราย เดือนมกราคม 2540 และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2539-2541

3.1.3.4.1.การปลูกพืชและไม้ผล

1)ข้าวนาปี ปลูกทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้า มีพื้นที่เพาะปลูก 1,303,944 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 550 กิโลกรัม/ไร่ ช่วงเพาะปลูกได้แก่เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม เก็บเกี่ยวเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม แหล่งผลิตที่สำคัญได้แก่ อำเภอเมือง เทิง แม่จัน แม่สาย เวียงชัย พาน และป่าแดด

2)ข้าวนาปรัง มีพื้นที่เพาะปลูก 18,307 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 562 กิโลกรัม/ไร่ ปลูกทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว ช่วงเพาะปลูกอยู่ในระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคมเก็บเกี่ยวเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน แหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอแม่สรวย เมือง แม่จัน แม่สาย เวียงชัย เวียงป่าเป้า และแม่ลาว

3)ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพาะปลูกได้ 2 รุ่น มีพื้นที่ปลูกรวม 378,320 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 448 กิโลกรัม/ไร่ แหล่งผลิตที่สำคัญได้แก่ อำเภอเทิง แม่ฟ้าหลวง เวียงแก่น เวียงชัย เชียงของ แม่สรวย พญาเม็งราย เมือง และขุนตาล ช่วงที่ทำการเพาะปลูกรุ่นที่ 1 เริ่มเดือนเมษายน-มิถุนายน เก็บเกี่ยวเดือนสิงหาคม-กันยายน รุ่นที่ 2 เริ่มปลูกกันยายน-ต้นตุลาคม เก็บเกี่ยวเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์

4) ถั่วเหลือง ปลูกได้ 2 รุ่น มีพื้นที่เพาะปลูกรวม 35,841 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 225 กิโลกรัม/ไร่ แหล่งปลูกที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอเมือง เชียงแสน แม่จัน พาน แม่สาย และแม่สรวย ช่วงที่ทำการเพาะปลูก แบ่งเป็น 2 รุ่น รุ่นที่ 1 ปลูกเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน เก็บเกี่ยวเดือนสิงหาคม-กันยายน รุ่นที่ 2 ปลูกช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม เก็บเกี่ยวเดือนมีนาคม-เมษายน

5) มันสำปะหลัง มีพื้นที่เพาะปลูก 22,586 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2,285 กิโลกรัม/ไร่ แหล่งปลูกที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอเมือง แม่จัน เวียงชัย เชียงแสน เกษตรกรที่ปลูกส่วนใหญ่แล้วอพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

6) ถั่วลิสง มีพื้นที่เพาะปลูก 17,243 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2189 กิโลกรัม/ไร่ แหล่งปลูกที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอเมือง เชียงของ เวียงแก่น ป่าแดด เทิง และพญาเม็งราย ปลูกในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน เก็บเกี่ยวในเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์

7) กระเทียม มีพื้นที่เพาะปลูก 13,596 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2,034 กิโลกรัม/ไร่ ช่วงฤดูการเพาะปลูกเดือนธันวาคม-มกราคม เก็บเกี่ยวเดือนมีนาคม

8) ขิง มีพื้นที่เพาะปลูก 20,534 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2,081 กิโลกรัม/ไร่ แหล่งปลูกที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอแม่สรวย เวียงป่าเป้า และเมือง ช่วงเพาะปลูกเดือนเมษายน-พฤษภาคม เก็บเกี่ยวในเดือนสิงหาคม-กันยายน

9) สับปะรด มีพื้นที่เพาะปลูก 4,523 ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 3,866 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2,910 กิโลกรัม/ไร่ แหล่งปลูกที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอเมือง เชียงของ เชียงแสน แม่สาย พาน และแม่สรวย

10) ลิ้นจี่ จังหวัดเชียงรายเป็นแหล่งที่ปลูกลิ้นจี่มากเป็นอันดับที่หนึ่งของประเทศ มีพื้นที่เพาะปลูก 24,855 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 554 กิโลกรัม/ไร่ ช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดประมาณเดือนพฤษภาคม สามารถปลูกได้ทุกอำเภอ และแหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ อำเภอแม่จัน แม่สรวย เมืองแม่สาย พาน และแม่ลาว

11) ลำไย มีพื้นที่เพาะปลูก 21,206 ไร่ ให้ผลผลิตเฉลี่ย 832 กิโลกรัม/ไร่ ปลูกมากในอำเภอพาน เชียงแสน เมืองป่าแดด และแม่จัน ผลผลิตที่ออกสู่ตลาดประมาณเดือนกรกฎาคม-ปลายสิงหาคม

12) มะม่วง มีพื้นที่เพาะปลูก 20,281 ไร่ ให้ผลผลิตเฉลี่ย 506 กิโลกรัม/ไร่ ปลูกมากที่สุดที่อำเภอเวียงป่าเป้า พาน เมือง เชียงแสน และป่าแดด อำเภอที่ไม่มีการเพาะปลูกเลย คือ อำเภอแม่ฟ้าหลวง

13) ส้มเขียวหวาน มีพื้นที่เพาะปลูก 4,250 ไร่ ให้ผลผลิตเฉลี่ย 1,582 กิโลกรัม/ไร่ ปลูกมากที่สุดที่อำเภอพญาเม็งราย เชียงของและเชียงแสน

14) ชา มีพื้นที่เพาะปลูก 25,734 ไร่ ให้ผลผลิตเฉลี่ย 361 กิโลกรัม/ไร่ ปลูกมากในอำเภอเวียงป่าเป้า แม่สรวย และแม่ฟ้าหลวง

15)พืชผักต่างๆ ผักที่มีการปลูกเพื่อการค้าส่วนใหญ่เป็นผักที่เพาะปลูกได้ใน
ช่วงหลังจากฤดูการผลิตพืชหลัก และปลูกในพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูง ผักที่ปลูกมาก ได้แก่ หอมแดง หอมแบ่ง
กะหล่ำปลี ผักกาดเขียวปลี ผักกาดขาวปลี ข้าวโพดฝักอ่อน แตงกวา และมะเขือเทศ

3.1.3.4.2. การเลี้ยงปศุสัตว์

จังหวัดเชียงรายมีการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ คือ สัตว์ใหญ่ ได้แก่ โค-กระบือ จาก
สถิติปี 2535 มีโค 115,717 กระบือ 61,105 ตัว ซึ่งในปี 2541 พบว่า จำนวนการเลี้ยงโคและกระบือลด
ลงเป็นอันมาก ส่วนสัตว์เล็ก ได้แก่ สุกร จำนวน 96,846 ตัว ไก่ 1,833,782 ตัว เป็ด 100,458 ตัว น่าน
1,414 ตัว ซึ่งในปี 2541 มีจำนวนการเลี้ยงเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะไก่และสุกร ในขณะที่เป็ดและน่านมีจำนวน
น้อยลง จากตารางทำให้เห็นว่า สัตว์เล็กเริ่มมีการเลี้ยงมากขึ้นโดยความต้องการของตลาด

ตารางที่ 3.22 จำนวนปศุสัตว์ ปี 2535-2541

ชนิดปศุสัตว์	ปี 2535	ปี 2538	ปี 2541
โค	115,717	76,887	43,172
กระบือ	61,105	20,544	10,999
เป็ด	100,458	96,090	76,332
ไก่	1,833,782	2,047,845	3,115,970
น่าน	1,414	1,935	1,030
สุกร	96,846	193,075	149,770

ที่มา : สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงราย และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

3.1.3.4.3. การประมง

ปริมาณผลิตสัตว์น้ำจืดในจังหวัดเชียงราย ปี 2540 มีพื้นที่การเพาะเลี้ยงรวม
ทั้งสิ้น 3,862.7 ไร่ ให้ผลผลิตการเพาะเลี้ยงประมาณ 5,990.5 ตัน คิดเป็นมูลค่า 237.1 ล้านบาท สำหรับ
ผลผลิตได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ ในปี 2540 มีจำนวน 1,060.2 ตัน คิดเป็นมูลค่า 69.6 ล้านบาท

ตารางที่ 3.23 สถิติการประมง จังหวัดเชียงราย ฤดูการผลิตปี 2538/2539 - 2539/2540

ชนิด สัตว์น้ำ	ปี 2538/2539				ปี 2539/2540			
	การเพาะเลี้ยง			ธรรมชาติ	การเพาะเลี้ยง			ธรรมชาติ
	พื้นที่ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	มูลค่า (ล้านบาท)	พื้นที่ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)	มูลค่า (ล้านบาท)
ปลานิล	950.0	3,705.2	111.2	-	1,220.7	4,582.0	183.3	-
ปลาไน	810.2	443.7	13.3	-	887.0	520.5	20.8	-
ปลาตะเพียน	792.1	341.8	10.2	-	856.5	391.5	11.7	-
ปลาสวาย	108.6	35.8	1.1	-	120.5	40.0	1.2	-
กึ่งก้ามกราม	22.0	42.5	6.4	-	30.0	53.0	8.0	-
ปลาดุก	-	-	-	14.3	-	-	-	15.3
ปลาช่อน	-	-	-	44.3	-	-	-	54.3
ปลาอื่นๆ	655.4	360.4	10.8	-	748.0	403.0	12.1	-
รวม	3,338.8	4,929.4	153.0	58.6	3,862.7	5,990.5	237.1	69.6

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดเชียงราย และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

3.1.3.4.4.อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร

ในปี 2539 จังหวัดเชียงรายมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด 1,733 โรง เป็นโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตร 1,347 โรง (ร้อยละ 77.7)ของจำนวนโรงงานทั้งหมด แยกเป็นโรงสีข้าว 1,158 โรง (ร้อยละ 86) โรงป๋มโบายาสูบ 86 โรง (ร้อยละ 6.38) และโรงงานทำมันเส้น มันอัดเม็ดแข็ง 29 โรง (ร้อยละ 2.15) ส่วนโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรที่รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรได้แก่ประเภทผัก ผลไม้ กระจับปี่ ผักตบถ ผลไม้ดอง ผักและผลไม้อบแห้ง และผลิตน้ำผลไม้ มีอยู่จำนวน 17 โรง ซึ่งรับซื้อผลผลิตจำนวนพืชผัก และผลไม้ปริมาณมากและหลากหลายชนิด ปัจจุบันผลผลิตที่ยังไม่พอป้อนโรงงาน ได้แก่ ฝรั่ง แดง ฝรั่งญี่ปุ่น ผักสลัด ถั่วเหลือง ผักกาดขาวปลี และผักกาดเขียวปลี ส่วนผลไม้ได้แก่ ฝรั่งขาว-แดง เสาวรส และกล้วย

3.1.3.4.5.สถาบันเกษตรกร

ในจังหวัดเชียงรายแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ มีสหกรณ์การเกษตร 42 แห่ง แบ่งเป็นกลุ่มสหกรณ์ได้ 6,315 กลุ่ม มีสมาชิกรวมทั้งหมด 197, 412 คน กลุ่มเกษตรกร จำนวน 52 กลุ่ม มีสมาชิก 7,982 คน กลุ่มแม่บ้าน จำนวน 263 กลุ่ม มีสมาชิก 108,605 คน กลุ่มยุวเกษตรกร จำนวน 111 กลุ่ม มีสมาชิก 2,281 คน

3.1.3.4.6.ปัญหาด้านการเกษตรจังหวัดเชียงราย

ปัญหาที่พบ คือ ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำและเสื่อมโทรม เนื่องจากมีอัตราชะล้างพังทลายสูง เกษตรกรมีที่ดินครองขนาดเล็กไม่พอทำกิน ประมาณ 11.0 ไร่/ครัวเรือน ยังขาดการวางแผนการใช้ที่ดินที่ถูกต้องในชนบท เนื่องจากมีปัญหาการบริหารงานโดยหลายหน่วยงานที่ขาดการประสานงานกัน ปัญหาแหล่งน้ำ ได้แก่ การขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้งและปัญหาน้ำท่วม ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรเพราะแรงงานเกษตรเคลื่อนย้ายไปสู่ภาคอื่นๆ ปัญหาขาดเงินทุนของเกษตรกร และเกษตรกรส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาในการขอกู้ ปัญหาการตลาดสินค้าเกษตร กล่าวคือ เกษตรกรมักถูกเอารัดเอาเปรียบในด้านราคา เพราะการขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรในการซื้อขาย นอกจากนี้ ยังมีปัญหาประสิทธิภาพการผลิตต่ำ อันเป็นผลมาจากคุณภาพดิน การขาดน้ำชลประทาน เป็นต้น

3.1.3.5.ภาคอุตสาหกรรม

ภาพรวมด้านอุตสาหกรรม

จากตารางที่ 3.24 จะเห็นได้ว่า จำนวนโรงงาน เงินทุน และการว่าจ้างแรงงานของโรงงานในภาคอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงรายตั้งแต่ปี 2539-2543 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงโดยเฉลี่ยของจำนวนโรงงาน การลงทุน และการว่าจ้างแรงงานร้อยละ -0.55 6.61 และ 3.38 ตามลำดับ และถ้าเปรียบ

เทียบกับการเปลี่ยนแปลงโดยเฉลี่ยรวมของภาคเหนือตอนบน พบว่ามีอัตราการเพิ่มขึ้นที่ต่ำกว่าทั้งเงินทุน (ร้อยละ 13.76) การว่าจ้างแรงงาน (ร้อยละ 7.64) และจำนวนโรงงาน (ร้อยละ -0.25)

ตารางที่ 3.24 ข้อมูลโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงราย ปี 2539-2543

ปี	โรงงาน (แห่ง)	% การเปลี่ยนแปลง	เงินทุน (ล้านบาท)	% การเปลี่ยนแปลง	แรงงาน (คน)	% การเปลี่ยนแปลง
2539	1,418	-	2,541	-	8,953	-
2540	1,464	3.24	3,288	29.39	10,263	14.63
2541	1,516	3.35	3,567	8.50	10,791	5.14
2542	1,541	1.85	3,714	4.11	11,272	4.46
2543	1,668	10.45	3,778	2.13	10,291	4.42
อัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ย (%ต่อปี) ภาคเหนือตอนบน		-0.25		13.76		7.64
อัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ย (%ต่อปี) ของจังหวัดเชียงราย		-0.55		6.61		3.38

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงราย และสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2539-2543

จากตารางที่ 3.25 พบว่าปี 2543 จังหวัดเชียงรายมีโรงงานทั้งหมด 1,668 แห่ง จำนวนเงินทุนทั้งหมด 3,788.08 ล้านบาท และจำนวนแรงงาน 10,291 คน โดยหมวดอุตสาหกรรมประเภทภาคเกษตรมีจำนวนโรงงานมากที่สุด คือ 1,276 แห่ง จำนวนเงินทุน 1,212.40 ล้านบาท และจำนวนแรงงาน 3,404 คน รองลงมา คือหมวดอุตสาหกรรมประเภทโลหะและอโลหะ มีจำนวนโรงงาน 141 แห่ง เงินทุน 520.51 ล้านบาท และแรงงาน 1,249 คน ส่วนหมวดอุตสาหกรรมประเภทเคมีและพลาสติกมีจำนวนโรงงานน้อยที่สุดคือ 9 แห่ง มีเงินทุน 87.70 ล้านบาท และแรงงาน 114 คน

ตารางที่ 3.25 จำนวนโรงงาน เงินทุน แรงงาน ตามหมวดอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงราย ปี 2543

ลำดับ ที่	หมวด อุตสาหกรรม	จำนวน สถานประกอบการ (แห่ง)	เงินทุน (ล้านบาท)	แรงงาน (คน)
1	การเกษตร	1,276	1,212.40	3,404
2	อาหารและเครื่องดื่ม	92	1,082.68	2,150
3	สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม	10	86.76	655
4	ไม้ ผลิตภัณฑ์จากไม้ และเครื่องเรือน	21	94.48	544
5	กระดาษ ผลิตภัณฑ์จากกระดาษ และการพิมพ์	19	138.08	375
6	เคมีและพลาสติก	9	87.70	114
7	โลหะและอโลหะ	141	520.51	1,249
8	อื่นๆ	100	555.47	1,800
	รวม	1,668	3,778.08	10,291

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงราย ปี 2543

ตารางที่ 3.26 จำนวนสถานประกอบการและลูกจ้าง ปี 2541

ขนาด	จำนวน (แห่ง)	ลูกจ้าง			
		ชาย	หญิง	เด็ก	รวม
ลูกจ้าง 1-4 คน	1,748	1,946	1,614	367	3,927
ลูกจ้าง 5-9 คน	552	2,233	1,276	170	3,679
ลูกจ้าง 10-19 คน	394	3,275	1,822	184	5,281
ลูกจ้าง 20-49 คน	260	4,751	2,726	109	7,586
ลูกจ้าง 50-99 คน	76	3,053	1,752	75	4,880
ลูกจ้าง 100-299 คน	47	3,556	3,232	46	6,834
ลูกจ้าง 300-499 คน	10	1,712	1,980	0	3,692
ลูกจ้าง 500-999 คน	0	0	0	0	0
ลูกจ้าง 1,000 คนขึ้นไป	1	1,972	0	0	1,972
รวม	3,088	22,498	14,402	951	37,851

ที่มา : สำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัดเชียงราย และ ข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

ตารางที่ 3.27 ประเภทสถานประกอบการในจังหวัดเชียงราย ปี 2541

ประเภท	จำนวน	ลูกจ้าง			
		ชาย	หญิง	เด็ก	รวม
1.เหมืองแร่ เหมืองถ่านหิน	17	357	62	0	419
2.การผลิต	521	4,386	3,489	206	8,081
3.การไฟฟ้า ก๊าซ ประปา	55	680	241	0	921
4.การก่อสร้าง	142	3,272	1,311	4	4,587
5.การขายส่ง ขายปลีก ภัตตาคาร โรงแรม	1,691	8,146	6,778	664	15,588
6.การขนส่ง โกดัง การคมนาคม	120	676	252	2	930
7.การเงิน ประกันภัย อสังหาริมทรัพย์	194	3,840	922	2	4,764
8.บริการชุมชน สังคม	348	1,141	1,347	73	2,561
9.อื่นๆ	0	0	0	0	0
รวม	3088	22498	14402	951	37851

ที่มา : สำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัดเชียงราย และ ข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

ตารางที่ 3.28 สถิติจำนวนโรงงานที่ได้รับอนุญาตจัดตั้งและขยายโรงงานในจังหวัดเชียงราย ระหว่างปี 2537-2541

ปี	ประกอบกิจการ			ขยายโรงงาน		
	จำนวนโรงงาน (แห่ง)	เงินลงทุน (บาท)	แรงงาน (คน)	จำนวนโรงงาน (แห่ง)	เงินลงทุน (บาท)	แรงงาน (คน)
2537	42	416.57	1,142	3	1.98	15
2538	67	511.51	900	8	64.73	53
2539	52	508.89	687	2	26.55	0
2540	68	743.63	1415	1	5.50	0
2541	61	362	662	0	0	0

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงราย และ ข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

3.1.3.6.ภาคการค้า การบริการและการลงทุน

3.1.3.6.1.การค้าชายแดน

จังหวัดเชียงรายมีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านสองประเทศ รวมระยะทางตามแนวเขตประมาณ 310 กิโลเมตร ดังนี้

3.1.3.6.1.1.ด้านประเทศสหภาพพม่า มีแนวเขตชายแดนติดต่อทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันตกบริเวณเขตท้องที่อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย อำเภอแม่ฟ้าหลวง และอำเภอเชียงแสน รวมระยะทางประมาณ 130 กิโลเมตร สภาพของแนวเขตแดนเป็นแนวภูเขายาวประมาณ 100 กิโลเมตร และเป็นแนวยาวของแม่น้ำอีก 2 สาย ได้แก่ แม่น้ำสาย และแม่น้ำรวก รวมระยะทางยาวประมาณ 30 กิโลเมตร

3.1.3.6.1.2.ด้านประเทศ สปป.ลาว มีแนวชายแดนติดต่อทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก บริเวณเขตท้องที่อำเภอเชียงของ อำเภอเชียงแสน อำเภอเทิง และอำเภอเวียงแก่น รวมระยะทางประมาณ 180 กิโลเมตร สภาพของแนวเขตแดนเป็นแนวภูเขายาวประมาณ 90 กิโลเมตร และเป็นแนวยาวของแม่น้ำโขงอีกประมาณ 90 กิโลเมตร

3.1.3.6.2.ประเทศคู่ค้าของจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายสามารถทำการค้ากับต่างประเทศ ที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศพม่า สปป.ลาว และจีน (ตอนใต้) โดยมีสาระดังนี้

1)การค้ากับประเทศพม่า เป็นการค้าโดยผ่านทางด่านศุลกากรแม่สาย อำเภอแม่สาย และด่านศุลกากรเชียงแสน อำเภอเชียงแสนเป็นหลัก มีการคมนาคมและการติดต่อการค้าทั้งทางบกและทางน้ำ โดยทางบกมีสะพานเชื่อมเขตแดนที่บริเวณจุดผ่านแดนถาวรสะพานข้ามแม่น้ำสาย เขตเทศบาลตำบลแม่สาย ส่วนการคมนาคมและการติดต่อทางการค้าบริเวณช่องทางการค้าอีก 6 จุด คือ บริเวณจุดผ่อนปรนบ้านเหมืองแดง บ้านปรงห้า บ้านสายลมจอย บ้านเกาะทราย และบริเวณจุดผ่านแดนชั่วคราว บ้านวังลาวต้องใช้เรือในการคมนาคมและการติดต่อทางการค้า เนื่องจากแม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำสาย และแม่น้ำรวกกันแนวเขตแดนบริเวณจุดดังกล่าว

2)การค้ากับ สปป.ลาว เป็นการค้าโดยผ่านด่านศุลกากรที่สำคัญ ได้แก่ ด่านศุลกากรเชียงแสน อำเภอเชียงแสน และด่านศุลกากรเชียงของ อำเภอเชียงของ มีการคมนาคมและการติดต่อการค้าเพียงทางน้ำที่มีแม่น้ำโขงกันแนวเขตแดนบริเวณจุดต่างๆ คือ จุดผ่านแดนถาวรบ้านเชียงของ บ้านเชียงแสน จุดผ่อนปรนบ้านแจมป่อง บ้านสวนดอก บ้านร่มโพธิ์ทอง

3)การค้ากับประเทศจีน โดยเฉพาะจีนตอนใต้ ถึงแม้ว่าจังหวัดเชียงรายจะไม่มีชายแดนติดต่อกับประเทศจีน แต่ก็มี การติดต่อค้าขายกันในลักษณะการค้าชายแดนผ่านทาง สปป.ลาว และ พม่า โดยสามารถทำการค้าขายได้ทั้งทางรถยนต์และทางน้ำ คือ

ก.ทางน้ำหรือทางเรือ โดยอาศัยลำน้ำโขงหรือแม่น้ำล้านช้างเป็นเส้นทางคมนาคมและการติดต่อทางการค้าระหว่างกันคือ บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอ

เชียงแสน (ซึ่งเรือสินค้าจากจีนตอนใต้มาเทียบท่าขนถ่ายสินค้าผ่านทางด่านศุลกากรเชียงแสน) และเชียงของ โดยอำเภอเชียงของอยู่ห่างจากเมืองจิงหนง (เซียงรุ้ง) ของจีนประมาณ 402 กิโลเมตร และห่างจากเมืองซือเหมาประมาณ 487 กิโลเมตร

ข.ทางบก โดยอาศัยเส้นทางการคมนาคมได้ 2 ทาง คือ

-จากอำเภอแม่สายผ่านทางท่าซี้เหล็ก เมืองเชียงตุง ประเทศพม่า รวมระยะทางประมาณ 164 กิโลเมตร และจากเมืองเชียงตุงไปเมืองต้าลี่วะของจีน ระยะทางประมาณ 82 กิโลเมตร

-จากอำเภอเชียงของผ่านทางเมืองห้วยทราย ประเทศสปป.ลาว ไปยังเมืองหลวงน้ำทา บ่อเต็น บ่อหาร (ชายแดนประเทศ สปป.ลาว-จีน) ระยะทางประมาณ 254 กิโลเมตร เข้าสู่ประเทศจีน ถึงเมืองจิงหนง (เซียงรุ้ง) รวมระยะทางประมาณ 460 กิโลเมตร

ทั้งนี้มิสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศของจังหวัดเชียงราย ได้แก่ เส้นทางคมนาคมทางด้านต่างๆ ประกอบด้วย

1)ทางน้ำ

มีการติดต่อค้าขายในลักษณะทางน้ำโดยทางแม่น้ำโขงหรือแม่น้ำล้านช้าง มีต้นน้ำจากมณฑลชิงไฮ ไหลลงสู่ทะเลจีนใต้ ผ่านประเทศจีน สปป.ลาว พม่า ไทย กัมพูชา และเวียดนาม รวมทั้งหมด 6 ประเทศ มีความยาวประมาณ 4,880 กิโลเมตร แม่น้ำโขงช่วงที่ไหลเข้าถึงเขตติดต่อระหว่างพม่า สปป.ลาว ผ่านเมืองสำคัญด้านประเทศพม่า อันประกอบด้วย เมืองเชียงสา มุ่งหลิง และหลานปิง ส่วนที่อยู่ฝั่งซ้าย คือ สปป.ลาว ประกอบด้วยเมืองเชียงกง เมืองบั้งเชียงก่อ เมืองมอญ เมืองตันผึ่ง และห้วยทราย ส่วนที่อยู่ในเขตไทย คือ บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน และเขตอำเภอเชียงของ

2)ทางบก

ประกอบด้วยเส้นทางการติดต่อ 2 เส้นทาง ได้แก่

(ก)เส้นทางที่ 1 ไทย - พม่า - จีน เริ่มต้นที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย - จังหวัดท่าซี้เหล็ก ถึง จังหวัดเชียงตุง (พม่า) - ต้าลี่วะ (จีน) รวมระยะทาง 240 กิโลเมตร

(ข)เส้นทางที่ 2 ไทย - สปป.ลาว - จีน เริ่มต้นที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย - แขวงบ่อแก้ว (สปป.ลาว) - เวียงจันทน์ - แขวงหลวงน้ำทา - บ่อเต็นถึงบ่อหาร (จีน) รวมระยะทาง 254 กิโลเมตร

อย่างไรก็ตาม ในเส้นทางบกยังมีเส้นทางที่เอื้ออำนวยต่อเส้นทางการติดต่อการค้าระหว่างประเทศ โดยมีเส้นทางรถไฟภายในประเทศไทย สายเด่นชัย-เชียงราย ซึ่งการรถไฟได้ลงนามสัญญาจ้างเพื่อทำการออกแบบ และถ้าได้รับสนับสนุนงบประมาณคาดว่าปี 2545 สามารถเปิดการเดินทางรถไฟได้ ก็จะเพิ่มประโยชน์ต่อการค้าและการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

3)ทางอากาศ

เส้นทางการบินไทยที่บริษัท การบินไทย จำกัด จะเปิดเส้นทางจาก เชียงใหม่ - เชียงราย - เชียงรุ่ง (จีน) และจากเชียงรุ่ง - เชียงราย - เชียงใหม่ และหอการค้าจังหวัด เชียงรายมีโครงการที่จะร่วมกันผลักดันเส้นทางการบิน เชียงราย - มณฑลเตเล (พม่า) และเชียงราย - หลวงพระบาง (สปป.ลาว) ในอนาคตด้วยเช่นกัน

3.1.3.6.3.ปัญหาและอุปสรรคทางการค้าชายแดนที่มีผลกระทบต่อ จังหวัดเชียงราย

3.1.3.6.3.1.ปัญหาการค้าระบบ ปัจจุบันการค้าชายแดนเข้าสู่ ระบบศุลกากรมากขึ้น (โดยเฉพาะการส่งออก)เพราะสามารถเรียกคืนภาษีมูลค่าเพิ่มได้ส่วนการค้าออก ระบบซึ่งมีผู้น้อยเป็นการค้าแบบดั้งเดิมที่ไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากรทำให้ไม่สามารถทราบปริมาณการค้าที่แน่นอน การลักลอบนำเข้าและส่งออกเป็นการค้าระบบรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากมีสินค้าบาง ประเภทที่ไม่อนุญาตให้นำเข้าหรือส่งออกได้ หรือสินค้าบางชนิดต้องขออนุญาตจากทางราชการในการ นำเข้าและส่งออก จึงทำให้มีการลักลอบ

3.1.3.6.3.2.ปัญหาด้านการชำระค่าสินค้า การชำระค่าสินค้ายัง ไม่เป็นระบบเนื่องจาก ยังไม่มีธนาคารพาณิชย์บริเวณชายแดนของประเทศคู่ค้า การชำระค่าสินค้าส่วนใหญ่เป็นการกระทำการค้าโดยใช้ระบบความเชื่อถือส่วนตัวและความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ การ ชำระการค้าในระบบเครดิตซึ่งต้องให้เครดิตระยะยาวตั้งแต่สามเดือนขึ้นไปโดยไม่มีหลักประกันที่ตีบาง ครั้งทำให้เกิดปัญหาในการชำระหนี้ ปัญหาระหว่างพ่อค้าไทยด้วยกัน คือ การขายตัดราคากันเอง หรือ ขายในราคาทุนโดยอาศัยกำไรจากการได้รับชดเชยหรือขอคืนภาษีอากรและภาษีมูลค่าเพิ่ม

3.1.3.6.3.3.ปัญหาด้านการแข่งขันกับสินค้าจากประเทศอื่น คู่ แข่งที่สำคัญสำหรับสินค้าไทยในประเทศพม่า คือ จีน และสิงคโปร์เพราะสินค้าส่งออก หลักของไทยด้าน อัญมณีและอัญมณี คือ เส้นใยประดิษฐ์หรือเส้นด้าย ขณะนี้จีนเป็นคู่แข่งที่สำคัญ เพราะราคาถูกกว่าแม้ว่าคุณ ภาพจะต่ำกว่าก็ตาม

3.1.3.6.3.4.ปัญหาด้านความร่วมมือระหว่างประเทศทางด้านการค้า ความร่วมมือทางด้านการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านยังมีค่อนข้างน้อย ส่วน ใหญ่จะเป็นความร่วมมือทางด้านอื่นๆ เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านโครงสร้างพื้นฐาน การพบปะ ระหว่างผู้นำท้องถิ่นจะมุ่งด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า และการคมนาคมขนส่ง ไม่มี การเจรจาทางการค้าเป็นกิจจะลักษณะ

3.1.3.6.3.5.ปัญหาด้านชายแดน เนื่องจากมีปัจจัยภายนอกหลาย อย่างมาเป็นตัวสร้างปัญหาซึ่งส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจการค้า การท่องเที่ยว และการเงิน ของจังหวัดเชียงราย ถ้าหากมองเพียงผิวเผิน ปัญหาตามแนวชายแดนอาจดูเป็นเพียงการกระทบกระทั่ง กันเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น

3.1.3.6.3.6.ปัญหาด้านการคมนาคมขนส่ง 1)ปัญหาการคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศ -การค้ากับประเทศ สปป.ลาว ต้องใช้เรือข้ามฟากซึ่งไม่สะดวกเหมือนกับ การใช้สะพานข้าม เพราะรถยนต์สามารถแล่นผ่านได้จะทำให้การขนส่งสินค้าเป็นไปอย่างสะดวกและประหยัดเวลาเป็นอย่างมาก -การค้ากับจีนตอนใต้ ต้องใช้ลำน้ำโขงเป็นเส้นทางคมนาคม แต่เกิดปัญหาการเดินทางไม่สะดวก เช่น มีเกาะแก่งหลายแห่ง ปัญหาเรื่องระดับน้ำต่ำในฤดูแล้งไม่สามารถเดินเรือใหญ่ได้ หรือ น้ำไหลเชี่ยวในหน้าฝน -แม้ลำน้ำโขงยังไม่เป็นแม่น้ำนานาชาติ การขนส่งสินค้าระหว่างไทยกับจีนตอนใต้ จะต้องประสบปัญหาการเสียภาษีรายทางทั้งกับพม่าและ สปป.ลาว 2)ปัญหาการคมนาคมขนส่งในประเทศคู่ค้าไม่สะดวก -การค้ากับพม่าและ สปป.ลาว มีการทำการค้ากันมากบริเวณชายแดน ยังไม่สามารถขนส่งสินค้าไปยังส่วนที่อยู่ห่างไกลจากแนวชายแดนเพราะการคมนาคมไม่สะดวก ถ้าหากสินค้าจากไทยสามารถส่งไปจำหน่ายในบริเวณกว้างไกลจากแนวชายแดน จะทำให้มูลค่าการค้าของไทยเพิ่มมากขึ้น -การขนส่งสินค้าผ่านแดนทางประเทศพม่า และ สปป.ลาว สู่อินตอนใต้ ยังไม่สะดวกเพราะสภาพเส้นทางไม่เอื้ออำนวย

3.1.3.6.3.7.ปัญหาด้านระบบการจัดเก็บภาษีของประเทศคู่ค้าไม่แน่นอน ระบบการจัดเก็บภาษีของประเทศคู่ค้า เช่น พม่า สปป.ลาว ยังไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บทำให้การค้าของไทยที่ต้องส่งสินค้าผ่านทางประเทศทั้งสองไปยังอินตอนใต้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงมากขึ้น

3.1.3.6.4.มูลค่าการค้าชายแดนระหว่าง ปี 2538-2543

มูลค่าการค้าชายแดน มูลค่าการค้าชายแดนด้านจังหวัดเชียงราย ที่ผ่านพิธีการทางศุลกากรระหว่างปี 2538-2543 (จากตารางที่ 3.30) สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1)การค้ารวม มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 18,752.93 ล้านบาท โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 20.87 จำแนกเป็นมูลค่านำเข้า 3,273.98 ล้านบาท และมูลค่าส่งออก 15,779 ล้านบาท ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้ารวมทั้งสิ้น 12,205.05 ล้านบาท

2)การค้ากับประเทศสหภาพพม่า มูลค่าการค้ารวม 12,545.58 ล้านบาท โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 12.09 จำแนกเป็นมูลค่านำเข้า 548.45 ล้านบาท และมูลค่าส่งออก 11,997.15 ล้านบาท โดยสินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภททุน วัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรม และสินค้าอุปโภคบริโภค ส่วนสินค้านำเข้าส่วนใหญ่เป็นประเภทอัญมณี เครื่องเทศ ของเบ็ดเตล็ด พรรณไม้ เป็นต้น

3)การค้ากับประเทศ สปป.ลาว มูลค่าการค้ารวม 3,542.28 ล้านบาท โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 34.43 จำแนกเป็นมูลค่านำเข้า 1,587.06 ล้านบาท และมูลค่าส่งออก 1,955.21 ล้านบาท โดยสินค้าส่งออกเป็นสินค้าขั้นปฐมไม่กี่ชนิด ขณะที่สินค้านำเข้าจะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค และสินค้าอุตสาหกรรมต่างๆ

4)การค้ากับประเทศจีน (ตอนใต้) มูลค่าการค้ารวม 2,665.05 ล้านบาท โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 104.69 จำแนกเป็นมูลค่านำเข้า 1,138.44 ล้านบาท และมูลค่าส่งออก 1,526.62 ล้านบาท เนื่องจากไทยไม่มีพรมแดนติดต่อกับจีนโดยตรงดังนั้นการค้าส่วนใหญ่จึงผ่านทางพม่าและ สปป.ลาว ผ่านทางจังหวัดเชียงรายโดยผ่านทางแม่น้ำโขง ส่วนสินค้าส่งออกได้แก่ ยางรถยนต์ ลำใยอบแห้ง เมล็ดข้าวโพด น้ำมันดีเซล สินค้านำเข้าได้แก่ แอปเปิ้ล ผลไม้สด ไม้สักแปรรูป ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ข้าวโพด อุปกรณ์ไฟฟ้า

3.1.3.6.5.ภาวะการค้า ปี 2543

การค้าชายแดนที่ผ่านพิธีการทางศุลกากร

มูลค่าการค้ารวม จำนวน 4,357.94 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2542 จำนวน 260.17 ล้านบาท (มีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 6.35) การนำเข้า มูลค่า 670.93 ล้านบาท ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2542 จำนวน 561.39 ล้านบาท (มีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ -45.56) การส่งออก มูลค่า 3,687.01 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2542 จำนวน 821.56 ล้านบาท (มีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 18.30) (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.29)

การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านด้านจังหวัดเชียงราย ที่ผ่านพิธีการทางศุลกากร ในปี 2543 มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 4,357.94 ล้านบาท (มีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 6.35) จำแนกเป็นการค้าระหว่างประเทศไทยกับพม่า มูลค่า 2,382.85 ล้านบาท (มีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 17.82) การค้าระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว มูลค่า 816.38 ล้านบาท (มีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ -32.33) การค้าระหว่างประเทศไทยกับจีน (ตอนใต้) มูลค่า 1,158.71 ล้านบาท (มีการขยายตัวร้อยละ 33.36) (ดูรายละเอียดจากตารางที่ 3.30)

ตารางที่ 3.29 มูลค่าการค้าชายแดนจังหวัดเชียงรายระหว่างปี 2538 – 2543

หน่วย : ล้านบาท

ปี	2538	2539	2540	2541	2542	2543	อัตราการขยายตัวเฉลี่ย (%ต่อปี)
มูลค่าการค้า	1,835.81	2,073.73	3,241.51	3,146.17	4,097.77	4,357.94	
%การเปลี่ยนแปลงต่อปี		12.96	56.31	-2.94	30.25	6.35	20.87
การนำเข้า	107.18	210.48	103.62	649.41	1,232.32	670.93	
%การเปลี่ยนแปลงต่อปี		96.38	91.76	60.90	89.76	-45.56	59.64
การส่งออก	1,728.63	1,863.25	2,837.89	2,496.76	2,865.45	3,687.01	
%การเปลี่ยนแปลงต่อปี		7.79	52.31	-12.02	14.77	28.67	18.30
ศุลกากรค้า	1,621.46	1,652.76	2,434.28	1,847.35	1,633.13	3,016.07	1.13

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย ปี 2543

ตารางที่ 3.30 มูลค่าการค้าชายแดนจังหวัดเชียงรายกับประเทศเพื่อนบ้านระหว่างปี 2538-2543

หน่วย : ล้านบาท

ปี	พม่า				สปป.ลาว				จีน (ตอนใต้)			
	มูลค่าการค้า (%การเปลี่ยนแปลงต่อปี)	การนำเข้า (%การเปลี่ยนแปลงต่อปี)	การส่งออก (%การเปลี่ยนแปลงต่อปี)	ดุลการค้า	มูลค่าการค้า (%การเปลี่ยนแปลงต่อปี)	การนำเข้า (%การเปลี่ยนแปลงต่อปี)	การส่งออก (%การเปลี่ยนแปลงต่อปี)	ดุลการค้า	มูลค่าการค้า (%การเปลี่ยนแปลงต่อปี)	การนำเข้า (%การเปลี่ยนแปลงต่อปี)	การส่งออก (%การเปลี่ยนแปลงต่อปี)	ดุลการค้า
2538	1,520.76	18.06	1,502.70	1,484.64	278.51	82.56	195.95	113.39	36.54	6.56	29.99	23.43
2539	1,713.49 (12.67)	82.80 (358.47)	1,630.69 (8.52)	1,547.89	292.75 (5.11)	104.51 (26.59)	188.24 (-3.93)	83.73	67.48 (84.67)	23.17 (253.20)	44.31 (47.78)	21.14
2540	2,667.29 (55.66)	94.49 (14.12)	2,572.80 (57.76)	2,478.31	426.86 (45.81)	227.24 (117.43)	199.61 (6.04)	-24.63	147.36 (118.38)	81.88 (253.39)	65.48 (47.78)	-16.4
2541	2,238.75 (-16.05)	205.72 (117.32)	2,033.04 (-20.97)	1,827.32	521.31 (22.13)	154.35 (-32.08)	366.96 (83.84)	212.62	386.11 (162.02)	289.35 (253.38)	96.76 (47.78)	-192.59
2542	2,022.44 (-9.66)	105.54 (-48.70)	1,916.91 (-5.71)	1,811.37	1,206.47 (131.43)	696.34 (351.14)	510.13 (39.02)	-186.21	868.85 (125.02)	430.44 (48.76)	438.41 (353.09)	7.97
2543	2,382.85 (17.82)	41.82 (-60.36)	2,341.01 (22.12)	2,299.18	816.38 (-32.33)	322.06 (-54.75)	494.32 (-3.10)	172.27	1,158.71 (33.36)	307.04 (71.33)	851.67 (94.26)	544.63
อัตราการขยายตัวเฉลี่ย (%ต่อปี)	12.09	12.39	5.59	1.09	34.43	24.37	81.67	1.09	104.69	118.13	170.02	7.88

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงรายและด่านศุลกากรแม่สาย เชียงแสน และเชียงของ ปี 2538-2543

ตารางที่ 3.31 มูลค่าการค้าชายแดนผ่านด่านศุลกากรในภาคเหนือ ปี 2538-2540

หน่วย : พันบาท

ด่านศุลกากร	นำเข้า			ส่งออก		
	2538	2539	2540	2538	2539	2540
จังหวัดเชียงราย						
แม่สาย	17,869	83,314	96,905	1,409,569	1,888,956	2,640,779
เชียงแสน	31,748	83,231	119,842	405,596	260,344	114,205
เชียงของ	86,338	99,863	134,602	154,789	187,366	197,070
รวม	135,955	266,408	351,349	1,969,954	2,336,666	2,952,054
จังหวัดตาก						
แม่สอด	9,693	7,298	22,476	803,935	1,058,608	3,155,070
รวม	9,693	7,298	22,746	803,935	1,058,608	3,155,070
จังหวัดเชียงใหม่						
เชียงดาว	11,628	13,094	74,257	1,957	9,017	107,360
รวม	11,628	13,094	74,257	1,957	9,017	107,360

จังหวัดแม่ฮ่องสอน						
แม่ฮ่องสอน	100,529	90,049	15,115	0	1,824	3,806
แม่สะเรียง	199,950	90,642	73,444	30,662	13,324	8,317
รวม	300,479	180,691	88,559	30,662	15,148	12,123
รวมทั้งภาคเหนือ	457,755	466,025	536,641	2,806,508	3,419,439	6,226,607

ที่มา : ด้านศุลกากรต่างๆ ในภาคเหนือ

จากตารางที่ 3.31 จะแสดงให้เห็นว่า จังหวัดเชียงรายมีการค้าชายแดน นำเข้า-ส่งออกสินค้ากับประเทศเพื่อนบ้านมากที่สุดในปี 2538 ที่น้อยกว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอน และมีแนวโน้มมากขึ้นเนื่องจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงที่จะทำให้จังหวัดเชียงรายเป็นศูนย์กลางสำคัญในการนำเข้า-ส่งออกสินค้าเพราะความได้เปรียบในเรื่องทำเลที่ตั้งที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศพม่า สปป.ลาว รวมไปถึงประเทศจีน

ส่วนในด้านศุลกากร 3 แห่งของจังหวัดเชียงราย พบว่า ด้านเชียงของจะเป็นด้านที่มีการนำเข้าสินค้ามากที่สุดคือ 134,602,000 บาท ในขณะที่ด่านแม่สายจะเป็นด่านที่ส่งออกสินค้ามากที่สุดคือ 2,640,779,000 บาท เพราะที่ด่านเชียงของมีท่าเทียบเรือที่นำเข้า-ส่งออกสินค้า พร้อมกับเส้นทางบกที่เชื่อมต่อไปยังเมืองห้วยทราย สปป.ลาว ส่วนด่านแม่สายมีสะพานถาวรที่ข้ามแม่น้ำสายไปยังจังหวัดท่าขี้เหล็ก ประเทศพม่า

3.1.3.6.5.2.การค้าผ่านแดน

การค้าผ่านแดนด้านจังหวัดเชียงราย ปี 2541 มีมูลค่าการค้ารวม 205.28 ล้านบาท ลดลงจากช่วงเดียวกันของปี 2540 จำนวน 211.40 ล้านบาท (หรือร้อยละ 50.73) จำแนกตามลักษณะการผ่านแดนดังนี้ -การค้าผ่านแดนจากประเทศที่สาม สู่ ประเทศ สปป.ลาว มีมูลค่า 200.99 ล้านบาท ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2540 จำนวน 204.57 ล้านบาท (หรือร้อยละ 50.44) -การค้าผ่านแดนจากประเทศ สปป.ลาว สู่ ประเทศที่สาม มีมูลค่า 4.29 ล้านบาท ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2540 จำนวน 6.83 ล้านบาท (หรือร้อยละ 61.42)

ตารางที่ 3.32 มูลค่าการค้าผ่านแดนด้านจังหวัดเชียงราย ปี 2540 – 2541

เดือน	การค้าสู่ สปป.ลาว			การค้าสู่ประเทศที่สาม		
	ปี 2540	ปี.2541	ขยายตัว %	ปี 2540	ปี 2541	ขยายตัว %
มกราคม	39.50	38.01	-3.77	0	0.32	+100.00
กุมภาพันธ์	33.14	34.61	+4.44	0	0	0
มีนาคม	55.54	20.89	-62.39	0.34	0.66	-94.11
เมษายน	16.44	30.20	+77.75	0	0	0
พฤษภาคม	40.58	39.06	-3.75	0	0.88	+100.00
มิถุนายน	44.96	12.85	-71.42	0	0.32	+100.00
กรกฎาคม	22.53	6.12	-72.84	0	0	0
สิงหาคม	13.27	10.24	-22.83	0	0	0
กันยายน	13.78	5.41	-60.74	3.54	0	-100.00
ตุลาคม	35.53	1.13	-96.82	0	0	0
พฤศจิกายน	25.97	1.61	-93.80	7.24	2.11	-70.85
ธันวาคม	63.77	0.86	-98.65	0	0	0
รวม	405.56	200.89	-50.44	11.12	4.29	-61.42

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย ปี 2541

หน่วย : ล้านบาท

ตารางที่ 3.33 สินค้าผ่านแดนจากประเทศที่สาม สู่ ประเทศ สปป.ลาว 10 อันดับ
ระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม ปี 2541

ลำดับ	รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)
1	รถยนต์	86.85
2	บุหรี่ยี่ห้อ	71.48
3	หินอ่อน หินขัดมัน กระเบื้องหินอ่อน	20.54
4	เครื่องจักร ของใช้ส่วนตัว	3.29
5	ลูกแปรรูป	2.94
6	อะไหล่	2.73
7	เครื่องมือ เครื่องตัด	1.70
8	เครื่องอิเล็กทรอนิกส์และอื่นๆ	1.44
9	สาหร่าย	0.94
10	เมล็ดงา	0.53

ที่มา : ด้านศุลกากรเชียงรายของ ปี 2541

ตารางที่ 3.34 สินค้าผ่านแดนจากประเทศ สปป.ลาว สู่ ประเทศที่สาม
ระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม ปี 2541

ลำดับ	รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)
1	ไม้แปรรูป	2.18
2	ลูกแร่	1.46
3	เมล็ดงา	0.46

ที่มา : ด้านศุลกากรเชียงรายของ ปี 2541

3.1.3.6.6. การลงทุน

สภาพการณ์การลงทุนในจังหวัดเชียงรายในช่วงปี 2533-2543 สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. จังหวัดเชียงรายมีโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ส่งเสริมการลงทุนรวม 61 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 91 ของจำนวนโรงงานรวม 674 โครงการในภาคเหนือตอนบน จัดเป็นลำดับที่ 4 ของภาคเหนือตอนบน โดยในช่วงปี 2533—2543 มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยของภาคร้อยละ 18.8
2. จากจำนวนเงินลงทุนสะสมรวม 84,119 ล้านบาทในภาคเหนือตอนบน จังหวัดเชียงรายมียอดเงินลงทุนสะสมรวม 7,846 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 9.3 โดยในช่วงปี 2533-2543 มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 22 ต่อปี
3. จากโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ส่งเสริมในการลงทุนทำให้มีการจ้างงานในจังหวัดเชียงราย 11,587 คน หรือร้อยละ 8.0 ของจำนวนแรงงานทั้งหมดในภาคเหนือตอนบน 144,353 คน
4. จากโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ส่งเสริมในการลงทุนมีโครงการที่รับการส่งเสริมการลงทุนรวม 527 โครงการ เมื่อแยกตามหมวดผลิตภัณฑ์ อยู่ในจังหวัดเชียงราย 47 โครงการ หรือร้อยละ 8.9 มีเงินลงทุนรวม 6,075 ล้านบาท หรือร้อยละ 11.4 มีแรงงานรวม 8,333 คน หรือร้อยละ 8.0

3.1.4. ด้านสังคม

3.1.4.1. โครงสร้างการบริการพื้นฐาน

3.1.4.1.1. การคมนาคมขนส่ง

จังหวัดเชียงราย มีเส้นทางคมนาคมทางบกประกอบด้วยทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัดที่เชื่อมระหว่างจังหวัดกับอำเภอต่างๆ นอกจากนี้ยังมีทางมาตรฐาน รพช. ซึ่งใช้ติดต่อภายในจังหวัด ส่วนทางอากาศนั้นจังหวัดเชียงรายมีสนามบิน 1 แห่ง ซึ่งจังหวัดเชียงรายมีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ 3 รูปแบบ คือ

1) ทางบก ลักษณะโครงข่ายทางหลวงของจังหวัดเป็นชนิด Linear Type วางตัวในแนวเหนือ-ใต้ตามทางหลวงหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ซึ่งถือเป็นเส้นทางสายประธานที่สำคัญ โดยอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 785 กิโลเมตร และไปสิ้นสุดที่อำเภอแม่สาย มีเส้นทาง ดังนี้

- ทางหลวงแผ่นดิน มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 และ 110 ซึ่งเป็นเส้นทางที่สำคัญที่สุด ตัดผ่านบริเวณตอนกลางของจังหวัดในแนวเหนือ-ใต้ ผ่านชุมชนที่สำคัญของจังหวัด คือ อำเภอพาน เมืองเชียงราย แม่จัน และแม่สาย เส้นทางสายนี้สามารถติดต่อกับจังหวัดพะเยาลำปาง แพร่ และน่านได้ นอกจากนี้ ยังมีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 109 ใช้ติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ผ่านอำเภอแม่สรวย และเวียงป่าเป้า

-ทางหลวงจังหวัด มีทางหลวงจังหวัด 20 เส้นทางเชื่อมระหว่างจังหวัดกับอำเภอและระหว่างอำเภอกับอำเภอ/กิ่งอำเภอ ได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 109 118 1016 1089 1020 1129 เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีโครงการสร้างถนนเป็นชายเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทย พม่า จีน รวมระยะทาง 245 กิโลเมตร และ ระหว่างประเทศไทย สปป.ลาว จีน รวมระยะทาง 254 กิโลเมตร ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการศึกษาและสำรวจ

2) **ทางอากาศ** จังหวัดเชียงรายมีสนามบินที่ใช้ในกิจการคมนาคมขนส่งอยู่ 1 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตตำบลบ้านดู่และตำบลริมกก อำเภอเมือง มีพื้นที่ 3,275 ไร่ เป็นสนามบินระดับสากลนานาชาติ สามารถรองรับเครื่องบินโดยสารขนาดใหญ่ที่บินระหว่างประเทศได้ มีการติดตั้งอุปกรณ์เครื่องมือสื่อสารและเครื่องช่วยในการเดินอากาศที่มีประสิทธิภาพทันสมัย ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในสนามบินได้มาตรฐานสากลของ ICAO ทางบริษัทการบินไทยได้จัดบริการเครื่องบินแก่ผู้โดยสารโดยใช้เครื่องบินแอร์บัส เส้นทางระหว่างเชียงราย-กรุงเทพฯ มีบริการบินไป-กลับวันละ 3 เที่ยวบิน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมงเศษ และมีเที่ยวบินระหว่างเชียงราย-เชียงใหม่ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 25 นาที นอกจากนี้ ยังมีโครงการบินนานาชาติ โดยเฉพาะภายในเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ จะมีชายบริการเชื่อมโยงระหว่างเชียงราย เชียงตุง เชียงรุ่ง कुนหมิง และหลวงพระบาง ซึ่งปัจจุบันเปิดดำเนินการเฉพาะเครื่องบินเล็กเช่าเหมาลำ ในปี พ.ศ.2541 ท่าอากาศยานเชียงรายมีเครื่องบินขึ้น-ลงรวม 3,788 เที่ยวบิน ผู้โดยสาร 525,949 คน และมีการขนส่งสินค้าทางอากาศรวม 2,455 ตัน

3) **ทางน้ำ** จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดเดียวในภาคเหนือที่มีท่าเรืออยู่ในความควบคุมของกรมเจ้าท่า การคมนาคมทางน้ำที่สำคัญคือ แม่น้ำกก ส่วนใหญ่มีจุดประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว โดยการใช้เรือยนต์ขนาดเล็กเดินทางตามแม่น้ำกก จากท่าเรืออำเภอเมืองเชียงราย-บ้านท่าตอน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ ออกเดินทางจากเชียงราย เวลา 10.30 น. ถึงบ้านท่าตอน เวลา 15.00 น. ในวันเดียวกัน หรือออกเดินทางจากบ้านท่าตอน เวลา 12.30 น. และมาถึงศาลากลางจังหวัดเชียงราย เวลา 17.00 น. ในวันเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีการล่องแพจากบ้านท่าตอน บรรทุกผู้โดยสารลำละ 8 คน ถึงอำเภอเมืองเชียงรายใช้เวลาประมาณ 12-16 ชั่วโมง สำหรับท่าเรือบริการการเดินทางมีอยู่ 3 ท่า คือ ท่าเรือหน้าศาลากลาง ท่าเรือหน้าโรงแรมดุสิตไฮสแลนด์ และท่าเรือบริเวณสะพานแม่กก

นอกจากนี้ มีการเดินเรือตามแม่น้ำโขง มีทั้งเรือที่ขนส่งสินค้าและเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการเดินเรือระหว่างเชียงแสน-มณฑลยูนนาน ประเทศจีน เรือที่ใช้เดินทางเพื่อการท่องเที่ยวเป็นเรือขนาด 40-100 ที่นั่ง เดินทางถึงเมืองเชียงรุ่ง ในแคว้นสิบสองปันนา ส่วนเรือที่ใช้ในการขนส่งสินค้าเป็นเรือใหญ่ ขนาดระวาง 120-150 ตัน

3.1.4.1.2. การประปา

จังหวัดเชียงราย มีจำนวนหมู่บ้านที่มีน้ำประปาใช้ 503 หมู่บ้าน ไม่มีน้ำประปาใช้ 603 หมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ 45.5, 54.5 ของหมู่บ้านทั้งหมด ตามลำดับ (จากข้อมูล กชช.2ค ปี

2539) ส่วนประปาในเขตเมือง (ฝ่ายประมวลข้อมูล รายงาน และประเมินผลการประปาส่วนภูมิภาค) ในปี 2539 จังหวัดเชียงรายมีจำนวนที่ทำการประปา 6 แห่งซึ่งจำหน่ายน้ำในเขตเทศบาล 1 เขต จำนวนประชากร 42,800 คน และจำหน่ายน้ำในเขตสุขาภิบาล 8 เขต จำนวนประชากร 87,630 คน มีผู้ใช้น้ำ 20,370 ราย ปริมาณน้ำผลิต 9,980,198 ลบ.ม. ปริมาณน้ำจำหน่าย 5,970,286 ลบ.ม. และปริมาณน้ำสูญเสียร้อยละ 40.18

3.1.4.1.3. การไฟฟ้า

จังหวัดเชียงรายมีจำนวนการไฟฟ้าทั้งหมด 40 แห่ง กระแสไฟฟ้าที่ใช้ทั้งสิ้น 388,571,006 หน่วย และมีจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งสิ้น 267,244 ราย

ตารางที่ 3.35 สถิติไฟฟ้ารายอำเภอในจังหวัดเชียงราย

อำเภอ	จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า (ราย)	หน่วยจำหน่ายไฟฟ้า (กว.ชม.)	จำนวนการไฟฟ้า (แห่ง)
1. อ.เมือง	59,793	156,378,911	6
2. อ.เวียงชัย	18,167	18,648,627	3
3. อ.พาน	33,276	35,339,072	5
4. อ.ป่าแดด	7,497	6,567,147	1
5. อ.เวียงป่าเป้า	15,094	15,507,273	2
6. อ.แม่สรวย	12,473	9,743,186	2
7. อ.แม่สาย	25,395	51,597,642	2
8. อ.เชียงแสน	22,945	16,796,003	2
9. อ.แม่จัน	25,395	31,892,930	6
10. อ.เทิง	22,945	18,660,777	3
11. อ.เชียงของ	15,147	14,320,791	3
12. อ.พญาเม็งราย	7,267	6,042,877	2
13. อ.เวียงแก่น	4,620	2,855,543	1
14. อ.ขุนตาล	5,136	4,220,227	1
15. กิ่ง อ.เวียงเชียงรุ้ง			
รวม อ.เวียงชัย	0	0	3
	18,683	1,500,000	
รวม	285,927	390,071,006	42

ที่มา : กองเศรษฐกิจพลังไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ปีงบประมาณ 2542

3.1.4.1.4. การสื่อสาร

จังหวัดเชียงรายในปี 2542 มีจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ทั้งสิ้น 30,592 เลขหมายเป็นเลขหมายที่มีผู้เช่า 21,948 เลขหมายในจำนวนนี้เป็นประเภทของผู้เช่าที่เช่าเลขหมายมาก

ที่สุดรองลงมาได้แก่ ธุรกิจราชการสาธารณะ และ ท.ศ.ท. ตามลำดับและจำนวนเลขหมายที่มีผู้เช่าต่อประชากรพันคน คิดเป็นอัตราส่วน 1 : 53

ตารางที่ 3.36 การให้บริการโทรศัพท์ในจังหวัดเชียงราย ปี 2535 – 2542

ปี	จำนวนเลขหมายที่มี	จำนวนเลขหมายที่มีผู้เช่า					
		รวม	ราชการ	บ้าน	ธุรกิจ	ท.ศ.ท.	สาธารณะ
2535	15,824	13,400	512	9,971	2,758	159	0
2536	16,976	15,707	634	11,736	2,916	167	254
2537	19,280	18,136	749	13,251	3,546	199	391
2538	19,280	18,259	822	13,119	3,650	229	439
2539	19,408	18,445	862	13,061	3,671	247	604
2540	30,032	19,083	912	13,493	3,731	305	642
2541	30,544	20,251	983	14,410	3,721	268	869
2542	30,592	21,948	1,068	15,712	3,776	266	1,126

ที่มา : กองเศรษฐกิจและสถิติ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ปีงบประมาณ 2542

จากตารางจะเห็นได้ว่า ในปี 2542 มีจำนวนเลขหมายที่สามารถให้บริการเพิ่มขึ้นจากปี 2535 เป็นจำนวน 14,768 เลขหมาย ซึ่งจำนวนเลขหมายที่มีผู้เช่าเป็นประเภทบ้านมีจำนวนมากที่สุดนั้น ย่อมบ่งบอกถึงสภาพความเป็นเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างเป็นจำนวนมาก รองลงมา คือ ประเภทธุรกิจ เพิ่มขึ้นเป็น 1,018 เลขหมาย และประเภทหน่วยงานราชการ เพิ่มขึ้นเป็น 556 เลขหมาย

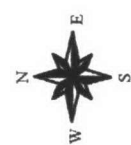
3.1.4.2 ขอบเขตการปกครองและประชากร

ในปี 2542 จังหวัดเชียงราย แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคเป็น 16 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ แยกเป็น 124 ตำบล 1,454 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอและกิ่งอำเภอดังนี้ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอขุนตาล อำเภอเชียงของ อำเภอเชียงแสน อำเภอเทิง อำเภอป่าแดด อำเภอพญาเม็งราย อำเภอพาน อำเภอแม่จัน อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่สรวย อำเภอแม่สาย อำเภอเวียงแก่น อำเภอเวียงชัย อำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอแม่ลาว กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง และกิ่งอำเภอดอยหลวง ส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมือง 1 แห่ง และเทศบาลตำบล 24 แห่ง จำนวนหมู่บ้าน 1,454 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล 116 แห่ง และ 5 สภาตำบล

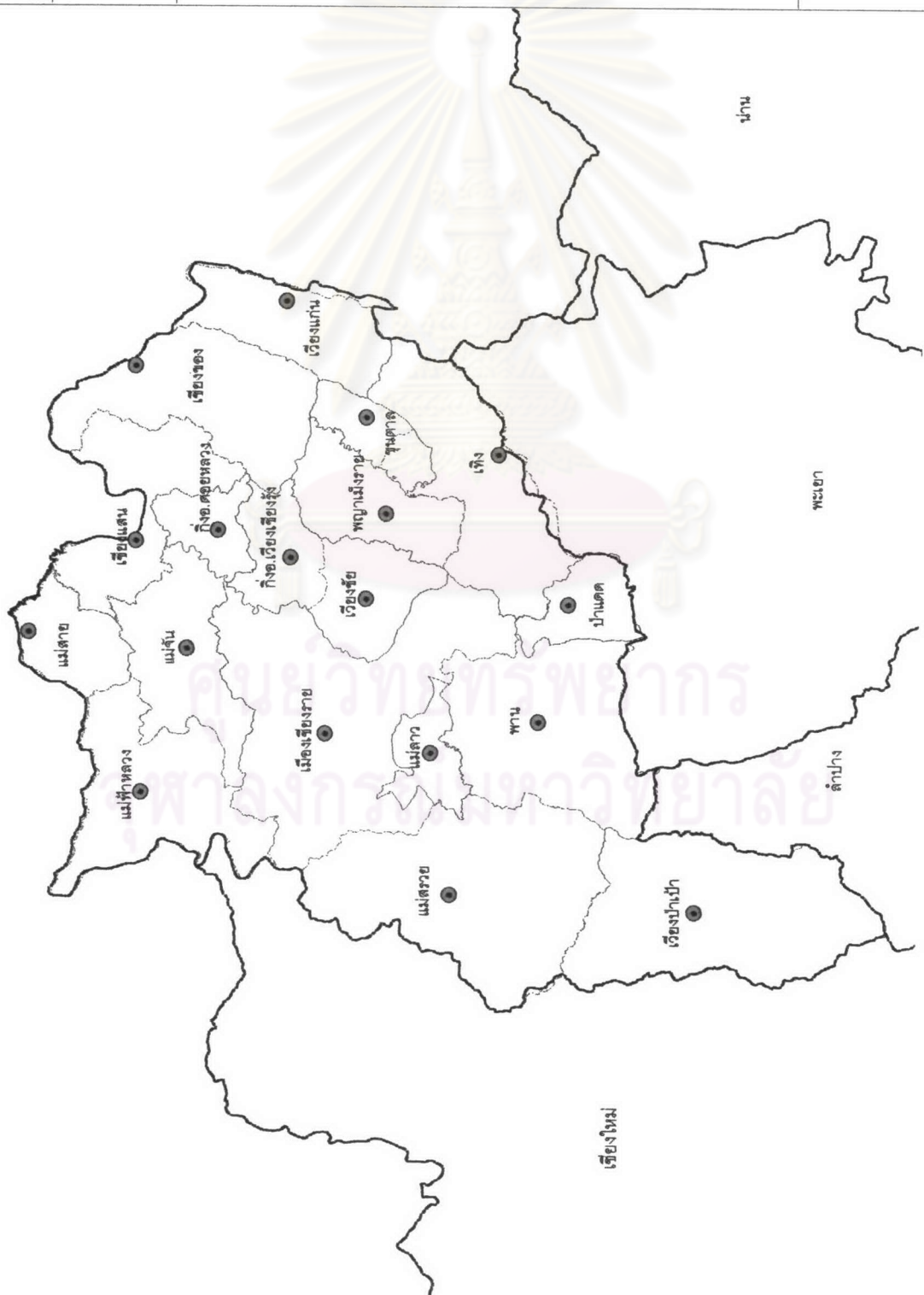
แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน :
กรณีศึกษา เมืองเชียงแสน
จังหวัดเชียงราย

แผนที่ 3.3
ขอบเขตการปกครองจังหวัดเชียงราย

สัญลักษณ์
ขอบเขตอำเภอ
ที่ตั้งตัวอำเภอ

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2542

กิโลเมตร
60000 Kilometers

ตารางที่ 3.37 จำนวนหน่วยการปกครองของจังหวัดเชียงรายปี 2542

ลำดับ	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล เมือง	เทศบาล ตำบล	อบต.	สภาตำบล
1	เมือง	16	191	1	-	14	1
2	เชียงของ	7	80	-	2	6	1
3	เวียงป่าเป้า	7	78	-	2	7	-
4	เทิง	10	113	-	2	10	-
5	ป่าแดด	5	56	-	2	4	1
6	พาน	15	181	-	1	15	0
7	เวียงชัย	5	57	-	1	5	-
8	แม่จัน	11	130	-	4	9	-
9	เชียงแสน	6	63	-	1	6	-
10	แม่สาย	8	85	-	2	8	-
11	แม่สรวย	7	104	-	2	6	1
12	พญาเม็งราย	5	57	-	1	5	-
13	เวียงแก่น	4	39	-	-	4	-
14	ขุนตาล	3	47	-	1	3	-
15	แม่ฟ้าหลวง	4	50	-	-	3	1
16	แม่ลาว	5	58	-	2	5	-
17	กิ่ง อ.เวียงเชียงรุ้ง	3	38	-	1	3	-
18	กิ่ง อ.ดอยหลวง	3	27	-	-	3	-
รวม		124	1,454	1	24	116	5

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดเชียงราย และเอกสารบรรยายสรุปจังหวัดเชียงราย ปี 2543

3.1.4.2.1. จำนวนประชากร

ในปี 2542 จังหวัดเชียงรายมีจำนวนประชากรมากอยู่ในลำดับที่ 2 ในภาคเหนือ รองจากจังหวัดเชียงใหม่ และมีจำนวนประชากรมากอยู่ในลำดับที่ 1 ในอนุภาคภาคเหนือตอนบน จังหวัดที่มีประชากรลงมาคือ จังหวัดพะเยา ซึ่งอยู่ติดกับจังหวัดเชียงรายทางทิศตะวันออก เชียงใต้ จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และจังหวัดอุตรดิตถ์ ตามลำดับ

จากสถิติของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยในปี 2538 จังหวัดเชียงราย มีประชากรทั้งสิ้น 1,249,328 คน เป็นชาย 629,328 คน เป็นหญิง 620,000 คน ประชากรชายคิดเป็นร้อยละ 50.37 ของประชากรทั้งหมด ประชากรที่อยู่ในเขตเทศบาล 45,477 คน คิดเป็นร้อยละ 3.64 ส่วนที่เหลือ 1,203,851 คน หรือ ร้อยละ 96.36อยู่นอกเขตเทศบาล โดยอำเภอที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมือง จำนวน 174,182 คน หรือร้อยละ 13.94 รองลงมา คือ อำเภอแม่จัน จำนวน 149,385 คน หรือร้อยละ 11.96 อำเภอพาน จำนวน 139,766 คน หรือร้อยละ 11.19 ตามลำดับ ส่วนในปี 2542 จังหวัดเชียงราย มีประชากรทั้งสิ้น 1,265,091 คน เป็นชาย 632,753 คน เป็นหญิง 632,338 คน

ประชากรชายคิดเป็นร้อยละ 50.01 ของประชากรทั้งหมด ประชากรที่อยู่ในเขตเทศบาล 68,278 คน คิดเป็นร้อยละ 5.39 ส่วนที่เหลือ 1,196,813 คน หรือ ร้อยละ 94.61 อยู่นอกเขตเทศบาล อำเภอเมืองมีจำนวนประชากรมากที่สุด ประมาณ 155,916 คน หรือร้อยละ 12.32 รองลงมา คือ อำเภอพาน จำนวน 136,709 คน หรือร้อยละ 10.81 อำเภอแม่จัน จำนวน 1147,821 คน หรือร้อยละ 9.31 ตามลำดับ จะเห็นว่าจำนวนประชากรในปี 2542 มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปี 2538 รวม 15,763 คน หรือร้อยละ 1.25

ตารางที่ 3.38 จำนวนประชากร จำแนกตามเพศ ในภาคเหนือ ปี 2542

ภาคและจังหวัด	ประชากร			ความหนาแน่น ต่อ ตร.กม.
	รวม	ชาย	หญิง	
ภาคเหนือ	12,124,939	6,030,501	6,094,438	71.47
เชียงใหม่	1,587,465	787,608	799,857	78.95
ลำปาง	806,762	401,836	404,926	64.37
อุตรดิตถ์	485,025	240,897	244,128	61.88
แม่ฮ่องสอน	232,483	120,453	112,030	18.33
เชียงราย	1,265,091	632,753	632,338	108.33
แพร่	515,128	255,888	259,240	81.31
ลำพูน	407,085	200,173	206,912	90.34
น่าน	489,505	247,504	242,001	42.67
พะเยา	515,128	255,888	259,240	81.31
นครสวรรค์	1,126,311	555,107	571,204	117.35
พิษณุโลก	868,138	431,101	437,037	80.27
กำแพงเพชร	765,876	381,002	384,874	88.98
อุทัยธานี	332,063	163,870	168,193	49.34
สุโขทัย	627,585	306,912	320,673	95.14
ตาก	484,678	246,517	238,161	29.54
พิจิตร	598,406	293,923	304,483	132.07
เพชรบูรณ์	1,040,731	521,846	518,885	82.15

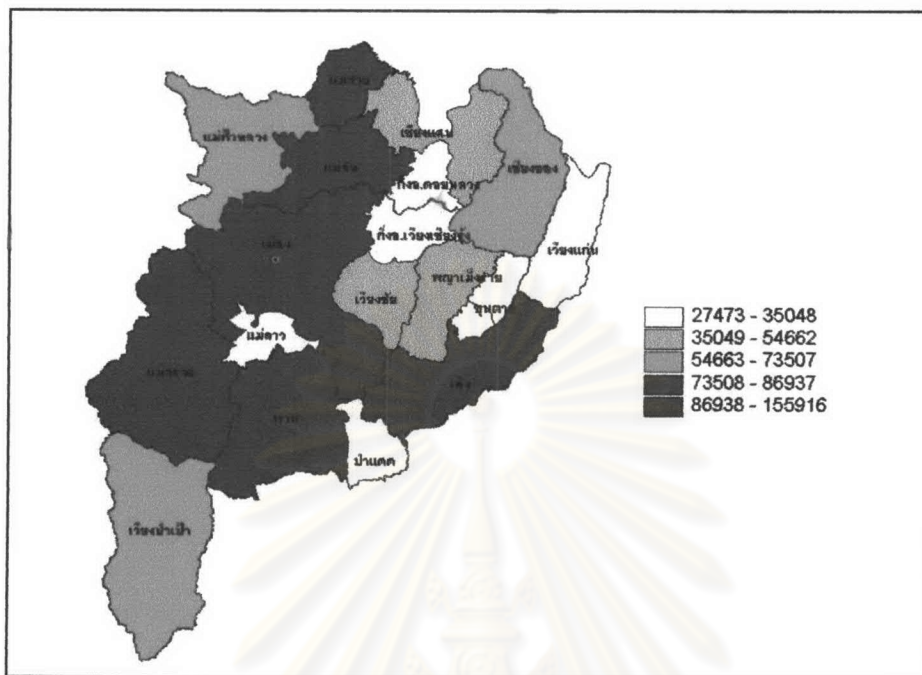
ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2543

ตารางที่ 3.39 จำนวนประชากรและความหนาแน่นประชากร จังหวัดเชียงรายปี 2538-2542

อำเภอ	พื้นที่รวม (ตร.กม.)	ปี 2538		ปี 2539		ปี 2540		ปี 2541		ปี 2542	
		จำนวนประชากร (คน (ร้อยละ))	ความหนาแน่น (คน / ตร.กม.)	จำนวนประชากร (คน (ร้อยละ))	ความหนาแน่น (คน / ตร.กม.)	จำนวนประชากร (คน (ร้อยละ))	ความหนาแน่น (คน / ตร.กม.)	จำนวนประชากร (คน (ร้อยละ))	ความหนาแน่น (คน / ตร.กม.)	จำนวนประชากร (คน (ร้อยละ))	ความหนาแน่น (คน / ตร.กม.)
อ.เมือง	1,283.67	174,182 (13.94)	135.69	169,163 (13.50)	131.78	169,786 (13.46)	132.27	157,333 (12.40)	175.03	155,916 (12.32)	121.46
อ.เวียงชัย	347.69	47,092 (3.77)	135.44	47,043 (3.75)	135.30	46,728 (3.71)	134.40	46,677 (3.46)	134.24	46,153 (3.65)	132.74
อ.เวียงเชียง	836.9	68,298 (5.47)	81.61	68,610 (5.47)	81.98	690,169 (54.73)	824.67	69,271 (5.46)	82.78	68,936 (5.45)	82.37
อ.เทิง	821	86,475 (6.92)	105.33	86,845 (6.93)	105.78	86,963 (6.90)	105.92	87,241 (6.88)	106.26	86,937 (6.87)	105.89
อ.พาน	1023	139,766 (11.19)	136.62	139,110 (11.10)	135.98	138,472 (10.98)	135.36	138,041 (10.88)	134.94	136,709 (10.81)	133.64
อ.ป่าแดด	333.3	27,483 (2.20)	82.46	27,437 (2.19)	82.32	27,489 (2.18)	82.48	27,617 (2.18)	82.86	27,473 (2.17)	82.43
อ.แม่จัน	754.973	149,385 (11.96)	197.87	122,532 (9.78)	162.30	119,893 (9.51)	158.79	121,160 (9.55)	160.48	117,821 (9.31)	156.06
อ.เวียงแสน	554	55,363 (4.43)	99.93	55,303 (4.41)	99.82	55,096 (4.37)	99.45	54,867 (4.33)	99.03	54,662 (4.32)	98.67
อ.แม่สาย	285	80,898 (6.48)	283.85	81,285 (6.49)	285.21	82,001 (6.50)	287.72	82,766 (6.52)	290.41	82,712 (6.54)	290.22
อ.แม่สรวย	1,428.61	75,626 (6.05)	52.94	76,628 (6.11)	53.64	77,477 (6.14)	54.23	78,346 (6.18)	54.84	78,799 (6.23)	55.16
อ.เวียงป่าเป้า	1217	70,850 (5.67)	58.22	70,603 (5.63)	58.01	70,907 (5.62)	58.26	71,145 (5.61)	58.46	70,713 (5.59)	58.10
อ.พญาเม็งราย	620	44,588 (3.57)	71.92	44,730 (3.57)	72.15	44,811 (3.55)	72.28	45,239 (3.57)	72.97	45,048 (3.56)	72.66
อ.เวียงแก่น	526	32,137 (2.57)	61.10	32,555 (2.60)	61.89	33,103 (2.62)	62.93	33,263 (2.62)	63.24	33,629 (2.66)	63.93
อ.ขุนตาล	234	34,005 (2.72)	145.32	33,995 (2.71)	145.28	34,375 (2.73)	146.90	35,018 (2.76)	149.65	35,048 (2.77)	149.78
อ.แม่ฟ้าหลวง	641.404	57,409 (4.60)	89.51	62,441 (4.98)	97.35	68,896 (5.46)	107.41	69,997 (5.52)	109.13	73,507 (5.81)	114.60
อ.แม่ลาว	338.41	33,259 (2.66)	98.28	33,057 (2.64)	97.68	32,853 (2.61)	105.95	32,732 (2.58)	96.72	32,451 (2.57)	95.89
กิ่ง อ.เวียงเชียงรุ้ง	174.41	27,033 (2.16)	155.00	27,002 (2.15)	154.82	26,935 (2.14)	154.43	27,131 (2.14)	155.59	27,015 (2.14)	154.89
กิ่ง อ.ดอยหลวง	259	-	0.00	23,332 (1.86)	90.08	23,395 (1.86)	90.33	23,377 (1.84)	90.26	23,284 (1.84)	89.90
รวม	11,678.37	1,249,328 (100)	106.98	1,253,202 (100)	107.31	1,261,138 (100)	107.99	1,268,569 (100)	108.63	1,265,091 (100)	108.33

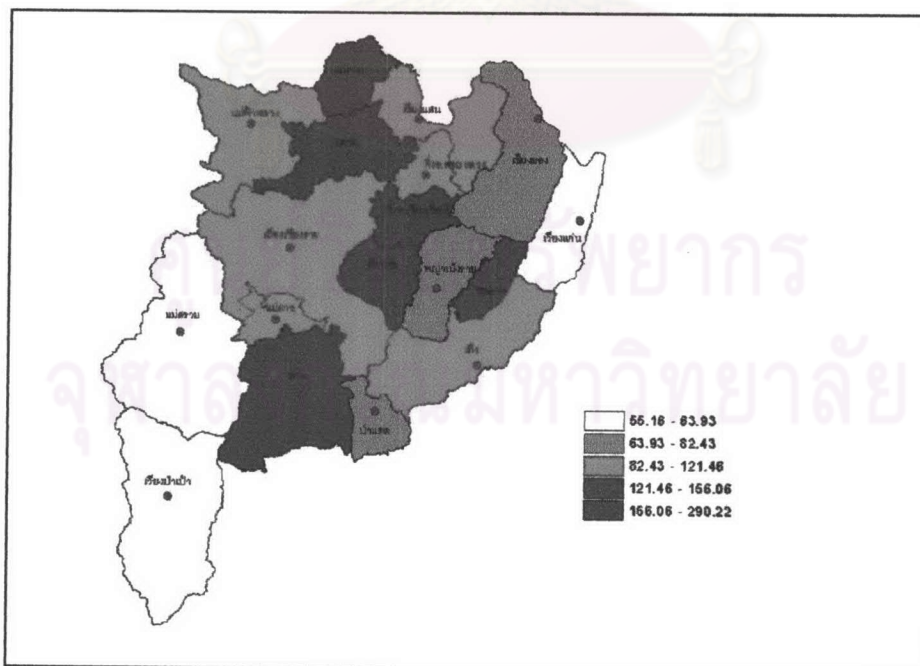
ที่มา : กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2543

แผนที่ 3.4 จำนวนประชากรจังหวัดเชียงราย ปี 2542

ที่มา : ฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จากกองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

แผนที่ 3.5 ความหนาแน่นประชากรจังหวัดเชียงราย ปี 2542

ที่มา : ฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จากกองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

4.2.2.ความหนาแน่นประชากร

ความหนาแน่นของประชากร หมายถึง จำนวนประชากรต่อหน่วยพื้นที่ เป็นค่าที่แสดงให้เห็นถึง ความกระจุกตัวของประชากรในพื้นที่นั้นๆ กล่าวคือ ถ้าค่าความหนาแน่นของประชากรมีค่ามากก็แสดงถึงการกระจุกตัวของประชากรที่สูงมาก เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่นั้นว่าเป็นพื้นที่ที่มีแรงดึงดูดให้ประชาชนเข้าไปกระจุกตัวรวมกันอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจจะมีความหนาแน่นของประชากรสูง

ความหนาแน่นของประชากรในปี 2538 จังหวัดเชียงรายมีความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยคือ 106.98 คน ต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอแม่สายโดยมีความหนาแน่นต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร เท่ากับ 283.85 คน รองลงมา ได้แก่ อำเภอแม่จัน 197.87 คน กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง 155.00 คน และอำเภอขุนตาล 145.32 คน ส่วนอำเภอเมือง 135.69 คน ส่วนพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุดต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร ได้แก่ อำเภอแม่สรวย 52.94 คน รองลงมาได้แก่อำเภอเวียงป่าเป้า 58.22 คน อำเภอเวียงแก่น 61.10 คน ตามลำดับ ความหนาแน่นของประชากรในปี 2542 จังหวัดเชียงรายมีความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยคือ 108.33 คน ต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอแม่สายโดยมีความหนาแน่นต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร เท่ากับ 290.22 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอแม่จัน 156.06 คน กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง 154.89 คน และอำเภอขุนตาล 149.78 คน ส่วนอำเภอเมือง 121.46 คน ส่วนพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุดต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตรได้แก่ อำเภอแม่สรวย 55.16 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอเวียงป่าเป้า 58.10 คน อำเภอเวียงแก่น 63.93 คน ตามลำดับ (รายละเอียดแสดงในตารางที่ 3.39 และแผนที่ 3.5)

3.1.4.2.3.อัตราการเจริญเติบโตของจำนวนประชากร

อัตราการเจริญเติบโตของจำนวนประชากรในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเกิดจากการเพิ่ม-ลด ประชากร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุ การเกิด-ตาย-ย้ายถิ่นฐานเข้า-ออก จะเห็นได้ว่า ในช่วงปี 2538 - 2542 อำเภอต่างๆ ในจังหวัดเชียงรายมีอัตราการเจริญเติบโตของจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น-ลดลง ต่อปี ต่อไปนี้ (ดูได้จากตารางที่ 3.40)

ค่าคำนวณจากตารางจะแบ่งอัตราการเจริญเติบโตของจำนวนประชากรในจังหวัดเชียงรายออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ปี 2535 - 2538 ปี 2538 - 2542 และปี 2535-2542 ซึ่งในแต่ละช่วงปีนั้น อัตราการเจริญเติบโตของจำนวนประชากรเป็นดังนี้ ช่วงที่ 1) ปี 2535-2538 ส่วนใหญ่แล้วอำเภอต่างๆ จะมีอัตราการเจริญเติบโตของจำนวนประชากรที่ลดลง โดยอำเภอเวียงชัยมีอัตราการเจริญเติบโตที่ลดลงมากที่สุด คือ -14.209 ต่อปี อำเภอเมือง -9.774 ต่อปี อำเภอแม่จัน -7.613 ต่อปี ส่วนอำเภอแม่ฟ้าหลวงมีอัตราการเจริญเติบโตที่เพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ 45.232 ช่วงที่ 2) ปี 2538-2542 อำเภอส่วนใหญ่ยังคงมีอัตราการเจริญเติบโตที่ลดลงแต่ค่าอัตราการเจริญเติบโตนั้นน้อยกว่าช่วงที่ผ่านมา โดยอำเภอที่อัตราการเจริญเติบโตที่ลดลงมากที่สุด คือ อำเภอแม่จัน -5.761 ต่อปี อำเภอเมือง -

2.732 ต่อปี อำเภอแม่ลาว -0.613 ต่อปี ส่วนอำเภอแม่ฟ้าหลวงมีอัตราการเจริญเติบโตที่เพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ 6.374 ต่อปี และช่วงที่ 3) ปี 2535-2542 อำเภอแม่ฟ้าหลวงยังคงมีอัตราการเจริญเติบโตที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ 21.560 ต่อปี ในขณะที่อำเภอเวียงชัย อำเภอแม่จัน และอำเภอเมือง มีอัตราการเจริญเติบโตที่ลดลง คือ -6.626 -6.559 และ -5.815 ต่อปี ตามลำดับ และจากการคาดการณ์ประชากรของจังหวัดเชียงรายในช่วงตั้งแต่ ปี 2538 - 2565 (ดูจากที่ตารางที่ 3.38) โดยมีปีฐาน คือ ปี 2540 พบว่า จังหวัดเชียงรายจะมีประชากรเพิ่มขึ้นในปี 2565 (ช่วงเวลา 25 ปี) จำนวน 1,376,698 คน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.52 ทั้งนี้ เป็นผลมาจาก การสนับสนุนของภาครัฐที่กำหนดนโยบายให้จังหวัดเชียงรายเป็น ศูนย์ของอนุภาคภาคเหนือตอนบนทางด้านการค้า และการลงทุนในอนุภาค ประกอบกับจังหวัดเชียงราย ถูกจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษของภาคเหนือ จึงเป็นปัจจัยดึงดูดให้มีประชากรเข้ามาอาศัยกันมากขึ้น

ตารางที่ 3.40 อัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรรายอำเภอในจังหวัดเชียงรายปี 2535-2542

จังหวัด	อำเภอ	จำนวนประชากร			อัตราการเจริญเติบโตของจำนวนประชากร (ร้อยละ / ปี)		
		ปี 2535	ปี 2538	ปี 2542	ปี 2535 - 2538	ปี 2538 - 2542	ปี 2535 - 2542
เชียงราย	เมือง	237143	174182	155916	-9.774	-2.732	-5.815
	เวียงชัย	74580	47092	46153	-14.209	-0.502	-6.626
	เวียงของ	68383	68298	68936	-0.041	0.233	0.115
	เทิง	88127	86475	86937	-0.629	0.133	-0.194
	พาน	141793	139766	136709	-0.479	-0.551	-0.520
	ป่าแดด	25160	27483	27473	2.987	-0.009	1.264
	แม่จัน	189439	149385	117821	-7.613	-5.761	-6.559
	เวียงแสน	53508	55363	54662	1.112	-0.318	0.305
	แม่สาย	79399	80898	82712	0.625	0.556	0.586
	แม่สรวย	71750	75626	78799	1.769	1.033	1.348
	เวียงป่าเป้า	70753	70850	70713	0.046	-0.048	-0.008
	พญาเม็งราย	44312	44588	45048	0.207	0.257	0.236
	เวียงแก่น	31524	32137	33629	0.644	1.141	0.928
	ขุนตาล	34803	34005	35048	-0.770	0.758	0.100
	แม่ฟ้าหลวง	18741	57409	73507	45.232	6.374	21.560
	แม่ลาว	-	33259	32451	0.000	-0.613	0.000
	กิ่งอ.เวียงเชียงรุ้ง	-	27033	27015	0.000	-0.017	0.000
กิ่งอ.ดอยหลวง	-	-	23284	0.000	0.000	0.000	

ที่มา : จากการคำนวณโดยใช้ฐานข้อมูลจากกองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ เครื่องหมาย (-) หมายถึง อัตราการเจริญเติบโตของจำนวนประชากรที่ลดลง

ตารางที่ 3.41 การคาดการณ์ประชากรของจังหวัดเชียงราย ตั้งแต่ปี 2538 – 2565

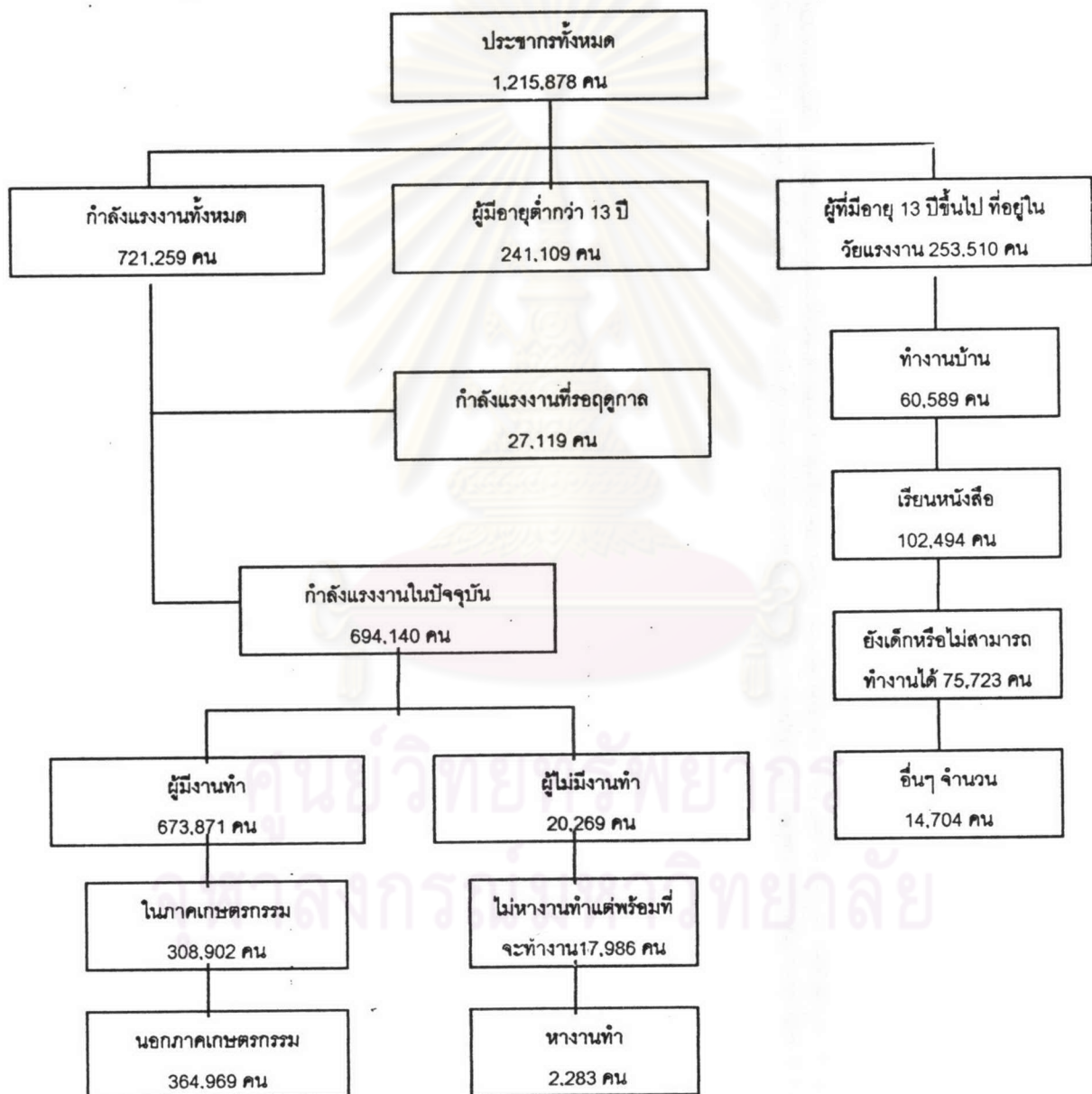
Year ปี	x	Yc	Y
		จำนวนประชากร	
2538	-2	1250087	1250087
2539	-1	1254777	1254776
2540	0	1259466	1259466
2541	1	1264155	1264155
2542	2	1268845	1268844
2543	3	1273534	1273534
2544	4	1278223	1278222
2545	5	1282913	1282912
2546	6	1287602	1287601
2547	7	1292291	1292291
2548	8	1296980	1296980
2549	9	1301670	1301669
2550	10	1306359	1306359
2551	11	1311048	1311048
2552	12	1315738	1315737
2553	13	1320427	1320427
2554	14	1325116	1325116
2555	15	1329806	1329805
2556	16	1334495	1334494
2557	17	1339184	1339184
2558	18	1343873	1343873
2559	19	1348563	1348562
2560	20	1353252	1353252
2561	21	1357941	1357941
2562	22	1362631	1362630
2563	23	1367320	1367320
2564	24	1372009	1372009
2565	25	1376699	1376698
รวม		36775003	

ที่มา : จากการคำนวณการคาดการณ์ประชากรแบบ Linear Model โดยใช้อำนาจข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

3.1.4.2.4. การจ้างงาน

โครงสร้างกำลังแรงงานและการมีงานทำในปี 2541 ประชากรในจังหวัด เชียงรายมีกำลังแรงงานจำนวนทั้งสิ้น 721,259 คน หรือร้อยละ 59.32 ของจำนวนประชากร เป็นกำลังแรงงานจำนวน 694,140 คน หรือร้อยละ 96.24 ของกำลังแรงงานรวม มีงานทำแล้ว 673,871 คน และยังไม่มีการมีงานทำ 20,269 คน คิดเป็นร้อยละ 97.08 และ 2.92 ของกำลังแรงงานปัจจุบันตามลำดับ สำหรับแรงงานที่มีงานทำแล้วส่วนใหญ่จะเป็นงานในภาคเกษตรกรรม (ดูรายละเอียดได้ที่แผนภูมิที่ 3.7)

แผนภูมิที่ 3.8 โครงสร้างกำลังแรงงานและการมีงานทำในจังหวัดเชียงราย ปี 2541

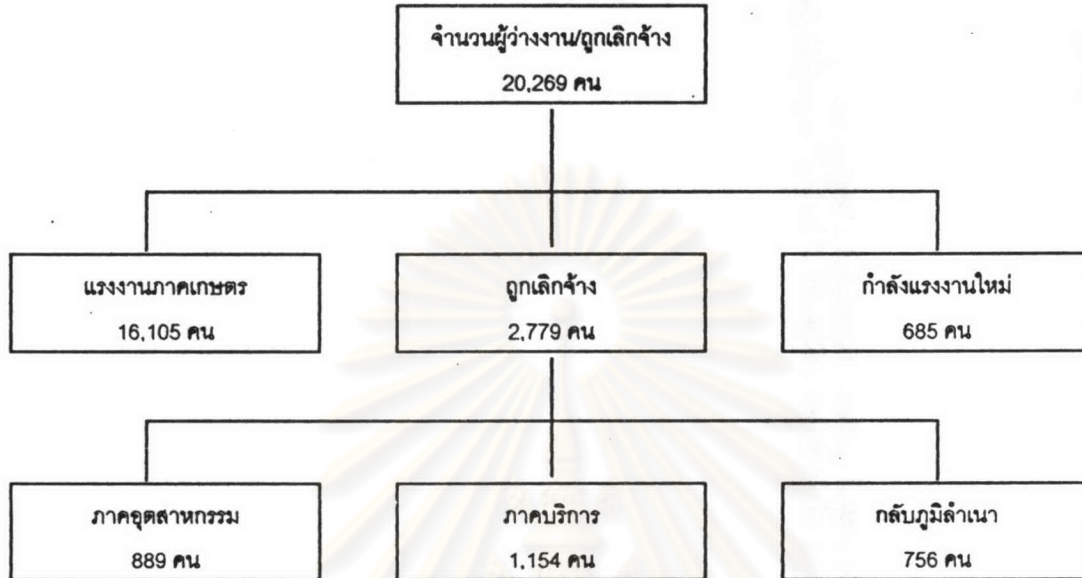

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

สถานการณ์การเลิกจ้างของจังหวัดเชียงราย คณะอนุกรรมการมาตรการจ้างงานในชนบทจังหวัดเชียงรายได้ประมวลสรุปข้อมูลสถานการณ์การเลิกจ้างงานของจังหวัดเชียงรายจากข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ.2541 ได้ขอยุติให้ถือจำนวนผู้ว่างงานและผู้ถูก

เลิกจ้างของจังหวัดเชียงรายเพื่อให้เป็นฐานในการดำเนินการตามมาตรการจ้างงานในชนบทจำนวน 20,269 คน จากจำนวนวัยแรงงานทั้งหมดของจังหวัดเชียงรายซึ่งมีจำนวน 721,259 คน แยกได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3.9 สถานการณ์การเลิกจ้างงานในจังหวัดเชียงรายปี 2541

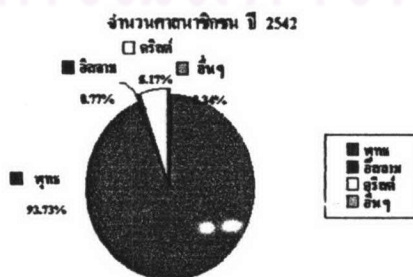
ที่มา : ภาคเกษตร ภาคบริการ และกำลังแรงงานใหม่ จากการสำรวจของ อบต. ภาคอุตสาหกรรม จากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด ผู้กลับภูมิลำเนา จากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2542

3.1.4.3.สภาพสังคม

3.1.4.3.1.การศาสนา

ในปี 2542 จังหวัดเชียงราย มีพุทธศาสนิกชน 1,152,186 คน (ร้อยละ 94.33) จำนวนวัด 949 แห่งอิสลาม 9,492 คน (ร้อยละ 0.77) จำนวนมัสยิด 10 แห่ง คริสต์ 63,937 คน (ร้อยละ 5.2) จำนวนโบสถ์ 134 แห่ง และอื่น ๆ 4,266 คน (ร้อยละ 0.34)

แผนภูมิที่ 3.10 จำนวนศาสนิกชนในปี พ.ศ. 2542

ที่มา : เอกสารบรรยายสรุปจังหวัดเชียงราย ปี 2543

3.1.4.3.2.การศึกษา

ในปี 2542 จังหวัดเชียงราย มีสถานศึกษารวมทั้งสิ้น 2,296 แห่ง มีครู/อาจารย์ 13,857 คน และนักเรียน นิสิต นักศึกษา 325,197 คน ซึ่งอัตราส่วนครู/อาจารย์ ต่อนักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็น 1 : 23 โดยแยกการศึกษาออกเป็น 2 ระบบ ดังนี้

1) การศึกษาในระบบโรงเรียน มีสถานศึกษา 790 แห่ง ครู/อาจารย์ 11,556 คน นักเรียน นิสิตนักศึกษา 241,494 คน คิดเป็นอัตราส่วนครู/อาจารย์ ต่อนักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็น 1 : 21

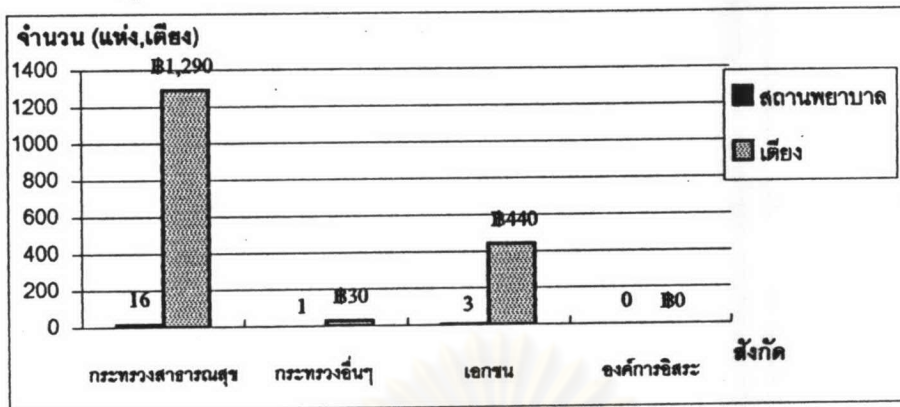
2) การศึกษานอกระบบโรงเรียน มีสถานศึกษา 1,506 แห่ง ครู/อาจารย์ 2,301 คน นักเรียน นิสิตนักศึกษา 83,703 คน คิดเป็นอัตราส่วนครู/อาจารย์ ต่อนักเรียน นิสิต นักศึกษา เป็น 36 : 1 จากข้อมูล จปฐ.ปี 2543 พบว่า จังหวัดเชียงราย มีเด็กในชนบทอายุครบเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ 90,6109 คน ได้เข้าเรียน 89,055 คน (98.28%) ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ที่กำหนดไว้ (กำหนด 100%) และมีเด็กจบการศึกษาภาคบังคับ 18,787 คน ได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา 17,120 คน (91.13%) ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (กำหนด 98%) และจากข้อมูลการสำรวจสำมะโนประชากรและการเคหะ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2513, 2523, 2533 พบว่าประชาชนอายุ 6 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มอ่านออกเขียนได้มากขึ้น โดยเพิ่มจากร้อยละ 65.19 (495,698 คน) ในปี 2513 เป็นร้อยละ 82.87 (790,228 คน) ในปี 2533 ในขณะที่มีผู้อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ร้อยละ 17.13 (163,347 คน) ส่วนระดับการศึกษาของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียนมากขึ้นโดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 56.11 (503,529) ในปี 2513 เป็นร้อยละ 76.38 (730,592 คน) ในปี 2533 โดยประชากรส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาแต่มีแนวโน้มว่าประชากรจะมีการศึกษาสูงขึ้น ในปี 2533 ประชากรได้รับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ร้อยละ 2.75 (20,066 คน) ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 11.42 (83,398 คน) ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 85.55 (624,987 คน) และการศึกษาอื่นร้อยละ 0.29 (2,141 คน) รวมทั้งไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 22.92 (219,242 คน)

3.1.4.3.3.การสาธารณสุข

ในปี 2541 จังหวัดเชียงราย มีจำนวนสถานพยาบาลแผนปัจจุบัน ที่มีเตียงรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน ทั้งสิ้น 20 แห่ง จำนวนเตียง 1,760 เตียง ในจำนวนนี้เป็นสถานพยาบาลที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข 16 แห่งจำนวน 1,290 เตียง สังกัดกระทรวงอื่น 1 แห่ง จำนวน 30 เตียง และเป็นสถานพยาบาลของเอกชน 3 แห่งจำนวน 440 เตียง ส่วนบุคลากรทางสาธารณสุขที่สำคัญ คือ แพทย์และพยาบาลนั้น มีจำนวนแพทย์ 128 คน อัตราส่วนแพทย์ : ประชากร เท่ากับ 1:11,982

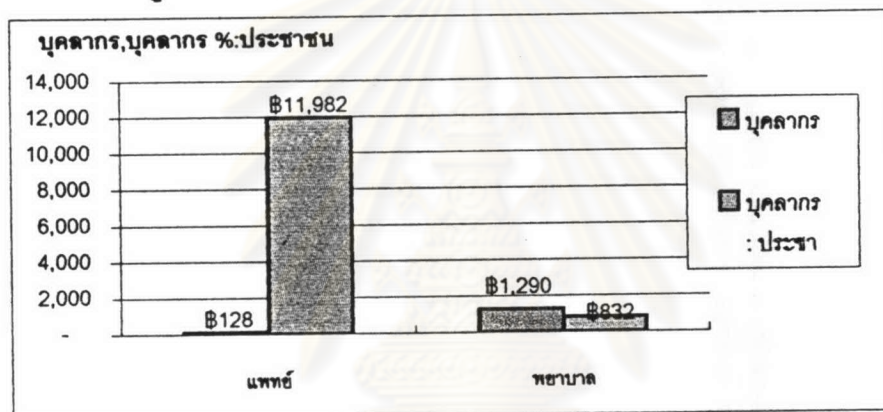
สำหรับพยาบาลเป็นพยาบาลวิชาชีพ 1,157 คน พยาบาลเทคนิค 133 คน รวมเป็น 1,290 คนคิดเป็นอัตราส่วนพยาบาล : ประชากร เท่ากับ 1: 832

แผนภูมิที่ 3.11 จำนวนสถานพยาบาลและเตียงในจังหวัดเชียงราย ปี 2541

ที่มา : ฝ่ายข้อมูลข่าวสารสาธารณสุข สำนักงานนโยบายและแผนสาธารณสุข ปี 2542

แผนภูมิที่ 3.12 จำนวนแพทย์และพยาบาลในจังหวัดเชียงรายปี 2541

ที่มา : ฝ่ายข้อมูลข่าวสารสาธารณสุข สำนักงานนโยบายและแผนสาธารณสุข ปี 2542

3.1.4.4. การท่องเที่ยว

ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นเมืองประจำจังหวัด

ด้านวัฒนธรรมประเพณี จังหวัดเชียงรายมีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ต่อเนื่องมาเป็นเวลานานและปัจจุบันได้จัดตั้งองค์กรทางด้านวัฒนธรรมเพื่อให้ท้องถิ่นเข้ามาบริหารจัดการงานด้านวัฒนธรรม ดังนี้

1) จัดตั้งสภาวัฒนธรรมจังหวัดและสภาวัฒนธรรมอำเภอ จำนวน 16 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ

2) จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ที่สถาบันราชภัฏเชียงราย

3) จัดตั้งหอวัฒนธรรมนิทัศน์เฉลิมพระเกียรติกาญจนาภิเษกบริเวณอาคารศาลากลาง (หลังเก่า) เพื่อเป็นสถานที่แสดงวัฒนธรรมชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในเชียงราย

จังหวัดเชียงรายเป็นเมืองเก่าแก่และมีการติดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศใกล้เคียงเช่นพม่าและลาวมาช้านานประกอบกับพลเมืองที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่ต่างกันจึงเป็นเหตุให้วัฒนธรรมประเพณีต่างๆที่ปรากฏสืบทอดกันมาเป็นลักษณะผสมกลมกลืนหรือประยุกต์ขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมทางด้านภาษาซึ่งถือเป็นหลักของวัฒนธรรมทั้งปวงนั้นชาวเชียงรายยังยึดมั่นส่วนวัฒนธรรมทาง

ด้านวัตถุซึ่งแสดงออกในรูปของอาคารวัดวาอารามจะเห็นว่าเป็นลักษณะผสมพม่ากับลาวเวียงจันทน์ ยากที่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนี้จะบอกได้แน่นอนว่าเป็นแบบใดแต่ที่ถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของจังหวัด เชียงรายคือวัฒนธรรมเชียงแสนทางด้านประเพณีของท้องถิ่นที่ยังมีให้เห็นตราบจนถึงทุกวันนี้พอจะประมาณได้ดังนี้

1) ประเพณีสงกรานต์ เป็นประเพณีเก่าแก่มาแต่โบราณตรงกับวันที่ 13 เมษายนของทุกปี ชาวเชียงรายถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ เปลี่ยนศักราชใหม่ชาวบ้านเรียกกันว่า "วันสังขารล่อง" หมายถึงว่าอายุสังขารของคนเราได้ล่วงไปอีกปีหนึ่งนิยมไปจนถึงวันที่ 17 เมษายน ในแต่ละวันจะมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การขนทรายเข้าวัด สรงน้ำพระพุทธรูปและรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่

2) ประเพณีรดน้ำดำหัว เป็นการแสดงความคารวะแก่ผู้ใหญ่ เรียกว่าเพื่อขอขมาลาโทษในความผิดพลาดต่าง ๆ ที่ผ่านมาและเป็นการแสดงออกถึง "กตเวทิตาธรรม" ต่อผู้ใหญ่ครูบาอาจารย์หรือบุคคลที่เคารพนับถือ

3) ประเพณีสืบชะตา เป็นประเพณีของชาวไทยล้านนาโดยทั่วไป มีทั้งการสืบชะตาเมืองสืบชะตาบ้าน และสืบชะตาบุคคลเพื่อความเป็นสิริมงคลความเจริญรุ่งเรือง มีการเตรียมเครื่องบูชา เช่น ไห้วต่าง ๆ มากมาย เพื่อบูชาพระเสื้อเมืองพระทรงเมืองส่วนการสืบชะตาบุคคลนั้นมักจะทำเนื่องในวันเกิด งานขึ้นบ้านใหม่ หรือเมื่อเจ็บป่วย

4) ประเพณีทานข้าวสลาก หรือภาษาพื้นเมืองเรียกว่า "ตานก๋วยสลาก" หมายถึง ประเพณีถวายสลากภัตนั่นเอง เริ่มในวันเพ็ญเดือน 12 เหนือตลอดเดือนแล้ว แต่ที่ใดจะเห็นเหมาะสมจัดในวันใดก่อนวันพิธีถือว่าเป็น "วันดา" ชาวบ้านจะเตรียมเครื่องไทยทานแล้วนำไปวัดที่จัดงานเพื่อถวายพระสามเณรมีการเขียนคำอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตายและพวกเทวดาทั้งหลาย มีการจับสลากในการถวาย ตามหมายเลขว่าตรงกับพระรูปใดพระรูปนั้นก็รับประเคนและจะให้พร

5) ประเพณีลอยกระทง มีการลอยกระทงเช่นเดียวกับทางภาคอื่น ๆ ในวันยี่เป็ง (วันเพ็ญเดือนสิบสอง) ของทุกปี แต่ที่จังหวัดเชียงรายจัดเป็นพิเศษ โดยจัดให้การแห่กระทงไปลอยในแม่น้ำ มีการประกวดกระทงและนางนพมาศ จุดเทียนเล่นไฟ มีงานประเพณีใหญ่โต กระบวนแห่กระทง โดยทั่วไปกระทงเล็กจะลอยในวันขึ้น 15 ค่ำ ส่วนกระทงใหญ่ที่เข้าประกวดจะลอยในวันแรม 1 ค่ำ

6) ประเพณีทำบุญปอย มี 3 อย่างคือ 1) ปอยหลวง มีการทำบุญฉลองอย่างใหญ่โต เช่น ฉลองโบสถ์ วิหาร มักจะทำกันในเดือน 5 - 8 เหนือ (ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม) ซึ่งเป็นระยะเวลาหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว 2) ปอยน้อย หรือปอยบวชลูกแก้วเป็นประเพณีบวชพระหรือบวชเณรก่อนทำบุญปอยน้อยเจ้าภาพต้องปรึกษาญาติพี่น้องก่อนว่าผู้ใดจะรับเอาอะไรในอุ้งบริหารโดยการบอกบุญด้วยปากเรียกว่า "น้อง" "ผ้าอุ้ม" "ทนต์" "น้องพระอุ้ม" คือ เอาผ้าสบงจีวรหรือหมวกที่พระใส่ เรียกว่า "จ่อม" ใส่ในถาดหรือพานแล้วให้คนถือไปบอกบุญ 3) ปอยข้าวสังข์ คือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายเนื่องจากการคลอดบุตรการทำบุญปอยข้าวสังข์จะต้องนิมนต์พระมาสวด และเทศน์ที่บ้าน เครื่องไทยทานที่นิยมถวายเป็นบ้านเล็ก ๆ หรือเรือสำเภามีข้าวของต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า หม้อดั่งน้ำกระจก หวี ฯลฯ เป็นต้น

7) ประเพณีจุดบั้งไฟ ชาวบ้านเรียกว่า “จับอกไฟ” มักทำกันหลังสงกรานต์ระหว่าง เมษายนถึงพฤษภาคม โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้หมู่บ้านเจริญรุ่งเรือง และมีฝนตกตามฤดูกาล นิยมจุดกันในเวลาพลบค่ำถึงกลางคืน

8) งานวันลีนจีเชียงราย และสัปดาห์คนนางแล จะจัดประมาณเดือนพฤษภาคม ในงานมีการประกวดลีนจี/สัปดาห์ และผลิตผลเกษตรอื่น ๆ พร้อมทั้งมีการประกวดธิดาลีนจีอีกด้วย

9) งานพ่อขุนเม็งราย จัดขึ้นประมาณปลายเดือนมกราคมของทุกปี เป็นงานประจำปีของจังหวัดมีการออกร้านจัดนิทรรศการของส่วนราชการ และเอกชน และงานรื่นเริงอื่น ๆ

ตารางที่ 3.42 จำนวนโรงแรม และผู้เยี่ยมชม เชียงราย ปี 2536-2543

ราชการ	ปี 2536	ปี 2537	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543
จำนวนโรงแรม (แห่ง)	99	103	107	107	117	115	115	115
จำนวนห้องพัก (ห้อง)	4,041	4,268	4,103	3,596	4,749	4,713	4,923	4,923
จำนวนผู้มาเยี่ยมชม	735,965	802,350	846,839	987,248	973,176	506,073	1,034,597	1,122,533
ชาวไทย	551,499	573,834	628,768	738,539	716,799	348,126	394,145	744,585
ชาวต่างประเทศ	184,466	228,516	218,071	248,709	256,377	157,947	340,452	377,948
จำนวนนักท่องเที่ยว	699,019	742,322	787,204	924,543	912,121	476,319	983,062	1,050,838
ชาวไทย	518,630	534,853	579,289	686,475	666,299	323,198	640,232	688,995
ชาวต่างประเทศ	180,389	207,469	207,915	238,068	245,822	153,121	342,830	361,843
จำนวนนักท่องเที่ยว	36,946	60,028	59,635	62,705	61,055	29,754	69,535	71,695
ชาวไทย	32,869	38,981	49,479	52,064	50,500	24,928	53,913	55,590
ชาวต่างประเทศ	4,077	21,047	10,156	10,641	10,555	4,826	15,622	16,105

ที่มา : สำนักงานท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย และข้อมูลการตลาดจังหวัดเชียงราย ปี 2536-2544

จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาจังหวัดเชียงราย จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ปี 2536 - 2543 มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยในช่วงปี 2543 จังหวัดเชียงรายมีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวมากที่สุด คือ 1,122,533 คน โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 744,585 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 377,948 คน มีจำนวนที่พัก 115 แห่งประมาณ 4,923 ห้อง เหตุที่เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาจังหวัดเชียงรายเป็นจำนวนมากก็เพราะว่าจังหวัดเชียงรายมีสภาพภูมิประเทศที่สวยงาม มีความหลากหลายในสถานที่ท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นประเพณีธรรมชาติ โบราณสถาน ซึ่งมีจำนวนมากมาย

3.2.อำเภอเชียงแสน

เมืองเชียงแสนตามประวัติศาสตร์ถือว่าเป็นอาณาจักรแห่งแรกของล้านนาและได้ร้างไปจนกระทั่ง พระเจ้าแสนภูทรงบูรณะขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ.1871 และมีเจ้าเมืองปกครอง สืบเนื่องกันมาหลายพระองค์ ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาเดชดำรงย้ายที่ทำการเมืองเชียงแสนไปตั้งที่เมืองกาสา (อำเภอแม่จันในปัจจุบัน) ซึ่งทางราชการเห็นว่าที่ตั้งติดกับลำน้ำจัน จึงได้เปลี่ยนชื่อ เป็นอำเภอแม่จัน และยกฐานะเมืองเชียงแสนเดิมเป็น กิ่งอำเภอเชียงแสน เมื่อปี พ.ศ. 2470 ต่อมาได้รับพิจารณายกฐานะจากกิ่งอำเภอเชียงแสน เป็นอำเภอเชียงแสน เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2501

3.2.1.ด้านกายภาพ

3.2.1.1.ลักษณะทางกายภาพ

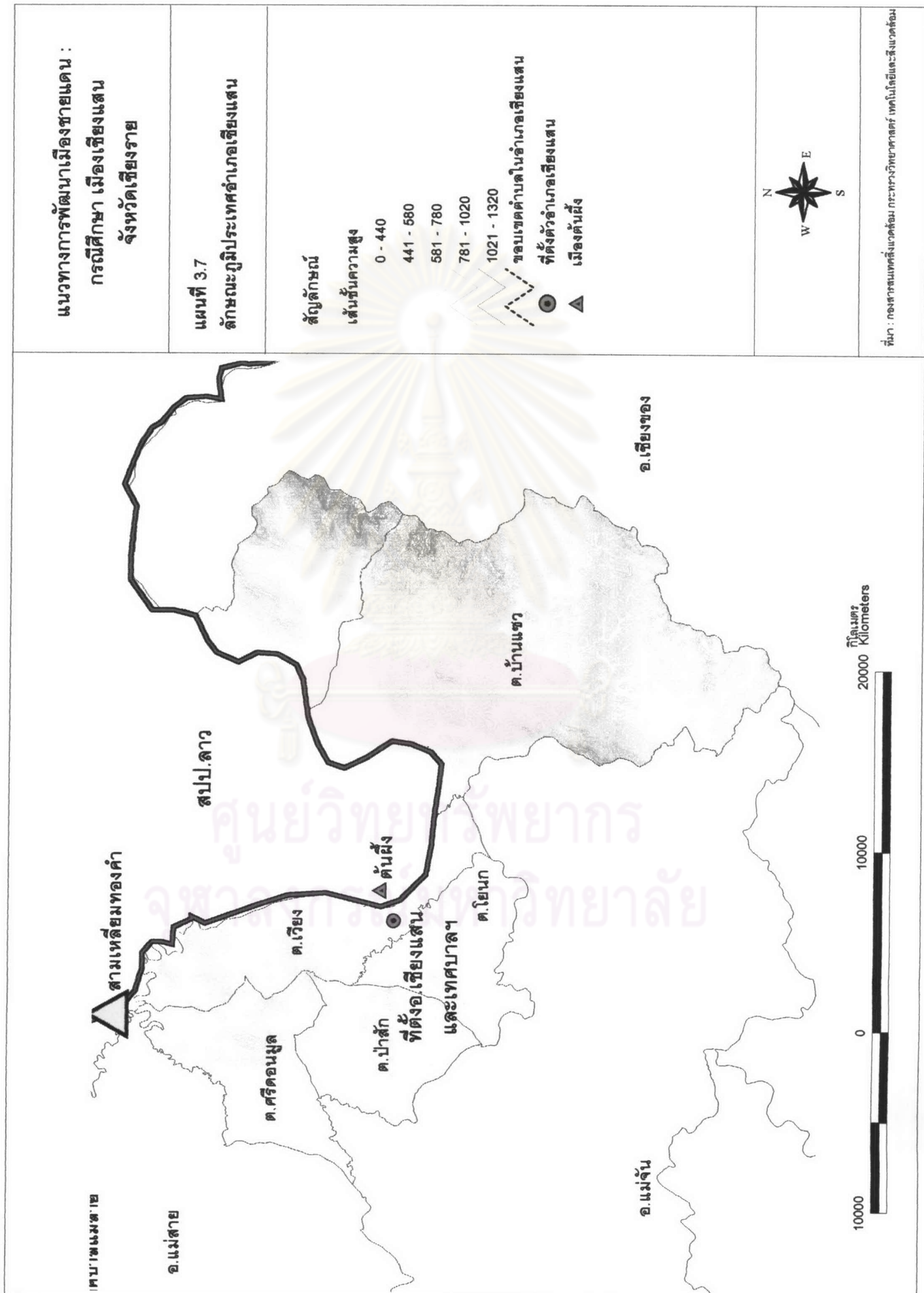
อำเภอเชียงแสนเป็นอำเภอชั้น 1 ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 442 ตารางกิโลเมตร หรือ 276,250 ไร่ มีระยะทางห่างจากจังหวัดเชียงรายประมาณ 60 กิโลเมตร

ภูมิประเทศทั่วไป ประกอบด้วยพื้นที่ราบร้อยละ 55 ของพื้นที่ทั้งหมด อีกร้อยละ 45 เป็นพื้นที่ภูเขา บริเวณตอนบนด้านทิศตะวันตกและทิศตะวันออกของพื้นที่บริเวณตอนบนและตอนกลาง เป็นกลุ่มดินนา ประมาณร้อยละ 15 ส่วนบริเวณตอนกลางประมาณร้อยละ 20 เป็นกลุ่มดินไร่ กลุ่มดินภูเขา ครอบคลุมบริเวณทิศตะวันตกของอำเภอประมาณร้อยละ 5 ส่วนบริเวณตอนกลางประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่กลุ่มดินไร่

3.2.1.2.อาณาเขต

อำเภอเชียงแสนเป็นอำเภอชายแดนอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย มีอาณาเขตของตำบลเวียงและตำบลบ้านแซวติดต่อกับ สปป.ลาว เป็นระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร ติดต่อกับพม่า เป็นระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดท่าขี้เหล็ก รัฐฉาน ประเทศพม่า มีลำน้ำรวกเป็นเส้นกั้นพรมแดน และเมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว (หลวงน้ำทา) สปป.ลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอแม่จัน และอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน :
กรณีศึกษา เมืองเชียงแสน
 จังหวัดเชียงราย

แผนที่ 3.7
ลักษณะภูมิประเทศอำเภอเชียงแสน

สัญลักษณ์

เส้นชั้นความสูง

0 - 440

441 - 580

581 - 780

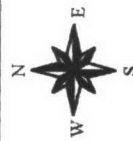
781 - 1020

1021 - 1320

ขอบเขตตำบลในอำเภอเชียงแสน

ที่ตั้งตัวอำเภอเชียงแสน

เมืองต้นฝิ่ง

ที่มา : กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

3.2.1.3.สภาพภูมิอากาศ

โดยทั่วไปอากาศจะหนาวจัดในช่วงเดือน ธันวาคม – มกราคม อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี 21.9 องศาเซลเซียส ฤดูฝนมีฝนตกชุก ฝนตกเฉลี่ยทั้งปี 55.25 มิลลิเมตร ฤดูร้อน อากาศไม่ค่อยร้อนมากนัก

3.2.1.4.แหล่งน้ำ

ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงแสนมีแม่น้ำสายสำคัญต่างๆ ที่ไหลผ่าน ดังนี้

- 1)แม่น้ำกก มีต้นน้ำจากพม่า ไหลผ่านจังหวัดเชียงใหม่ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอเวียงชัย อำเภอแม่จัน ไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านสบรวก หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน
- 2)แม่น้ำรวก มีต้นน้ำจากพม่า เป็นแม่น้ำแบ่งเขตแดนระหว่าง ไทย – พม่า ไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านสบรวก หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน
- (3)แม่น้ำคำ ไหลมาจากอำเภอแม่จันแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขง ที่บ้านสบคำ หมู่ที่ 5 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน
- 4)แม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำนานาชาติ มีต้นน้ำจากประเทศทิเบต ไหลผ่านประเทศต่างๆ หลายประเทศ เช่น จีน พม่า ไทย สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนาม เป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่าง ไทย – ลาว

3.2.1.5.สภาพการใช้ที่ดินในอำเภอเชียงแสน

จากข้อมูลของสำนักงานเกษตรอำเภอเชียงแสน ปี 2542 และกรมพัฒนาที่ดิน ปี 2534 สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1)พื้นที่ที่อยู่อาศัย เป็นตัวเมือง แหล่งชุมชนและหมู่บ้านมีเนื้อที่ 13,113 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 4 เป็นพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีการขยายตัวมากนักในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา
- 2)พื้นที่ทำการเกษตร ในปี 2542 มีเนื้อที่ประมาณ 137,837 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่อำเภอ เมื่อเทียบกับช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ปรากฏว่าพื้นที่เกษตรโดยรวมลดลง เนื้อที่นาเพิ่มขึ้นเล็กน้อย และพื้นที่ไร่ลดลงมาก อาจเป็นเพราะการทำไร่หมุนเวียนมีน้อยลง หรือบางส่วนของบริเวณที่เคยทำไร่หมุนเวียนนั้นถูกนำมาปลูกป่าทดแทน ส่วนพื้นที่ไม้ผล พืชผัก และไม้ดอก มีเนื้อที่มากขึ้น
- 3)พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ 148,416 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 43 เมื่อเทียบกับปี 2534 แล้วจะเห็นว่าเนื้อที่เพิ่มมากขึ้น
- 4)พื้นที่อื่นๆ หากจะนำข้อมูลทั้ง 2 แห่ง ที่มาที่มีอยู่นั้นมาเปรียบเทียบกัน คงทำได้ได้ยากมากเนื่องจากลักษณะของการใช้ที่ดินในประเภทนี้ไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตามลักษณะของพื้นที่เบ็ดเตล็ดในปัจจุบันอาจมีความหมายที่กว้างกว่าของกรมพัฒนาที่ดิน เนื่องจากมีเนื้อที่มากกว่าหลายเท่า

พิจารณาจากแนวโน้มการขยายตัวของชุมชน ข้อจำกัดทางกายภาพ พื้นที่ที่สามารถรองรับการขยายตัวในอนาคต การใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคตเป็นการเสนอแนะแนวทางการจัด

ระเบียบและการบริหารให้เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อเป็นแนวทางในท้องถิ่นและภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปโดยกำหนดให้ศูนย์กลางหลักอยู่บริเวณศูนย์กลางเมืองเดิม ซึ่งอยู่ทางทางตอนกลางของชุมชนถนนทางหลวงหมายเลข 1016 ซึ่งปัจจุบันเป็นย่านพาณิชย์กรรมและยังมีความเหมาะสมในการเป็นศูนย์กลาง ส่วนชุมชนในอนาคต และพื้นที่ทางตอนเหนือของชุมชนบริเวณสองฝั่งของทางหลวงหมายเลข 1290 เพื่อให้บริการทางเศรษฐกิจในอนาคตโดยกำหนดให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นศูนย์กลางหลักของชุมชนเป็นย่านพาณิชย์กรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ย่านพักอาศัย จะกระจายตัวในบริเวณพื้นที่ว่างภายในกำแพงเมืองซึ่งเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยเดิมและบริเวณทางตอนใต้ของชุมชน ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัย โดยมีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ สภาพพื้นที่เหมาะสมกับการอยู่อาศัยและเป็นพื้นที่ที่สามารถรองรับการขยายตัวของชุมชนได้ พื้นที่นั้นหนาแน่น และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม กำหนดให้พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นพื้นที่เพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พื้นที่อนุรักษ์ประวัติศาสตร์และโบราณสถาน กำหนดให้ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์ยึดแนวปฏิบัติโดยสอดคล้องกับแผนงานงานของกรมศิลปากรซึ่งพื้นที่ดังกล่าวอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองเก่า

สำหรับลักษณะของการใช้ที่ดินของประเทศ สปป.ลาวที่อยู่อาศัยตรงข้ามกับอำเภอเชียงแสนนั้น ในบริเวณที่อยู่ใกล้แม่น้ำโขงมีสภาพพื้นที่เป็นภูเขา ไม่มีการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร พื้นที่ที่อยู่ลึกเข้าไปทางด้านตะวันออกมีการทำนาอยู่บ้างแต่ไม่มาก ส่วนบริเวณทางด้านประเทศพม่าที่อยู่ติดกับน้ำรวกพื้นที่ทำกินเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ส่วนใหญ่เป็นที่ปล่อยว่างเป็นป่าละเมาะ

3.2.1.6. สภาพการถือครองที่ดิน

จากข้อมูลของสำนักงานเกษตรอำเภอเชียงแสนใน ปี 2542 สรุปว่า ในอำเภอเชียงแสน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 12,925 ครัวเรือน เนื้อที่ที่มีการถือครอง คือ พื้นที่อยู่อาศัย 13,113 ไร่ และพื้นที่ทำการเกษตร 137,837 ไร่ รวมเป็น 150,950 ไร่ ดังนั้น การถือครองที่ดินในอำเภอนี้เฉลี่ยครัวเรือนละ 11.6 ไร่ ต่อ ครัวเรือน แต่ถ้าคิดเฉลี่ยการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรต่อครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งมีทั้งหมด 8,097 ครัวเรือนแล้ว ปรากฏว่าเกษตรกรถือครองพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 17 ไร่ ในบริเวณพื้นที่ทำนา ซึ่งเป็นที่ราบและบริเวณพืชไร่/ไม้ผล ซึ่งเป็นพื้นที่สูงชันมาเล็กน้อยจะมีเอกสารสิทธิ์แบบโฉนด และ นส. 3 เป็นส่วนใหญ่ ส่วนบริเวณป่าหรือทำกินเชิงเขาและภูเขาจะยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ใดๆ ทั้งสิ้น

ตารางที่ 3.43 การเปรียบเทียบสภาพการใช้ที่ดินของอำเภอเชียงแสนระหว่างปี 2534-2542

ข้อมูลปี 2534 ของสำนักงานเกษตรอำเภอเชียงแสน			ข้อมูลปี 2543 ของกรมพัฒนาที่ดิน		
ประเภทการใช้ที่ดิน	ไร่	ร้อยละ	ประเภทการใช้ที่ดิน	ไร่	ร้อยละ
1.พื้นที่อยู่อาศัย	13,113	3.79	1.พื้นที่อยู่อาศัย -ตัวเมือง/สถานที่ราชการ -หมู่บ้าน	12,777 3,705 9,072	3.69 1.07 2.62
2.พื้นที่เกษตรกรรม -พื้นที่นา ในเขตชลประทาน น่าน้ำฝน -พื้นที่ไร่ -พื้นที่ไม่ผล/ไม่ขึ้น ต้น -พื้นที่พืชผัก/ไม้ดอก	137,837 72,046 0 0 40,329 22,642 2,820	39.81 20.81 0 0 11.65 6.54 0.81	2.พื้นที่เกษตรกรรม -พื้นที่นา ในเขตชลประทาน น่าน้ำฝน -พื้นที่ไร่/ไร่หมุนเวียน -พื้นที่ไม่ผล/ไม่ขึ้น ต้น	244,304 60,490 589 59,901 183,305 509	70.57 70.57 0.17 17.30 52.94 0.15
3.พื้นที่ป่าไม้	148,416	42.86	3.พื้นที่ป่าไม้ -พื้นที่ป่าไม้ -พื้นที่สวนป่า	74,581 65,337 9,244	21.54 18.87 2.67
4.พื้นที่อื่นๆ	46,884	13.54	4.พื้นที่อื่นๆ -พื้นที่ทุ่งหญ้าธรรมชาติ -พื้นที่อู่ม -พื้นที่เหมืองแร่/ บ่อขุด -พื้นที่หาดทราย/ หินโผล่ -พื้นที่แหล่งน้ำ	14,543 1,420 5,402 208 346 7,167	4.20 0.41 1.56 0.06 0.17 2.07
รวมพื้นที่ทั้งหมด	346,250	100.00	รวมพื้นที่ทั้งหมด	346,205	100.00

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี 2534-2542

3.2.2.ด้านเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจระดับอำเภอ

อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ คือ ประมาณ 8,097 ครัวเรือน หรือ ร้อยละ 63 มีอาชีพด้านการเกษตรกรรม โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 137,837 ไร่ หรือคิดเป็นพื้นที่ร้อยละ 40.34 ของพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ อันดับหนึ่งได้แก่ ข้าว (นาปี) รองลงมา ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ผักกาดเขียวปลี และทำสวนไม้ผล เช่น ส้มเขียวหวาน มะม่วง และลำไย

เนื่องจากอำเภอเชียงแสน เป็นอำเภอชายแดนที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศ คือ ประเทศพม่า และ สปป.ลาว ในอดีตเคยเป็นบริเวณที่มีการปลูกฝิ่นจำนวนมาก ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวล่องเรือตามลำน้ำโขงเพื่อชมความงาม และมีบ่อนคาสิโนอยู่ทางฝั่งประเทศพม่า ประกอบกับมีสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ทำให้ดินแดนสามเหลี่ยมทองคำกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวมากมาย ทำให้เกิดอาชีพด้านการค้าขาย ธุรกิจ

บริการ และมีการจ้างแรงงานเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นนอกเหนือจากภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีเรือจากประเทศจีนนำสินค้าประเภทแอปเปิ้ลและสาลี่มาขึ้นที่หน้าที่ทำการอำเภอเชียงแสน และรับสินค้าจากภายในประเทศไปขายยังประเทศจีนตอนใต้ จึงทำให้เกิดธุรกิจการค้าขาย การขนส่ง และการท่องเที่ยวตามมาด้วยเช่นกัน

ปัญหาอาชีพในอำเภอเชียงแสน ได้แก่ การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรเนื่องจากพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่ของอำเภอเป็นพื้นที่เกษตรที่อาศัยน้ำฝน ทำให้อัตราการผลิตต่ำกว่าที่อำเภอแม่สาย พื้นที่ราบเพื่อทำการเกษตรในอำเภอนี้มีสัดส่วนต่ำกว่าที่อำเภอแม่สาย นอกจากผู้ประสบปัญหาปัจจัยการผลิตที่มีราคาสูง และปัญหาราคาผลผลิตผลการเกษตรเช่นกัน ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ปัญหาการว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยวเนื่องจากไม่มีงานรับจ้างในชุมชนใกล้เคียง

สภาพเศรษฐกิจในระดับอำเภอเชียงแสนมีดังต่อไปนี้

3.2.2.1. การเกษตรกรรม

ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 63 มีอาชีพด้านการทำการเกษตรกรรมและมีพื้นที่การเกษตร จำนวน 137,837 ไร่ หรือร้อยละ 40.34 ของพื้นที่ทั้งหมด การเพาะปลูกที่สำคัญ ได้แก่ ปลูกข้าว 66,390 ไร่ ทำไร่ 49,620 ไร่ นอกจากนี้ยังมีการทำสวน เลี้ยงสัตว์ และการประมง

3.2.2.2. อุตสาหกรรม

ในเขตอำเภอเชียงแสนมีการทำอุตสาหกรรมส่วนใหญ่คือ โรงสีข้าว มีจำนวนทั้งสิ้น 65 โรง ซึ่งรวมทั้งโรงสีข้าวทั้งกลาง และขนาดเล็ก มีโรงงานอุตสาหกรรมน้ำดื่ม 2 โรง และสถานีบำบัดน้ำเสีย 7 โรง

3.2.2.3. ด้านธุรกิจ

มีสถาบันการเงิน ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ธนาคารไทยพาณิชย์ (มหาชน) จำกัด ธนาคารกรุงไทย (มหาชน) จำกัด และธนาคารออมสิน

3.2.2.4. ด้านธุรกิจท่องเที่ยว

อำเภอเชียงแสนมีธุรกิจทางการท่องเที่ยวดังนี้ คือ มีโรงแรม จำนวน 6 แห่ง จำนวนห้องพัก 333 ห้อง มีบริษัทนำเที่ยวทางเรือ ล่องตามแม่น้ำโขง 1 แห่ง และท่าเทียบเรือ 1 แห่ง ตั้งอยู่ตรงข้ามกับสถานีตำรวจน้ำเชียงแสน

3.2.2.5. สภาวะการค้าชายแดน

3.2.2.5.1. สภาพทั่วไปของด่านพรมแดนและด่านตรวจคนเข้าเมือง

ในอำเภอเชียงแสนมีด่านพรมแดนและด่านตรวจคนเข้าเมือง ณ จุดผ่านแดนถาวร คือ จุดผ่านแดนถาวรเชียงแสน ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ตรงข้ามเมืองตัน

ฝั่ง แขวงบ่อแก้วของ สปป.ลาว ผู้ผ่านแดนจะต้องใช้บัตรผ่านแดนชั่วคราว บัตรผ่านแดนถาวร หนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง และได้รับการตรวจอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง (อยู่หน้าที่ว่าการอำเภอเชียงแสน) นอกจากนี้ ยังมีจุดผ่านปรนการค้าชายแดนอีก 2 แห่ง คือ

(1)จุดผ่อนปรนบ้านสบรวก ที่บ้านสบรวก หมู่ที่ 1 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน ซึ่งอนุญาตให้ราษฎรพม่าเดินทางเข้า-ออก มายังราชอาณาจักรไทยเพื่อมาซื้อขายสินค้าอุปโภค-บริโภคที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน โดยเปิดเวลา 06.00 – 18.00 นาฬิกา

(2)จุดผ่อนปรนบ้านสวนดอก ที่บ้านสวนดอก หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านแซว อำเภอเชียงแสน อนุญาตให้ราษฎรลาวเดินทางเข้า-ออกราชอาณาจักรไทยเพื่อเข้ามาซื้อขายสินค้าอุปโภค-บริโภคจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน โดยเปิดเวลา 06.00 – 18.00 นาฬิกา

3.2.2.5.2.ปริมาณการค้า

สินค้าชายแดนทางอำเภอเชียงแสนมีทั้งอยู่ในระบบ (ผ่านระบบศุลกากร) และไม่อยู่ในระบบ (การลักลอบขนส่งสินค้าหนีภาษี) โดยปริมาณการค้าที่ผ่านด่านพรมแดนและจุดผ่อนปรนต่างๆ ของอำเภอเชียงแสนมีปริมาณการค้าโดยรวมเป็นอันดับ 2 รองจากอำเภอแม่สาย ซึ่งจะแนวโน้มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องจากสามารถทำการค้าขายโดยตรงกับประเทศจีน (ตอนใต้) ผ่านทางแม่น้ำโขง

ส่วนปริมาณการค้านอกระบบตามแนวชายแดนไทย - สปป.ลาว มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 50 ของปริมาณสินค้าที่อยู่ในระบบ ซึ่งคาดว่าสัดส่วนดังกล่าวสำหรับอำเภอเชียงแสนจะต่ำกว่าร้อยละ 50 เนื่องจากไม่มีชายแดนที่เป็นแผ่นดินติดต่อกัน และแม่น้ำโขงมีความกว้างมาก แต่ช่วงลำน้ำที่ค่อนข้างยาวที่ผ่านอำเภอทำให้มีการลักลอบขนส่งสินค้าหนีภาษีที่บริเวณที่ห่างไกลการควบคุมของเจ้าหน้าที่

จากตารางที่ 3.44 การนำเข้าของจังหวัดเชียงรายผ่านด่านศุลกากรเชียงแสน ในช่วงปี 2538-2543 มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีของมูลค่าการนำเข้าประมาณร้อยละ 73.26 โดยปี 2542 มีมูลค่าการนำเข้าสูงสุดคือ มีมูลค่า 1,010.77 ล้านบาท มีการเปลี่ยนแปลงต่อปีร้อยละ 141.61 แต่ในปี 2543 มูลค่าการนำเข้าลดลง คือมีมูลค่านำเข้า 514.28 ล้านบาท ส่วนการส่งออก มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปีของมูลค่าการส่งออกประมาณร้อยละ 73.50 โดยในปี 2543 มีมูลค่าการส่งออกสูงสุดคือ มีมูลค่าส่งออก 1,040.19 ล้านบาท มีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 714.8 อย่างไรก็ตามในปี 2540-2542 อำเภอเชียงแสนขาดดุลการค้ามาตลอดเพิ่งจะได้ดุลในปี 2543

ตารางที่ 3.44 มูลค่าการนำเข้า-ส่งออกผ่านด่านศุลกากรเชียงใหม่ ปี 2538-2543

ปี	2538	2539	2540	2541	2542	2543	อัตราการขยายตัวเฉลี่ย (ต่อปี)
มูลค่าการค้า	172.45	108.20	273.24	646.19	1,617.37	1,581.47	
%การเปลี่ยนแปลงต่อปี		-37.26	152.52	136.49	150.29	-2.22	49.91
การส่งออก	163.63	68.45	87.04	227.85	606.60	1,040.19	
%การเปลี่ยนแปลงต่อปี		-59.17	27.15	161.78	166.23	714.8	73.50
การนำเข้า	8.82	39.75	186.2	418.34	1,010.77	514.28	
%การเปลี่ยนแปลงต่อปี		383.58	368.43	124.67	141.61	-46.49	73.26
ดุลการค้า	154.81	28.70	-99.16	-190.49	-404.17	498.91	

หน่วย : ล้านบาท

ที่มา : ด่านศุลกากรเชียงใหม่ ปี 2544

ตารางที่ 3.45 สินค้านำเข้าทางด่านศุลกากรเชียงใหม่ 10 อันดับ ปี 2543 และ 2544

ลำดับ	ปี 2543		ปี 2544	
	รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)	รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)
1	กระบือมีชีวิต	257.11	แอปเปิล	201.03
2	แอปเปิลสด	205.60	กระบือมีชีวิต	195.96
3	ไม้สักแปรรูป	39.82	ไม้สักแปรรูป	33.33
4	โคมีชีวิต	11.93	สารโปรตีนเชื่อมคอลลเจน	29.97
5	เมล็ดพันธุ์ข้าวโพด	9.04	อะไหล่ไฟแช็ก	29.14
6	ปุยน้ำ	8.95	เครื่องเล่น VCD	22.73
7	แรฟไฟร์	8.72	โคมีชีวิต	16.99
8	อุปกรณ์ไฟแช็ก	6.35	เมล็ดทานตะวันไม่สามารถบริโภค	15.60
9	พริกชี้ฟ้าแห้ง	2.89	สาเล็ด	10.7
10	เส้นด้ายทำด้วยใยโพลีเอสเตอร์	2.68	เห็ดหอมแห้ง	9.59
	รวม	553.13	รวม	565.09

ที่มา : ด่านศุลกากรเชียงใหม่ ปี 2544

ตารางที่ 3.46 สินค้าส่งออกทางด่านศุลกากรเชียงใหม่ 10 อันดับ ปี 2543 และ 2544

ลำดับ	ปี 2543		ปี 2544	
	รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)	รายการ	มูลค่า (ล้านบาท)
1	ลำไยอบแห้ง	320.74	ลำไยอบแห้ง	841.01
2	ยางรถยนต์	188.23	ยางรถยนต์	429.72
3	ยางแผ่นรมควันชั้น 3	79.03	ชิ้นส่วนไก่แช่แข็ง	90.88
4	ข้าวโพดกระป๋อง	74.61	ผงชูรส	81.14
5	ผงชูรส	44.37	เงาะในน้ำเชื่อมกระป๋อง	49.06
6	เงาะกระป๋อง	36.56	ตะพานน้ำ	30.47
7	น้ำมันดีเซล	31.34	ข้าวโพดในน้ำเกลือ	29.90
8	ตะพานน้ำมีชีวิต	26.10	น้ำมันดีเซล	28.83
9	น้ำมันเบนซิน	13.14	ยางแผ่นรมควันชั้น 3	26.10
10	วัสดุก่อสร้าง	4.7	น้ำมันพืช	25.07
	รวม	818.91	รวม	1,632.22

ที่มา : ด่านศุลกากรเชียงใหม่ ปี 2544

3.2.2.5.3. จำนวนผู้เดินทางผ่านแดน

ในปี 2543 มีบุคคลที่เดินทางเข้า-ออก ผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองเชียงแสน โดยมีจำนวนบุคคลที่เดินทางเข้าราชอาณาจักร รวม 22,630 คน และเดินทางออกราชอาณาจักร รวม 22,687 คน ใกล้เคียงกับที่อำเภอเชียงของ แต่ต่ำกว่าอำเภอแม่สายมาก

3.2.3. ด้านสังคม

3.2.3.1. โครงสร้างบริการพื้นฐาน

3.2.3.1.1. การคมนาคมขนส่ง

สภาพปัจจุบันของอำเภอเชียงแสน

1) การคมนาคมโดยทางหลวง อำเภอเชียงแสนตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง บริเวณจุดบรรจบพรมแดน 3 ประเทศ ได้แก่ สหภาพพม่า สปป.ลาว และไทย ซึ่งรู้จักในนาม "สามเหลี่ยมทองคำ" ตัวอำเภอเชียงแสนอยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงราย ประมาณ 60 กิโลเมตร ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 1 ถึง อำเภอแม่จัน และใช้ทางหลวงหมายเลข 1016 จากอำเภอแม่จัน - อำเภอเชียงแสน ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร โดยทางหลวงจากเชียงราย - อำเภอแม่จัน ปัจจุบันมีสภาพดี เป็นถนน 4 ช่องทางจราจรจนถึง อำเภอแม่สาย สภาพทางหลวงหมายเลข 1016 เป็นถนน 2 ช่องทางจราจรโดยตลอด มีผิวจราจรกว้าง 7 เมตร ไหล่ทางข้างละ 1.50 เมตร ตัดผ่านไปในพื้นที่ราบและเป็นหมู่บ้าน แนวทางคดเคี้ยวเป็นบางช่วง อาจจะมีข้อได้ว่าเป็นเส้นทางสายนี้เป็นเส้นทางหลักก็อาจจะได้ เพราะเป็นเส้นทางเชื่อมต่อกับศูนย์กลางการบริหารและเชื่อมต่อกับเส้นทางอื่นๆ และจาก อำเภอเชียงแสน ก็สามารถเดินทางเชื่อมต่อกับอำเภอแม่สายและอำเภอเชียงของได้โดยตรง โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 1290 และ 1129 ซึ่งเป็นถนนแบบ 2 ช่องจราจรเช่นเดียวกัน ซึ่งทางหลวงหมายเลข 1290 ตัดผ่านไปในพื้นที่เป็นเนินเขาในบางช่วง ส่วนทางหลวงหมายเลข 1129 จะตัดผ่านไปในพื้นที่ภูเขาสูง ถนนมีความลาดชันมากและสภาพไม่ดีนัก ใช้ระยะเวลาในการเดินทางมาก

จากลักษณะเมืองเชียงแสนซึ่งเป็นเมืองเก่า มีประวัติศาสตร์มาช้านานและยังมีโบราณสถานมากมายภายในเขตเทศบาลเมืองเชียงแสน โดยมีลักษณะถนนภายในเขตเทศบาลเป็นแบบตาราง (GRID PATTERN) และยังมีสภาพไม่ดีนัก มีทางหลวงหมายเลข 1290 ตัดผ่านตัวเมืองและวังเลียบแม่น้ำโขง เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจราจรภายในเขตเทศบาลฯ ทางกรมทางหลวงได้ก่อสร้างทางเลี่ยงเมืองเชียงแสนขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระการจราจรภายในตัวเมือง และหลีกเลี่ยงการทำลายโบราณสถาน และเนื่องจากปัจจุบัน อำเภอเชียงแสนจะมีเรือสินค้าจากประเทศจีนขนสินค้ามายังประเทศไทย ได้แก่ แอปเปิ้ล สาลี่ หรือสินค้าอุปโภค-บริโภคอื่นๆ และจะขนถ่ายสินค้าบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอเชียงแสน บนทางหลวงหมายเลข 1290 ซึ่งทำให้เกิดการจราจรติดขัดอยู่เป็นประจำ

2)การคมนาคมทางน้ำ การจราจรทางน้ำที่อำเภอเชียงแสนนับว่ามีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของชาวเชียงแสน และต่อความเจริญของอำเภอเชียงแสน และสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

(ก)การคมนาคมทางน้ำเพื่อการท่องเที่ยวตามลำน้ำโขง เรือท่องเที่ยวที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นเรือของไทย ซึ่งมีหลายขนาดตามจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อล่องลำน้ำโขงจากสามเหลี่ยมทองคำถึงหน้าที่ทำการอำเภอเชียงแสน โดยมีจำนวนเรือประมาณ 200 ลำ เรือเหล่านี้มักมีให้บริการนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ รวมถึงเพื่อการเดินทางไปยังบ่อนคาสิโนบนฝั่งของสหภาพพม่า ในอดีตที่ผ่านมามีท่าเทียบเรือท่องเที่ยวประมาณ 25 ท่า ซึ่งมีมากเกินไป ทำให้การจอดเรือไม่เป็นระเบียบ และมีปัญหาการจราจรบนฝั่ง อำเภอเชียงแสน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้เจรจากับผู้ประกอบการเพื่อลดจำนวนท่าเทียบเรือลงเหลือ 1๕ ท่า และมีเป้าหมายที่จะลดลงให้เหลือ 5 ท่า ซึ่งเป็นท่าที่ได้มาตรฐานพร้อมทั้งจัดระเบียบการจอดเรือเสียใหม่ให้ดีขึ้นและเป็นระเบียบขึ้น

(ข)การคมนาคมทางน้ำเพื่อการค้า เรือที่ใช้มักได้แก่ เรือขนส่งสินค้าจากประเทศจีนซึ่งเดินทางขึ้น-ล่องตามแม่น้ำโขง ซึ่งปัจจุบันสามารถเดินทางได้เกือบตลอดปี โดยมีจำนวนเรือสินค้าจากประเทศจีนมายังอำเภอเชียงแสนเกือบทุกวัน สินค้าที่ส่งมาจากประเทศจีนมากได้แก่ ผลไม้ เช่น แอปเปิ้ลและสาลี่ เสื้อผ้า และอุปกรณ์ สำหรับผลิตไฟแช็ก เป็นต้น ส่วนสินค้าที่เรือจีนขนกลับไปมัก ได้แก่ ลำไยอบแห้ง ยางรถยนต์ และยางพารา เป็นต้น ตั้งแต่ได้มีข้อตกลงการเดินทางเรือในแม่น้ำโขงระหว่างประเทศไทย จีน พม่า และลาวเมื่อเดือนเมษายน 2543 และได้มีการเปิดเดินเรือเสรีเมื่อเดือนมิถุนายน 2544 การเดินทางทางน้ำจากจีนมายัง อำเภอเชียงแสน ก็มีมากขึ้น เช่น ในปี พ.ศ.2543 มีเรือมาเทียบท่าอำเภอเชียงแสนมากกว่า 2,000 ลำ

ปัจจุบันมีการสร้างท่าเทียบเรือที่บริเวณทิศใต้ของที่ว่า การอำเภอเชียงแสนไปเล็กน้อยแต่เนื่องจากตั้งอยู่ที่ท้องคุ้งซึ่งมีกระแสน้ำแรงพุ่งเข้าหา และได้มีไม้ซุงจำนวนมากลอยมาปะทะท่าเทียบเรือ ทำให้พังลงไปส่วนหนึ่งและใช้การไม่ได้ ขณะนี้กรมโยธาธิการมีแผนที่จะก่อสร้างท่าเรือแห่งใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพลำน้ำมากขึ้น

ส่วนเมืองในประเทศ สปป.ลาวทางฝั่งตรงข้ามกับอำเภอเชียงแสน ได้แก่ เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว ซึ่งเป็นเมืองระดับอำเภอขนาดเล็กของ สปป.ลาวที่ยังไม่เจริญมากนัก และอยู่ห่างจากแขวงบ่อแก้วไปทางเหนือตามลำน้ำโขงประมาณ 60 กิโลเมตร การค้าขายหรือการเดินทางของนักท่องเที่ยวโดยเรือมีน้อยเนื่องจากเมืองต้นผึ้งเป็นชุมชนขนาดเล็ก ในปัจจุบัน สปป.ลาว กำลังดำเนินการก่อสร้างถนนลาดยาง 2 ช่อง จราจรเชื่อมการเดินทางจากเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ไปยังเมืองต้นผึ้งและเมืองมอมซึ่งสร้างมาได้ประมาณ 30 กิโลเมตร ถึงบ้านห้วยเก็ง เมื่อถนนสายนี้สร้างเสร็จแล้วจะช่วยให้การเดินทางในฝั่งประเทศ สปป.ลาว ด้านตรงข้ามกับอำเภอเชียงแสน ดีขึ้น และจะเป็นประโยชน์ด้านการค้าระหว่างอำเภอเชียงแสน กับ สปป.ลาว และจีนตอนใต้

3)การคมนาคมทางอากาศ อำเภอเชียงแสนไม่มีท่าอากาศยาน ดังนั้น การคมนาคมทางอากาศที่จะสนับสนุนเขตเศรษฐกิจพิเศษฯ ก็จะต้องอาศัยสนามบินนานาชาติเชียงราย ซึ่งมีความพร้อมในการให้บริการเหมือนกับทางอำเภอแม่สาย

4)การคมนาคมทางรถไฟ ในปัจจุบันไม่มีทางรถไฟจากอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ มายังอำเภอเมืองเชียงราย ซึ่งหากสร้างทางรถไฟแล้วจะเกิดความคุ้มค่า โดยเชื่อมโยงจากอำเภอเมืองเชียงรายไปยังอำเภอแม่สาย หรืออำเภอเชียงแสน โดยทางภาครัฐมีเป้าหมายก็คือการเชื่อมโยงกับประเทศจีน (ตอนใต้) และพบว่า อำเภอเชียงแสนมีศักยภาพสูงซึ่งหากมีการพัฒนาทำเทียบเรือและเขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกกับประเทศจีนที่อำเภอเชียงแสน

3.2.3.1.2.ระบบไฟฟ้าและการสื่อสาร

สภาพปัจจุบัน

3.2.3.1.2.1.ระบบไฟฟ้า ระบบไฟฟ้าของอำเภอเชียงแสนเป็นระบบจำหน่ายของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ขนาดพิกัดแรงดัน 33 เควี โดยจ่ายพลังงานไฟฟ้าจากสถานีจ่ายไฟฟ้าย่อยแม่จันและเชียงราย ขนาดโหลดประมาณ 2.7 เมกะวัตต์ และมีระบบจำหน่ายยาวประมาณ 95.8 วงจร-กิโลเมตร ปัจจุบันระบบไฟฟ้าของอำเภอเชียงแสนมีความเพียงพอ แต่เทศบาล และ อบต. ต่างๆ ยังต้องการให้ทางการช่วยด้านจัดหาดวงไฟให้แสงสว่างมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ถนนในชุมชนเมืองและตามถนนทางหลวงหมายเลข 1129 จากตัวเมืองไปยังสามเหลี่ยมทองคำ เป็นต้น อำเภอเชียงแสนมีไฟฟ้าใช้แล้ว แยกเป็นดังนี้ เขตอำเภอเชียงแสนมี 60 หมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้แล้ว 60 หมู่บ้าน รับผิดชอบเขตอำเภอแม่จัน 6 หมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้แล้ว 6 หมู่บ้าน รับผิดชอบเขตอำเภอแม่สาย 7 หมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้แล้ว 7 หมู่บ้าน กลุ่มบ้านมีเกินกว่า 10 ครัวเรือน มีไฟฟ้าใช้แล้ว นอกจากนี้ ติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะแล้ว 73 หมู่บ้าน

การใช้ไฟฟ้าของประชากรในอำเภอเชียงแสนในช่วงปี 2533 – 2538 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 13 ต่อปี และในช่วงปี 2538 – 2543 มีอัตราลดลงเฉลี่ยร้อยละ 4 ต่อปี ดังสรุปในตารางดังนี้

ตารางที่ 3.47 การใช้ไฟฟ้าของประชากรในอำเภอเชียงแสน ช่วงปี 2533 – 2543

ปีงบประมาณ	MW	GWH
2533	2.23	7.69
2538	3.69	16.00
2543	2.71	8.94

ที่มา : กองเศรษฐกิจพลังไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ปีงบประมาณ 2543

หมายเหตุ MW = เมกะวัตต์ (1,000 วัตต์)

GWH = 1พันล้านหน่วยไฟฟ้า

ความพอเพียงในการใช้ไฟฟ้าของอำเภอเชียงแสนเป็น 49.7 KWH ต่อ คน ต่อ ปี สำหรับความพอเพียงของการใช้ไฟฟ้าเฉลี่ยในประเทศไทยเป็น 1,300 KWH ต่อ คน

ต่อ ปี ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพลังงานไฟฟ้าที่ใช้ของอำเภอเชียงแสนยังไม่พอเพียงเมื่อเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศไทย

3.2.3.1.2.ระบบสื่อสาร ระบบโทรศัพท์เป็นขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยมีเลขหมายที่ใช้งานประมาณ 2,874 เลขหมาย ปัจจุบันมีเพียงพอ สำหรับบริการ E-commerce มีใช้สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่ เช่น โรงแรมต่างๆ เป็นต้น การใช้โทรศัพท์ของประชาชนโดยอำเภอเชียงแสน โดยช่วงปี พ.ศ. 2533 – 2543 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 66 ต่อปี ดังสรุปในตารางดังนี้

ตารางที่ 3.48 จำนวนหมายเลขโทรศัพท์ที่ประชาชนขอใช้ ในช่วงปี 2533 – 2543

ปีงบประมาณ	จำนวนหมายเลขโทรศัพท์ (N)
2533	396
2538	1,468
2543	3,032

ที่มา : กองเศรษฐกิจและสถิติ องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ปีงบประมาณ 2542

ความพอเพียงของการใช้โทรศัพท์ของอำเภอเชียงแสนเป็น 0.06 เครื่อง ต่อ คน สำหรับความพอเพียงของการใช้โทรศัพท์เฉลี่ยของประเทศไทยเป็น 0.38 เครื่อง ต่อ คน จึงสรุปได้ว่าจำนวนหมายเลขโทรศัพท์ของอำเภอเชียงแสนยังไม่พอเพียง

3.2.3.1.3.ระบบประปา การจัดการน้ำเสีย และการจัดการขยะมูลฝอย

สภาพปัจจุบัน

3.2.3.1.3.1.ระบบประปา ระบบประปาในเขตเมือง คือ เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน มีระบบประปาที่ดูแลและดำเนินการผลิตโดยการประปาส่วนภูมิภาค ใช้น้ำดิบจากบ่อบาดาล มีกำลังการผลิตประมาณ 1,440 ลบ.ม. ต่อ วัน ซึ่งมีปริมาณเพียงพอต่อการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำในปัจจุบัน ปัจจุบันในพื้นที่เขตเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับประปา คือ คุณภาพน้ำยังไม่ดีพอ และในอนาคตอันใกล้ปริมาณน้ำประปาอาจจะไม่เพียงพอต่อผู้ใช้น้ำที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น

3.2.3.1.3.2.การจัดการน้ำเสีย ในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ยังไม่มีระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียกลาง และเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของเทศบาลยังไม่มีระบบท่อระบายน้ำ ทำให้น้ำเสียที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่ประมาณ 1,000 ลบ.ม. ต่อ วัน จะถูกระบายทิ้งโดยไม่ผ่านกระบวนการบำบัดจะไหลซึมลงดิน หรือลงบ่อเกรอะบ่อซึม และบางส่วนจะระบายลงสู่แหล่งน้ำใกล้เคียงและแม่น้ำโขงโดยตรงซึ่งอาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อน้ำใต้ดินและน้ำผิวดิน และสำหรับท่อระบายน้ำที่มีอยู่ในเขตเทศบาลจะระบายลงสู่แม่น้ำโขง อย่างไรก็ตามแม้ว่าในปัจจุบันปัญหา

ด้านน้ำเสียของอำเภอเชียงแสนยังไม่รุนแรง แต่ในอนาคตเมื่อเทศบาลมีการขยายตัวมากขึ้นจะทำให้ น้ำเสียที่เกิดขึ้นมีปริมาณมากขึ้น

3.2.3.1.3.3.การจัดการขยะมูลฝอย การจัดการขยะมูลฝอยโดยทั่วไปในพื้นที่อำเภอเชียงแสนจะเป็นการกำจัดเองแต่ละครัวเรือนโดยการเผาหรือฝัง ส่วนพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนมีอัตราการเกิดมูลฝอยประมาณ 3 ตัน ต่อ วัน ซึ่งเทศบาลได้ดำเนินการรวบรวมและจัดเก็บมูลฝอยเพื่อนำมากำจัดรวมกันที่สถานที่ฝังกลบมูลฝอยของเทศบาลซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ย่านเกษตรกรรมนอกเมืองทางด้านเหนือซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 47 ไร่

3.2.3.1.4.สาธารณสุข

3.2.3.1.4.1.สถานบริการสาธารณสุข ในช่วงปี 2538 - 2543 จำนวนสถานบริการสาธารณสุขในอำเภอเชียงแสน มีจำนวนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย โดยสถานบริการที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น คือ สถานีอนามัย ส่วนสถานพยาบาลผดุงครรภ์ลดลงตั้งแต่ปี 2540 และคงที่จนถึงปี 2543 สำหรับสถานพยาบาลอื่นๆ ไม่เปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 3.49 สถานบริการสาธารณสุขในอำเภอเชียงแสน ช่วงปี 2538 - 2543

สถานบริการสาธารณสุข	ปี 2538	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543
1.สถานบริการของรัฐ						
-โรงพยาบาลชุมชน	1	1	1	1	1	1
-สถานีอนามัย	11	12	12	12	14	14
2.สถานบริการของเอกชน						
-คลินิกแพทย์	1	1	1	1	1	1
-คลินิกทันตแพทย์	0	0	0	0	0	0
-สถานพยาบาลผดุงครรภ์	6	7	13	10	10	10

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ปี 2543

3.2.3.1.4.2.บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ในปี 2540 - 2543 จำนวนบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย สำหรับอัตราส่วนของบุคลากรต่อประชากร โดยส่วนใหญ่แนวโน้มมีค่าอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างคงที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรรวม

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนบุคลากรทางการแพทย์กับเป้าหมายของแผนพัฒนาสาธารณสุขด้วยการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขฉบับที่ 8 ที่กำหนดอัตราส่วนของประชากรต่อแพทย์เท่ากับ 3,000 ต่อ 1 และประชากรต่อเตียงคนไข้เท่ากับ 500 ต่อ 1 ซึ่งพบว่าการเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขของอำเภอเชียงแสนนั้นยังต่ำกว่าเป้าหมายอยู่มาก

3.2.3.1.4.3.สถานภาพทางสาธารณสุข สรุปได้ดังนี้

-สถิติชีพ สถิติชีพของประชากรในอำเภอแม่สาย แสดงว่า อัตราการเพิ่มตามธรรมชาติตั้งแต่ ปี 2539 – 2543 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามอัตราการเพิ่มยังติดลบ ทั้งนี้เนื่องจากอัตราการเกิดลดน้อยลงในขณะที่อัตราตายสูงขึ้น ซึ่งโดยมีสาเหตุการตายจากภูมิคุ้มกันบกพร่อง โดยในปี 2543 มีอัตราการเกิด 7.27 ต่อประชากรพันคน อัตราการตาย 8.73 ต่อประชากรพันคน และอัตราการลดตามธรรมชาติเท่ากับ -1.46 ต่อประชากรพันคน

ตารางที่ 3.50 จำนวนบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขของอำเภอเชียงแสน ปี 2540 - 2543

บุคลากร	ปี 2540		ปี 2541		ปี 2542		ปี 2543	
	จำนวน	อัตราส่วน/ ประชากร	จำนวน	อัตราส่วน/ ประชากร	จำนวน	อัตราส่วน/ ประชากร	จำนวน	อัตราส่วน/ ประชากร
แพทย์	3	1 : 18,929	3	1 : 19,203	4	1 : 13,635	4	1 : 14,141
ทันตแพทย์	1	1 : 56,787	1	1 : 57,609	1	1 : 54,540	1	1 : 56,564
เภสัชกร	2	1 : 28,393	2	1 : 28,805	2	1 : 27,270	2	1 : 28,282
พยาบาล วิชาชีพ	18	1 : 3,155	18	1 : 3,201	25	1 : 2,181	25	1 : 1,885
พยาบาล เทคนิค	12	1 : 4,732	19	1 : 3,032	16	1 : 3,408	16	1 : 3,770
พนักงานสา ธารณสุข	30	1 : 1,893	30	1 : 1,920	34	1 : 1,604	34	1 : 2,828
จำนวนเตียง	30	1 : 1,893	30	1 : 1,920	30	1 : 1,818	50	1 : 1,131

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ปี 2543

ตารางที่ 3.51 สถิติชีพของประชากร อำเภอเชียงแสน ปี 2539 – 2543

สถิติชีพ	ปี				
	2539	2540	2541	2542	2543
อัตราเกิด	5.97	10.75	5.97	8.67	7.27
อัตราตาย	9.81	10.50	9.80	11.20	8.73
อัตราเพิ่ม	-0.84	0.25	-3.83	-2.53	-1.46

ที่มา : รายงานสรุปผลการปฏิบัติงาน คปสอ.เชียงแสน ปี 2539 – 2543 สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเชียงแสน

หมายเหตุ : อัตรา หมายถึง อัตราต่อประชากรพันคน

-สาเหตุการตาย 5 อันดับแรกของประชากรในปี 2541 พบว่าโรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง (เอดส์) เป็นสาเหตุการตายอันดับที่ 2 รองจากโรคชรา และอันดับถัดมาได้แก่โรคมะเร็ง โรคระบบหัวใจ และโรคหลอดเลือด และโรคปอด ตามลำดับ และในช่วงปี 2540-2541 จะเห็นว่าโรคเอดส์เป็นสาเหตุการตายในอันดับต้นๆ ของอำเภอเชียงแสน

-สาเหตุการป่วย ซึ่งแยกตามกลุ่มโรคที่สำคัญอันดับหนึ่งที่พบ คือ โรคอุจจาระร่วง รองลงมาคือ โรคปอดบวม โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง วัณโรค โรคมาลาเรีย และไข้เลือดออกตามลำดับ

-สถานการณ์โรคติดต่อที่สำคัญ : สรุปได้ดังนี้

1)โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง : เป็นสาเหตุการตายที่สำคัญ อันดับสองของอำเภอเชียงแสน ในปี 2541 โดยอัตราการตายด้วยโรคเอดส์เท่ากับ 199.62 ต่อประชากรแสนคน และต่ำกว่าแม่สายพอสมควร

2)โรควัณโรค : เป็นโรคที่กลับมาเป็นปัญหาทางสาธารณสุข อันเป็นผลเนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ทำให้มีจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้น ในปี 2542 มีอัตราผู้ป่วยด้วยโรควัณโรค 103.85 ต่อประชากรแสนคน ซึ่ง สูงกว่าเป้าหมายที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ในแผนพัฒนาสาธารณสุข ฉบับที่ 8 ที่กำหนดให้ควบคุมอัตราป่วยวัณโรคไม่ให้เพิ่มขึ้นเกิน 76 ต่อประชากรแสนคน

3)โรคมาลาเรีย : เนื่องจากอำเภอเชียงแสนมีแรงงานต่างชาติดลักลอบเข้ามาทำงานอยู่บ้าง ซึ่งทำให้ยังพบผู้ป่วยด้วยโรคมาลาเรียอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก ในปี 2542 มีอัตราผู้ป่วยที่เป็นโรคมาลาเรีย 0.95 ต่อประชากรพันคน ต่ำกว่าอำเภอแม่สายมาก ซึ่งเป็นอัตราที่อยู่ในเกณฑ์เป้าหมายของแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 8 ที่กำหนดให้จังหวัดชายแดนมีอัตราป่วยไม่เกิน 3 ต่อประชากรพันคน

4)โรคไข้เลือดออก : ในปี 2542 อำเภอเชียงแสนมีอัตราผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก 81.01 ต่อประชากรแสนคน ต่ำกว่าอำเภอแม่สาย ซึ่งเป็นอัตราที่สูงกว่าเกณฑ์เป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ซึ่งกำหนดให้มีอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกทุกกลุ่มอายุไม่เกิน 50 ต่อประชากรแสนคน

3.2.3.1.5.การศึกษาและวัฒนธรรม

การศึกษาสภาพในปัจจุบัน

1)การศึกษาในระบบโรงเรียน สถานศึกษาภายใต้สังกัดต่างๆ ของอำเภอเชียงแสนในปี พ.ศ. 2543 มีดังนี้

ตารางที่ 3.52 จำนวนสถานศึกษาในอำเภอเชียงแสนในปี 2543

สถานศึกษา	จำนวน		
	โรงเรียน (แห่ง)	ครู (คน)	นักเรียน (คน)
สปช.	36	362	7,247
กรมสามัญศึกษา	2	75	1,666
สนง.การศึกษาเอกชน	2	15	166
รวม	40	450	9,079
จำนวนครูต่อนักเรียน	0	1 : 20.2	

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย ปี 2543

จะเห็นได้ว่า มีโรงเรียนจำนวน 40 แห่ง มีครูรวม 450 คน และมีนักเรียนรวม 9,079 คน คิดเป็นอัตราส่วนจำนวนนักเรียนต่อครู 1 คน เท่ากับ 20.2 นับว่าดีกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัด แต่โรงเรียนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 90) และไม่มีสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาขึ้นไปซึ่งจะสนับสนุนการดำเนินการของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

2)ระบบการศึกษานอกโรงเรียน ระบบศึกษานอกโรงเรียนของอำเภอเชียงแสน ยังอยู่ในวงจำกัดมาก มีการฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสันเพียง 8 กลุ่มเท่านั้น นับว่าน้อยกว่าที่อำเภอแม่สาย และไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ

-วิชาชีพพระยะสัน	8 กลุ่ม
-ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	26 แห่ง
-ห้องสมุดประชาชน	1 แห่ง

3)การศึกษาอื่นๆ มีดังนี้

-โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	1 แห่ง
-หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล	4 แห่ง

ด้านวัฒนธรรม ประชากรส่วนใหญ่ในอำเภอเชียงแสน (ร้อยละ 90) นับถือศาสนาพุทธ ศาสนสถานที่มีส่วนใหญ่อิงเป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธ ในปี 2543 อำเภอเชียงแสน มีวัด และที่พักสงฆ์ จำนวน 57 แห่ง นอกจากนี้ ในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณียังได้สนับสนุนให้มีศูนย์กลางในการศึกษาอบรมและรวบรวมแหล่งข้อมูลทางด้านวัฒนธรรมหลายแห่ง เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม จำนวน 1 แห่ง และหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล 4 แห่ง

3.2.3.2. ขอบเขตการปกครองและประชากร

3.2.3.2.1 ขอบเขตการปกครอง

อำเภอเชียงแสนได้รับการพิจารณาจากฐานะจากกิ่งอำเภอเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ. 2501 ปัจจุบันอำเภอเชียงแสนแบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 6 ตำบล 64 หมู่บ้าน คือ ตำบลศรีดอนมูล จำนวน 11 หมู่บ้าน ตำบลเวียง จำนวน 9 หมู่บ้าน ตำบลป่าสัก จำนวน 13 หมู่บ้าน ตำบลโยนก จำนวน 8 หมู่บ้าน ตำบลบ้านแซว จำนวน 14 หมู่บ้าน ตำบลแม่เงิน จำนวน 9 หมู่บ้าน มีองค์การบริหารส่วนตำบล 6 แห่ง คือ อบต.เวียง อบต.บ้านแซว อบต.ป่าสัก อบต.แม่เงิน อบต.ศรีดอนมูล และอบต.โยนก มีเทศบาลจำนวน 1 แห่ง คือ เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ซึ่งครอบคลุมบ้านเวียงเหนือ หมู่ที่ 2 และบ้านเวียงใต้ หมู่ที่ 3 (บางส่วน)

3.2.3.2.2 จำนวนประชากร

ในปี 2542 อำเภอเชียงแสนมีประชากรทั้งสิ้น 54,662 คน เป็นชาย 27,170 คน เป็นหญิง 27,492 คน มีความหนาแน่นประชากรประมาณ 124.4 คนต่อ ตร.กม. จำนวนบ้านเรือน 16,156 หลังคาเรือน โดยมีขนาดครัวเรือนเฉลี่ย 3.4 คนต่อครัวเรือน จากสถิติการรายงานจำนวนประชากร

กรจากฐานข้อมูลส่วนการทะเบียนราษฎร เมื่อ 31 ธันวาคม 2542 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง และมีประชากรอพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาอยู่ที่ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านท่าขันทอง หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านแซว บ้านสันธาตุ หมู่ที่ 4 บ้านทุ่งฟ้าสาม หมู่ที่ 5 ตำบลโยนก และชนกลุ่มน้อยจำนวนประมาณ 5,430 คน

ตารางที่ 3.53 จำนวนประชากร ครั้วเรือน และความหนาแน่นรายตำบลของอำเภอเชียงแสน ปี 2542

ตำบล	ประชากร			จำนวน ครั้วเรือน	ครั้วเรือน เฉลี่ย	พื้นที่ ตร.กม	ความหนา แน่น ตร. กม.
	ชาย	หญิง	รวม				
เวียง	6,304	6,556	12,860	3,951	3.3	32.27	398.5
ป่าสัก	4,439	4,679	9,118	2,810	3.2	64.00	142.5
บ้านแซว	5,718	5,500	11,218	3,063	3.7	88.00	127.5
ศรีคอนมูล	4,201	4,449	8,650	2,700	3.2	90.00	96.1
แม่เงิน	4,124	3,934	8,058	2,189	3.7	120.00	67.2
โยนก	2,384	2,374	4,758	1,443	3.3	45.00	105.7
รวมอำเภอ	27,170	27,492	54,662	16,156	3.4	439.27	124.4

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2543

จากตารางที่ 3.55 พบว่า ในปี 2565 อำเภอเชียงแสนจะมีจำนวนประชากรลดลงประมาณ 50,463 คน ในช่วงเวลา 25 ปี โดยมีปีฐานคือ ปี 2540 ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า อำเภอเชียงแสนมีอัตราการเติบโตประชากรที่น้อยมาก และจากตารางที่ 3.43 อัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรรายอำเภอในจังหวัดเชียงรายปี 2535-2542 จะเห็นได้ว่า ในช่วงปี 2535-2538 อำเภอเชียงแสนจะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรร้อยละ 1.142 ต่อปี ปี 2538 - 2542 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรร้อยละ -0.318 ต่อปี และในช่วงเวลา 7 ปี คือ ปี 2535 - 2542 อำเภอเชียงแสนจะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรร้อยละ 0.305 ต่อปี

แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน :
กรณีศึกษา เชียงแสน
จังหวัดเชียงราย

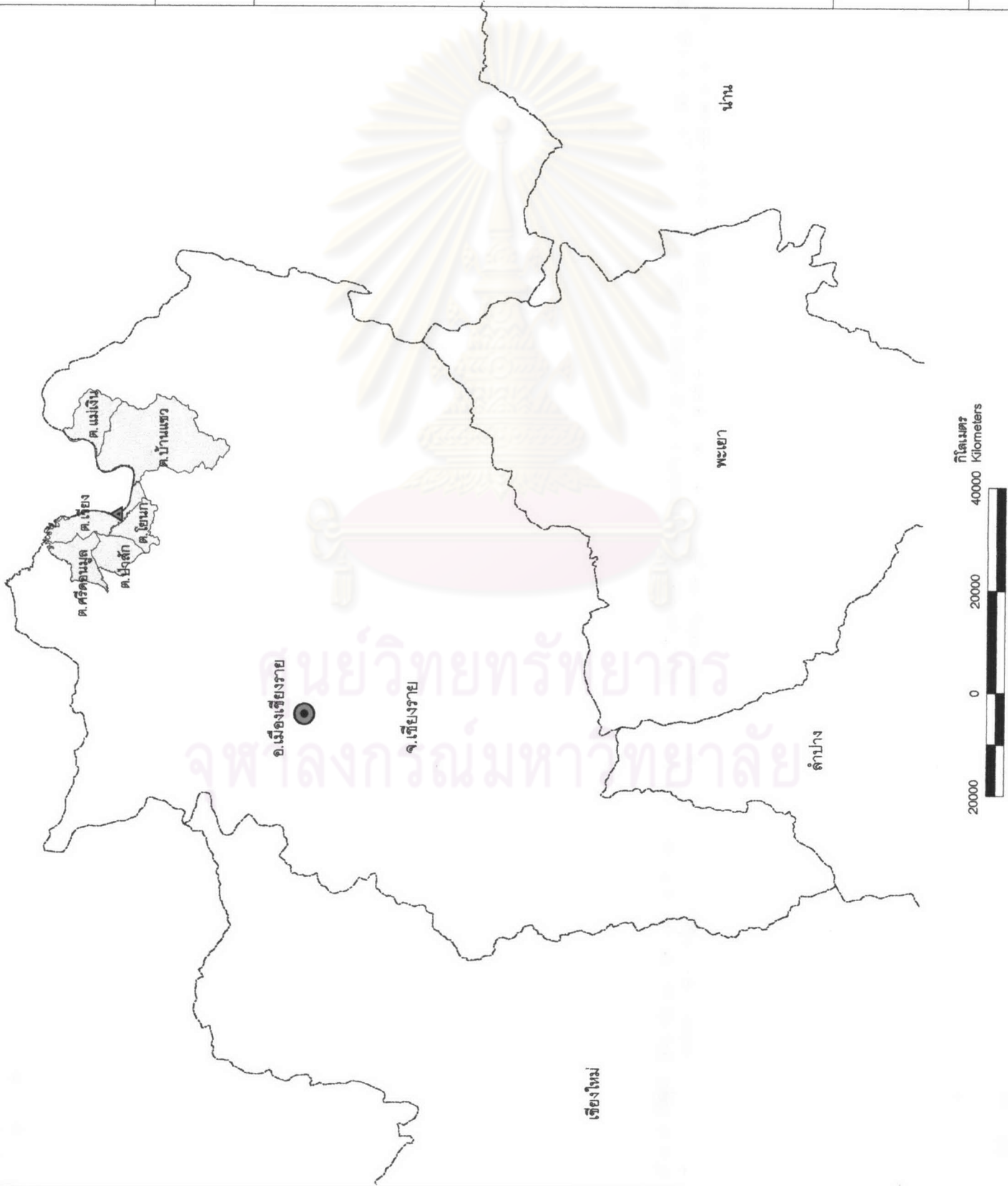
แผนที่ 3.8
ขอบเขตการปกครองอำเภอเชียงแสน

สัญลักษณ์

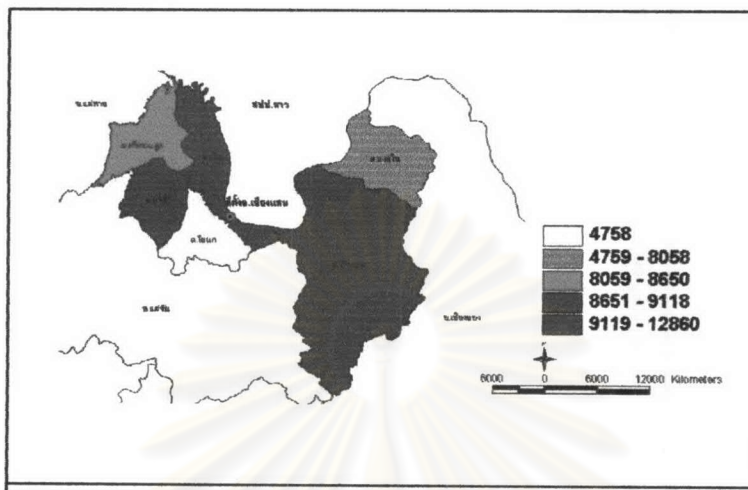
- ที่ตั้งอ.เมืองเชียงราย
- ที่ตั้งอ.เชียงแสน
- ขอบเขตการปกครองจังหวัด
- ขอบเขตตำบลในอ.เชียงแสน

ที่มา : กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม
กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

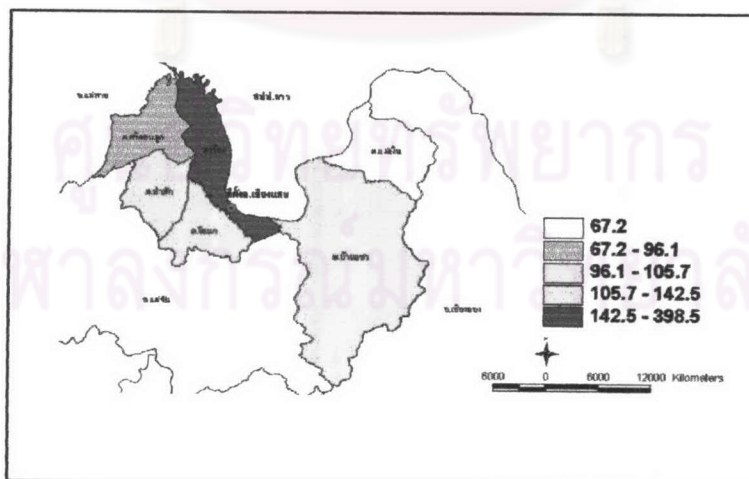

แผนที่ 3.9 จำนวนประชากรอำเภอเชียงใหม่ ปี 2542

ที่มา : ฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จากกองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

แผนที่ 3.10 ความหนาแน่นประชากรอำเภอเชียงใหม่ ปี 2542

ที่มา : ฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จากกองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

3.2.3.2.3.ชนกลุ่มน้อย

จากสถิติการรายงานจำนวนประชากรจากฐานข้อมูลส่วนการทะเบียนราษฎร เมื่อ 31 ธันวาคม 2542 พบว่า มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ในอำเภอเชียงแสน ดังต่อไปนี้

1)ชาวเขา เผ่าอีเก้อ อาศัยอยู่ที่ดอยสะโง้ว หมู่ที่ 7 ตำบลศรีดอนมูล จำนวน 545 คน เผ่าเย้า อาศัยอยู่ที่ดอยผาเตือ บ้านป่าไร่หลวง หมู่ที่ 4 และบ้านห้วยกวีวน หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านแซว จำนวน 1,415 คน เผ่าม้ง (แม้ว) อาศัยอยู่ที่บ้านขุนน้ำคำ หมู่ที่ 7 ตำบลแม่เงิน จำนวน 386 คน

2)อดีตทหารจีนคณะชาติ ได้แก่ ทหารจีนคณะชาติในเขตมณฑลยูนนาน ซึ่งถูกจีนคอมมิวนิสต์ผืนแผ่นดินใหญ่กวาดล้าง ได้ถอยร่นหนีผ่านรัฐฉานของพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย สำหรับในพื้นที่อำเภอเชียงแสน อาศัยอยู่ที่บ้านแม่แอบ หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านแซว จำนวน 849 คน

3)ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า ได้แก่ บุคคลพม่าเชื้อสายไทยใหญ่ซึ่งอพยพหลบหนีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในสหภาพพม่าเข้ามาอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคเหนือของประเทศไทย ก่อนวันที่ 9 มีนาคม 2519 ในพื้นที่อำเภอเชียงแสน อาศัยอยู่ในเขตตำบลเวียง ซึ่งได้จัดทำทะเบียนและบัตรประจำตัวอยู่ในความควบคุมของอำเภอ จำนวน 682 คน

4)ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า ได้แก่ ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า ที่เข้ามาหลังวันที่ 9 มีนาคม 2519 ได้จัดทำทะเบียนประวัติและบัตรประจำตัว อยู่ในความควบคุมของอำเภอ จำนวน 328 คน

5)ไทลื้อ ได้แก่ คนเชื้อสายไทยในแคว้นสิบสองจุไทย หรือสิบสองปันนามณฑลยูนนาน ประเทศจีน อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยประมาณ 300 ปีมาแล้ว ได้จัดทำทะเบียนประวัติและบัตรประจำตัว อยู่ในความควบคุมของอำเภอ จำนวน 1,128 คน

6)ผู้ใช้แรงงานจากต่างด้าว ได้แก่ บุคคลสัญชาติพม่า และสปป.ลาว ที่หลบหนีเข้ามาใช้แรงงานในประเทศไทย ส่วนมากจะเข้ามาอาศัยอยู่กับนายจ้างซึ่งถือเป็นผู้หลบหนีเข้าแต่ทางรัฐบาลมีนโยบายผ่อนผันในกรณีที่ทำคนไทยมารับจ้างไม่ได้ เฉพาะกรณีที่ได้รับการจัดทำบัตรอนุญาต

ตารางที่ 3.54 จำนวนชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในอำเภอเชียงแสน

ชนกลุ่มน้อย	จำนวน (คน)	พื้นที่อาศัย
1.ชาวเขา		
-เผ่าอีเก้อ	545	ดอยสะโง้ว ม.7 ต.ศรีดอนมูล
-เผ่าเย้า	1,415	ดอยผาเตือ ม.4 และ ม.9 ต.บ้านแซว
-เผ่าม้ง	368	บ้านขุนน้ำคำ ม.7 ต.แม่เงิน
2.อดีตทหารจีนคณะชาติ	849	บ้านแม่แอบ ม.5 ต.บ้านแซว
3.ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า	682	เขต ต.เวียง
4.ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า	328	เขต อ.เชียงแสน
5.ไทลื้อ	1,128	เขต อ.เชียงแสน
6.ผู้ใช้แรงงานจากต่างด้าว		เฉพาะกรณีที่ได้รับการจัดทำบัตรอนุญาต

ที่มา : สถิติการรายงานจำนวนประชากรจากฐานข้อมูลส่วนการทะเบียนราษฎร ปี 2542

ตารางที่ 3.55 การคาดการณ์ประชากรของอำเภอเชียงแสน ตั้งแต่ปี 2538 – 2565

Year	x	Yc	Y
ปี		แนวโน้มจำนวนประชากร	
2538	-2	55426	55425.8
2539	-1	55242	55242
2540	0	55058	55058.2
2541	1	54874	54874.4
2542	2	54691	54690.6
2543	3	54507	54506.8
2544	4	54323	54323
2545	5	54139	54139.2
2546	6	53955	53955.4
2547	7	53772	53771.6
2548	8	53588	53587.8
2549	9	53404	53404
2550	10	53220	53220.2
2551	11	53036	53036.4
2552	12	52853	52852.6
2553	13	52669	52668.8
2554	14	52485	52485
2555	15	52301	52301.2
2556	16	52117	52117.4
2557	17	51934	51933.6
2558	18	51750	51749.8
2559	19	51566	51566
2560	20	51382	51382.2
2561	21	51198	51198.4
2562	22	51015	51014.6
2563	23	50831	50830.8
2564	24	50647	50647
2565	25	50463	50463.2
รวม		1482446	

ที่มา : จากการทำนาคำนวณการคาดการณ์ประชากรแบบ Linear Model โดยใช้อุ้ฐานข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

3.2.3.3.การท่องเที่ยว

ในอำเภอเชียงแสนมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญต่างๆ มากมาย ซึ่งในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมายังอำเภอเชียงแสนสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญมีดังนี้

1) **พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงแสน** เป็นที่รวบรวมโบราณวัตถุที่พบในเมืองเชียงแสน และพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ พระพุทธรูป พระพิมพ์ เครื่องมือหิน เครื่องถ้วย และความรู้เรื่องการจัดถิ่นฐานของมนุษย์ในบริเวณพื้นที่เมืองเชียงแสน การจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของคนในอดีต

2) **วัดพระธาตุเจดีย์หลวง** สร้างโดยพระเจ้าแสนภูก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ประกอบด้วย เจดีย์ประธานทรงระฆังแบบล้านนา ฐานรูป 8 เหลี่ยม ด้านทิศตะวันออกเป็นพระวิหาร โดยรวมเป็นเจดีย์แบบต่างๆ 4 องค์ และซุ้มประตูวัดที่เหลือหลักฐานด้านทิศตะวันออก และทิศเหนือ

3) **วัดป่าสัก** ตั้งอยู่ที่ประตูเชียงแสนภายนอกเมืองทางด้านทิศตะวันตก สร้างโดยพระเจ้าแสนภู เมื่อ ปี 1838 ประกอบด้วยโบราณสถาน 22 ชนิด ที่สำคัญที่สุด คือ เจดีย์ประธานทรงมณฑป ยอดระฆังตกแต่งลวดลายปูนปั้นวิจิตรพิสดาร โดยได้รับอิทธิพลจากทวารวดี และเจดีย์เชียงยัน และเจดีย์กู่กุด จังหวัดลำพูน ตกแต่งลวดลายซุ้มฝักเพกา ลายประจายามแบบพุกาม ลายกาลมกรแบบเขมร รูปมารแบบชวาหรือทวารวดี ส่วนพระพุทธรูปได้รับอิทธิพลจากสุโขทัย คือ พระลีลา แต่ละลักษณะพระพักตร์เป็นแบบเฉพาะตน

4) **พระธาตุจอมกิติ** ตั้งอยู่ที่ดอยจอมกิติ ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเมือง เจดีย์พระธาตุเป็นทรงมณฑปปรุ่หลัง พระเจ้าฟ้างคราช โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และ ปี .2030 หมื่นเชียงสงได้ก่อสร้างเจดีย์ครอบทับองค์เดิม ปัจจุบันเจดีย์ได้รับการบูรณะเสริมสร้างความมั่นคงและปิดแผ่นทองจังโกใหม่

5) **วัดพระธาตุมางา** ตั้งอยู่นอกเมืองด้านทิศใต้ เป็นระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร เจดีย์ทรงระฆังขนาดเล็กตั้งอยู่บนก้อนหินใหญ่ ในวิหารขุดพบพระพุทธรูปปูนปั้น หลวงพ่อมางา บนยอดเขาหลังวัดเป็นที่ตั้งของพระบรมพุทธรูปเจดีย์ที่มองเห็นวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม

6) **วัดพระธาตุสองพี่น้อง** ตั้งอยู่ห่างจากวัดพระธาตุมางาออกไปประมาณ 1 กิโลเมตร เป็นโบราณสถานแห่งหนึ่ง ซึ่งเจดีย์ประธานเป็นแบบมณฑป เป็นสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากเจดีย์เชียงยัน และการทำหัวเสา ซุ้ม แบบเจดีย์วัดกู่กุด (จังหวัดลำพูน) ตามประวัติกล่าวว่า บริเวณนี้เป็นเมืองที่พระยาแสนภูสร้างขึ้นก่อนการสร้างเมืองเชียงแสน ปัจจุบันยังปรากฏรอยกำแพงและคูเมือง อีกทั้งวัดร้างจำนวนหนึ่ง

7) **ทะเลสาบเชียงแสน (หนองบงกาย)** เป็นแอ่งเก็บน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่กว้างประมาณ 1 ตารางกิโลเมตรในท้องที่ตำบลโยนก เป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำ ฤดูหนาวจะมีฝูงนกเปิดน้ำอพยพมาจากไซบีเรีย มาอาศัยอยู่ในทะเลสาบ ซึ่งมีทิวทัศน์ที่สวยงาม

8) **สามเหลี่ยมทองคำ** เป็นพื้นที่เกาะกลางลำน้ำโขง บริเวณปากแม่น้ำรวก เป็นดินแดนที่ 3 แผ่นดิน คือ ประเทศไทย พม่า และสปป.ลาว มาบรรจบกัน ปัจจุบันตื่นเงิน แต่เดิมพื้นที่

ใช้ปลูกฝิ่น และผลิตยาเสพติดแหล่งใหญ่ เพราะเป็นดินแดนรอยต่อของสามประเทศ มีจุดชมทัศนียภาพสวยงาม และยังมีพิพิธภัณฑ์บ้านฝิ่น ที่ให้ความรู้ถึงกระบวนการผลิตยาเสพติดจากดอกฝิ่น เส้นทางคารขยาเสพติด และจัดแสดงหุ่นจำลอง ภาพวาด ภาพถ่าย รวมถึงอุปกรณ์เครื่องมือในการสูบฝิ่นอย่างละเอียด

3.2.3.4.เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาของอำเภอเชียงแสน

ตารางที่ 3.56 แนวทางการพัฒนาอำเภอเชียงแสน พ.ศ.2544

<p>เป้าหมายและแนวทางการพัฒนา</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1.สิ่งแวดล้อม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ระดับท้องถิ่น และประเทศเพื่อนบ้าน 2.พัฒนาให้เป็นจุดเชื่อมการค้าคมนาคม การพาณิชย์ ทางน้ำและทางบก บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน 3.พัฒนาระบบการผลิตภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมบริการ และอุตสาหกรรมในครัวเรือนเพื่อการส่งออก 4.พัฒนาคุณภาพชีวิตและกระจายรายได้อย่างต่อเนื่อง 5.จัดการศึกษาให้กว้างขวาง ทัวถึง และสอดคล้อง 6.ยกระดับแรงงานให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของตลาดแรงงานทั้งในและนอกประเทศ
----------------------------------	--

ที่มา : เอกสารบรรยายสรุปอำเภอเชียงแสน ปี 2544

3.3.เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน

3.3.1.ประวัติศาสตร์เมืองเชียงแสน

เมืองเชียงแสนเป็นเมืองที่สำคัญมากแห่งหนึ่งในประวัติศาสตร์ล้านนา มีหลักฐานประวัติศาสตร์ความเป็นมาปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นลักษณะปริมปราสาท ตำนานทางศาสนา พงศาวดารบ้านเมือง โดยประวัติศาสตร์เมืองเชียงแสนแบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ คือ

1)สมัยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

ประวัติการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในบริเวณดินแดนเมืองเชียงแสนแต่แรกเริ่มนั้น ในตำนานสิงหนวัติกุมารกล่าวไว้ว่า สิงหนวัติกุมารพระโอรสของกษัตริย์ย้อ เจ้าเมืองราชคฤห์นครพระนามว่า เทวกาล ได้พาพรรคพวกพลเมืองอพยพจากเมืองราชคฤห์ลงมาตามลำน้ำขรนที (แม่น้ำโขง) มาตั้งบ้านเมืองในบริเวณปากแม่น้ำโขงฝั่งตะวันตก ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มกว้างใหญ่ มีแม่น้ำสายใหญ่สายน้อยมากมาย ซึ่งบริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งของเมืองสุวรรณโคมคำ แต่ขณะที่สิงหนวัติกุมารมาตั้งบ้านเมืองอยู่นั้น

มีพวกมิลักกุย (ละว้า) อาศัยอยู่ ในขณะที่เดียวกันนี้ก็มีพระยานาคแปลงกายเป็นพราหมณ์ชื่อ พันธุพราหมณ์ มาช่วยสิงหนวัติสร้างเมือง ดังนั้น เมืองนี้จึงได้ชื่อว่าเมืองนาคพันธุสิงหนวัตินคร หรือโยนกนครหลวง จากนั้น สิงหนวัติกุมารได้ยกทัพไปตีเมืองอุโมงค์เสลานคร ซึ่งอยู่บริเวณแม่น้ำกก อันเป็นนครของขอมได้จนมีอาณาเขตกว้างขวางในราวพุทธศักราช 643 (มหาศักราช 22) ดังปรากฏในตำนานสิงหนวัติกุมาร (ประชุมพงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน, 2512) ดังนี้ "...ในเมืองอันนั้นก็บรมวน ด้วยผู้คนข้างม้า วัวควายข้าวของสมบัติมากนัก บังเกิดเมืองใหญ่แต่นั้นมากแล ออกรัฐแห่งท่านหนุพพทศ มีน้ำแท้เป็นแดน หนปัจฉิมมีตอยรูปข้างขุนน้ำย่อยมาหาแม่คงเป็นแดน หนอุครทศมีทางหนองแสดเป็นแดน หนทักษณทศถ้าได้มีลวรัฐเป็นแดน แห่งท่านทั้งมวลแล..."

กษัตริย์ราชวงศ์สิงหนวัติกุมารได้ปกครองเมืองนาคพันธุสิงหนวัตินคร หรือเมืองโยนกจนถึงสมัยพระเจ้าฟ้างคราชได้มีสงครามกับพวกขอม และทางฝ่ายเมืองโยนกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ จึงต้องหนีไปอยู่ที่เวียงศรีทวงริมแม่น้ำสาย อันเป็นเขตแดนของพวกตระกูลลาวจก จนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าพรหมกุมาร พระโอรสของพระเจ้าฟ้างคราช ซึ่งเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่และมีอาณาภาพมากของราชวงศ์สิงหนวัติกุมาร ได้ทำสงครามปราบปรามพวกขอมได้สำเร็จ ทำการขยายดินแดนลงมาถึงเมืองกำแพงเพชร จากนั้นจึงอัญเชิญพระเจ้าฟ้างคราชพระราชบิดากลับไปครองราชสมบัติในเมืองโยนกนาคนครตามเดิม ซึ่งตั้งแต่เสียเมืองแก่พวกขอมก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็นพระนครไชยบุรี เนื่องจากพระเจ้าพรหมกุมารเกรงว่าพวกขอมจะยกทัพกลับมารุกรานอีก จึงได้ไปสร้างเมือง ณ ริมแม่น้ำฝางแล้วตั้งชื่อว่า เมืองไชยปราการ โดยพระองค์ทรงเป็นผู้ปกครอง ปัจจุบันคือ เมืองฝาง จากพงศาวดารโยนกในบริเฉที่ 5 ว่าด้วยขอมและไทยนั้น พอจะกล่าวได้ว่าในสมัยของพระเจ้าพรหมกุมาร พระองค์ทรงขยายอาณาเขตออกไปกว้างขวางมากจากเมืองเล็กๆ กลายเป็นแคว้นโยนกประกอบด้วย เมืองไชยบุรี ซึ่งเป็นเมืองหลวง (พระเจ้าฟ้างคราชครอง) เวียงไชยนาทรายณ์ตั้งอยู่ทางขวา (พระยาเรือนแก้วครอง) เมืองไชยปราการ (พระเจ้าพรหมกุมารครอง) ตั้งอยู่ทางด้านซ้าย และเวียงปางคำ ต่อมาเมื่อพระเจ้าพรหมกุมารทรงทิวศต พระเจ้าไชยศิริ พระโอรสก็ขึ้นครองราชย์ในเมืองไชยปราการต่อมา

ในสมัยของพระเจ้าไชยศิรินี้ พวกพม่าได้ยกทัพเพื่อเข้ามาตีแคว้นโยนก เมืองไชยบุรี (เมืองหลวง) เมืองไชยนาทรายณ์ และเวียงปางคำรักษาเมืองไว้ได้ แต่เมืองไชยปราการเห็นทีจะสู้ไม่ได้ จึงถอยร่นลงมาทางใต้ พักพลอยู่ใกล้เมืองตรงข้ามกับเมืองที่พระเจ้าพรหมกุมารเคยขยายอาณาเขตมาถึงกำแพงเพชร แล้วจึงตั้งบ้านเมืองขนานนามว่า เมืองกำแพงเพชร ซึ่งภายในเมืองมีวัดสำคัญ คือ วัดไตรศรี ต่อมาสืบเชื้อสายลงมาเป็นพระเจ้าอู่ทอง ผู้สร้างกรุงศรีอยุธยา

สำหรับในเมืองไชยบุรีมีกษัตริย์ที่ปกครองเมืองต่อจากพระเจ้าฟ้างคราช คือ พระเจ้าทุกขิตราช เมื่อเสด็จสวรรคต พระราชโอรส คือ พระเจ้ามหายวัน ทรงปกครองบ้านเมืองต่อมา จนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้ามหาไชยชนะ เมืองไชยบุรีหรือเมืองโยนกนครก็ทรุดล่มจมลงกลายเป็นหนองน้ำใหญ่ ผู้คนล้มตาย ดังปรากฏความในพงศาวดารโยนก (2516) ว่า "ลุมมหาศักราช 467 ปีเถาะ พระพุทธศาสนากาลล่วงได้ 1003 พรรษา พระองค์มหาไชยชนะราชเสวยราชย์ได้ 1 ปี อยู่มาวันหนึ่งเป็นวันเสาร์ เดือน 7 แรม 7 ค่ำ มีราชภรรยาคนหนึ่งไปหาปลาในแม่น้ำกุกะนที ได้ปลาไหลเผือกตัวหนึ่งใหญ่เท่าลำ

ตาล ยาว 7 วา ก็พากันทูปตีตาย แล้วผูกเชือกชักลากมาตามลำห้วย ซึ่งภายหลังมีนามว่า ห้วยแม่ลาก แล้วนำมาถวายพระเจ้านครโยนกมหาไชยซึ่งดำรงสั่งให้แล่นเรือแจกกันกินทั่วเมือง ครั้นล่วงเวลารাত্রีกาล ค่ำวันนั้น ในปฐมยามแผ่นดินสะท้านตั้งสนั่นครั้นขึ้นครึ่งหนึ่ง ครั้นล่วงเข้ามัชฌิมยามก็ตั้งสนั่นลั่น เลื่องครึ่งหนึ่ง พอล่วงเข้าปัจฉิมยามก็ตั้งกึกก้องเป็นคำรบสาม เมืองโยนกก็ทุดลุ่มจมลงกลายเป็นหนองน้ำใหญ่ พระเจ้าแผ่นดินและขัตติยวงศ์เสนาอำมาตย์ราชบุรุษบรรดาที่อยู่ในนครนั้นก็ถึงกาลกริยาไปตามยถากรรม..” ข้อความส่วนใหญ่ตรงกันกับข้อความในประชุมพงศาวดารภาคที่ 61 พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน (2512) แต่แตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย คือ ในพงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน กล่าวไว้ดังนี้ “ในเมืองโยนกนครราชธานีไชยบุรีศรีช้างแสนแทบสืบไปศักราชได้ 467 ตัว ปีเมิงแก้วศาสนาพระพุทธเจ้าล่วงไปได้ 1003 ปี พระองค์มหาชัยชนะเป็นกษัตริย์มาได้ปีหนึ่งอายุได้ 70 ปี เดือน 7 แรม 7 ค่ำ วันเสาร์ ครึ่งหนึ่งคนทั้งหลายก็ไปเที่ยวยังแม่น้ำกกุกฎนที่ได้เห็นยังปลาตะเพียนเมือกตัวหนึ่งเท่าต้นตาลยาวประมาณ 7 วา แล้วเขาก็พากันไปทูปปลาตัวนั้นตาย แล้วก็พากันลากมาถวายมหาชัยเจ้าพระองค์ก็มีอาญาให้ตัดเป็นท่อนแจกกันกินทั่วทั้งเวียงนั้นแล ครั้นว่าบริโภคกันเสร็จแล้วตั้งนั้น สุริยอาทิตยตกไปแล้ว ก็ได้ยินเสียงเหมือนดังแผ่นดินตั้งสนั่นหวั่นไหว ประจูดังว่าเวียงโยนกนครหลวงที่นี้จักเคลื่อนจักพังไปนั้นแล..กาลนั้นเวียงโยนกนครหลวงก็ยุบจมลงเกิดเป็นหนองอันใหญ่ ยามนั้นคนทั้งหลายอันมีในเวียงที่นั้น มีพระมหากษัตริย์เป็นประธาน ก็วินาศฉิบหายตกไปในน้ำที่นั้นสิ้น...” ดังนั้นจึงเป็นอันสิ้นสุดของเมืองนาคพันธูสิงหนวัตินครหรือเมืองโยนก

ในเรื่องราวของกษัตริย์ราชวงศ์ลวจังราชันั้น ในประชุมพงศาวดารภาคที่ 61 พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสนกล่าวว่า ภูมเทวดานามว่า ลวจังกราช ต้องการเกิดมาในโลกมนุษย์ (เมืองยวน) เพื่อยกยอพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเมื่อมาจุติเป็นกษัตริย์บนโลกมนุษย์แล้ว ทรงพระนามว่า “ลวจังกราช” ครองเมืองเงินยางซึ่งเรียกกันต่อๆ มาว่าเมืองเงินยาง ต่อมาเจ้าเมืองยวนและท้าวพระยาเสมาอำมาตย์ราชบัณฑิตพร้อมใจกันยกให้ “ลวจังกราช” ขึ้นเป็นใหญ่ ขนานพระนามใหญ่ว่า “ลวจังกราชเอกกษัตริย์” เสวยราชสมบัติที่เมืองหริภุญนคร พระองค์ทรงมีพระโอรสและพระธิดา 3 องค์ คือ ลาวก่อ ลาวเกือะ และลาวเกล้าแก้วเมืองมา ทรงส่งให้ลาวก่อไปครองเมืองเชียงของ ลาวเกือะไปครองเมืองยอง ส่วนลาวเกล้าแก้วเมืองมา ต่อมาได้ครองราชย์ที่เมืองหริภุญนครต่อจากพระองค์ ต่อจากนี้มีกษัตริย์ปกครองเมืองหริภุญนครต่อๆ กันมาอีก 10 องค์ จนถึงสมัยของลาวเคียง มีพระโอรส คือ ขุนเงิน ได้ครองราชย์ต่อจากพระบิดา พระองค์มีพระโอรส 2 พระองค์ คือ ขุนขึ้น และขุนจอมธรรม ต่อมาขุนขึ้นได้ครองราชย์ที่เมืองหริภุญนครต่อจากขุนเงิน ส่วนขุนจอมธรรมนั้น ขุนเงินได้ส่งไปให้ปกครองเมืองพะเยา ขุนจอมธรรมมีโอรส 2 องค์ คือ ขุนเจียง และขุนจอม (ขุนจอง) เมื่มีขุนจอมธรรมสิ้นพระชนม์ ขุนเจียงเป็นผู้ครองราชย์ต่อมา ในสมัยนี้เมืองหริภุญนครและเมืองพะเยามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เนื่องจากกษัตริย์ทั้งเมืองทรงเป็นพี่น้องกัน และในสมัยเดียวกันนี้มีทัพแก้ว (ฮ่อ) ยกทัพมาตีเมืองหริภุญนคร ขุนขึ้นจึงขอให้ขุนเจียงผู้เป็นหลานยกทัพมาช่วย ปรากฏว่ารบชนะ ทรงได้รับพระนามว่า พระเจืองฟ้าธรรมิกกราช ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีแสนยานุภาพมาก เมืองต่างๆ ต้องขอสวามิภักดิ์ขอเป็นเมืองขึ้นมากมาย พระองค์ทรงขยายอาณาเขตไปถึงเขตแดนพุกกวน ส่วนเมืองพะเยาที่พระองค์ทรงครองอยู่ก่อนหน้านั้น ทรงให้ขุนจอม (ขุนจอง) ครองแทน ความตอนต่อจากนี้เป็นความที่ได้จากประชุมพงศาวดารภาคที่ 61 และพงศาวดาร

โยนกเปรียบเทียบกัน คือ เมื่อพระเจ้าองค์สามนครราชสีมา พระโอรส คือ ลาวเงินเรือง ได้ครองราชย์สมบัติในเมืองนครราชสีมา เชียงแสนต่อไป ถัดจากนี้ก็เป็นที่ราชสมบัติของขุนแพงและขุนเหิงตามลำดับ จนกระทั่งถึงสมัยพระยาลาวเมืองและลาวเมง ท้ายที่สุด คือ พระยามังรายได้ย้ายไปตั้งเมืองเชียงรายเป็นเมืองหลวงและปราบปรามขยายอาณาเขตออกไป สามารถตีได้แคว้นหริภุญไชยในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำพิงค์ได้

2) สมัยพระเจ้าแสนภูสร้างเมืองเชียงแสนประมาณพุทธศตวรรษที่ 19 (พ.ศ.1800)

เมื่อพระยามังรายครองราชสมบัติที่เมืองเงินยางเชียงแสนแล้ว จึงสร้างเมืองเชียงรายขึ้น ตั้งเมืองเชียงรายเป็นเมืองหลวง ในพงศาวดารโยนกกล่าวว่า พระองค์ทรงมีพระโอรส 3 องค์ คือ ขุนเครื่อง ขุนคราม (ขุนสงคราม) และขุนเครือ ต่อมาพระองค์ทรงให้ขุนเครื่องไปครองเมืองเชียงราย หลังจากนั้นถูกยิงตายเนื่องจากคิดทรยศกับพระยามังราย จากนั้นพระยามังรายจึงครองเมืองเชียงรายเอง ในระหว่างนี้พระองค์ทรงตีได้เมืองหริภุญไชยไว้ในความปกครองด้วย ต่อมาพระองค์ให้ขุนครามครองเมืองเชียงราย และขุนครามตีได้เมืองนครเขลางค์ ได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าชัยสงคราม เหตุการณ์บ้านเมืองได้ดำเนินต่อไป พระยามังรายได้สร้างเมืองใหม่ คือ เมืองเชียงใหม่ จนกระทั่งเจ้าชัยสงครามมีพระโอรส 3 องค์ องค์ใหญ่คือ ท้าวแสนภู ผู้มีบทบาทในการสร้างเมืองเชียงแสน

เมื่อพระเจ้าแสนภูได้ครองเมืองเชียงใหม่ต่อจากเจ้าพระยาชัยสงครามพระบิดา แล้วมอบเมืองเชียงใหม่ให้เจ้าคำฟู โอรสครองแทน ส่วนพระองค์เสด็จไปครองเมืองเชียงราย ต่อมาจึงสร้างเมืองเชียงแสน ดังปรากฏความในพงศาวดารโยนกดังนี้ “อยู่มาไม่นานเท่าใด เจ้าพระยาแสนภูซึ่งครองเมืองเชียงราย มีพระราชประสงค์จะสร้างพระนครอยู่ใหม่ จึงให้แสวงหาชัยภูมิอันสมควรจะสร้างเป็นมหานครราชธานีนั้น อามาตย์ทั้งหลายตรวจหาได้ที่เมืองรอยเก่าริมแม่น้ำของ (แม่น้ำโขง) อันเป็นแคว้นเมืองโยนกนาคนบุรีแต่โบราณ เป็นชัยภูมิสถานสมควรสร้างเป็นพระนครได้ จึงโปรดให้สร้างพระนครใหม่ในที่นั้นให้ขุดคูและก่อปราการพระนครสามด้าน แต่ละด้านตะวันออกเว้นไว้ เหนือแม่น้ำของคูปราการเวียง ตั้งพิธีกลบลาดฝั่งหลักเมืองในวันศุกร์ เดือน 7 (คือเดือน 5) ขึ้น 2 ค่ำ ปีมะโรง สัมพุทธศักราช 690 (พุทธศักราช 1871) วัลลิคนในราศีตุลย์ วงปราการด้านกว้าง 700 ว ด้านยาวไปตามแม่น้ำของ 1,500 ว มีประตูห้าแห่ง คือ ประตูยางเทิง 1 ประตูหนองมุด 1 ประตูเชียงแสน 1 ประตูท่าม่าน 1 ประตูดินขอ(กระเบื่อง) 1 “

นอกจากนี้ พระเจ้าแสนภูยังได้กำหนดอาณาเขตของเมืองและจัดการปกครองแคว้นแขวงให้เป็นพินนา เมืองที่ขึ้นต่อเชียงแสนมีทั้งสิ้น 65 พินนา ดังปรากฏความในพงศาวดารโยนกดังนี้ “แล้วให้ตั้งขนอนเขตเมือง ทางทิศใต้ต่อแดนเมืองเชียงรายที่ตำบลน้ำแม่เดิม ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ต่อแดนเมืองฝางที่ตำบลกิวคอสุนัข หรือกิวสไตก็เรียก (สไตคือปูน) ทิศตะวันตกต่อแดนเมืองสาตที่ตำบลตามาแหลว (คือ เฉลว) ทิศตะวันตกเฉียงเหนือต่อแดนเชียงตุงที่ตำบลดอยช้าง (ซึ่งเรียกว่าอ้ายท่าซี้เหล็ก อ้ายผาช้าง) ทิศเหนือต่อแดนเชียงตุงที่เมืองกายสามเท่า ทิศตะวันออกเฉียงเหนือต่อแดนหื้อ ตำบลเมืองหลวงบ่อแร่ ทิศตะวันออกต่อแดนเชียงของที่ตำบลดอยเชียงสี ในวงจังหวัดเท่านั้นเป็นแคว้นเมืองเชียง

แสน แล้วให้ตั้งป้อมค่ายรักษาด่านฝ่ายเหนือที่ตำบลหัวโปง 1 ที่ตำบลท้ายเมือง 1 ฝ่ายตะวันตกที่ตำบลท้ายยาง 1 ฝ่ายใต้ที่ตำบลท่าว่าง 1 หาดหลวง 1 หางคองมูล 1 ท่าทราย 1 ฝ่ายตะวันออกที่ตำบลเมืองเกิง 1 แล้วให้จัดแคว้นแขวงเป็นพันนา สำหรับเมืองร้าง 6 พันนา แคว้นซ้าย 7 พันนา แคว้นขวา 8 พันนา เมืองเชียงแสนมี 32 พันนา เมืองพระยาภัก 2 พันนา เมืองกาย 2 พันนา เมืองวัน 11 พันนา เมืองภูคา 11 พันนา เมืองเส้นเหนือ 9 พันนา เมืองเส้นใต้ 1 พันนา ได้ขุนแต่งกว๋าน 12 ขุน (เมือง) ไว้พนักงานฉางข้าวแก่หนึ่ง (นา) ไว้พนักงานอาวุธหนึ่ง (พล) ไว้พนักงานวัดแก่หนึ่ง (ธรรมการ) ไว้การนอกเมืองแก่หนึ่ง (ต่างประเทศ)"

อาจจะกล่าวได้ว่า ในสมัยพระยาแสนภูนี้ เมืองเชียงแสนกลับมามีความสำคัญอีกครั้งในฐานะศูนย์กลางในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำกก เมืองเชียงแสนที่สร้างขึ้นใหม่นี้มีลักษณะที่มั่นคงและถาวร กล่าวคือ ได้มีการมีสร้างพันนาต่างๆ ที่ขึ้นอยู่กับเมืองเชียงแสนตามที่กล่าวไว้ รวมทั้งการเก็บภาษีภายในเมือง และเมืองเชียงแสนที่สร้างในสมัยนี้ก็คืออำเภอเชียงแสนในปัจจุบัน

การย้ายศูนย์กลางที่ประทับของพระมหากษัตริย์ล้านนาได้เริ่มขึ้นหลังจากพระยามังรายเสด็จสวรรคต พระราชโอรสของพระองค์ คือ พระยาชัยสงครามได้ย้ายขึ้นมาประทับที่เชียงราย และในสมัยพระยาแสนภูถึงพระยาคำฟูย้ายไปอยู่ที่เชียงแสน ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า อาณาจักรล้านนาในช่วงรัชสมัยพระยาชัยสงครามถึงพระยาคำฟู ได้มีการแบ่งศูนย์กลางทางการเมืองออกเป็น 2 ส่วน คือ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำกก มีศูนย์กลางอยู่ที่เชียงรายและเชียงแสนตามลำดับ ส่วนในเขตที่ราบแม่น้ำปิงมีศูนย์กลางที่เชียงใหม่ ขณะที่พระมหากษัตริย์ขึ้นไปประทับที่ศูนย์กลางในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำกกนั้น โปรดให้พระราชโอรสซึ่งจะครองราชย์ต่ออยู่ดูแลเชียงใหม่แทน ฉะนั้น ตั้งแต่สมัยพระยาแสนภูและพระยาคำฟู เชียงแสนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในเขตตอนบน ซึ่งการย้ายศูนย์กลางที่ประทับกลับขึ้นไปอยู่ที่เชียงแสนนั้นมีเหตุผลดังนี้

เหตุผลประการแรก คือ การที่พระยามังรายทรงสามารถจัดการสร้างความมั่นคงในเขตทางตอนล่างเรียบร้อยแล้ว ทั้งเมืองหริภุญไชยและนครเขลางค์ตกอยู่ภายใต้อำนาจ โดยการส่งขุนนางที่พระองค์ทรงไว้พระทัยได้ไปปกครองเมืองทั้งสอง การที่พระองค์สามารถเกณฑ์ทัพขนาดใหญ่โดยเกณฑ์จากเมืองต่างๆ ในเขตที่ราบลุ่มทั้งสอง เมื่อพระยาธิบา (ผู้ปกครองพระองค์สุดท้ายของหริภุญไชย) และพระยาเบิกพระราชโอรสยกทัพมาเพื่อยึดเมืองหริภุญไชยคืน และด้วยกองทัพขนาดใหญ่ทำให้พระองค์สามารถขับไล่พระยาธิบา และพระยาเบิกถอยทัพกลับไปยังพิษณุโลก นอกจากนั้น พระยามังรายยังสร้างสัมพันธภาพทางเครือญาติกับเมืองหงสาวดีด้วยการอภิเษกสมรสกับนางอุสาปายโค พระราชธิดาเมืองหงสาวดี และทรงเป็นพันธมิตรกับอังวะด้วย ซึ่งจากหลักฐานที่กล่าวมาชี้ให้เห็นถึงความมั่นคงของพระยามังรายในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำตอนล่าง

ประการที่สอง คือ การใช้เชียงแสนเป็นศูนย์กลางอำนาจเพื่อสร้างความมั่นคงในเขตตอนบน ถึงแม้ว่าพระยามังรายจะประสบความสำเร็จในการรวมเมืองต่างๆ และสร้างอาณาจักรล้านนาได้แล้วก็ตาม ในเขตเมืองทางตอนบนมีเมืองหนึ่งที่เป็นปัญหาคือ เมืองพะเยา ซึ่งเป็นอีกเมืองที่ยังคงมีลักษณะเป็นอิสระมิได้รวมเข้ามาภายใต้พระราชอำนาจอย่างจริงจัง การรวมเมืองต่างๆ ในเขตทาง

ตอนบนของพระยามังรายในระยะแรกนั้น เมืองพะเยามีฐานะเป็นเมืองพันธมิตรเท่านั้น เมืองพะเยายังคงมีอำนาจในการปกครองตนเองอยู่ และมีลักษณะที่ท้าทายอำนาจอยู่อย่างเจียบๆ การทำสงครามระหว่างพระยามังรายกับพระยาขีบาและพระยาเบ็ญนั้น ทางเมืองพะเยาก็มิได้ส่งทัพมาช่วย ในสมัยพระยามังรายนั้นพระองค์มิได้จัดการเกี่ยวกับปัญหานี้แต่อย่างใด ในสมัยพระยาชัยสงคราม พระองค์ได้สร้างนโยบายพันธะทางเครือญาติ โดยยกพระราชธิดา คือ นางแก้วพอดตาให้อภิเษกกับพระยาคำแดง ซึ่งเป็นเจ้าเมืองพะเยาต่อจากพระยาจำเมือง และในสมัยพระยาคำฟู พระองค์ได้ใช้เมืองเชียงแสนเป็นฐานร่วมมือกับเมืองน่าน ยกทัพเข้าตีเมืองพะเยา และจากนั้นเป็นต้นมา เมืองพะเยาจึงตกอยู่ภายใต้ลัณนาอย่างสิ้นเชิง ผู้ปกครองเมืองพะเยาถูกลดฐานะจากเชื้อพระวงศ์ มาเป็นขุนนางระดับหมื่น และถูกส่งมาจากส่วนกลางหรือได้รับความเห็นชอบจากพระมหากษัตริย์ที่เชียงใหม่ก่อนมาปกครองเมืองพะเยา

หลักฐานอีกประการที่ชี้ให้เห็นความพยายามในการสร้างความมั่นคงให้กับเขตทางตอนบนและตัวอาณาจักรก็คือ การดำเนินนโยบายการสร้างพันธมิตรทางเครือญาติกับเมืองเชียงของ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งเมืองอยู่ติดกับแม่น้ำโขง พระมหากษัตริย์อย่างน้อย 2 พระองค์ที่อภิเษกสมรสกับพระธิดาเจ้าเมืองเชียงของ กษัตริย์พระองค์แรกคือ พระยาผายู ในขณะที่ดำรงสถานะเป็นรัชทายาทที่เชียงใหม่ พระองค์ได้อภิเษกสมรสกับนางจิตราเทวี มีพระราชโอรสคือ พระยาเกือนา และพระยาเกือนากี อภิเษกสมรสกับนางยสุนทรเทวี หลานเจ้าเมืองเชียงของ มีพระราชโอรสคือ พระยาแสนเมืองมา

ในสมัยพระยาผายู ได้มีการย้ายที่ประทับของพระมหากษัตริย์กลับมาอยู่ที่เมืองเชียงใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งทำให้เมืองเชียงแสนเปลี่ยนฐานะมาเป็นเมืองหน้าด่านทางตอนบนที่ทำหน้าที่ในการรับศึกศัตรูที่มาจากทางตอนบน และเป็นเมืองท่าสำคัญในเขตตอนบนในการรับสินค้าเพื่อส่งต่อมายังเชียงใหม่

3.3.1.1. เมืองเชียงแสนในฐานะเมืองหน้าด่านทางตอนบน

ปัญหาที่สำคัญของอาณาจักรล้านนาประการหนึ่งคือ การรุกรานจากพวกข่อย หมายถึง จีนจากยูนนาน ซึ่งนับเป็นตัวแทนอำนาจของจีน มีหลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึงการยกทัพของจีนเข้ามาในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำกก คือ จากหลักฐานในน่านเจ้า เยซี (พงศาวดารน่านเจ้า) บันทึกว่า ในปี 1823 จักรพรรดิกุบไลข่านได้ส่งนายพลมงโกลนายหนึ่ง ยกทัพเข้ามาโจมตีอาณาจักรของพระยามังราย ซึ่งรวมเชียงของ และเมืองฝางด้วย ในปี 1832 ทหารมงโกลเข้าโจมตีอาณาจักรป่าไปซีฟู (เป็นชื่อที่จีนเรียกอาณาจักรล้านนา) โดยผ่านทางเซอหลี่

การตอบโต้ของพระยามังรายมีหลายวิธีการคือ การสร้างพันธมิตรกับเมืองต่างๆ เช่น การสร้างพันธมิตรกับพระเจ้าจำเมืองแห่งพุกามยาว และพ่อขุนรามคำแหงแห่งอาณาจักรสุโขทัย การทำสัตย์สาบานที่แม่น้ำอิงของกษัตริย์ทั้งสามนั้นน่าจะสะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือกันในการต่อต้านอำนาจมงโกล การเชิญพ่อขุนรามคำแหงและพระยาจำเมืองให้เข้ามาร่วมรับรู้การสร้างเมืองเชียงใหม่ นอกจากจะเข้าไปเพื่อให้พระมหากษัตริย์ทั้งสองพระองค์รับรองการตั้งอาณาจักรล้านนาแล้ว ยังทำเพื่อแสดงให้เห็นถึงพระราชอำนาจของพระยามังรายด้วย นอกจากร่วมมือกับเมืองในเขตที่ราบลุ่มแม่

น้ำแล้วพระยามังรายยังร่วมมือกับเมืองในเขตตอนบนด้วย คือ ในปี 1840-1841 ทรงร่วมมือกับสิบสองปันนาต่อต้านจีน โดยเข้าโจมตี Mong hu-lung (The Wa State) และเซอหลี่ใหญ่ แล้วผนวกรวมเข้ากับอาณาจักรล้านนา จากนั้นก็ยกทัพไปตียูนนานและดินแดนจีนทางตอนใต้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการทำสงครามกันบ่อยครั้งก็ตาม ความสำคัญของระบบการทูตหรือระบบบรรณาการยังมีความสำคัญอยู่ ซึ่งการแลกเปลี่ยนทูตของสองอาณาจักรนี้มีมาตลอดจนถึงสมัยพระยาชัยสงคราม

การสร้างเมืองเชียงแสนโดยใช้แม่น้ำโขงเป็นเขตแดน เป็นคูเมืองธรรมชาติรวมทั้งการสร้างกำแพงเมือง และคูเมืองที่เข้มแข็งนั้นก็เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมในการรับศัตรูทางฝั่งตะวันออกโดยเฉพาะการขยายอำนาจของจีน เช่น ในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน จีนได้ยกทัพเข้ามาทวงบรรณาการซึ่งทางอาณาจักรล้านนามิได้ส่งมาตั้งแต่สมัยพระยาภิอนา ซึ่งทางล้านนาก็เกณฑ์ทัพจากเมืองต่างๆ เช่น ผาง เชียงราย เชียงของ ไปรับทัพจีนที่เมืองเชียงแสน

3.3.1.2. เมืองเชียงแสนในฐานะศูนย์กลางการค้าในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำกก

การค้าภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในระยศพุทธศตวรรษที่ 19-20 นั้น เป็นการค้าที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างเมืองทางตอนบนกับเมืองท่าทางตอนล่าง เมืองทางตอนบนทำหน้าที่ในการส่งสินค้าลงมายังที่เมืองท่าตอนล่าง และที่เมืองท่าเหล่านี้มีพ่อค้าจากที่ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกเอเชียอาคเนย์ พ่อค้าเหล่านี้เดินทางเข้ามาซื้อสินค้าในแถบเมืองท่า และในขณะที่เดียวกันก็นำสินค้าจากเมืองของตนหรือเมืองที่ผ่านเข้ามาค้าขายด้วย ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเมืองท่าในเอเชียอาคเนย์เป็นศูนย์รวมสินค้าจากที่ต่างๆ ทั้งจีน อินเดีย และสินค้าจากภายในซึ่งประกอบด้วยเครื่องถ้วยชาม และผ้าไหมจากจีน เครื่องเทศ และสินค้าของป่า เป็นต้น

สำหรับอาณาจักรล้านนานั้น พื้นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือ การค้าขาย ซึ่งหมายถึง การส่งสินค้าของป่า และแร่ธาตุไปขายยังเมืองท่าตอนล่าง และซื้อสินค้าจากเมืองตอนล่าง คือ ฆาะตะมะ ทวาย ะมิต และตะนาวศรี ภายในอาณาจักรล้านนาเป็นบริเวณที่มีสินค้าป่าและแร่ธาตุเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นสินค้าที่ทำรายได้สูงให้กับผู้ค้า สินค้าเหล่านี้มาจากการเก็บส่วย และมาจากการนำเข้าจากที่ต่างๆ สินค้าที่สำคัญที่เป็นสินค้าจากล้านนา ประกอบด้วย น้ำผึ้งและขี้ผึ้ง ชะมดเข็ด กายานงาช้าง นอแรด หนังสัตว์ และพวกแร่ธาตุ ทองคำ สินค้าเหล่านี้ถูกส่งมาจากที่ต่างๆ มายังศูนย์กลางที่เชียงใหม่ อาจกล่าวได้ว่า ในขณะที่เมืองเชียงใหม่ทำหน้าที่รวบรวมสินค้าเพื่อส่งลงสู่เมืองท่า เมืองเชียงแสนในเขตตอนบนก็ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรับซื้อสินค้าจากแหล่งต่างๆ แล้วส่งต่อมายังเชียงใหม่ มีหลักฐานกล่าวว่า มีพ่อค้าจากที่ต่างๆ เข้ามาค้าขายที่เชียงแสน เช่น พ่อค้าจากยูนนานนำม้อทองเหลืองลงมาที่เชียงแสน และพ่อค้าจากเชียงแสนก็นำส่งมาขายที่เชียงใหม่ และที่เมืองเชียงแสนก็มีหลักฐานว่ามีพ่อค้าจากน่านมาค้าขายมากมายหลายพวก หน้าที่การค้าอีกอย่างของเมืองเชียงแสนก็คือ เป็นศูนย์กลางทางเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำกกที่ส่งสินค้าไปขายตอนบน ซึ่งจะเห็นได้จากการสร้าง กาดเปือก ในบริเวณสบกกในเขตเมืองเชียงแสน และมีหลักฐานที่อธิบายถึงความหนาแน่นของเรือสินค้าบริเวณสบกกนี้ ซึ่ง

หลักฐานเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงการเดินทางเข้ามาซื้อและขายสินค้าของพ่อค้าจากที่ต่างๆ ในเชียงแสนนั่นเอง

จากความสำคัญของเมืองเชียงแสนตามที่กล่าวมาพบว่า เมืองเชียงแสนได้รับการพัฒนาและดูแลเสมอจากพระมหากษัตริย์ที่ศูนย์กลาง สมัยพระเมืองแก้วได้มีการขึ้นมาสร้างและปฏิสังขรณ์วัดต่างๆ เป็นจำนวนมาก และในปลายราชวงศ์มังราย เมืองเชียงแสนมีบทบาทสูง คือ เป็นชุมอานาจของเชื้อพระวงศ์ที่จะเข้ามาแย่งชิงอำนาจที่เชียงใหม่ รวมทั้งมีบทบาทต่อการขึ้นครองราชย์ที่เชียงใหม่ด้วย

การสร้างเมืองเชียงแสนในสมัยพระเจ้าแสนภูนั้นเป็นระยะที่อาณาจักรล้านนาไทยของพระยามังรายกำลังขยายตัว มีเมืองหลวงอยู่ที่เชียงใหม่ จึงนับว่าตั้งแต่สมัยพระยามังรายมาจนถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าแสนเมืองมา เมืองเชียงแสนเป็นเมืองที่มีความสำคัญในทางการเมืองสูง ดำรงฐานะเป็นเมืองลูกหลวง ผู้ที่จะไปครองเมืองเชียงใหม่จะต้องไปครองเมืองเชียงแสนในฐานะอุปราชเสียก่อน จนกระทั่งเริ่มเข้าสู่สมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกน โอรสของพระเจ้าแสนเมืองเป็นต้นมา เมืองเชียงแสนมีความสำคัญลดลง ผู้ที่ครองเมืองเชียงแสนในสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกนไม่ใช่พระโอรสหรือพระบรมวงศานุวงศ์อีกต่อไป ดังเช่นในสมัยพระเจ้าติโลกราชทรงให้ผู้ที่เพิ่งพ้นโทษ คือ แสนขาน ครองเมืองเชียงแสนในฐานะที่เคยมีบุญคุณต่อพระองค์ อย่างไรก็ตามแม้ว่าเมืองเชียงแสนจะมิได้มีความสำคัญในฐานะเมืองลูกหลวง แต่ก็มีความสำคัญโดยตัวของเมืองเชียงแสนเองเนื่องจากเป็นเมืองใหญ่และมีบทบาทมากพอสมควร

เมื่อจุลศักราช 920 หรือประมาณ พ.ศ. 2101 พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองยกทัพมาตีเมืองในอาณาจักรล้านนาไทย เมืองเชียงแสนจึงตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าตั้งแต่นั้นมา โดยพม่าให้เมืองเชียงแสนปกครองตนเองภายใต้การควบคุมของพม่าบ้าง ส่งคนมาปกครองบ้าง ต่อมา พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองได้ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแต่พ่ายแพ้ และอีก 6 ปีต่อมากองทัพกรุงศรีอยุธยาตีเมืองเชียงใหม่ได้ ในระยะเวลาต่อจากนี้ เมืองเชียงแสนตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านช้างบ้าง พม่าบ้าง และกรุงศรีอยุธยาบ้าง โดยในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชให้ออกกรมเดโชครองเมืองเชียงแสนเมื่อ ปี 2136

ระยะตอนปลายกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงธนบุรี เมืองเชียงแสนกลายเป็นเมืองสมรภูมิที่พม่ายึดเอาเป็นเมืองปราการรบกับพระเจ้ากรุงธนบุรี พม่าอยู่ในเมืองเชียงแสนจนถึง พ.ศ. 2347 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกให้กรมหลวงเทพหริรักษ์กับพระยายมราชยกกองทัพขึ้นไปขับไล่พม่าออกจากเมืองเชียงแสนได้สำเร็จ และให้เผาเมืองเสียไม่ให้เป็นที่มั่นของข้าศึกต่อไปกับให้กวาดต้อนผู้คนจำนวนประมาณ 22,000 ครอบครัวจัดแบ่งออกเป็นกลุ่ม แยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานในที่ต่างๆ เช่น เชียงใหม่ ลำปาง น่าน เวียงจันทน์ และส่งลงไปยังกรุงเทพฯ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ ต.เสาไห้ จ.สระบุรี และที่ ต.คูบัว จ.ราชบุรี

ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพม่า ลี้หนี จากเมืองเชียงตุงอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองเชียงแสน เป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่กับอำนาจการปกครองของ

ไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอินทวิไชยยานนท์ เจ้าผู้ครองนคร เชียงใหม่ นำกำลัง 4,500 คน ยกมาปราบปรามและผลักดันให้ออกไปจากเมืองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ.2417 ต่อมาทรงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าอินทิตะบุตรเจ้าบุญมาผู้เป็นหลาน ซึ่งครองเมืองลำพูนอยู่ และเจ้ากาวิละ ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ นำราษฎรชาวเมืองลำพูนและราษฎรเมืองเชียงใหม่ประมาณ 1,500 ครอบครัว ขึ้นไปตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่และพระราชทานบรรดาศักดิ์เจ้าอินทิตะเป็นพระยาราชเดชดำรง ตำแหน่งเจ้าเมืองเชียงใหม่

ประมาณ พ.ศ. 2442 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้นายไชยวงศ์ บุตรพระยาราชเดช ดำรง เป็นพระยาเดชดำรงสืบตระกูลแทนบิดา และย้ายศูนย์การปกครองไปที่ตำบลลกาสา (อำเภอแม่จัน ในปัจจุบัน) ตั้งขึ้นเป็นอำเภอขึ้นต่อจังหวัดเชียงราย ส่วนเมืองเชียงใหม่ให้ยุบลงเป็นกิ่งอำเภอเชียงใหม่ หลวง หลังจากนั้นเมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2500 เมืองเชียงใหม่ได้ถูกตั้งเป็นอำเภออีกครั้งหนึ่ง เรียกว่า อำเภอเชียงใหม่ อยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดเชียงราย และเทศบาลตำบลเวียงเชียงใหม่เดิมมีฐานะ เป็นสุขาภิบาลได้จัดตั้งตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ.2499 ต่อมาเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2542 ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลง ฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองขนาดเล็กมีพื้นที่ประมาณ 2.26 ตาราง กิโลเมตร นับได้ว่าเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเป็นชุมชนแห่ง แรกๆ ที่ตั้งอยู่ในลุ่มแม่น้ำโขงทางตอนเหนือของประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันยังคงมีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานจำนวนมากในพื้นที่เทศบาลและบริเวณใกล้เคียง และได้รับการประกาศให้เป็นเขตพื้นที่ อนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เชียงใหม่

เมืองเชียงใหม่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำโขง ทางทิศเหนือเป็นจุด บรรจบของพรมแดนระหว่างประเทศไทย พม่า และสปป.ลาว (บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ) ใช้เส้นทาง คมนาคมทางน้ำในการข้ามแดนและการขนส่ง เมืองเชียงใหม่อยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงรายประมาณ 60 กิโลเมตรตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 110 แล้วแยกเข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1016 (ทางไปอำเภอแม่จัน) ในช่วงปี 2518-2532 ประเทศสปป.ลาวอยู่ในช่วงการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ จึง มีผลทำให้ไม่มีการค้าชายแดนแต่ในปัจจุบันเมืองเชียงใหม่มีกิจกรรมเกิดขึ้นบริเวณชายแดนมากมาย เนื่องจากในปี 2535 ตัวแทนการค้าที่เดินทางมาจากประเทศจีนจำนวน 60 คน มายังเมืองเชียงใหม่โดย ทางเรือด้วยระยะทาง 385 กิโลเมตรตามแม่น้ำมาจากมณฑลยูนนาน ตั้งแต่นั้นมาเมืองเชียงใหม่จึงมีการ เริ่มพัฒนาการค้ากับประเทศจีนขึ้น และเมืองฝั่งตรงกันข้ามกับเมืองเชียงใหม่ที่อยู่ในสปป.ลาว คือ เมือง ดันฝั่ง ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือของเมืองเชียงใหม่ ห่างจากริมแม่น้ำโขงประมาณ 1-2 กิโลเมตร เมืองตันฝั่ง สามารถเชื่อมต่อกับเมืองห้วยทรายทางทิศตะวันออก (ตรงข้ามกับเมืองเชียงใหม่) ซึ่งเมืองห้วยทรายเป็น เมืองที่มีความสำคัญของแขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว

ดังนั้น เมืองเชียงใหม่มีโอกาสในการพัฒนาได้หลายทางแม้ว่าสภาพทางเศรษฐกิจไม่มีความหลากหลาย แต่ทว่าเมืองเชียงใหม่ได้รับผลประโยชน์จากการเพิ่มขึ้นของการค้าชายแดน การเพิ่มขึ้นของการขนส่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐาน บริการ และอุตสาหกรรมบางประเภท จากศักยภาพของ

การพัฒนาเศรษฐกิจประกอบกับตำแหน่งที่ตั้งของเมืองเชียงแสนจึงทำให้เมืองเชียงแสนเป็นเมืองชายแดนที่มีศักยภาพในการพัฒนา

3.3.2. ลักษณะทั่วไปของเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน

3.3.2.1. สภาพทั่วไป

เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาล ได้จัดตั้งตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2499 ต่อมาเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ได้รับความเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาล เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน มีเส้นทางถนนติดต่อกับอำเภอเชียงของเป็นระยะทางประมาณ 57 กิโลเมตร อำเภอแม่จันเป็นระยะทางประมาณ 31 กิโลเมตร อำเภอแม่สายเป็นระยะทางประมาณ 39 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอเมืองเป็นระยะทางประมาณ 61 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 891 กิโลเมตร ซึ่งเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนมีพื้นที่ทั้งหมด 2.26 ตารางกิโลเมตร

3.3.2.1.1. อาณาเขตติดต่อ

เมืองเชียงแสนตั้งอยู่ในตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ประมาณละติจูดที่ 20 องศา 15 ลิปดา 45 ฟลิปดาเหนือ ถึง ละติจูดที่ 20 องศา 17 ลิปดาเหนือ และ ลองจิจูดที่ 100 องศา 04 ลิปดา 50 ฟลิปดา ถึง ลองจิจูดที่ 100 องศา 05 ลิปดา 42 ฟลิปดาตะวันออก โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับกำแพงเมืองเก่า และบ้านห้วยเวียง หมู่ 8 ตำบลเวียง
ทิศใต้	ติดกับกำแพงเมืองเก่าและบ้านป่าสักทางเวียง หมู่ 9 ตำบลเวียง
ทิศตะวันออก	ติดกับแม่น้ำโขง ซึ่งกั้นระหว่างประเทศไทย กับ สปป.ลาว
ทิศตะวันตก	ติดกับกำแพงเมืองเก่ากับบ้านเวียงใต้ หมู่ 3 ตำบลเวียงบางส่วน และ บ้านจอมกิติ หมู่ 9 ตำบลเวียง

3.3.2.1.2. ลักษณะภูมิประเทศ

ตำแหน่งที่ตั้งของเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน มีสภาพเป็นเมืองโบราณเก่ารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าไม่สม่ำเสมอ มีโบราณสถานประเภทวัดร้างเป็นจำนวน 76 แห่ง ตั้งอยู่บนที่ราบริมฝั่งแม่น้ำโขงด้านทิศตะวันตก ลักษณะตัวเมืองจะวางตัวตามแนวเหนือใต้ ตัวเมืองมีกำแพงเมืองชั้นเดียวและคูน้ำล้อมรอบ ซึ่งมีกำแพงเมืองปรากฏอยู่เพียง 3 ด้าน คือ ด้านทิศตะวันตกที่ยาวขนานไปกับแม่น้ำโขง มีความยาวประมาณ 2,480 เมตร กำแพงด้านทิศเหนือยาว 1,150 เมตร และด้านทิศใต้ยาว 900 เมตร ส่วนทางด้านทิศตะวันออกได้ใช้แม่น้ำเป็นคูปราการ กำแพงเมืองเกิดจากการขุดเอาดินจากคูเมืองมาถมเป็นคันดินสูงและก่ออิฐทับบนสนโดยรอบลักษณะสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบมีหนองน้ำปรากฏ

แม่น้ำโขง
ประเทศ
ลาว

รายละเอียดประกอบแบบ

๑	สำนักงานตุลาการ
๒	สำนักงานการเกษตร
๓	ทพวศ.ค.ร.ค.
๔	ไปรษณีย์
๕	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
๖	วัดศรีสุทโธ
๗	สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง
๘	โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ๑๕
๙	ค.ภ.อ.เชียงแสน
๑๐	ที่ว่าการอำเภอ
๑๑	โรงเรียนเชียงแสนวิทยาคม
๑๒	สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
๑๓	โรงพยาบาลเทศบาล ๑
๑๔	ศูนย์อุตสาหกรรม
๑๕	งานตำรวจน้ำ
๑๖	เขตเทศบาล ๑
๑๗	ห้องสมุด "เฉลิมราชกุมารี"
๑๘	ศูนย์ข้อมูล ท.พ.ท.
๑๙	สง.เทศบาล ๑

ผังเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน
1:10,000

แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน : กรณีศึกษา เมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แผนที่ 3.11 ขอบเขตการปกครองเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน

สัญลักษณ์

- ⊙ หมุดเขตเทศบาลฯ
- ▬ แนวกำแพงเมือง
- ▬▬ ถนน ซอย

↑
1 : 10000

ที่มา : เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ปี 2544

อยู่ 1 แห่งทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของตัวเมือง ระหว่างหนองกลางเวียงกับแม่น้ำโขงมีคูน้ำขนาด เล็กเชื่อมติดต่อกันได้ พื้นที่ภายในเมืองถูกแนวถนนในปัจจุบันตัดแบ่งออกเป็นพื้นที่เล็กๆ หลายส่วน แต่ ส่วนจะพบซากโบราณสถานกระจายตัวอยู่โดยทั่วไป

3.3.2.1.3. ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะภูมิอากาศแบ่งออกเป็น 3 ฤดู โดยอากาศจะหนาวจัดในช่วงเดือน ธันวาคม-มกราคม ฤดูร้อนอุณหภูมิไม่ค่อยสูงมากนัก

3.3.2.1.4. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

3.3.2.1.4.1. การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในตัวเมืองเชียงแสน

เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนมีพื้นที่ประมาณ 1,412.50 ไร่ หรือ 2.26 ตาราง กิโลเมตร เนื่องจากในปัจจุบันตัวเมืองเชียงแสนเป็นที่ตั้งของอำเภอเชียงแสน ดังนั้น จึงมีสถานที่ราชการ อาคารร้านค้า และบ้านเรือนตั้งอยู่โดยทั่วไป มีลักษณะการใช้ที่ดินตามการตั้งถิ่นฐานซึ่งเป็นชุมชนเมือง ในบริเวณพื้นที่ราบเป็นตารางกริด โดยเฉพาะบริเวณสองฝั่งทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1016 (ถนนพหลโยธิน) ตัดผ่านกลางชุมชน และมีแม่น้ำโขงผ่านชุมชนด้านตะวันออกซึ่งนับว่าเป็นย่านใจกลางเมือง จะปรากฏกลุ่มสถานที่ราชการและอาคารร้านค้าตั้งอยู่อย่างหนาแน่นมาก ส่วนกลุ่มบ้านพักอาศัยจะกระจายอยู่ทั่วไปภายในตัวเมือง ความหนาแน่นจะอยู่เป็นจำนวนมากในบริเวณใกล้กับย่านใจกลางเมือง สภาพพื้นที่ว่างที่เหลือจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่รกร้างและพื้นที่เขตโบราณสถาน การเจริญเติบโตของเมืองเชียงแสนได้ก่อให้เกิดสภาพการรุกรานและครอบครองพื้นที่เขตโบราณสถานเป็นจำนวนมาก มีกำแพงเมืองโบราณล้อมรอบด้านเหนือตะวันตกและทิศใต้ จึงทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นชุมชนเมือง ในกำแพงเมืองอย่างจำกัด ได้แก่

-ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมหรือย่านการค้า ซึ่งเป็นสินค้าประเภทอุปโภค-บริโภค ตลาดสด โรงแรม ธนาคาร และสถานีจำหน่ายน้ำมัน จะเกาะกลุ่มตามแนวถนนพหลโยธิน และถนนริมโขง

-ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย จะกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่ชุมชน โดยจะมีหนาแน่น บริเวณที่เป็นย่านพาณิชย์กรรมและสถาบันราชการ สาธารณูปโภค

-ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม ปัจจุบันเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนกำหนดไม่ให้อมีการจัดตั้งอุตสาหกรรม เช่น โรงบ่มใบยาสูบ โรงรับซื้อพืชไร่ โกดังสินค้าและวัสดุก่อสร้าง (นับตั้งแต่จัดตั้งเป็นเทศบาลฯ ปี 2542) แต่ยังคงมีอุตสาหกรรมบริการ เช่น อู่ซ่อมรถยนต์ และรถจักรยานยนต์

-ที่ดินประเภทโบราณสถาน ประกอบด้วย คูเมือง กำแพงเมือง และโบราณสถาน ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรม หรือเป็นดินกระจายอยู่ตามจุดต่างๆ ในตัวเมือง และโบราณสถานบางแห่งเป็นสถานที่ที่ถูกล้อมรอบด้วยอาคารพาณิชย์และบ้านเรือนของประชาชน

-ที่ดินประเภทสถาบันราชการ สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สาธารณูปโภค สาธารณูปการ จะกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ชุมชนย่านที่อยู่อาศัย

-ที่ดินประเภทเกษตรกรรมและชนบท เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชน ลักษณะเป็นพื้นที่ทำนา ทำไร่ และทำสวนผลไม้ ซึ่งจะอยู่บริเวณด้านนอกของกำแพงเมือง

3.3.2.1.4.2.การใช้ประโยชน์ที่ดินภายนอกตัวเมืองเชียงใหม่

สภาพการใช้ที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมสลับกับพื้นที่เขตป่าสงวนบนแนวเทือกเขาและพื้นที่ว่างรกร้าง ชุมชนที่พบในบริเวณจะเป็นชุมชนเล็กๆ มีความหนาแน่นน้อย และกระจายกันอยู่ห่างๆ สภาพชุมชนจะจับกลุ่มไปตามแนวเส้นทางคมนาคม เช่น ตามแนวถนน และตามลำน้ำ เนื่องจากโบราณสถานที่ตั้งอยู่บริเวณภายนอกเมืองเชียงแสนนี้จะพบอยู่บนพื้นที่ราบซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและบนภูเขา ดังนั้น เขตโบราณสถานเหล่านี้จึงถูกรุกล้ำโดยพื้นที่เกษตรกรรม และจากการเข้าครอบครองพื้นที่ของวัด หรือสำนักสงฆ์เป็นส่วนใหญ่

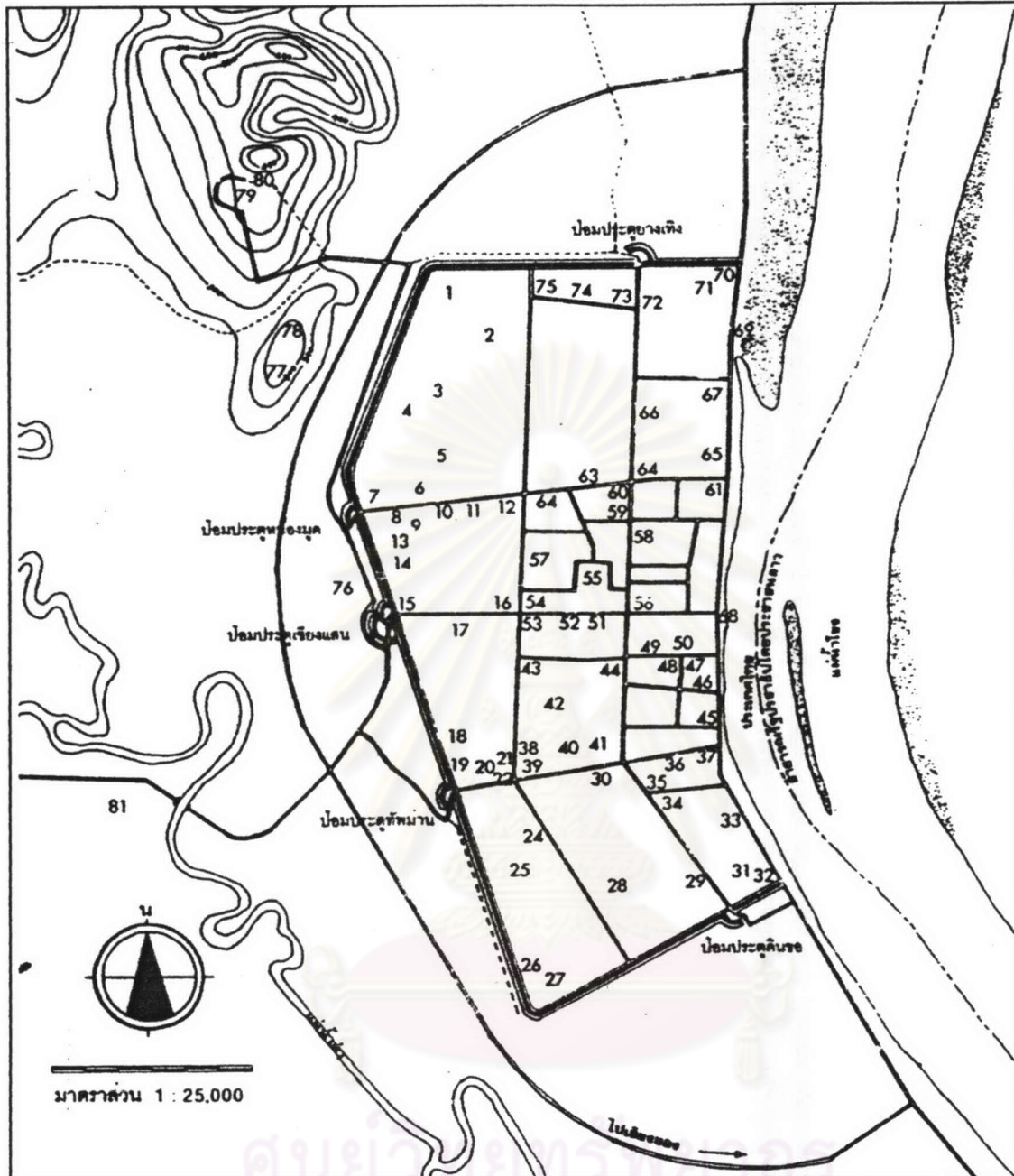
3.3.2.1.4.3.ปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากสภาพภายในเมืองมีโบราณสถานกระจายตัวตามจุดต่างๆ แทรกตัวตามชุมชน ที่รกร้าง เส้นทางหลักของเมืองอยู่บริเวณกลางเมืองตามแนวถนนพหลโยธินตั้งแต่ประตูป่าสักจนถึงบริเวณถนนริมโขงซึ่งแบ่งสภาพการใช้ที่ดินได้เป็น 3 กลุ่ม คือ บริเวณ 2 ฝั่งถนนพหลโยธินค่อนข้างไปทางริมแม่น้ำโขงและถนนริมโขง โดยเฉพาะจุดบรรจบของถนนทั้งสองเส้นนี้จะเป็นย่านคึกคักเนื่องจากเป็นย่านติดต่อการค้าขาย จึงมีอาคารตั้งอย่างหนาแน่น โบราณสถานจะถูกล้อมด้วยอาคารบ้านเรือน บริเวณที่ 2 คือ พื้นที่กลางเมืองถัดจากบริเวณถนนพหลโยธินและถนนริมโขงเข้ามา มีอาคารบ้านเรือนตั้งอยู่เบาบางกว่าบริเวณแรก โดยบริเวณที่ 2 นี้จะมีพื้นที่ไร่สวนและที่รกร้างแทรกด้วยอยู่ โดยโบราณสถานจะล้อมด้วยพื้นที่อาคารบ้านเรือนและที่รกร้าง และบริเวณที่ 3 จะอยู่นอกกำแพงเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่รกร้างและไร่สวน มีอาคารเป็นจำนวนน้อยอยู่ โบราณสถานจะอยู่ในที่รกร้างที่มีวัชพืชปกคลุมและไร่สวน จากสภาพปัจจุบันที่เป็นอยู่ย่อมส่งผลให้เมืองเชียงแสนมีปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนี้

1)เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน เป็นชุมชนเมืองโบราณจึงมีโบราณสถานอยู่เป็นจำนวนมากมาย การขยายตัวของชุมชนทำให้เกิดการรุกล้ำและครอบครองเขตพื้นที่โบราณสถาน นอกจากนี้ โบราณสถานบางแห่งยังถูกทำลายและไม่ได้รับการบูรณะให้อยู่ในสภาพที่ดี

2)ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น บริเวณถนนริมโขงมีรถเข็นจำหน่ายสินค้าจอดตลอดแนว มีรถถ่ายสินค้าก็ดขวางการจราจร มีแผงจำหน่ายสินค้าตลอดแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1016 (ถนนพหลโยธิน) และรุกล้ำพื้นที่โบราณสถาน

3)ปัญหาด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ขาดแคลนสถานีขนส่งผู้โดยสาร ทำให้ยียบเรือขนส่งสินค้าและนักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาเมืองชาแฉัง : กรณีศึกษา เมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แผนที่ 3.12 ตำแหน่งที่ตั้งโบราณสถานในและนอกเมืองเชียงแสน

คำอธิบาย

- 1.วัดศรีชุม 2.วัดแสนเมืองมา 3.วัดร้างหมายเลข 1 4.วัดร้างหมายเลข 2 5.วัดร้างหมายเลข 21 6.วัดคันชางโน 7.วัดอ้อมแก้ว 8.วัดปราสาทประตู
- 9.วัดร้างหมายเลข 22 10.วัดหอแก้ว 11.วัดร้างหมายเลข 4 12.วัดวงโคใน 13.วัดร้างหมายเลข 14.วัดมหาอาราม 15.วัดมหาธาตุ 16.วัดร้างหมายเลข
- 17 16.วัดเจดีย์หลวง 18.วัดร้างหมายเลข 24 19.วัดร้างหมายเลข 8 20.วัดร้างคำ 21.วัดร้างหมายเลข 25 22.วัดพระจอม 23.วัดอโคก 24.วัด
- ร้างหมายเลข 18 25.วัดร้างหมายเลข 17 26.วัดร้างหมายเลข 16 27.วัดศรีคำ 28.วัดร้างหมายเลข 27 29.วัดประทุมใต้ 30.วัดสอยดาว 31.วัดร้าง
- หมายเลข 20 32.วัดศรีบุญเรือง 33.วัดสี่สี่ 34.วัดจำปาเหลือง 35.วัดมื่นเชียง 36.วัดร้างหมายเลข 19 37.วัดบ้านร้อง 38.วัดร้างหมายเลข 12
- 39.วัดอุดม 40.วัดร้างหมายเลข 11 41.วัดร้างหมายเลข 10 42.วัดร้างหมายเลข 13 43.วัดร้างหมายเลข 9 44.วัดพระนอน 45.วัดปงสนุก 46.วัดร้าง
- หมายเลข 14 47.วัดร้าง 48.วัดร้างหมายเลข 14 49.วัดปราสาทคุ้ม 50.วัดขุมวัด 51.วัดพระยืน 52.วัดทองน้อย 53.วัดพระขาว 54.วัดมุงเมือง
- 55.วัดพระเจ้าล้านทอง 56.วัดเชตะวัน 57.วัดร้างหมายเลข 7 58.วัดร้างหมายเลข 23 59.วัดมหาวัน 60.วัดร้อยชื่อ 61.วัดผ้าขาวป่าน 62.วัดเสาชันทร
- 63.วัดเสาคีเขิน 64.วัดพวงพันตอง 65.วัดสังฆาแก้วคอนตัน 66.วัดชาติต้นแก้ว 67.วัดป่าจิ้งเขียง 68.วัดกู่คำ 69.วัดเชียงน้อยต้นลาน 70.วัดมงคล
- 71.วัดมหาโพธิ์ 72.วัดบุญยืน 73.วัดเชียงมั่น 74.วัดภูมิเมือง 75.วัดร้างหมายเลข 3 76.วัดป่าสัก 77.วัดจอมหมอก 78.วัดจอมสวรรค์ 79.วัดพระ
- ธาตุจอมกิตติ 80.วัดจอมแจ้ง 81.วัดกู่เต้า

ที่มา : โครงการอนุรักษ์นครประวัติศาสตร์เชียงแสน กรมศิลปากร ปี 2530

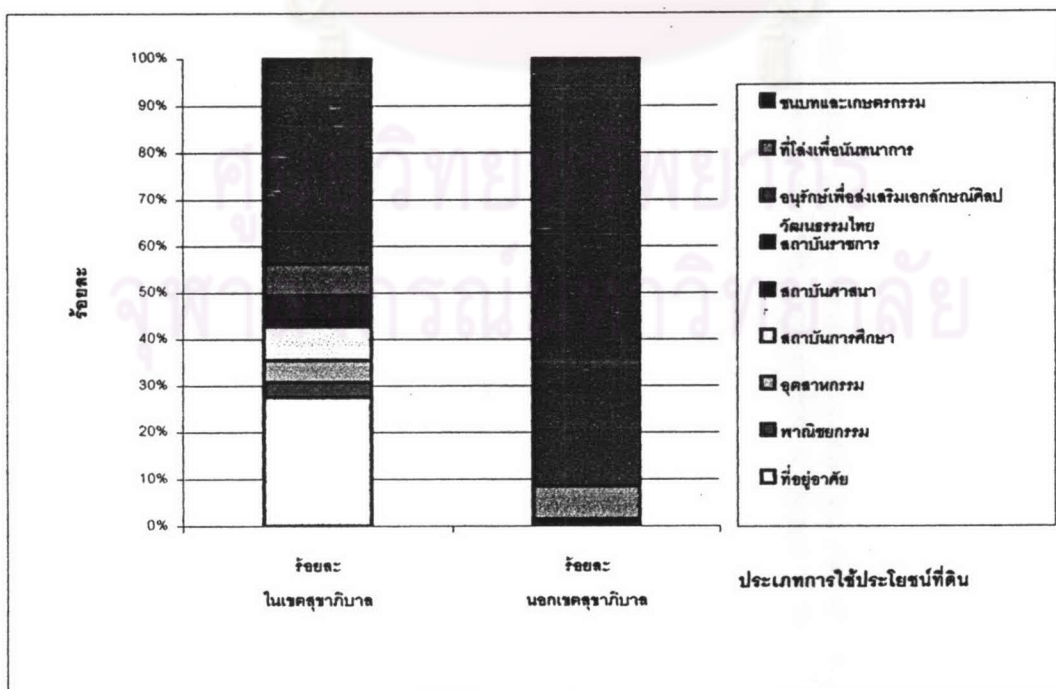
ตารางที่ 3.57 การใช้ที่ดินในเขตสุขภาพเวียงเชียงแสนและบริเวณโดยรอบ อำเภอเชียงแสนปี 2540

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	ในเขตสุขภาพ		นอกเขตสุขภาพ		รวมพื้นที่การใช้ที่ดิน	
	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
ที่อยู่อาศัย	388.38	27.50	293.53	0.79	681.91	1.77
พาณิชย์กรรม	46.40	3.28	25.85	0.07	72.25	0.19
อุตสาหกรรม	67.55	4.78	45.38	0.12	112.93	0.29
สถานับการศึกษา	101.99	7.22	25.19	0.07	127.18	0.33
สถานับศาสนา	18.77	1.33	125.05	0.34	143.82	0.37
สถานับราชการ	75.51	5.35	24.44	0.07	99.95	0.26
อนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย	96.83	6.86	44.28	0.12	141.11	0.37
ที่โล่งเพื่อนันทนาการ	0	0	2,560	6.91	2,560	6.66
ชนบทและเกษตรกรรม	617.07	43.69	33,881.28	91.51	34,498.35	89.75
รวม	1,412.5	100	37,025	100	38,437.5	100

ที่มา : รายงานการใช้ที่ดินอำเภอเชียงแสน และสำนักงานการเกษตร จังหวัดเชียงราย ปี 2541

ในปี 2540 พื้นที่สุขภาพเวียงเชียงแสนและพื้นที่โดยรอบมีพื้นที่รวม 38,437 ไร่ อยู่ในเขตสุขภาพเพียง 1,412.50 ไร่ และอยู่นอกเขตสุขภาพ 37,025 ไร่ หรือร้อยละ 96.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนเมืองเชียงแสนดังกล่าว (รวมถึงพื้นที่ตำบลเวียง และบางส่วนของตำบลโยนก) ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 89.75 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 10.25 เป็นพื้นที่ชุมชนเมืองซึ่งประกอบด้วยพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่พาณิชย์กรรม อุตสาหกรรม สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

แผนภูมิที่ 3.13 การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตสุขภาพเวียงเชียงแสนและนอกเขตสุขภาพ ปี 2540

ที่มา : รายงานการใช้ที่ดินอำเภอเชียงแสน และสำนักงานการเกษตร จังหวัดเชียงราย ปี 2541

จากแผนที่ 3.14 จะเห็นว่าทิศทางการขยายตัวของชุมชนจะขยายตัวออกนอกแนวกำแพงเมือง ไปตามถนนหมายเลข 1290 1129 และถนนเลียบเมือง เนื่องจากพื้นที่ภายในตัวเมืองจำกัด อยู่ในแนวกำแพงโบราณจึงไม่สามารถขยายตัวได้มาก

3.3.3. โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนพบว่าส่วนใหญ่ครัวเรือนร้อยละ 82.35 อยู่อาศัยในพื้นที่ตั้งแต่เกิด และประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย และเกษตรกรรมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ อาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ นอกจากนี้ ยังมีอาชีพที่มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของประชากร คือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และการค้าชายแดน ในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมทัศนียภาพอันสวยงามของแม่น้ำโขง โบราณสถาน โบราณวัตถุอันล้ำค่า และหาซื้อสินค้าพื้นเมือง

สำหรับรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน โดยเฉลี่ยครัวเรือนมีรายได้ต่อเดือนประมาณ 11,829 บาท ในขณะที่รายจ่ายของครัวเรือนต่อเดือน โดยเฉลี่ยเท่ากับ 7,206 บาท รายได้สุทธิของครัวเรือนต่อเดือนเท่ากับ 4,623 บาท

1) การเกษตรกรรม

พื้นที่ในเขตเทศบาลส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งโบราณสถาน การเกษตรกรรมจะมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากมีพื้นที่จำกัด ส่วนใหญ่พื้นที่เกษตรกรรมจะอยู่นอกเขตเทศบาล

2) การอุตสาหกรรม

ในเขตเทศบาลจะไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดใหญ่ตั้งอยู่เนื่องจากผู้บริหารเทศบาลฯ ไม่มีนโยบายที่จะอนุญาตให้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมใกล้แหล่งที่อยู่อาศัยและใกล้แหล่งโบราณสถาน จะอนุญาตให้ตั้งเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก หรืออุตสาหกรรมครอบครัวเท่านั้น เช่น โรงสีข้าว โรงผลิตน้ำดื่ม น้ำแข็ง เป็นต้น

3) การพาณิชย์กรรมและการบริการ

จะประกอบไปด้วยกิจกรรมต่างๆ มากมายในเขตเทศบาล เช่น

-ร้านขายของชำ	29 แห่ง	-ร้านอาหารและเครื่องดื่ม	26	ร้าน
-ร้านขายเสื้อผ้า	6 ร้าน	-ร้านเสริมสวย/แต่งผม	9	ร้าน
-ร้านซ่อมเครื่องยนต์ต่างๆ	10 ร้าน	-ร้านจำหน่ายอุปกรณ์ไฟฟ้า/วิทยุ	8	ร้าน
-ร้านจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง	5 ร้าน	-ร้านจำหน่ายรถจักรยานยนต์	5	ร้าน
-ร้านถ่ายรูป	3 ร้าน	-ร้านจำหน่ายทองรูปพรรณ	5	ร้าน
-ร้านบริการอินเทอร์เน็ต	3 ร้าน	-ร้านขายยา	2	ร้าน
-โรงแรม	1 แห่ง	-เกสเฮาส์	2	ร้าน
-ตลาดเอกชน	1 แห่ง	-ธนาคาร	4	แห่ง

แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน : กรณีศึกษา เชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แผนที่ 3.13 การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน

สัญลักษณ์

☐ ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย	☒ ที่ดินประเภทสถาบันราชการ
☒ ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม	☒ ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
☒ ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม	☒ ที่ดินประเภทเกษตรกรรม/ที่โล่ง

1 : 20000

ที่มา : กรมแผนที่ทหาร

แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน : กรณีศึกษา เมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

รูปที่ 3.1 รูปถ่ายทางอากาศแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน

แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน :
กรณีศึกษา เมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

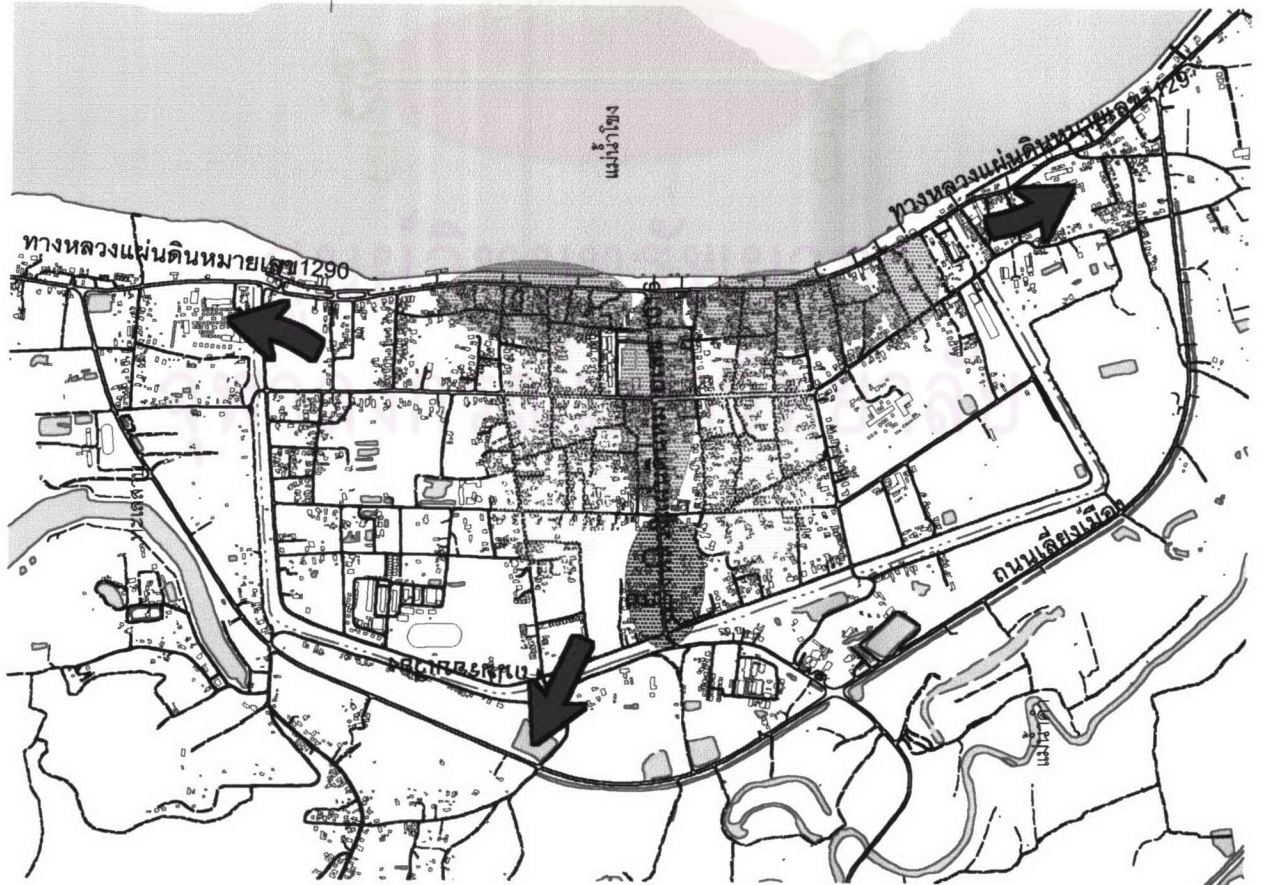
แผนที่ 3.14 ทิศทางการขยายตัวของชุมชน

สัญลักษณ์

- การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทย่านธุรกิจ
- การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย
- การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันราชการ
- การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม
- ทิศทางการขยายตัวของชุมชน

ที่มา : ข้อมูลจากระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์กรมการผังเมือง ปี 2544

ในอนาคตถ้าหากการก่อสร้างท่าเรือพาณิชย์เสร็จเรียบร้อยแล้วจะทำให้มีเรือสินค้าจากต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศจีนตอนใต้มาเทียบท่าเพื่อขนถ่ายสินค้าทั้งขาเข้า-ขาออก คาดว่าจะทำให้เกิดอาชีพทางด้านบริการอีกมากมาย และมีการจ้างแรงงานเป็นจำนวนมาก จะมีนักลงทุนจากท้องถิ่นหรือจากที่อื่นหรือจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนเพิ่มมากขึ้น

4) การค้าชายแดน

จากสภาพลักษณะภูมิประเทศ และตำแหน่งที่ตั้งที่ติดต่อกับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะติดต่อกับพม่า มีด่านศุลกากร และท่าเทียบเรือ ซึ่งสะดวกต่อการส่งสินค้าและค้าขายระหว่างประเทศ โดยมีการส่งออกและนำเข้าสินค้าดังต่อไปนี้

(4.1.) การส่งออก

- ประเภทสินค้าส่งออกไปยังประเทศจีน (ยูนนาน) ได้แก่ ลำไยอบแห้ง ลิ้นจี่อบแห้ง ขิงสด สุนัขไทย บุหรี่ไทย ยางรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และเครื่องดื่มชูกำลัง

- ประเภทสินค้าส่งออกไปยังประเทศ สปป.ลาว ได้แก่ ผลไม้ น้ำมันเชื้อเพลิง ผงชูรส ปูนซีเมนต์ รถไถนา บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป อาหารสด และผักสด

- ประเภทสินค้าส่งออกไปยังประเทศพม่า ได้แก่ ยางรถยนต์ สินค้าอุปโภคบริโภค น้ำมันเชื้อเพลิง เส้นใยประดิษฐ์ และเครื่องดื่มชูกำลัง

(4.2.) การนำเข้า

การนำเข้าสินค้าชายแดนผ่านด่านศุลกากรเชียงแสน มีการขยายตัวสูงมาก โดยการนำเข้าจากประเทศจีน (ยูนนาน) มากที่สุด ประเภทสินค้าที่นำเข้า ได้แก่ แอปเปิ้ลสด สาลี่สด รองลงมา ได้แก่ หนังกุ้งเกลือ ไบยาสูบ บุหรี่ และสุราต่างประเทศ

จากตารางที่ 3.58 การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่ด่านศุลกากรเชียงแสน พบว่า ในช่วงปี 2540 – 2544 (ม.ค.-ต.ค.) ประเทศไทยทำการค้าชายแดนได้เปรียบดุลการค้ากับประเทศพม่า และจีน (ตอนใต้) แต่เสียเปรียบดุลการค้ากับประเทศ สปป.ลาว โดยในปี 2544 (ม.ค.-ต.ค.) ได้เปรียบดุลการค้ากับประเทศจีน (ตอนใต้) มากที่สุด คือ มีมูลค่า 1,345.2 ล้านบาท ได้เปรียบดุลการค้ากับประเทศพม่า มูลค่า 27.9 ล้านบาท แต่เสียเปรียบดุลการค้ากับประเทศ สปป.ลาว มูลค่า -16.4 ล้านบาท การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน (ตอนใต้) สปป.ลาว และพม่า ที่ด่านศุลกากรเชียงแสนจะมีการขนส่งสินค้าทางเรือ โดยระยะทางจากท่าเรือเชียงแสน (จังหวัดเชียงราย) ไปเชียงรุ่ง (ประเทศจีน) ประมาณ 380 กิโลเมตร และจากท่าเรือเชียงรุ่งไปซือเหมา (ประเทศจีน) ประมาณ 90 กิโลเมตร และจากการประชุมระหว่าง 4 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย จีน สปป.ลาว และพม่า ที่ประชุมได้ลงนามในประเทศพม่า เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2543 เป็นความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขงตอนบน แต่แต่ละประเทศจะเปิดท่าเรือ รวม 14 แห่ง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.58 การค้าชายแดนไทยกับประเทศ สปป.ลาว จีน (ตอนใต้) และพม่าปี 2540-2544 (ม.ค.-ต.ค.)

รายการ	สปป.ลาว					จีน					พม่า				
	มูลค่า (ล้านบาท)					มูลค่า (ล้านบาท)					มูลค่า (ล้านบาท)				
	2540	2541	2542	2543	2544	2540	2541	2542	2543	2544	2540	2541	2542	2543	2544
การค้ารวม	35.8	33.8	229.4	231.5	24.5	147.4	386.1	868.9	1,146.4	2,067.8	20.9	130.7	135.1	187.7	31
สินค้าออก	1.2	1.1	37.4	14.7	2.7	65.5	96.8	438.4	838.2	1,706.5	20.3	130	130.8	173.2	29.4
สินค้าเข้า	34.6	32.8	192	216.8	21.8	81.9	289.4	430.4	308.2	361.3	0.5	0.7	4.3	14.5	1.6
ดุลการค้า	-33.4	-31.9	-154.7	-202.1	-19.2	-16.4	-192.6	8.0	530	1,345.2	19.8	129.3	126.5	158.7	27.9

หมายเหตุ (-) เสียดุลการค้า

หน่วย : ล้านบาท

ที่มา : ด่านศุลกากรเชียงแสน ปี 2540-2544 (ม.ค. - ต.ค.)

จีน : ทำเรือ ซือเหมา(Simao) จิ่งหง (Jinhong) เหมิงหนาน (Menghan) กวนเหล่ย์ (Guanlei)

สปป.ลาว : ทำเรือ บ้านทราย(Ban sai) เชียงกก (Ziengkok) เมืองมอม (Mouangmum) บ้านคูน(BanKhouzn)หัวยทราย(Houaysai)และหลวงพระบาง(Luangprabang)

พม่า:ทำเรือวังเสียง(WanSeng)วังปุง(WanPong)

ไทย : ทำเรือเชียงแสน (Chiangsaen) และทำเรือเชียงของ (Chiangkhong)

จากเส้นทางทำเรือเชียงแสน ไปยังประเทศ สปป.ลาว และเชียงรุ่ง จะต้องเสียภาษีนำเข้า ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุงท่า ดังนี้

- เมื่อเข้าลาว จะต้องเสียภาษีนำเข้า ค่าธรรมเนียม และค่าบริการต่าง ๆ ในลาว เช่น ลำไย กิโลกรัมละ 1 เหรียญสหรัฐ จะเสียภาษีนำเข้า ค่าธรรมเนียมและค่าบริการประมาณ 7.2 % เป็นต้น
- เมื่อเข้าจีน จะต้องเสียภาษีนำเข้า เช่น ลำไยสด/แห้งจะเสียภาษีนำเข้า 30 % บวก V.A.T. 17% ซึ่งนับว่าสูงมาก- ค่าบำรุงท่าเรือ เช่น ของขึ้นที่ทำเรือเชียงรุ่ง จะเสียค่าบำรุงท่า 1.2 -2 % ของราคาสินค้า

5)การท่องเที่ยว

ในเขตอำเภอเชียงแสนเป็นอำเภอชายแดนที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศคือ พม่า และสปป.ลาว โดยเฉพาะบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งมีชื่อเสียง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย สำหรับที่ตั้งของเทศบาลตั้งอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณ มีโบราณสถานมากมาย เช่น วัดร้าง เจดีย์ จำนวน 72 แห่ง และวัดที่มีพระจำพรรษาอีก 4 แห่ง เป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานเชียงแสน มีเรือบริการนักท่องเที่ยว เพื่อชมทัศนียภาพสองฝั่งน้ำโขง และมีท่าเทียบเรือสำหรับขนถ่ายสินค้าและนักท่องเที่ยว โดยรองรับโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจของรัฐบาล ดังนั้น ในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงราย ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวมากมาย โดยเฉพาะในช่วงฤดู

3.3.4. โครงสร้างพื้นฐาน

3.3.4.1. การคมนาคมขนส่ง

3.3.4.1.1. ทางบก เขตเทศบาลเวียงเชียงแสนมีรถโดยสารประจำทางระหว่างอำเภอเชียงแสนไปจังหวัดเชียงรายทุก 15 นาที มีรถโดยสารประจำทางระหว่างอำเภอเชียงแสนไปกรุงเทพฯ (ต้นทาง) 1 เที่ยว ต่อวัน มีรถโดยสารประจำทางระหว่างอำเภอเชียงแสนไปอำเภอแม่สาย เชียงของ และแม่จัน โดยมีเส้นทางที่สำคัญ คือ

1) ถนนพหลโยธิน เชื่อมระหว่างอำเภอเชียงแสน อำเภอแม่จัน และอำเภอเมืองเชียงราย

2) ถนนริมโขง เชื่อมระหว่างอำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงของ

3) ถนนภายในเขตเทศบาล คือ ถนนสาย 1 ถนนสาย 2 ถนนทัพม่าน ถนนหนองมุด และถนนรอบเวียง

3.3.4.1.2. ทางน้ำ คือ แม่น้ำโขง เป็นแม่น้ำนานาชาติสายสำคัญที่เชื่อมระหว่างประเทศพม่า สปป.ลาว และจีนตอนใต้ มีประโยชน์ทางการคมนาคมขนส่งคนและสินค้า รวมไปถึงการท่องเที่ยว มีท่าเทียบเรือสินค้าขนาดใหญ่ของรัฐบาล (ขณะนี้ใช้การไม่ได้เนื่องจากชำรุด ปัจจุบันใช้ท่าเทียบเรือริมตลิ่ง) แล้วใช้แรงงานคนขนถ่ายสินค้ามีเรือขนาด 60 ตัน 120 ตัน เฉลี่ย 50 ลำ ต่อวัน โดยมีเรือจากประเทศจีนมีจำนวนสูงสุดคือ 12 ลำ ต่อวัน

ส่วนเมืองในประเทศ สปป.ลาว ทางฝั่งตรงข้ามกับเมืองเชียงแสน ได้แก่ เมืองต้นผึ้ง แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว ซึ่งเป็นเมืองระดับอำเภอขนาดเล็กของ สปป.ลาวที่ยังไม่เจริญมากนัก และอยู่ห่างจากแขวงบ่อแก้วไปทางเหนือตามแม่น้ำโขงประมาณ 60 กิโลเมตร การค้าขายหรือการเดินทางของนักท่องเที่ยวโดยเรือมีน้อยเนื่องจากเมืองต้นผึ้งเป็นชุมชนขนาดเล็ก พื้นที่ส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรมมีการปลูกข้าวและข้าวโพดซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจ ในปัจจุบัน สปป.ลาวกำลังดำเนินการก่อสร้างถนนลาดยาง 2 ช่องจราจรเชื่อมการเดินทางจากเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้วไปยังเมืองต้นผึ้งและเมืองมอมซึ่งสร้างมาได้ประมาณ 30 กิโลเมตร ถึงบ้านห้วยเก็ง หากถนนสายนี้สร้างเสร็จจะช่วยให้การเดินทางใน สปป.ลาว ด้านตรงข้ามกับเมืองเชียงแสนจะดีขึ้นและจะเป็นประโยชน์ด้านการค้าระหว่างเมืองเชียงแสนกับ สปป.ลาว และจีนตอนใต้

3.3.4.2. ประชากร

ในช่วงเวลา 10 ปี (ปี 2529-2539) พบว่า จำนวนประชากรในเขตเทศบาลเวียงเชียงแสนลดน้อยลงมาโดยตลอด ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่า พื้นที่ในเขตเทศบาลมีจำนวนจำกัดเนื่องจากตั้งอยู่ในเขตกำแพงเมืองและคูเมืองโบราณล้อมรอบ 3 ด้าน ทำให้การขยายตัวของตัวเมืองเป็นไปได้ยาก ฉะนั้น การตั้งถิ่นฐานของประชากรจะอาศัยอยู่นอกเขตกำแพงเมือง อยู่ริมถนนสายหลัก

ตารางที่ 3.59 จำนวนประชากร และความหนาแน่นในเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนปี 2529-2542

ปี	จำนวนประชากรใน เขตอำเภอ (ไม่รวมเขตเทศบาล) (คน)	จำนวนประชากร ใน เขตเทศบาล (คน)	ความหนาแน่น ประชากรใน เขตเทศบาล (คน/ตร.กม.)	อัตราการเปลี่ยนแปลง	
				จำนวน (คน)	ร้อยละ
2529	37,293	6,345	2,808	0	0
2530	37,394	6,385	2,825	40	1
2531	37,569	6,407	2,535	22	0
2532	37,887	6,372	2,819	-35	-0.55
2533	37,959	6,351	2,810	-21	-0.33
2534	38,224	6,351	2,810	0	0
2535	48,538	4,970	2,199	-1,381	-21.74
2536	49,395	5,132	2,271	162	3
2537	49,628	5,109	2,260	-23	-0.45
2538	50,285	5,078	2,247	-31	-0.61
2539	50,279	5,024	2,223	-54	-1.06
2540	55,096	4,899	2,168	-125	-25.52
2541	54,867	4,958	2,194	59	11.90
2542	54,662	4,935	2,184	-23	-4.66

ที่มา : เทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ปี 2544

ตารางที่ 3.60 การคาดการณ์ประชากรในอนาคตของเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนอีก 20 ปี (ปี 2544-2564)

ปี	5 ปี (พ.ศ.2549)	10 ปี (พ.ศ.2554)	15 ปี (พ.ศ.2559)	20 ปี (พ.ศ.2564)
จำนวนประชากรในเทศบาลฯ (คน)	5,317	5,590	5,877	6,117

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการประสานการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2544

3.3.4.3. การคลังท้องถิ่น

เนื่องจากเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนเพิ่งได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมื่อปี 2542 และเป็นเทศบาลขนาดเล็กอยู่ในระดับ 7 ทำให้ได้รับงบประมาณในการพัฒนาท้องถิ่นเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับเทศบาลอื่น

ตารางที่ 3.61 งบประมาณของเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน ปี 2542-2544

ปี	รายรับ	รายจ่าย
2542	5,516,671.96	4,782,204.88
2543	7,147,640.94	6,170,071.68
2544	1,406,0573.57	13,316,489.49

ที่มา : แผนพัฒนาเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน 5 ปี (พ.ศ.2545-2549)

3.3.4.4.การศึกษา ศาสนา ประเพณี และศิลปวัฒนธรรม

ประชากรในเขตเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ถึงประมาณร้อยละ 90 จึงมีศาสนสถานเป็นจำนวนมาก โดยมีวัดทั้งหมด 76 แห่ง เป็นวัดร้าง 72 แห่ง และเป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษา 4 แห่ง อีกร้อยละ 10 เป็นประชากรนับถือศาสนาคริสต์ โดยมีโบสถ์คริสต์ 1 แห่ง ทางด้านประเพณีวัฒนธรรม งานประเพณีสงกรานต์ แห่เทียนพรรษา งานลอยกระทง และงานประเพณีอื่นๆ พื้นที่เทศบาลฯ จะเป็นพื้นที่จัดงานเหล่านี้อย่างยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะงานประเพณีสงกรานต์ทางอำเภอเวียงแสนได้บรรจุในปฏิทินท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยด้วย

-การศึกษา

โรงเรียนอนุบาล(เอกชน)	2 แห่ง	จำนวนนักเรียน 131 คน ครู 16 คน
โรงเรียนประถมศึกษา	1 แห่ง	จำนวนนักเรียน 801 คน ครู 46 คน
โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา	1 แห่ง	จำนวนนักเรียน 1,148 คน ครู 51 คน
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน	1 แห่ง	

-การศาสนา ประชากรในเขตเทศบาลส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดที่มีพระจำพรรษา 4 แห่ง วัดร้าง 76 แห่ง และโบสถ์ 1 แห่ง

-ประเพณีและศิลปวัฒนธรรม เชียงแสนเป็นแหล่งกำเนิดของศิลปะเชียงแสน เช่น พระพุทธรูปเชียงแสน เจดีย์ ส่วนวัฒนธรรมเป็นแบบล้านนา

3.3.4.5.การสาธารณสุข

เขตเทศบาลเวียงเชียงแสนมีสถานอนามัย 1 แห่ง มีเจ้าหน้าที่จำนวน 2 คน คลินิก 1 แห่ง สำหรับโรงพยาบาลอยู่ห่างจากเขตเทศบาล ประมาณ 1.5 กิโลเมตร ร้านขายยาจำนวน 2 แห่ง ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน 2 แห่ง

3.3.5.การประมาณความต้องการการพัฒนาเมืองเชียงแสนเพื่อรองรับการเติบโต

3.3.5.1.ระบบคมนาคม

3.3.5.1.1.ระบบถนน จากสภาพเมืองเชียงแสนที่มีถนนสายหลักและถนนสายรองตัดแบ่งพื้นที่เมืองออกเป็นพื้นที่เล็กๆ มีเนื้อที่เฉลี่ยประมาณ 0.186 ตร.กม. โดยมีพื้นที่ถนนภายในเมืองคิดเป็นร้อยละ 6.22 ของพื้นที่เมืองทั้งหมด จากที่เมืองมีถนนเลี้ยวเมืองซึ่งสามารถใช้ได้อย่างสะดวกจึงไม่จำเป็นต้องวางแผนตัดถนนสายใหม่ นอกจากการตัดตรอกขอบเข้าออกสถานที่ และมีการปรับปรุงระบบโครงข่ายถนนที่อยู่ให้สามารถใช้งานได้ ส่วนสภาพการจราจรบริเวณทางแยก มีปริมาณรถยนต์ (นับคันต่อชั่วโมง) บนถนนสายหลัก (ถนนพหลโยธิน) มีมากกว่า 500 คันต่อชั่วโมงทุกทางแยก โดยเฉพาะทางแยกตรงด่านตรวจคนเข้าเมืองซึ่งอยู่ใกล้ธนาคาร ร้านค้า และโรงเรียน จะมีปริมาณมากถึง 1,600 คันต่อชั่วโมง และมีคนเดินเท้าข้ามทางแยกจำนวนมาก ส่วนถนนสายรองที่จุดตัดมีปริมาณรถ 127-232 คันต่อชั่วโมง ทำให้ต้องพิจารณาการควบคุมการจราจรโดยใช้สัญญาณไฟจราจร ส่วนการควบคุม

คุมรถบรรทุกสินค้าให้ใช้ถนนเลี่ยงเมืองโดยไม่ให้วิ่งผ่านเข้าตัวเมืองเนื่องจากมีผลกระทบต่อชุมชนและเขตโบราณสถาน

3.3.5.1.2.ท่าเทียบเรือ ปัจจุบันมีประมาณ 25 ท่า และมีการใช้ร่วมกัน ระหว่างการท่องเที่ยวและการขนส่งสินค้า ส่งผลให้การจอดเรือไม่เป็นระเบียบ ปัญหาการจราจรบนฝั่ง และการคมนาคมทางน้ำ และตั้งแต่มีการเปิดเดินเรือเสรีเมื่อเดือนมิถุนายน 2544 การเดินทางน้ำจากจีน มายังเมืองเชียงแสนก็มีมากขึ้น เช่น ในปี 2543 มีเรือมาเทียบท่ามากกว่า 2,000 ลำ ซึ่งจะก่อให้เกิด ปัญหามากขึ้นในอนาคต ซึ่งทางกรมโยธาธิการกำลังก่อสร้างท่าเทียบเรือแห่งใหม่เพื่อรองรับการขนส่ง สินค้าและวัตถุดิบจากภายในจังหวัด ภาคเหนือ กรุงเทพฯและปริมณฑล เชื่อมโยงการค้ากับประเทศ เพื่อนบ้าน นอกจากทางเทศบาลฯ ยังปรับปรุงท่าเรือนักท่องเที่ยว โดยลดจำนวนท่าเรือให้เหลือ 5 ท่าและ มีการจัดระเบียบการจอดเรือให้เป็นระเบียบและมีสภาพดีขึ้น คำนึงถึงความปลอดภัยและความสวยงาม แต่อย่างไรก็ตาม ที่ตั้งของท่าเทียบเรือที่กำลังก่อสร้างอยู่ยังไม่เหมาะสมนักเพราะอยู่ติดกับตัวเมือง ย่อม จะทำให้เกิดปัญหาจราจรแออัดภายในเมือง

3.3.5.1.3.สถานีขนส่ง ปัจจุบันยังไม่มีสถานีขนส่ง ซึ่งทางเทศบาลฯได้จัด เตรียมพื้นที่ด้านหลังของศูนย์แสดงสินค้าชายแดน อยู่ด้านนอกของกำแพงเมืองด้านทิศเหนือ การพัฒนา สถานีขนส่งจะรองรับกับการเติบโตของเมืองต่อไป

3.3.5.2.ระบบประปา ปัจจุบันใช้น้ำบาดาลเป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับการผลิตน้ำประปา มีกำลังการผลิตประมาณ 1,440 ลบ.ม./วัน เพียงพอต่อการใช้น้ำของผู้ใช้น้ำปัจจุบัน แต่ยังมีปัญหาเรื่อง คุณภาพน้ำ ส่วนน้ำดิบควรจะเปลี่ยนจากบ่อบาดาลมาเป็นแม่น้ำโขง โดยระบบประปาในชุมชนของการ ประปาภูมิภาคเพิ่มกำลังผลิตเพื่อขยายพื้นที่ให้บริการไปทางทิศเหนือจนถึงสามเหลี่ยมทองคำ โดยต้อง เพิ่มกำลังการผลิต อีก 50 ลบ.ม./ชม. ภายในปี 2546 ซึ่งจะสามารถให้บริการน้ำประปาได้ถึงปี 2553

3.3.5.3.ระบบไฟฟ้า ระบบไฟฟ้าเมืองเชียงแสนเป็นระบบจำหน่ายของการไฟฟ้าส่วน ภูมิภาค ขนาดพิกัดแรงดัน 33 KV โดยจ่ายพลังงานไฟฟ้าจากสถานีจ่ายไฟฟ้าย่อยแม่จันและเชียงราย ขนาดโหลดประมาณ 2.7 เมกะวัตต์และมีระบบจำหน่ายยาวประมาณ 95.8 วงจร-กิโลเมตร ปัจจุบันมี ความเพียงพอและการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคมีแผนการที่จะก่อสร้างสถานีไฟฟ้าย่อยที่อำเภอเชียงแสน ขนาด 1x50 MVA (เมกะโวลต์-แอมป์) และในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเมืองเชียงแสนจะมีความต้องการไฟ ฟ้า ประมาณ 2.97 3.27 3.67 4.22 MW ในปี 2549 2554 2559 และ 2564 ตามลำดับ

3.3.5.4.ระบบสื่อสาร ปัจจุบันมีเพียงพอโดยมีเลขหมายที่ใช้งานประมาณ 2,874 เลข หมาย สำหรับความต้องการจำนวนเลขหมายโทรศัพท์สำหรับเมืองเชียงแสนในอนาคตตามท้องคึกการ โทรศัพท์ได้วางแผน คือ 3,579 4,230 5,158 และ 6,528 ในปี 2549 2554 2559 และ 2564 ตามลำดับ

3.3.5.5.การกำจัดน้ำเสีย ในปัจจุบันยังไม่มีระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียในเขต เทศบาลฯ และพื้นที่ส่วนใหญ่ของเทศบาลฯ ยังไม่มีระบบท่อระบายน้ำ ทำให้น้ำเสียที่เกิดขึ้นประมาณ 1,000 ลบ.ม./วัน ถูกระบายทิ้งโดยไม่ผ่านกระบวนการบำบัดซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อน้ำใต้ดินและน้ำผิวดิน และสำหรับท่อระบายน้ำที่มีอยู่จะระบายน้ำลงสู่แม่น้ำโขง คาดว่าน้ำเสียที่เกิดขึ้นในปี 2558

ประมาณ 1,225 ลบ.ม./วัน ในขณะที่การพัฒนาในพื้นที่เมืองที่จะเติบโตในอนาคตจะต้องมีการจัดการน้ำเสียที่จะเกิดขึ้นประมาณ 10,000 ลบ.ม./วัน

3.3.5.6.การจัดการขยะมูลฝอย ปัจจุบันเกิดขยะมูลฝอยประมาณ 3 ตัน/วัน แต่เริ่มมีปริมาณเพิ่มขึ้นเกิดจากที่สินค้าที่มากับเรือบรรทุกสินค้าของจีนเกิดการนำเข้าเสีย การกำจัดขยะมูลฝอยในปัจจุบันทำโดยการนำมาเทกองที่ปากบ่อกำจัดมูลฝอยทิ้งไว้ให้แห้งแล้วจึงฝังกลบเก็บโดยไม่มีกรปูแผ่นยางเพื่อป้องกันน้ำชะแก้วไหลซึมลงดินก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางน้ำและอากาศ โดยในอนาคตในเขตเทศบาลฯ จะมีขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นประมาณ 25 ตัน/วัน ซึ่งทางสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้มีการศึกษาออกแบบรายละเอียดการจัดการจัดการมูลฝอยในเขตเทศบาลฯ และความสามารถในการรองรับขยะจากพื้นที่ใกล้เคียงอยู่

3.3.5.7.แนวโน้มการขยายตัวของชุมชน เมื่อพิจารณาลักษณะกายภาพของชุมชนที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำโขง มีเส้นทางหลวงหมายเลข 1016 ตัดผ่านชุมชนในแนวตะวันตก-ตะวันออก และมีถนนเลียบเมือง (ทางหลวงหมายเลข 1280) ขนานในแนวเดียวกับกำแพง พื้นที่รอบนอกกำแพงด้านเหนือ-ใต้ทำสวนทำไร่ ส่วนด้านตะวันตกทำนา จากข้อจำกัดทางกายภาพมีผลต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการขยายตัวของชุมชนโดยชุมชนจะขยายตัวในพื้นที่ว่างภายในกำแพงเมืองและมีบางส่วนขยายตัวออกไปด้านเหนือ ใต้ และตะวันตกซึ่งจะเป็นการขยายตัวของพื้นที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม

3.4. ศักยภาพ โอกาส และข้อจำกัดในการพัฒนา

3.4.1. ระดับจังหวัด

3.4.1.1. ศักยภาพ

1) **ด้านกาชภาพ** จังหวัดเชียงรายมีความได้เปรียบทางด้านที่ตั้งซึ่งอยู่ระหว่างประเทศจีนตอนใต้-ลาวไทย และทะเลอันดามัน และสามารถพัฒนาโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงถึงกันได้ โดยที่จังหวัดเชียงรายมีท่าเลที่ตั้งติดกับประเทศพม่า สปป.ลาว และสามารถเชื่อมโยงไปถึงจีนตอนใต้ด้วยเส้นทางถนนและแม่น้ำโขง นอกจากนี้ ยังสามารถเชื่อมโยงระบบขนส่งภายในประเทศถึงประตูออกทางท่าเรือแหลมฉบัง

2) **ด้านเศรษฐกิจ** สาขาบริการเป็นสาขาที่มีศักยภาพสูง รองลงมา คือ อุตสาหกรรมการค้า การเกษตร

-การเกษตร จังหวัดเชียงรายมีศักยภาพในการพัฒนาการเกษตรสำหรับอุปโภคบริโภคในประเทศ การส่งออก และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เช่น ข้าวหอมมะลิ ลำไย

-อุตสาหกรรม มีศักยภาพในการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการใช้จ่ายในภาคเหนือตอนบนและการส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การผลิตอัญมณี การแปรรูปผลผลิตผลการเกษตร

-การค้า มีศักยภาพเป็นประตูการค้าเพื่อนำเข้า-ส่งออกโดยมีแหล่งสินค้าส่งออกจากภายในจังหวัดเชียงราย ภาคเหนือ และกรุงเทพฯปริมณฑล เช่น ลำไยอบแห้ง ชิ้นส่วนไก่แช่แข็ง เมล็ดข้าวโพด ยางรถยนต์ สินค้าอุปโภคบริโภค

ตารางที่ 3.62 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี ของเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน (พ.ศ.2545-2549)

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	ด้านการพาณิชย์และ การท่องเที่ยว	ด้านสังคม/คุณภาพชีวิต	ด้านการเมืองการปกครอง และการบริหาร
<ul style="list-style-type: none"> • พัฒนาท่าเทียบเรือสามารถให้บริการได้ตลอดปี • นำเทคโนโลยีทันสมัยเข้ามาใช้แทนแรงงานคน • ขยายเขตไฟฟ้าและติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างตามถนนชอยให้ครบ • พัฒนาการคมนาคมทางบกและทางน้ำให้สะดวกและได้มาตรฐาน • ส่งเสริมการทำธุรกิจขนส่งทางแม่น้ำโขง • วางผังการใช้ประโยชน์ที่ดินและพัฒนาเมืองชายแดน • เพื่อจัดตั้งเขตเศรษฐกิจตามโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ 	<ul style="list-style-type: none"> • พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม มีการปลูกจิตสำนึก พัฒนา และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้สมคูลย์กับวัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่น • พัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปกรรม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่มีคุณค่า • พัฒนาเศรษฐกิจชายแดนโดยมีการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน มีความสัมพันธ์อันดี ให้เกิดการลงทุนร่วมกันเพื่อส่งเสริมการค้าและการท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> • ด้านการศึกษา โดยกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิและโอกาสเสมอภาคในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างน้อย 12 ปี • ด้านสุขภาพอนามัยและบริการสาธารณสุข โดยปฏิรูปการบริหารจัดการด้านสาธารณสุข พัฒนาประสิทธิภาพการให้บริการให้มีคุณภาพมาตรฐาน มีความรวดเร็วเพื่อให้เกิดความพึงพอใจ สร้างหลักประกันสุขภาพให้แก่ประชาชนทุกคน พัฒนาสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการดำรงชีวิต ในการประกอบอาชีพ และแก้ไขปัญหามลภาวะต่างๆ • ด้านสังคม มีการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมอันดีงามแก่เยาวชน สนับสนุนและเสริมสร้างอาชีพให้แก่สตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ระหว่างสมาชิกในครอบครัว • ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม และตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีการจัดระบบผังเมืองให้เป็นระเบียบโดยแบ่งเขตการใช้ที่ดินอย่างชัดเจน 	<ul style="list-style-type: none"> • ให้ความรู้ด้านการเมืองและการปกครองแก่ประชาชน • การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง • จัดสวัสดิการด้านต่างๆ แก่พนักงานและลูกจ้าง • เพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมต่างๆ • การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการ • การจัดตั้งชุมชน

ที่มา : แผนพัฒนาเทศบาลตำบลเวียงเชียงแสน 5 ปี (พ.ศ.2545-2549)

-การท่องเที่ยว มีอัตราการขยายตัวค่อนข้างสูง โดยมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เช่น การเดินทางทางเรือตามลุ่มแม่น้ำโขง

3)ด้านสังคม จังหวัดเชียงรามีระบบโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค-สาธารณูปการ และแรงงาน

-โครงข่ายระบบคมนาคมขนส่ง ทางบกมีเส้นทางหลวงแผ่นดินตัดผ่านตอนกลางของจังหวัดในแนวเหนือ-ใต้ผ่านาชุมชนสำคัญในจังหวัดและเชื่อมติดต่อกับจังหวัดพะเยา ลำปาง แพร่ น่าน เชียงใหม่ ทางอากาศ มีสนามบินที่ใช้ในกิจการคมนาคมขนส่ง 1 แห่ง ทางน้ำ มีท่าเรือส่วนใหญ่ใช้เพื่อการท่องเที่ยว และยังมีท่าเรือที่ใช้เพื่อการขนส่งสินค้าทางแม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงแสน

-โครงสร้างพื้นฐาน มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการผลิตต่างๆ เช่น สร้างท่าเทียบเรือ ด้านบุคลากร/ตรวจคนเข้าเมือง พัฒนาระบบไฟฟ้า ประปา ถนน

-ประชากร/แรงงาน มีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับ 2 รองจากเชียงใหม่ โดยเมื่อเทียบกับจำนวนแรงงานที่จะเป็นฐานการผลิตและแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในอุตสาหกรรมเกษตร และจากการคาดการณ์ประชากร 25 ปี จะมีประชากรเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.25 ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากการสนับสนุนให้จังหวัดเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ จึงเป็นปัจจัยดึงดูดให้ประชากรเข้ามาอาศัยกันมากขึ้นในรูปแบบของคนในพื้นที่และแรงงานที่เข้ามาทำงาน

3.4.1.2.โอกาส

1)การพัฒนาการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านในระยะสั้นการค้ามีโอกาสการพัฒนาสูง เนื่องจากมีอัตราการขยายตัวของความต้องการสินค้าผ่านแดนค่อนข้างสูง และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องโดยมีเป้าหมายสำคัญ ได้แก่ จีนตอนใต้

2)การผลิตเพื่อส่งเสริมการค้า ประกอบด้วย การพัฒนาด้านการเกษตรและแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อส่งออก การลงทุนเพื่อการค้าระหว่างกัน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านและพัฒนาด้านบริการเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมก็มีศักยภาพสูงที่จะพัฒนาทางการแปรรูปผลผลิตการเกษตร

3)ศูนย์กลางคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ประกอบด้วยการพัฒนาทางหลวง เส้นทางน้ำ และพัฒนาท่าอากาศยาน เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น หลวงพระบาง เวียงจันทน์ กุนหมิง โดยดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในลักษณะพื้นที่เศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้ และเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย

3.4.1.3.ข้อจำกัด

1)ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจเสื่อมโทรมลง

2)หลายพื้นที่ขาดบริการโครงสร้างพื้นฐาน

3)เส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าส่งออกเชื่อมโยงทางบกและทางน้ำยังไม่สมบูรณ์

- 4)ขาดการพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรให้สามารถรองรับและเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรได้
- 5)ปัญหาความมั่นคงบริเวณชายแดนส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า
- 6)ปัญหาด้านกฎหมายและกฎระเบียบในประเทศที่ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการลงทุน

3.4.2.ระดับอำเภอ

3.4.2.1.ศักยภาพ

1)ด้านสภาพ อำเภอเชียงแสนมีอาณาติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านที่เอื้ออำนวยต่อการค้าชายแดน โดยมีพรมแดนติดกับพม่าเป็นระยะทาง 17 กิโลเมตร และ สปป.ลาว เป็นระยะทาง 40 กิโลเมตร โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกันเขตแดน ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรมร้อยละ 96.31 ส่วนที่เหลือเป็นพื้นที่เมือง

2)ด้านเศรษฐกิจ

-การเกษตร จากการใช้ที่ดินส่วนใหญ่เพื่อการเกษตรทำให้อำเภอเชียงแสนมีพื้นที่เพาะปลูกเป็นจำนวนมาก โดยปลูกข้าวนาปีมากที่สุด รองลงมา คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สวนผลไม้ เช่น ส้มเขียวหวาน มะม่วง ลำไย ซึ่งผลผลิตเหล่านี้สามารถพัฒนาการเกษตรเพื่อการแปรรูปผลผลิตได้ต่อไปเพื่อการบริโภคภายในจังหวัด ภาค และส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

-อุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นโรงสีข้าวและบ่มใบยาสูบ

-การค้าชายแดน มีปริมาณการค้าโดยรวมอันเป็นอันดับ 2 รองจากอำเภอแม่สาย และมีแนวโน้มสูงขึ้นจากลักษณะที่ตั้งที่มีพรมแดนติดกับพม่า และสปป.ลาว และเชื่อมโยงไปยังประเทศจีน ทำให้อำเภอเชียงแสนมีการค้าชายแดน โดยเป็นประตูนำเข้าสินค้าที่มาจากจีน พม่า และสปป.ลาว และส่งออกสินค้าที่ผลิตภายในจังหวัด ภาคเหนือ กรุงเทพฯและปริมณฑล

-การท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภทโดยมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดการท่องเที่ยวคือ สามเหลี่ยมทองคำ การล่องเรือตามแม่น้ำโขง ซึ่งอำเภอเชียงแสนสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน 3 ประเทศทั้งทางบกและทางน้ำโดยอาศัยความได้เปรียบเชิงทำเลที่ตั้ง

3)ด้านสังคม

-โครงข่ายเส้นทางคมนาคมขนส่ง อำเภอเชียงแสนมีเส้นทางที่สามารถติดต่อได้ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยมีทางหลวงหลักหมายเลข 1016 ผ่านอำเภอแม่จันไปยังอำเภอเมืองซึ่งอยู่ห่าง 60 กิโลเมตร และทางหลวงหมายเลข 1290 และ 1129 ที่ใช้ติดต่อกับอำเภอแม่สายและอำเภอเชียงของ ส่วนทางน้ำสามารถเดินทางเรือเพื่อการค้าและการท่องเที่ยว

-ประชากร/แรงงาน ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่และอพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเข้ามาเป็นแรงงานในอำเภอนี้

3.4.2.2. โอกาส

1) การเป็นเมืองพาณิชย์กรรมหรือศูนย์กลางการขนถ่ายสินค้าทั้งทางบกและทางน้ำ เนื่องจากศักยภาพทางด้านการค้าของอำเภอเชียงแสน เพราะเป็นที่ตั้งของอำเภอที่ได้เปรียบกว่าอำเภออื่นๆ สามารถติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านได้มากที่สุด คือ พม่า สปป.ลาว และจีนตอนใต้ ตลอดคนในอนาคตจะติดต่อกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง คือ กัมพูชา และเวียดนาม

2) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมโบราณสถานและธรรมชาติ เนื่องจากอำเภอเชียงแสนมีแหล่งโบราณสถาน ประกอบกับที่ตั้งของอำเภอเป็นด่านแรกในการเดินทางน้ำในแม่น้ำโขง เชื่อมโยงกับจีนตอนใต้เพื่อการท่องเที่ยว

3) เป็นประตูสู่อินโดจีนตอนบนทั้งทางบกและทางน้ำ โดยเฉพาะทางน้ำที่มีการเดินทางเรือลงมาจากจีนตอนใต้

3.4.2.3. ข้อจำกัด

1) โครงข่ายเส้นทางคมนาคมที่มีอยู่ยังไม่สมบูรณ์ จำเป็นต้องมีการปรับปรุง เช่น ถนนที่เชื่อมโยงระหว่างอำเภอเชียงแสน-แม่จัน (หมายเลข 1016) อำเภอเชียงแสน-แม่สาย (หมายเลข 1290) อำเภอเชียงแสน-เชียงของ (หมายเลข 1129) จากเดิม 2 ช่องจราจรขยายเป็น 4 ช่องจราจร

2) มีด่านตรวจคนเข้าเมืองแต่สภาพยังไม่ดีเพราะคับแคบและยังไม่ได้มาตรฐาน

3.4.3. ระดับเมือง

3.4.3.1. ศักยภาพ

1) ด้านกายภาพ เมืองเชียงแสนมีสภาพเป็นเมืองโบราณรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าตั้งอยู่ริมที่ราบฝั่งแม่น้ำโขงด้านตะวันตกตัวเมืองวางตัวตามแนวเหนือ-ใต้ ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบ มีอาณาเขตติดต่อกับสปป.ลาว และพม่า และเชื่อมโยงไปยังจีนตอนใต้ เป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอเชียงแสน จึงเป็นศูนย์กลางของสถานที่ราชการ ย่านธุรกิจ อาคารบ้านเรือน

2) ด้านเศรษฐกิจ

-การค้าชายแดน เนื่องจากเป็นเมืองชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า สปป.ลาว และเชื่อมโยงไปยังจีนตอนใต้ จึงมีศักยภาพที่จพทำการค้าชายแดนได้ทั้ง 3 ประเทศ เกิดขึ้นโดยเมืองเชียงแสนมีด่านศุลกากร ทำเทียบเรือขนส่งสินค้า โดยเฉพาะการค้ากับจีนตอนใต้

-การท่องเที่ยว ภายในเมืองเชียงแสนมีโบราณสถานตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากเคยเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนา ส่วนใหญ่จะเป็นวัดร้างจำนวน 72 แห่ง นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงแสน มีเรือบริการนักท่องเที่ยวล่องแม่น้ำโขง

3) ด้านสังคม

-โครงการเส้นทางคมนาคมขนส่ง จากท่าเลที่ตั้งของเมืองทำให้เมืองเชียงแสน มีโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงได้ทั้งทางบกและทางน้ำไปยังอำเภอแม่สาย อำเภอเชียงของ และอำเภอแม่จัน เช่น ถนนพหลโยธิน ถนนริมโขง และยังสามารถใช้การคมนาคมทางแม่น้ำโขงไปยังประเทศจีนตอนใต้ ถึงเมืองจิ่งหงและซือเหมาได้

-โครงสร้างพื้นฐาน ค่อนข้างมีความพร้อมไว้สำหรับทำการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว เช่น มีด่านศุลกากร ด่านตรวจคนเข้าเมืองตั้งอยู่บริเวณท่าเทียบเรือ

3.4.3.2. โอกาส

- 1) การเป็นเมืองท่าขนส่งสินค้าและนักท่องเที่ยวในแม่น้ำโขง
- 2) เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เนื่องจากเมืองเชียงแสนเป็นเมืองเก่าทางประวัติศาสตร์ที่มีโบราณสถาน วัด เจดีย์ กำแพง-คูเมืองตั้งอยู่
- 3) เป็นประตูการค้าติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ พม่า สปป.ลาว และจีนตอนใต้

3.4.3.3. ข้อจำกัด

- 1) เนื่องจากเป็นเมืองโบราณมีกำแพง-คูเมืองล้อมรอบทำให้มีพื้นที่จำกัดในการพัฒนา
- 2) ท่าเทียบเรือถาวรยังไม่มีเนื่องจากท่าเทียบเรือเก่าชำรุดไป จึงได้มีการก่อสร้างท่าเทียบเรือใหม่ อยู่ ปัจจุบันจึงใช้บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอเป็นที่ขนส่งถ่ายสินค้าแทน
- 3) ปัจจุบันยังไม่มีสถานีขนส่งผู้โดยสาร และสถานีขนส่งถ่ายสินค้า
- 4) เส้นทางภายในเมืองค่อนข้างคับเนื่องจากเป็นเส้นทาง 2 ช่องจราจร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

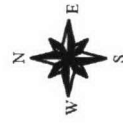
แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน :
กรณีศึกษา เมืองเชียงแสน
จังหวัดเชียงราย

แผนที่ 3.15

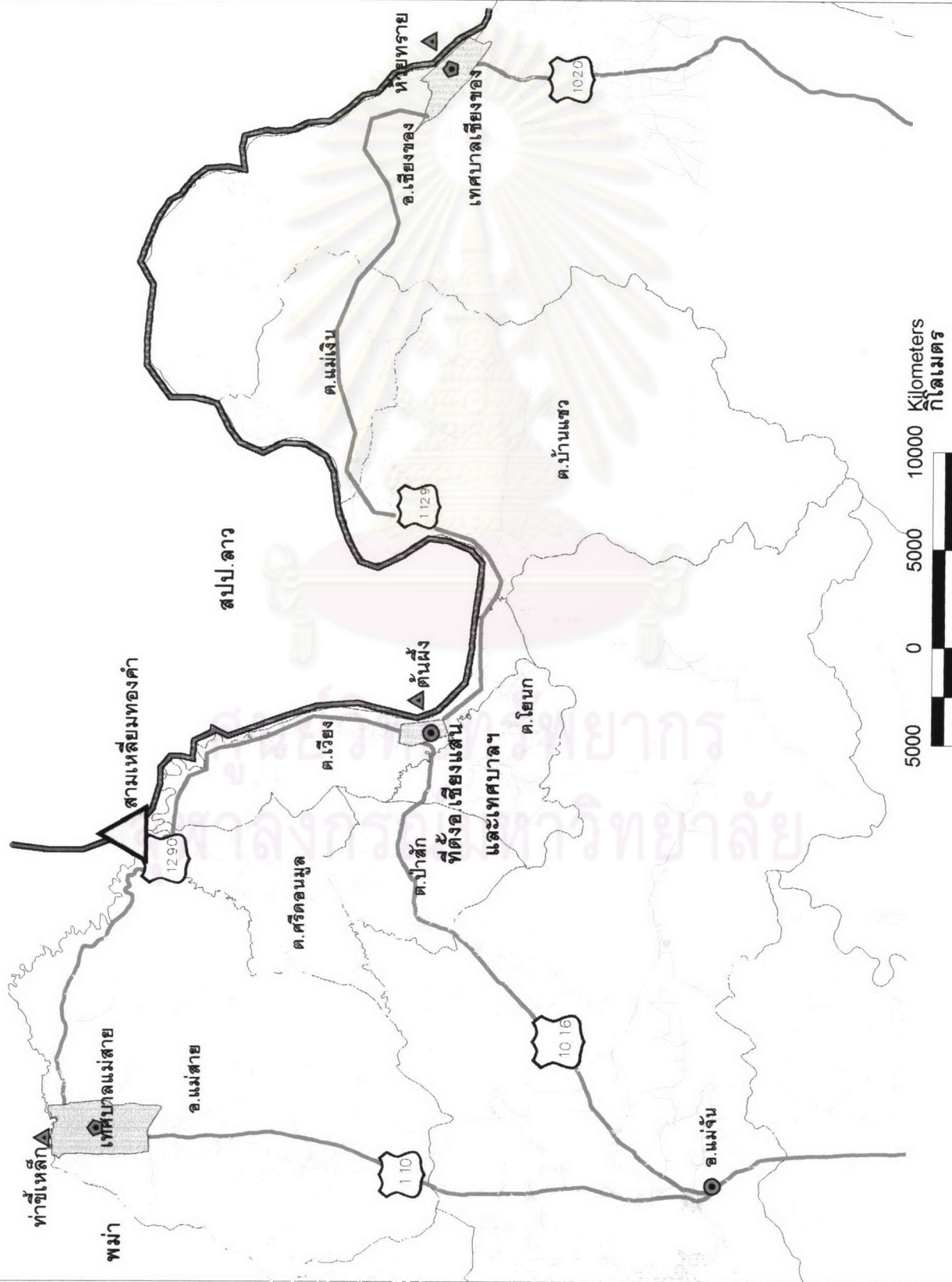
เส้นทางคมนาคมเชื่อมโยงกับเมืองเชียงแสน

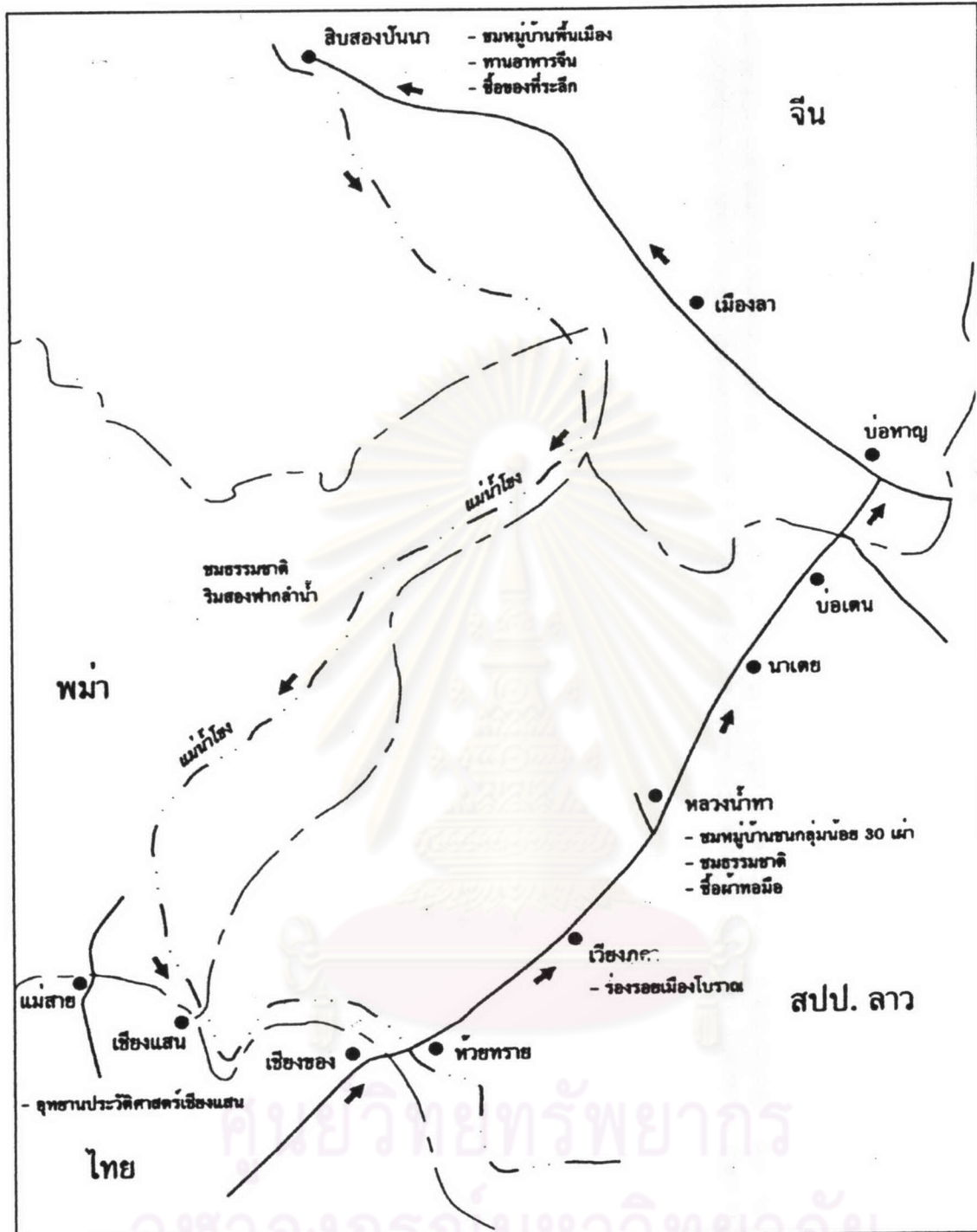
สัญลักษณ์

- ที่ตั้งอำเภอ
- ▲ ที่ตั้งเมืองชายของประเทศเพื่อนบ้าน
- ◻ ที่ตั้งเทศบาล
- ~ เส้นทางถนนหลัก
- ~ แม่น้ำอิง
- ▭ ขอบเขตอำเภอ
- ▭ ขอบเขตเทศบาล

ที่มา : ฐานข้อมูลของกรมที่ดินจังหวัด
กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนาเมืองชายแดน : กรณีศึกษา เมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

แผนที่ 3.16 เส้นทางทางท่องเที่ยวระหว่างเมืองเชียงแสน สปป.ลาว พม่า และจีนตอนใต้

สัญลักษณ์

- เส้นขอบเขตประเทศ
- ถนน
- แม่น้ำ
- เมืองสำคัญ

 Not Scale

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการประสานงานการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน
 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2544